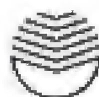
BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Vasile ALECSANDRI

POEZII POPULARE ALE ROMÂNILOR

LITERA

CHIȘINĂU 1998

CZU 859.0-1
A 36

Textele sunt reproduse după: Vasile Alecsandri, *Opere*, III. Poezii populare. Text stabilit de Georgeta Rădulescu-Dulgheru. Editura Academiei Române, București, 1978.

Au fost făcute unele modificări în consens cu normele ortografice în vigoare.

Coperta: *Isai Cârmu*

ISBN 9975-74-094-4

TABEL CRONOLOGIC

1821 Iulie 21 S-a născut, conform opiniei majorităţii cercetătorilor, cel de-al doilea copil, Vasile, al medelnicerului Vasile Alecsandri şi al Elenei, născută Cozoni, în oraşul Bacău. Curând familia viitorului scriitor se mută la Iaşi.
(Conform altor surse, Alecsandri s-ar fi n[scut]n 1819 sau chiar]n 1818.)

1827 Vasile Alecsandri ia primele lecţii de la dascălul maramureşean Gherman Vida, profesor la Seminarul de la Socola.

1828-1834 Viitorul scriitor îşi continuă învăţătura în pensionul lui Victor Cuénim, deschis în 1828 la Iaşi. Verile şi le petrece la Mirceşti, unde tatăl său cumpărase moşia.

1834-1839 Împreună cu alţi fii de boieri, Vasile Alecsandri îşi face studiile la Paris. După trecerea bacalaureatului literar se pregăteşte să intre la medicină, dar abandonează. Urmează cursurile facultăţii de drept, însă după câteva luni renunţă. Tatăl său l-ar fi vrut inginer, dar îi lipsea bacalaureatul în ştiinţe, pe care nu-l poate obţine. Se dedică literaturii, scriind primele versuri în limba franceză, între care poemul Zunarilla.

1839 În drum spre Patrie Vasile Alecsandri întreprinde o lungă călătorie prin Italia. Vizitează Florenţa, Roma, Padova, Veneţia, Triest. Din această călătorie culege impresii necesare scrierii primelor opere în limba română Buchetiera de la Floren\a şi Muntele de Foc.

1840 În revista „Dacia literară“ (nr. 3, mai—iunie) este publicată nuvela Buchetiera de la Floren\a. Este numit, împreună cu C. Negruzzi şi M. Kogălniceanu, director al teatrului din Iaşi. Pentru nevoile scenei scrie vodevilul Farmazonul din Hârl[u, care se joacă la 18 noiembrie.

1841 Pe scena teatrului ieşean se joacă piesa lui Vasile Alecsandri Modista =i cinovnicul.

1842 V. Alecsandri călătoreşte prin munţii Moldovei, fapt care i-a prilejuit „descoperirea tezaurului poeziei populare“. Sub influenţa acesteia Vasile Alecsandri scrie primele sale poezii româneşti — Doinele.

1843-1844 Vasile Alecsandri întreprinde lungi excursii prin munţii şi prin satele Moldovei, culegând folclor. Din această perioadă datează nuvela O primblare la mun\i.

1844 La 18 ianuarie are loc premiera piesei Iorgu de la Sadagura, primită de public cu deosebită căldură. Împreună cu Mihail Kogălniceanu şi Ion Ghica, scriitorul se află în fruntea revistei „Propăşirea“. Aici sunt publicate o parte a doinelor sale, nuvelele O primblare la mun\i =i Istoria unui galben.

Aflat pentru cură la Borsec, Vasile Alecsandri scrie nuvela Borsec. Dă la iveală „fiziologia“ Ia=i]n 1844.

1845 Face cunoştinţă cu Nicolae Bălcescu şi cu alţi tineri munteni la moşia Mânjina a lui Costache Negri. Tot acum vizitează Bucureştii. Este epoca în care creşte afecţiunea sa pentru Elena Negri, căreia îi dedică o seamă de poeme (8 Mart ş.a.).

1846-1847 Vasile Alecsandri o însoţeşte pe Elena Negri în străinătate, pentru îngrijirea sănătăţii. Italia, Austria, Germania, Franţa, apoi din nou Italia îi prilejuiesc impresii profunde. Însă boala Elenei se agravează, iubita poetului stingându-se pe vapor la întoarcere în Patrie. În vară se află la odihnă la Balta Albă. Impresiile din această localitate şi-au găsit expresia în nuvela Balta Alb[.

1847 Scrie piesa Piatra din cas[.

1848 Martie Începe mişcarea revoluţionară din capitala Moldovei. Alecsandri scrie De=teptarea României şi redactează împreună cu alţi patrioţi petiţia cuprinzând revendicările ce trebuiau aduse la cunoştinţa domnitorului Mihail Sturza. După înăbuşirea mişcării se refugiază în munţi, apoi trece la Braşov. Evocarea acestor întâmplări o face în fragmentul de proză Un episod din anul 1848.

1849 Vasile Alecsandri redactează studiul Românii =i poezia lor, sub forma unei scrisori către A. Hurmuzachi, studiul fiind publicat în revista „Bucovina“.

1850 Aprilie 9 Are loc reprezentaţia piesei Chiri\a]n Ia=i sau Dou[fete =-o neneac[.

1851 La întoarcerea din Paris şi Londra, cu vaporul pe Dunăre, vasul e pe punctul de a se scufunda. Întâmplarea e povestită în episodul }necarea vaporului Seceni pe Dun[re, destinat să apară în primul număr al proiectatei reviste „România literară“. Episodul este mai târziu încadrat în naraţiunea dramatizată Un salon din Ia=i.

August 5 Se reprezintă cu mare succes *Chiri\a]n Ia=i*.

1852 Aprilie Apare la Iaşi prima fasciculă din colecţia de opere folclorice: *Poezii poporale. Balade (cântece b[trâne=ti) adunate =i]ndreptate de V. Alecsandri*.

Octombrie Vasile Alecsandri scoate prima culegere din teatrul său, *Repertoriu dramatic*. Se reprezintă piesa *Chiri\a]n provincie*.

1853 La Paris, unde se găsea încă din toamna precedentă, Vasile Alecsandri publică primul volum de poezii originale, *Doine =i l[crimioare*, dispuse în trei cicluri: *Doine, L[crimioare, Suvenire*.

La Iaşi îi apare cea de-a doua fasciculă a *Poeziilor poporale*.

Vasile Alecsandri întreprinde o lungă călătorie în sudul Franţei, în Spania şi în nordul Africii. Relatarea parţială a acestei călătorii se cuprinde în „ziarul de călătorie" *C[l[torie]n Africa*. Scriitorul intercalează în cursul relatării diverse episoade narative, ca *Cel]ntâi pas]n lume* (publicat iniţial în 1841 în „Albina românească" sub titlul *Pierderea iluziilor*) şi *Suvenire din Italia. Monte di Fo*, publicat tot acolo, în 1843.

1854 Moare tatăl scriitorului. Preluându-şi moştenirea, Alecsandri eliberează ţiganii robi de pe moşiile sale.

1855 Apare, sub conducerea poetului, revista „România literară", în care se publică poezia *Anul 1855*. Tot aici apar fragmente din *C[l[torie]n Africa* şi nuvela *Balta Alb[*.

1856 Are loc congresul de pace de la Paris, decisiv pentru viitorul politic al Principatelor, care aspirau la unire. Alecsandri se dedică integral cauzei luptei pentru Unire.

În „Steaua Dunării", ziar condus de Mihail Kogălniceanu, apare la 9 iunie *Hora Unirii*.

1857 Vede lumina tiparului culegerea de proză *Salba literar[*, conţinând povestiri, impresii de călătorie şi câteva scrieri dramatice.

În ziarul „Concordia" din Bucureşti apare poezia *Moldova]n 1857*.

1859 După alegerea ca domnitor a lui Cuza, scriitorul pleacă într-o lungă misiune diplomatică la Paris, Londra şi Torino, pentru a obţine recunoaşterea dublei alegeri a lui Cuza. La Paris îi vizitează pe Lamartine şi pe Mérimée şi caută să câştige bunăvoinţa ambasadorului Rusiei, contele Kisseleff, fostul guvernator al Principatelor între 1829 şi 1834.

1860 Abandonează activitatea politică şi se retrage la Mirceşti, în mijlocul familiei, unde se dedică scrisului, compunând piese de teatru, printre care *Rusaliile* şi câteva cântecéle comice.

1861 Îndeplineşte o nouă misiune diplomatică, încredinţată de Cuza. În vederea recunoaşterii Unirii de către puterile europene, Alecsandri vizitează Parisul, Torino, Milano, iar un timp girează afacerile agenţiei diplomatice de la Paris, în locul fratelui său.
Reîntors la Mirceşti, scrie piese şi cântecéle comice.
1863 La Iaşi apare ediţia a doua a volumului Doine =i l[crimioare cu ciclul M[rg[rit[rele.
Apare partea a doua a Repertoriului dramatic, cuprinzând ultimele piese ale scriitorului.
1866 Apare într-un volum întreaga colecţie a Poeziilor poporale.
E numit membru al Societăţii literare române pentru cultura limbii, care în 1879 avea să devină Academia Română.
1868 Publică, în „Convorbiri literare“, primele pasteluri: Sfâr=it de toamn[, Iarna, Gerul etc.
1871 Îşi dă demisia din Societatea literară română, după ce aceasta hotărâse să adopte principiul etimologic în scriere şi să publice dicţionarul lui Laurian şi Massim.
1872 Apare studiul Introducere la scrierile lui Constantin Negruzzi, mai întâi în "Convorbiri", apoi ca prefaţă la volumul de scrieri ale lui Negruzzi scos de Editura Socec.
Scrie Dumbrava Ro=ie, pe care o citeşte la o şedinţă a „Junimii“.
1874 Apare piesa Boieri =i ciocoi, fiind reprezentată pe scena teatrului ieşean.
1875 Apar la Socec primele patru volume din seria Operelor complete, cu o prefaţă a autorului. Ele cuprind creaţia dramatică.
În acelaşi an apar următoarele trei volume, cuprinzând creaţia poetică.
1876 Apare volumul al optulea al Operelor complete: Proza.
1877 Mai 9 Proclamarea independenţei ţării în parlament. La aflarea veştii Alecsandri scrie poezia Balcanul =i Carpatul, cu care inaugurează ciclul Osta=ii no=tri.
1878 Apare volumul Osta=ii no=tri.
1878-1879 Se dedică lucrului la drama istorică Despot-Vod[. În mai 1879 citeşte piesa la o şedinţă a „Junimii“ bucureştene. Are loc reprezentaţia piesei la Teatrul Naţional din Bucureşti. Este invitat să-şi reia locul la Academie şi să participe la lucrările anuale, fiind ales în comisia pentru modificarea ortografiei.
1880 Apare cel de al nouălea volum din seria Operelor complete, cuprinzând Legende nou[şi Osta=ii no=tri.

Apare nuvela *Vasile Porojan*, sub forma unei scrisori către Ion Ghica. Scrie feeria *Sânziana şi Pepelea*. În „Albumul macedoromân“ al lui V. A. Urechiă apare „istorioara de început de amor“ *Margărita*, scrisă cu zece ani mai înainte, dar relatând un episod de tinereţe, localizat în timp prin 1850—1852.

1881 I se decernează Marele premiu „Năsturel-Herăscu“ al Academiei Române pentru drama *Despot-Vodă* şi poeziile din ultimul volum de *Opere complete*.

1883 Într-o şedinţă a „Junimii“ şi la Academie Alecsandri citeşte noua sa piesă *Fântâna Blanduziei*.

1884 *Fântâna Blanduziei* este reprezentată, cu mare succes, la Teatrul Naţional. Scrie piesa *Ovidiu*.

1885 Este numit ministru plenipotenţiar al României la Paris, post pe care îl deţine până la moarte.

1886 Realizează o nouă versiune a piesei *Ovidiu*.

1888 Scrie *Plugul blestemat*. Se ivesc primele semne ale bolii care avea să-l răpună.

1890 *August 22* Vasile Alecsandri se stinge din viaţă la Mirceşti. Este înmormântat la 26 august în grădina casei, dăruită în 1914 Academiei, de către soţia poetului. Deasupra mormântului a fost ridicat un mausoleu din iniţiativa Academiei, în 1928. Întreg ansamblul a devenit muzeu memorial.

CÂNTECE BĂTRÂNEȘTI

Legende — Balade

POEZIA POPORALĂ[1]

Românul e născut poet!

Înzestrat de natură cu o închipuire strălucită și cu o inimă simțitoare, el își revarsă tainele sufletului în melodii armonioase și în poezii improvizate.

De-l muncește dorul, de-l cuprinde veselia, de-l minunează vreo faptă măreață, el își cântă durerile și mulțumirile, își cântă eroii, își cântă istoria, și astfel sufletul său e un izvor nesfârșit de frumoasă poezie.

Nimic dar nu poate fi mai interesant decât a studia caracterul acestui popor în cuprinsul cântecelor sale, căci ele cuprind toate pornirile inimii și toate razele geniului său.

Comori nepreţuite de simţiri duioase, de idei înalte, de notiţe istorice, de crezări superstiţioase, de datini strămoşeşti şi mai cu seamă de frumuseţi poetice pline de originalitate şi fără seamăn în literaturile străine, poeziile noastre poporale compun o avere naţională, demnă de a fi scoasă la lumină ca un titlu de glorie pentru naţia română. Aceste poezii se împart în trei clase deosebite:

1. Cântece bătrânești sau Balade,
2. Doine,
3. Hore.

Baladele sunt mici poeme asupra întâmplărilor istorice și asupra faptelor mărețe.

Doinele cuprind toate cântecele de doruri, de iubire și de jale.

Horele sunt cântecele de veselie ale poporului.

Pe lângă aceste se mai află unele cântece numite *Colinde* care au un caracter religios, precum: *Nașterea lui Hristos*, *Florile dalbe*, *Plugul* etc. ce se cântă în ajunurile Crăciunului și Anului Nou.

Toate aceste poezii, fără dată sigură și fără nume de autori, sunt ascunse de

[1] Această prefață a fost tipărită în broșura I a baladelor — 1852

secole întregi, ca nişte pietre scumpe, în sânul poporului. Ele sunt expuse a se pierde; prin urmare, e o sfântă datorie de a le căuta şi a le feri de noianul timpului şi al uitării.

Datoria aceasta am cercat să o îndeplinesc. Ajutat de câteva persoane, iar mai cu seamă de dl A. Russo, am adunat, în deosebite călătorii prin munţi şi prin câmpiile înflorite ale ţării noastre, o mare parte din poeziile poporale şi acum, săvârşind coordonarea lor, le închin patriei mele, ca cea mai dreaptă avere a ei.

Moldova, 1852

I

Mioriţa

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Iată vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei.
Unu-i moldovean,
Unu-i ungurean
Şi unu-i vrâncean,[1]
Iar cel ungurean
Şi cu cel vrâncean,
Mări, se vorbiră,
Ei se sfătuiră
Pe l-apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel moldovean
Că-i mai ortoman,
Ş-are oi mai multe
Mândre şi cornute,
Şi cai învăţaţi
Şi câini mai bărbaţi!...
Dar cea Mioriţă
Cu lână plăviţă
De trei zile-ncoace
Gura nu-i mai tace,
Iarba nu-i mai place.
„— Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ţi mai tace!
Ori iarba nu-ţi place,
Ori eşti bolnăvioară,

[1] Adică: unu-i de pe valea Moldovei, unul din munţii Vrancei şi unul din Ardeal. Din neştiinţă, poporul nostru confundă ades numele de ardelean cu cel de ungurean, căci el încă nu a ajuns a cunoaşte întinderea pământului locuit de români. El nu ştie că dincolo de toate hotarele Moldovei şi a Valahiei, peste Carpaţi şi până la Tisa, peste Dunăre şi până în centrul Macedoniei, peste pâraiele Milcovul şi Molna şi peste râul Prutului, se află fraţi de ai lui, cu acelaşi port, aceleaşi obiceiuri, aceleaşi credinţe, aceeaşi limbă, acelaşi trecut de glorie şi de suferinţe, precum şi acelaşi viitor!

Drăguţă Mioară?“
„— Drăguţule bace!
Dă-ţi oile-ncoace
La negru zăvoi,
Că-i iarbă de noi
Şi umbră de voi.
Stăpâne, stăpâne,
Îţi cheamă ş-un câine,
Cel mai bărbătesc
Şi cel mai frăţesc,
Că l-apus de soare
Vor să mi te-omoare
Baciul ungurean
Şi cu cel vrâncean!“
„— Oiţă bârsană,[1]
De eşti năzdravană
Şi de-a fi să mor[2]
În câmp de mohor,
Să spui lui vrancean
Şi lui ungurean
Ca să mă îngroape
Aice pe-aproape
În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi;
În dosul stânii
Să-mi aud câinii.
Aste să le spui,
Iar la cap să-mi pui
Fluieraş de fag,
Mult zice cu drag!
Fluieraş de os,
Mult zice duios!
Fluieraş de soc,
Mult zice cu foc!
Vântul când a bate
Prin ele-a răzbate
Ş-oile s-or strânge,
Pe mine m-or plânge
Cu lacrimi de sânge!
Iar tu de omor
Să nu le spui lor,
Să le spui curat
Că m-am însurat
Cu-o mândră crăiasă,
A lumii mireasă;[3]
Că la nunta mea

[1] Bârsa, în Ardeal.

[2] Românul are mare plecare a crede în soartă! El îşi împarte viaţa în zile bune şi zile rele, în care se aduc cu ele fericire sau nenorocire. Astfel întâmplările lumii îl găsesc totdeauna pregătit a primi lovirile lor, căci el se întăreşte în credinţa mângâietoare că *aşa i-a fost scris! aşa i-a fost zodia! aşa i-a fost să fie!* etc.

[3] Moartea! Ea domneşte ca o regină asupra omenirii şi e totodată mireasa lumii. Tot omul e logodit cu moartea din minutul ce el intră în viaţă.

A căzut o stea[1];
Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa.[2]
Brazi şi paltinaşi
I-am avut nuntaşi,
Preoţi, munţii mari,
Păsări, lăutari,
Păsărele mii,
Şi stele făclii!
Iar dacă-i zări
Dacă-i întâlni
Măicuţă bătrână
Cu brâul de lână,
Din ochi lăcrimând,
Pe câmpi alergând,
De toţi întrebând
Şi la toţi zicând:
„Cine-au cunoscut,
Cine mi-au văzut
Mândru ciobănel
Tras printr-un inel?
Feţişoara lui
Spuma laptelui;
Mustăcioara lui
Spicul grâului;
Perişorul lui
Pana corbului;
Ochişorii lui
Mura câmpului!...
Tu, Mioara mea,
Să te-nduri de ea
Şi-i spune curat
Că m-am însurat
Cu-o fată de crai
Pe-o gură de rai.
Iar la cea măicuţă

Românul iubeşte imaginile poetice, de pildă: Un om bun, e bun ca sânul mamei, sau e bun de pus pe rană; un voinic e Păunaş de codru; un tânăr cu părul alb e nins în luna lui mai; femeia frumoasă e ruptă din soare... etc.

[1] Stelele au mare înrâurire asupra închipuirii românului. El crede că tot omul are câte o stea în ceruri ce este tainic legată de soarta lui. Aşa steaua omului se întunecă când el este ameninţat de vreo cursă, şi cade în văzduh când el se apropie de finitul vieţii. Pentru dânsul un om însemnat e născut cu stea în frunte.

Sunt stele care, după crederea poporului, se arată ca prevestiri de mari întâmplări pe pământ, precum unele stele roşii, ca de sânge, ce apar înaintea războaielor... etc.

[2] Cununa de nuntă care se pune pe fruntea mirilor în ceremonia cununiei. Soarele şi Luna ţin aici locul nunilor mari.

Să nu spui, drăguţă,
Că la nunta mea
A căzut o stea,
C-am avut nuntaşi
Brazi şi păltinaşi.
Preoţi, munţii mari,
Păsări, lăutari,
Păsărele mii,
Şi stele făclii!…“

II

Năluca

Frunză verde alunică![1]
Mircea suie pe potică
Şi-ntâlneşte o fetică
Ce purta cofiţă-n mână
Cu apă de la fântână:
„Copiliţă, stăi să beu,
Răcori-te-ar Dumnezeu!“
„Ba, bădiţă, ba, nu vreu,
Că mă tem de dragul meu,
El mi-a zis să mă feresc
De străini ce-i întâlnesc,
Că de apă nu le-i sete,
Ci de sărutări de fete.“
Nu te teme, fata mea,
Că el de s-a mânia
Cu baltagul l-oi lovi,
Cu pământ l-oi înveli.
„Mergi în valea cu sulcină,
Că-i găsi o cofă plină
Scoasă chiar cu mâna mea,
Descalecă şi o bea,
Bea-o toată dacă-i vrea,
Da-ţi fă cruce mai întâi
Şi suflă pe faţa ei[1]
Să nu fie descântată
De baba cea blestemată,
Să nu aibă vreo nălucă,
În pustiu ducă-s-ar, ducă!
Mircea-n vale se ducea,
Dar el cruce nu-şi făcea,

[1] Vezi nota în balada *Codreanu.*

[2] Românul a păstrat multe obiceiuri şi crezuri din timpul păgânismului, pierzând simţul mitologic acelor datini. Aşa el, fără a se gândi la libaţiile vechilor romani, crede că e de augur bun a sufla în faţa apei sau a vântului dintr-un vas şi chiar a vărsa o parte din băutură pân-a nu duce vasul la gură. Acest soi de libaţie el o face pentru ca să alunge nălucile morţilor ce zbor prin lume şi se amestecă în faptele oamenilor. Asemenea este în ţară o datină veche de a pune câte o mică monedă în mâna fiecărui mort, când este a-l înmormânta, şi aceasta poporul o face fără a se gândi la antica obolă a lui Caron.

Peste apă nu sufla,
Ci la ea năvală da.
Înghiţea, bietul, o dată
Şi-l lovea dorul de fată.

Înghiţea de două ori
Şi-l apucau reci fiori.
Înghiţea iar de trei ori
Şi cădea mort între flori!

III

Cucul și turturica[1]

CUCUL

Dulce turturică,
Dalbă păsărică!
Hai să ne iubim,
Să ne drăgostim
La nouri, la soare,
În frunzi, la răcoare,
La stele, la lună
Cântând împreună.

TURTURICA

Pentru dumneata
Eu n-aş zice ba;
Dar zic şi zic ba
Pentru maica ta,
Că-i bănuitoare
Şi fermecătoare[2]
Ea mi-a bănui
De te-oi prea iubi
Şi m-a fermeca
De te-oi dezmierda.

CUCUL

Dragă turturică,
Pasăre dălbică,
Nu-mi fi duşmănică,

---

[1] Turturica figurează ades în cântecele poporale ca simbol de iubire şi de credinţă. Cucul, asemenea în crederea românului, e o pasăre misterioasă ce are tainice legături cu soarta omului. Glasul său meneşte a bine când răsună de-a dreapta auzului şi, dimpotrivă, meneşte a rău când răsună în stânga.

[2] Poporul crede în puterea farmecelor şi atribuie babelor ştiinţa vrăjitoriilor, de unde vine şi vorba că *baba-i calul dracului*. În ochii lui un om cu mintea distrasă este un om fermecat, un tânăr aprins de iubire e fermecat de vreo baba Cloanţă ce *i-a făcut cu ulcica*. Acel nenorocit este expus a încăleca pe o prăjină şi a se duce prin văzduh după glasul fermecătoarei care, bătând cu o vărguţă de alun peste o ulcică din vatră, cheamă necontenit pe iubitul ei.

Vara că ne-ndeamnă,
Şi frunza ne cheamă
Să ne drăgostim
Şi să ne iubim.

Sunt oameni care pretind că au văzut asemenea călăreţi fantastici trecând ca săgeata prin aer.

Nimica nu-i poate opri din călătoria lor, decât numai înfigerea unui cuţit în pământ.

Vrăjitoarele ştiu a face de dragoste cu oase de lilieci prinşi în ajunul Crăciunului şi îngropaţi de vii într-un furnicar. Din scheletul liliacului nu rămâne decât un cârligel şi o lopăţică. Cel întâi servă a atrage pe cine ţi-e drag, iar lopăţica a depărta pe cine ţi-e urât.

Vrăjitoarele au putere a închega apa, a lega ploile, a ghici soarta oamenilor trăgând în 41 bobi de porumb, a vindeca de feluri de boale prin descântece şi prin apă ne-ncepută.

Descântecele sunt foarte numeroase şi unele din ele prea originale, precum acela de muşcarea şerpilor, de deochi, de săgetătură, de iele, de urât etc. Iată, ca exemplu, acel de deochi şi acel de iele:

De deochi

Fugi diochi
Dintre ochi
Că te-ajunge-o vacă neagră
Cu coarnele să te spargă,
Să te-azvârle peste mare
În pustiu, în depărtare.
Acolo să pieri
Ca ziua de ieri,
Ca roua de floare,
Ca spuma la soare,
Iar capul cel deocheat
Sa ramâie luminat,
Curat, de boală scăpat,
Ochii cei vătămători
Şi de foc săgetători
Înveliţi să fie cu perdele albe,
Să nu mai privească la obraze dalbe.

Descântece de iele

Voi, ielelor, măiestrelor,
Duşmane oamenilor,
Stăpânele vântului,
Doamnele pământului,
Ce prin văzduh zburaţi,
Pe iarbă lunecaţi,
Şi pe valuri călcaţi,
Vă duceţi în locuri depărtate
În baltă, trestie, pustietate,
Unde popa nu toacă,
Unde fata nu joacă,
Vă duceţi în gura vântului
Să va loviţi de toarta pământului,
Ieşiţi din mână, trup, picior,
Şi să pieriţi sus într-un nor,
Daţi omului sănătate
Că sabie de foc vă bate!

TURTURICA

Ba, cucule, ba,
Nu te-oi asculta.
Dă-mi tu bună pace,
Că zău, m-oi preface
Azimioară-n vatră
Cu lacrimi udată,
Şi de foc uscată,
De toţi lepădată.

CUCUL

Oricum te-i preface,
Tot nu ţi-oi da pace,
Că şi eu m-oi face
Un mic vătrărel,
Frumos, subţirel
Şi-n foc oi intra
De te-oi săruta
Şi te-oi coperi,
De foc te-oi feri
Încât chiar de silă,
Dacă nu de milă,
Tu mă-i îndrăgi
Şi ne vom iubi.

TURTURICA

Eu n-aş zice ba
Pentru dumneata,
Dar cumplit mi-e teamă
De cumplita-ţi mamă
Că-i bănuitoare
Şi fermecătoare.
Decât m-a mustra
Că te-oi dezmierda
Şi mi-a bănui
Că te-oi prea iubi,
M-oi face mai bine,
Ca să scăp de tine,
Trestioară-n baltă
Subţire şi-naltă.

CUCUL

Oricum te-i preface,
Tot nu ţi-oi da pace,
Că şi eu m-oi face
Un mic ciobănaş
Din fluier doinaş,
Ş-oi căta prin baltă
O trestie naltă,
Şi cât te-oi vedea
Pe loc te-oi tăia
Şi-n tine-oi cânta
Şi te-oi săruta.

TURTURICA

Ba, cucule, ba,
Nu te-oi asculta,
Porumbacule,

Frumuşelule,
Pestrişorule,
Drăguşorule,
Ştiu că mi-ar fi bine
Să fiu tot cu tine,
Dar maică-ta-i rea,
Şi decât cu ea,
M-oi face mai bine
Cu gândul la tine
Iconiţă mică
Într-o biserică.

CUCUL

Oricum te-i preface,
Tot nu ţi-oi da pace.
Că şi eu m-oi face
Un mic dăscălaş
La cel sfânt locaş.
Şi pe la icoane
Oi duce plocoane,
Şi m-oi închina
Şi le-oi săruta
De luni care pică
Până duminică.
Iar când te-oi zări
Astfel ţi-oi grăi:
„Sfântă iconică,
Fă-te păsărică,
Ca să ne iubim,
Să ne drăgostim
La nouri, la soare,
În frunzi, la răcoare,
La stele, la lună
În veci împreună!“

IV

Balaurul [1]

La mijlocul drumului,
La puţul porumbului
Văzui floarea câmpului,
Dar nu-i floarea câmpului,
Şi-i chiar ochiul şarpelui,
Şarpe lung cu solzii verzi,
Nici să-l vezi, nici să-l visezi.
Cel balaur din păcate
Înghiţise jumătate
Trup cu arme ferecate,
Trupuşor de voinicel
Ce striga mereu din el:
„Sai, bădiţă ortomane,
Că m-ajunge la ciolane!
Sai, bădiţă, de mă scoate,
Că m-apuc' fiori de moarte!“
Iată-n lungul drumului
La puţul porumbului
Că venea, mări, venea
Pe balaur de-ntâlnea
Un viteaz de ortoman
Pe-un cal negru dobrogean.
„Măi balaur! striga el,
Lasă trupul tinerel,
Că te curm pe jumătate
Să-mi răscumpăr din păcate.“
Şarpele se zvârcolea
Şi cu şapte limbi grăia:

[1] Românii au multe crezări în privirea şerpilor, unele întemeiate pe ispită, altele născute din închipuire. Aşa găsim în poveştile şi în baladele lor nişte fiinţe fantastice sub nume de balauri care au trup de şarpe şi grai omenesc, şi care, când se luptă cu vitejii feţi-frumoşi, se lovesc cu ei în buzdugane, iar când alung vreo pradă, o alung cu o falcă-n cer şi cu una în pământ. Însă ei sunt totdeauna învinşi de către feţi-frumoşi şi tăiaţi în multe bucăţi care cearcă a se împreuna până ce asfinţeşte soarele.

Acei balauri se rudesc cu dragonii popoarelor Apusului. Ca şi aceşti, ei sunt păzitori de comori şi de fete mândre de împăraţi, răpite de dânşii.

Românii cred încă că pietrele scumpe se formează din spuma gurii şerpilor şi că cuiburile lor sunt adevărate comori de briliante şi de rubine.

„Ortomane,
Hoţomane!
Bate-ţi negrul
Pe de-a-ntregul
Şi te du, şi fugi de mine
Că nu-i bine nici de tine."
„Şerpuliţă,
Dinţi de criţă,
Am un paloş de oţel,
Lasă trupul tinerel."
„Taie-mă, nu mă tăia,
Nu mă las de prada mea,
Ist copil chiar din pruncie
Maica sa mi l-a dat mie,
Că ades îl blestema
Şi-i zicea când îl culca:
„Culcă-te, alină-te
Şarpele sugă-mi-te!"
Cel viteaz de ortoman
Izbea negrul dobrogean
Şi cu pala lui cea nouă
Pe balaur tăia-n două,
Apoi trupul înghiţit,
Plin de rane, otrăvit,
El în cârcă-l ridica,
Sus, la stână se urca
Şi în lapte mi-l scălda,
De venin îl curăţea
Şi cu viaţa-l dăruia.
Apoi, mări, cât trăia,
Fraţi de cruce se prindea[1]
Şi-mpreună voinicea
Pe balauri de stârpea!

Superstiţia poporală pretinde că *de fiecare şarpe ucis, Dumnezeu iartă un păcat.*

Sunt câteva zile în an, începând de la Sfântul Petru, în care se zice că ies şerpii la drum. Atunci se face mare ucidere de aceste reptile. Unii şerpi însă au privilegii de a fi respectaţi, de pildă acei de casă. Ei, ca şi barzele de pe acoperişul casei, şi ca rândunelele de sub streaşină, sunt oaspeţi neatinşi, fiind apăraţi de legea sfântă a ospeţiei ce domneşte din vechime la români.

[1] A se prinde fraţi de cruce e o datină antică ce impune datorinţa de a-şi da viaţa unul pentru altul. Legătura acestei frăţii se făcea prin amestecarea sângelui. Când doi bărbaţi se decideau a se înfrăţi, trebuia să-şi facă ei pe braţul drept câte o tăietură în formă de cruce şi să unească sângele lor.

Acest obicei mistic, care în epoca de astăzi e mai de tot căzut, se ţine negreşit de oarecare tradiţii de pe timpul cruciadelor, sau poate chiar de tainele introducerii hristianismului la români.

Romanii vechi încă aveau mare respect pentru şerpii de casă, pe care îi îmblânzeau şi-i primeau la masă, de-i hrăneau cu lapte.

V

Erculean[1]

Plecat-au în zori
Trei surori la flori.
Sora cea mai mare
S-a dus înspre mare,
Sora cea mezină
Pe mal, în grădină,
Sora cea mai mică
Şi mai sălbăţică
S-a dus, mări, dus
Pe Cerna în sus[2]
Iar în urma lor
Mulţi voinici cu dor
S-au luat cântând
Ş-au venit plângând.
Iată-un căpitan
Căpitan râmlean,[3]
Că mi se iveşte,
Pe mal se opreşte,

[1] Această legendă pare a cuprinde o alegorie ingenioasă şi poetică asupra descoperirii apelor minerale de la Mihadia în Banat. Numele de Ercul Erculean repoartă gândirea la timpurile domnirii romanilor în Dacia, pe când băile astăzi cunoscute sub numele de Mihadia purtau numirea latină de: *Pontes Herculi* şi *ad media acquae sacrae*. Chiar acum încă unul din acele izvoare minerale se cheamă izvorul lui Ercul, zeul puterii, căci apa lui este întăritoare.

Sora cea mai mică şi mai sălbăţică ce stă ascunsă într-o stâncă şi plânge în umbră adâncă reprezintă negreşit, sub o formă alegorică, un izvor limpede şi dătător de viaţă. Temerea ei de a fi sorbită de razele soarelui, şi cuibul său de floricele aşezat la răcoare, înfăţişează imaginea unui pârău de munte ce curge la umbra pădurilor.

[2] Cerna este numele pârâului de munte ce curge prin Mihadia şi merge de se aruncă în Dunăre. Acest cuvânt însemnează în limba slavonă un lucru negru: prin urmare, se înţelege pentru ce Ercul Erculean zice pârâului: *Neră limpezie*.

[3] În letopiseţele noastre cele vechi se vede numele de râmlean dat locuitorilor din Roma.

Cu Cerna grăieşte:
„Neră limpezie,
Stai de-mi spune mie
Despre trei surori
Plecate din zori.“
„Sora cea mai mare
S-a dus către mare
Pe Dunăre-n jos
La un plai frumos.
Sora cea mezină
S-a dus din grădină
Peste nouă munţi,
În codri cărunţi.
Sora cea mai mică
Şi mai sălbăţică
Plânge colo-n stâncă
La umbră adâncă“.
Ercul Erculean,
Căpitan râmlean,
Îşi repede calul
De răsună malul,
Ş-ajunge-ntr-un zbor
La stânca cu dor.
„Ieşi, fată, din piatră
Să te văd odată!“
„Cum să ies din piatră,
Că sunt goală toată
Şi mă tem de soare...
Nu m-a soarbe oare?“
„Să n-ai nici o frică,
Fată sălbăţică,
Că te-oi lua-n braţă,
Să mai prind la viaţă,
Şi te-oi coperi
Şi mi te-oi feri
De vânt şi de soare,
De-a lor sărutare.“
„Bădiţă, bădiţă,
De-ţi sunt drăguliţă,
Soţie de vrei,
De vrei să mă iei,
Mă scoate din stâncă,
Din umbră adâncă,
Să-ţi ies la lumină
Cu inima plină.“
Ercul Erculean,
Căpitan râmlean,
Calcă peste piatră
Şi iată că-ndată
Lumii se arată
O dalbă de fată
Albă, goală toată,
Vie şi frumoasă,
Dulce, răcoroasă
Cu păr aurit,
Pe umeri leit.
Cât o şi zăreşte
Soarele s-opreşte,
Şi faţa-i s-aprinde
Şi raza-i se-ntinde,

Ca un sărutat
Lung şi înfocat.
Iar cel Erculean,
Căpitan râmlean,
Mi-o apucă-n braţă
De prinde la viaţă,
Mi-o strânge la piept
Ş-o leagănă-ncet;
Şi-i face-n răcoare
Departe de soare
Cuib de floricele
Ivite la stele.

VI

Blestemul

Pe cel deal, pe cel colnic
Trece-o pruncă ş-un voinic,
Voinicelul hăulind
Şi pe murgul netezind,
Iar pruncuţa suspinând
Şi din guriţă zicând:
„Ia-mă, bădiţă, călare
Că nu mai pot de picioare.
Drumu-i greu şi grunţuros,
Nu mai pot merge pe jos!“
„Puiculiţă, chip frumos,
Eu te-aş lua bucuros,
Dar mi-e murgul sprintenel
În picioare subţirel,
Murgu-i mic şi drumu-i greu,
Abia duce trupul meu,
Trupul cu păcatele,
Mijlocul cu armele.“[1]
„Nu ţi-e milă şi păcat!
De la părinţi m-ai luat,
Şi-n răi codri m-ai băgat!
Dare-ar Domnul Dumnezeu
Să fie pe gândul meu!
Să te duci, bădiţă, duci
Pan-îi pica rob la turci,
Cu picioarele-n butuci
Şi cu mâinile-n cătuşi!
Să te-ajungă dorul meu[2]
Unde-a fi drumul mai greu!
Să te bată jalea mea
Unde-a fi calea mai grea!
Murgul să se poticnească,
În creştet să te trântească,
Mâna dreaptă să-ţi sclintească,
Mâna stângă
Să ţi-o frângă,

[1] Pistoalele, paloşul sau iataganul se purtau înainte într-o chingă lată de curea ţintuită ce se numea *seleaf* (cuvânt turcesc) şi care cuprindea mijlocul trupului.

[2] Pentru cine înţelege puterea dorului, nu poate fi blestem mai amar decât acela exprimat cu atâta poezie în strofa aceasta. Dorul ce alungă pe călător şi jalea ce îi bate sufletul reprezintă o imagine de o rară frumuseţe.

Să ţii dârlogii cu dinţii,
Să mi te plângă părinţii,
Să te-nsori de nouă ori[1]
Ca să faci nouă feciori.
Să te mai însori o dată
Ca să faci numai o fată...
Ei să treacă şuierând
Când te-ar auzi plângând,
Ea în palme să-ţi tot cară
Apă tulbure ş-amară.
Tu să bei, să bei mereu
Gândind la blestemul meu![2]

---

[1] *„Mulţimea copiilor, averea omului"*, zice românul.

Partea aceasta a blestemului e cu atât mai cruntă, că ea atinge una din credinţele cele mai scumpe românului, menindu-i nouă feciori nepăsători de suferinţele părintelui lor.

Românii au multă dragoste pentru copii. Când un copil e singur la casa omului, el este numit *unicelul*; când sunt doi, ei sunt chemaţi *ochii capului*; iar dacă moare vreunul, părinţii zic plângând că *l-a îndrăgit Dumnezeu*.

[2] În locul acestui vers, unii cântăreţi zic: „Câte lacrimi am plâns eu".

VII

Inelul și năframa

I

Fost-au, fost un crăișor
Tinerel, mândru fecior
Cum e bradul codrilor
Sus, pe vârful munților.
De soție și-a luat
O copilă din cel sat,
Copiliță românculță,
Toți vecinilor drăguță:
Cu chip dulce luminos,
Cu trup gingaș mlădios
Cum e floarea câmpului
În lumina soarelui.
Iată lui că i-a sosit
Carte mare de pornit
La tabără de ieșit.
El în suflet s-a mâhnit
Și din gură a grăit:
„Draga mea, sufletul meu,
Ține tu inelul meu,
Pune-l în degetul tău.
Când inelu-a rugini
Să știi, dragă, c-oi muri![1]
„De mă lași plângând acasă,
Na-ți năframa de matasă
Pe margini cu aur trasă.
Aurul când s-a topi,
Să știi, frate, c-oi muri!"

II

El pe cal a-ncălecat
Și pe drum a apucat.
Mers-a el pân' la un loc
Ș-a aprins un mare foc
În mijlocul codrului,
La fântâna corbului.
Mâna-n sân el și-o băga,
La năframă se uita...
Inima-i se despica!
„Dragii mei, ostașii mei,
Puișori viteji de zmei!

[1] În poveștile, în legendele și în baladele românești se găsesc o mulțime de idei poetice și de imagini răpitoare, precum inelul ce ruginește și aurul năframei ce se topește în ajunul morții unui om. Pe lângă minunile din povești: palate de

Staţi pe loc de ospătaţi
Şi la umbră vă culcaţi.
Eu sunt gata de plecat,
Acasă că mi-am uitat
Paloşul cel rotilat
Pe-o masă verde-aruncat".
Îndărăt el a pornit,
C-un voinic s-a întâlnit,
C-un voinic cu calul mic:
„Noroc bun, tânăr voinic!
Ce veste, de unde vii?"
„Dacă vrei, Doamne, s-o ştii,
De altul poate-ar fi bine,
Dar e rău ş-amar de tine!
Tatăl tău că s-a sculat,
Ţara-ntreagă ne-a călcat
Pân' ce mândra ţi-a aflat
Şi pe dâns-a aruncat
Într-un tău adânc şi lat!"
„Na, voinice, calul meu
Să mi-l duci la tatăl meu.
De-a-ntreba unde sunt eu,
Tu să-i spui că eu m-am dus
Pe malul apei, în sus
Şi că-n apă m-am zvârlit
La copila ce-am iubit."

---

cristal zidite pe munţi de oţel, copaci crescuţi până în nouri şi purtând în vârful lor cuib de zână, herghelii de cai sălbatici ce ies noaptea din sânul mărilor ca să pască poienele codrilor, păsări măiestre ce aduc veşti de pe ceea lume, pajuri uriaşe ale căror cuiburi sunt în fundul pământului, zmei ce răpesc fetele de împăraţi, şerpi mari ce stau culcaţi pe paturi de pietre scumpe, iarba-fierului care deschide zăvoarele cetăţilor, iarba-şarpelui ce învie morţii vindecându-le rănile, poduri de argint, cu copaci de aur în care cresc mere de rubin şi cântă păsări de briliant etc., etc. găsim mere de aur care, aruncate jos, se prefac în palate împărăteşti, furci de argint care torc singure, piatra de teacă a sfintei Miercuri, peria sfintei Joi şi ştergarul sfintei Vineri, date de tustrele tânărului Făt-Frumos ca să-i fie de ajutor când l-ar ajunge zmeii. Piatra de teacă aruncată în calea zmeilor se schimbă într-o stâncă naltă până la cer, peria într-un codru des în care nici vântul nu răzbate, ştergarul într-o mare lungă şi lată ca faţa pământului. Zmeii trebuie să macine stânca, să doboare codrii şi să soarbă apele mării pentru ca să ajungă pe Făt-Frumos.

În numărul semnelor considerate de români ca prevestiri de moarte, mai sunt şi căderea stelelor, cântecul cucuvăii, urletul câinilor, arătări de năluce, pocnirea lemnului icoanelor din casă, stătutul cailor pe loc când au a pleca la drum etc.

III

Tatăl său ţar-a sculat,
Tău-ntreg de l-a secat
Şi copiii şi-a aflat
Amândoi îmbrăţişaţi,
Pe nisip galben culcaţi,
Amândoi senini la faţă
De păreau că sunt în viaţă.
Atunci craiul s-a căit,
În mătase i-a-nvelit
Şi-n biserică i-a dus
Şi-n două racle i-a pus,
Racle mândre-mpărăteşti
Purtând semne latineşti.[1]
Şi pe dânsul l-a zidit
În altar, la răsărit,
Pe ea-n tindă l-asfinţit!
Iar din el, frate,-a ieşit
Un brad verde, cătinat,
Pe biserică plecat.
Şi din ea o viişoară
Înflorită, mlădioară
Ce din zori şi până-n seară
Pe biserică s-a-ntins
Şi cu bradul s-au cuprins!
. . . .
Tună, Doamne, şi trăsneşte,
Tună-n cine despărţeşte
Dulcea dragoste-nfocată
De-un fecior şi de o fată.

---

[1] Adică inscripţie cu litere latine, precum se obişnuieşte pe sarcofaguri.
O variantă a legendei sună aşa:
Trecu toată primăvara,
Trecu pe urmă şi vara,
Inelul nu ruginea,
Nici năframa nu roşea,
C-amândoi erau în viaţă,
Ea cu lacrime pe faţă,
El cu arma la război,
Şi se doreau amândoi.
Iată că-ntr-o dimineaţă,
Într-o zi cu neagră ceaţă,
Mândruliţa se scula,
Faţa albă îşi spăla,
La icoane se-nchina,
Ş-apoi la inel căta.
Dar inelu-i ruginit!
„Vai! drăguţul mi-a murit
Vorba bine nu sfârşea
Şi de cale se gătea,
Pe-un cal ager s-arunca
Şi la tabără pleca.
Calul zboară ca şi vântul
De cutrieră pământul.
Şi când toaca-n cer toca,
Ea prin tabără umbla,
Tot pe dragul ei căta,
Şi-l găsea sărmanul mort,
Întins veşted sub un cort.
Ea năframa şi-o lua,
De trei ori o săruta,
Capul, faţa-şi învelea
Şi pe loc moartă cădea.

VIII

Păunaşul codrilor [1]

I

Pe cel deal, pe cel colnic
Trece-o pruncă ş-un voinic,
Puiculiţă bălăioară
Cu cosiţa gălbioară,
Voinicel tras prin inel,
Mult e mândru tinerel!
Şi-i tot zice voinicul:
„Cântă-ţi, mândro, cântecul
Că mi-e drag ca sufletul."
„Eu, bădiţă, l-oi cânta,
Dar codrii s-or răsuna
Şi pe noi ne-a-ntâmpina
Păunaşul codrilor,
Voinicul voinicilor!"
„Aurică drăgulică!
Nici ai grijă, nici ai frică.
Să n-ai grijă pentru tine
Cât îi fi tu lângă mine.
Să n-ai frică pentru mine
Cât oi fi eu lângă tine!"
Puse prunca a cânta,
Codrii puseră-a suna.
Iată că-i întâmpina
Păunaşul codrilor,
Voinicul voinicilor.
„Cale bună, românaş!"
„Mulţumim, măi Păunaş."
„Măi băiete, băieţele,
Măi voinice, voinicele,
Dă-ne nouă pe mândra
Ca să scapi cu viaţa ta."
„Ba, eu mândra nu ţi-oi da

[1] *Păunaş* însemnează un voinic tânăr, mândru şi misterios, mândru ca păunul şi misterios ca Pan, zeul codrilor.

În România plină de urme romane, nu ar fi de mirare să se fi păstrat numele zeului Pan şi să se fi schimbat cu timpul în Păunaş, precum s-au păstrat numele zeilor păgânismului, Joe, Mercur, Venere, ce se văd figurând în poveşti sub chipuri de sfinte creştine; sfânta Joe, sfânta Miercure, sfânta Vinere. Prin urmare, e de crezut că Păunaşul din această baladă nu este altul decât chiar Pan, zeul codrilor.

Pân' ce capul sus mi-a sta,
Că eu când o am luat
În cosițe i-am jurat[1]
Să n-o las de lângă mine
Și s-o apăr de oricine."

II

Ei de brâie s-apucau
Și la luptă se luau.[2]
Când în loc mi se-nvârteau,
Când în sus se opinteau.
Nici unul nu dovedea.
Jos nici unul nu cădea.
Iar băiatul cam slăbea,
Brâul i se descingea,
Și Păunul mi-l strângea
Trupușorul îi frângea.
„Mândro, mândrulița mea!
Vin' de-mi strânge brâul meu!
Apăra-te-ar Dumnezeu!
Că-mi slăbesc puterile,
Mi se duc averile."[3]
„Ba, nu, nu, bădiță frate,
Că vei lupta pe dreptate,
Și oricare-a birui,
Eu cu dânsul m-oi iubi..."
Voiniceii se izbeau,
Și mai tare s-opinteau,
Și mai tare se-nvârteau,
Și mai tare se trânteau.
Din doi unul dovedea,
Din doi unul jos cădea;
Cine că mi-ș dovedea,
Și cu mândra purcedea?
Păunașul codrilor,
Voinicul voinicilor!
Cine-n luptă jos cădea
Și-n urmă-le rămânea?
Voinicel tras prin inel,
Moare-n codru singurel!

[1] Imagine grațioasă și expresie foarte poetică. A jura credință în cosițele fetelor este un vechi obicei ce face parte din șezătorile flăcăilor și copilelor, noaptea, pe prispa casei părintești.

[2] Lupta era la vechii romani un exercițiu zilnic și o petrecere: *lucta*. Asemenea la românii de astăzi lupta e un obicei care domnește pretutindeni la munți și la câmpii. Ea se urmează în deosebite chipuri, cu deosebite numiri: de pildă, lupta voinicească, lupta ciobănească, lupta ursărească, lupta pe dreptate (adică fără punere de piedică și fără ajutor străin). Cine asistă la aceste lupte ale flăcăilor români de la Carpați și de pe malul Dunării, recunoaște bine în ele apucăturile și pauzele gladiatorilor din vechime.

[3] Pentru sufletele viteze puterea e cea mai scumpă avere.

IX

Soarele și luna[1]

Umbla, frate, mândrul soare,
Umbla, frate, să se-nsoare
    Nouă ai[2]
    Pe nouă cai
Care noaptea pasc în rai.
Umbla cerul și pământul
Ca săgeata și ca vântul,
Dar toți caii-și obosea
Și potrivă nu-și găsea
Ca sora sa Ileana,
Ileana Cosânzeana,[3]
Ce-i frumoasă ca o floare
Într-o iarnă fără soare.
„Surioară Ileano,
Ileano Cosânzeano!
Haideți să ne logodim,
C-amândoi ne potrivim
Și la plete și la fețe
Și la dable frumusețe.
Eu am plete strălucite,
Tu ai plete aurite,
Eu am fața arzătoare,
Tu, fața mângâietoare."
„Alei, frate luminate,
Trupușor făr' de păcate,
Nu se află-adevărat
Frați să se fi cununat.
Cată-ți tu de cerul tău
Și eu de pământul meu,
C-așa vrut-a Dumnezeu."
Soarele se-ntuneca,
Sus, la Domnul se urca,

---

[1] Printre rămășițele de mitologie antică ce mai există la români, legenda soarelui este una din cele mai poetice. Soarele e un zeu frumos cu părul de aur, care, ca Apolon, cutreieră cerul pe un car tras de cai. Asemenea românii cred, când tunetul vuiește, că sfântul Ilie se primblă cu carul pe bolta de aramă a cerului.

[2] Adică nouă ani, provincialism din Moldova.

[3] Ileana Cosânzeana este închipuirea cea mai poetică a geniului românesc; ea personifică tinerețea, frumusețea, nevinovăția virgină, suflet îngeresc, într-un cuvânt perfecția omenirii sub chipul de copilă gingașă și răpitoare.

Domnului se închina
Şi din gură cuvânta:
"Doamne sfinte,
Şi părinte!
Mie timpul mi-a sosit,
Timpul de căsătorit,
Şi potrivă n-am găsit
Ca soră-mea Ileana,
Ileana Cosânzeana".
Domnul sfânt îl asculta
Şi de mână mi-l lua
Şi prin iaduri mi-l purta,
Doar că l-ar înspăimânta,
Şi prin rai încă-l purta,
Doară că l-ar încânta,
Apoi Domnul-Dumnezeu
Cuvânta cu graiul său,
Iar când Domnul cuvânta,
Lumile se deştepta
Şi cu drag îl asculta.
Cerurile strălucea,
Norii din senin pierea:
„Soare, soare luminate,
Trupuşor făr' de păcate,
Raiul tu l-ai petrecut
Şi prin iad încă-ai trecut,
Ce mai zice gândul tău?"
„Zice că sufletul meu,
Aleg iadul chiar de viu
Numai singur să nu fiu,
Ci să fiu cu Ileana,
Ileana Cosânzeana!"

Mulţime de poveşti există în care Ileana Cosânzeana joacă rolul cel mai ademenitor. În acele basme minunate prin originalitatea lor adeseori fantastică, Ileana Cosânzeana este reprezentată cu părul de aur şi cu farmec dulce la privire. Ea-i atât de strălucită că pe soare poţi căta, iar pe dânsa ba; păsările cântă în calea sa cântecele lor cele mai frumoase, florile se culcă în câmpie ca să-i facă covor, balaurii se îmblânzesc şi vin de se întind cu dragoste la picioarele ei, şi toţi fiii de împăraţi umblă să o ia de soţie.

Averile ei sunt nesfârşite, ea are trei îmbrăcăminte, una ca cerul cu luna şi cu stelele, una ca câmpul cu florile şi una ca marea cu spumele aurite de razele soarelui.

Românii din Moldova zic că Ileana Cosânzeana personifică Moldova cu podoabele şi avuţiile pământului său, cu farmecul răpitor care flutură pe câmpiile sale.

A zice de o femeie că e frumoasă ca Ileana Cosânzeana este tot aşa ca şi când se zice că e ruptă din soare, adică e o fiinţă din ceruri.

Între cărţile vechi şi noi ce s-au tipărit pân-acum în ţările româneşti, cea mai populară este micul poem al lui Arghir şi al iubitei lui Ileana Cosânzeana.

Soarele se cobora,
La sora lui se oprea,
Mândră nuntă pregătea,
Pe Ileana şi-o gatea
Cu peteală de mireasă,
Cunună de-mpărătească,
Şi rochiţa neţesută,
Din pietre scumpe bătută.
Apoi mândri, el şi ea
La biserică mergea.
Dar când nunta se făcea,
Vai de el, amar de ea!
Candelele se stingea,
Clopotele se dogea,
Sfinţii faţa-şi ascundea,
Preoţi în genunchi cădea.
Iar mireasa, vai de ea!
Frig de moarte-o cuprindea
Căci o mână se-ntindea
Şi pe sus o ridica
Şi-n mare mi-o arunca!
Valurile bulbucea,
Iar ea-n valuri cum trecea
Mreană de-aur se făcea.
Soarele se-nălţa sus,
Se lăsa tot spre apus
Şi-n mare se cufunda
La soră-sa Ileana,
Ileana Cosânzeana.
Iară Dumnezeu cel sfânt,
Sfânt în cer şi pe pământ,
Mâna-n valuri că băga
Mreana-n mână-o apuca
Şi-n ceruri o arunca
Şi-n lună plină-o schimba,
Apoi Domnul-Dumnezeu
Cuvânta cu graiul său;
Iar când Domnul cuvânta,
Lumile se spăimânta,
Mările se tupila,
Munţii se cutremura,
Cerul se întuneca:
„Tu, Ileană Cosânzeană,
Sufleţel fără prihană,
Şi tu, soare luminate,
Trupuşor făr' de pacate!
Cu ochii să vă zăriţi,
Dar să fiţi tot despărţiţi.
Zi şi noapte plini de dor,
Arşi de foc nestingător,
Veşnic să vă alungaţi,
Cerul să cutreieraţi,
Lumile să luminaţi!"

X

Şoimul şi floarea fragului

Sus, în vârf de brăduleţ,
S-a oprit un şoimuleţ,
El se uită drept în soare
Tot mişcând din aripioare.
Jos la trunchiul bradului
Creşte floarea fragului.[1]
Ea de soare se fereşte
Şi de umbră se lipeşte.
„Floricică de la munte,
Eu sunt şoim, şoimuţ de frunte,
Ieşi din umbră, din tulpină,
Să-ţi văd faţa la lumină,
C-au venit până la mine
Miros dulce de la tine,
Cât am pus în gândul meu
Pe-o aripă să te ieu
Şi să mi te port prin soare
Pân' te-i face roditoare
Şi de mine iubitoare."
„Şoimuleţ duios la grai,
Fiecare cu-al său trai.
Tu ai aripi zburătoare
Ca să te înalţi la soare,
Eu la umbră, la răcoare,
Am menire-nfloritoare.
Tu te legeni sus, pe vânt,
Eu mă leagăn pe pământ.
Du-te-n cale-ţi, mergi cu bine,
Făr-a te gândi la mine,
Că e lumea-ncăpătoare
Pentru-o pasăre ş-o floare!"[2]

[1] În Carpaţi pădurile sunt pline de fragi ce cresc mai cu seamă la rădăcina brazilor. Acel soi de fragi sunt lungăreţi, roşii şi foarte parfumaţi.

[2] Cugetare poetică şi de o filozofie adâncă.

XI

Brumărelul

Într-o verde grădiniță
Șade-o dalbă copiliță
Pe-așternut de calonfiri,
La umbră de trandafiri.
Trece-un voinicel cu grabă
Și din fugă o întreabă:
„Spune-mi, dalbă copiliță,
Cu rumena ta guriță,
Ești nevastă, ori ești fată,[1]
Ori zână din cer picată?"
„Nici nevastă sunt, nici fată,
Nici zână din cer picată,
Ci sunt floare garofiță,
Răsărită-n grădiniță;
Dar tu, voinicele, spune,
Ești însurat, ori ești june?"
„Eu sunt, dragă, Brumărelul,
Îi răspunse voinicelul.
Eu viu seara, pe răcoare,
De mă culc pe sân de floare,
Și când plec voios cu soare,[2]
După mine floarea moare!"

---

[1] După datina antică fetele poartă capul gol, până când se mărită, iar de cum se cunună, ele pun ștergare pe cap.

Cuvântul *nevastă* trage etimologia sa de la numele zânei Vesta, căreia fecioarele erau închinate în timpul romanilor. Mărităndu-se, fata iese din rândul vestalelor și încetează de a fi supusă cultului zânei Vesta. Ea se face *nevesta, nevastă.*

[2] Tablou poetic, alegorie ingenioasă de pierirea florilor bătute de brumă. Brumărel este numele lunii lui octombrie, când încep a cădea brume mici. Românii dau lunilor numiri potrivite cu timpurile anului, de exemplu:

Ianuarie se numește *Cărindari* sau *Gerari*, adică începutul colindelor anului și al gerului.

Februarie, *Faur* sau *Făurar*, adică a faurilor de fier, care pregătesc fierele aratului.

Martie, *Mărțișor* sau *Germănar* (încolțitor).

April, *Prier* (deschizător) sau *Florari.*

Mai, *Frunzar* sau *Prătar* (a ierburilor).

XII

Ciuma[1]

Frunză verde salbă moale,
Adus-a un nor în poale
Boala cea mai rea din boale!
Noru-n ţară s-a lăsat,
Peste oameni a plouat,
N-a plouat ploaie curată,
Dar cu ciumă-amestecată!
Unde-ajunge picătura,
Se închid ochii şi gura,
Ochii să nu mai privească,
Gura să nu mai grăiască!
Plină-i ţara, mult e plină
De scaieţi de mărăcină;
Unde-s tufe prin potici
Sunt morminte de voinici,
Unde-s tufele mai dese,
Morminte de jupânese,
Unde-s tufele mai rari,
Morminte de fete mari,
Unde-s tufele mai vii,
Tot morminte de copii.
Frunză verde porumbică
Stă voinicul la potică.
Ciuma rea îi iese-n cale,
Voinicul zice cu jale:
„Na-ţi calul cu armele

Iunie, *Cireşel* (a cireşelor).
Iulie, *Cuptor* (a fierbinţelilor).
August, *Măsălar* (a secerişului).
Septembrie, *Răpciune* sau *Vinicer* şi *Viniţel* (a vinului).
Octombrie, *Brumărel*.
Noiembrie, *Brumar* sau *Promorar* (a brumei mari şi a promoroacei).
Decembrie, *Andrea* sau *Neios* (a ninsoarei).

[1] Ciuma a bântuit ţara în mai multe rânduri, pe timpul când hotarele ei dinspre Dunăre şi dinspre Bugeac erau expuse călcării duşmanilor. De la aşezarea carantinelor însă, ea a fost ferită de grozăviile acelei cumplite epidemii.

Şi-mi lasă tu zilele."
Ea-i răspunde: „Dragul meu!
Cal şi arme nu voi eu,
Dar pe tine chiar te vreu".
Frunză verde garofiţă,
Trece-n câmp o copiliţă
Cum e crinul înflorit,
Cum e bună de iubit.
Baba Ciuma cea păgână
Mi-o apucă strâns de mână.
Copiliţa-i zice: „Ciumă!
Nu-mi fii ciumă şi-mi fii mumă![1]
Na-ţi salba cu florile
Şi-mi lasă tu zilele."
Ea-i răspunde: „Drăguliţă!
Am o neagră sălbuliţă[2]
De cercat la gâtul tău,
Care nu te-a prinde rău."
Frunză verde toporaş,
Iat-un dulce copilaş
Care-alungă-un fluturaş.
Unu-aleargă, unul zboară:
Ciuma-i prinde şi-i omoară!
Frunză verde poamă acră,
Iată-o babă, iată-o soacră[3].
Cum o vede Ciuma-ndată
Dă la fugă spăimântată,
Culegând în calea ei
Pruncuşorii mititei,
Nevăstuice tinerele,
Copiliţe gingăşele,
Feciorași cu mintea crudă
Şi bărbaţi voinici la trudă.
Ducă-s-ar în pribegie!
Ducă-s-ar în cea pustie,
Îndărăt să nu mai vie!

[1] Spaima răspândită în ţară de răutatea ciumei a născut mai multe legende şi proverbe. Cel mai caracteristic din toate este proverbul scos pe seama mamelor neomenoase şi care zice: *Cutare e ciumă, nu e mumă.* Asemene se zice de un om rău şi duşmănos că *l-a fătat ciuma.*

[2] Aluzie la petele acele negre lăsate de boala ciumei pe trupurile victimelor sale.

[3] Un proverb poporal sună în următorul chip:

Soacră, soacră
Poamă acră!
De te-ai coace cât te-ai coace,
Poamă dulce nu te-ai face.

Ideea satirică cuprinsă în aceste versuri e destul de aspră, însă imaginea ciumei spăimântându-se la vederea unei soacre şi fugind din ţară numai că a întâlnit-o, face a presupune că autorul necunoscut al legendei a avut multe daune din partea mamei nevestei lui.

XIII

Holera

Jos, pe malul Prutului,
La casele Vâlcului,
Vâlcul bea, se veseleşte,
Cu trei fete se-ndrăgeşte,
De holeră nici gândeşte;
Maică-sa grija-i ducea
Şi cu lacrimi îi zicea:
„Dragul mamei Vâlcule,
Mândrule, voinicule!
Tu tot bei şi veseleşti,
De holeră nici gândeşti,
Lasă-mi-te de beţie
Şi de dalba veselie,
Că holera-i chiar la Prut
Şi chiar dincoace-a trecut!“
Vâlcul ei se supunea,
Patru boi la car punea[1]
Şi pe cal încăleca,
Drumul la vale-apuca,
Apuca-n călătorie
Să facă negustorie.
Când la cotul Prutului,
Prin mijlocul câmpului,
El zarea, măi, vedea
O clonţată ce râdea,
O clonţată-nveninată,
Cu pielea pe trup uscată
Şi cu părul despletit
Tot cu şerpi împleticit.[2]
Ea din loc în loc sărea,
Spini în urmă-i răsărea,
Iarba câmpului ardea
Şi oamenii morţi cădea!
„Cale bună, măi drumeţ:

[1] Carul a fost adus în Dacia de coloniştii romani. Ei aveau deosebite trăsuri. Acea de care se serveau cetăţenii avuţi se numea *biga*. Trăsura matroanelor se chema *carpentium* şi era cu două roţi, însă la serbările publice ele se suiau în alte mai mari cu patru roţi, numite *pilentum*. Afară de acestea, romanii aveau pentru ţară o trăsură *carruca*. Vizitiul se numea *carricarius*, cărucier.

[2] Imagine antică. Furiile iadului, după mitologia romană, poartă plete de şerpi.

Unde mergi aşa sumeţ?“
„Cale-ntoarsă, cloanţă fa,
Unde-alergi curând aşa?“
„Merg la casa Vâlcului
De pe malul Prutului
Ca să-i ridic zilele,
Să mă duc cu dânsele.“
„Alei! iazmă călătoare,
Boală rea ş-ucigătoare!
Na-ţi calul şi armele,
De-mi lungeşte zilele,
Să-mi mai văd copilele
Că-mi sunt dragi ca soarele.
Na-ţi şi carul, na-ţi şi boi,
Numai te du de la noi!“
„Nu vreau arme omeneşti,
Că eu am arme drăceşti.
Am trei coase nevăzute,
Cu ciocan de foc bătute:[1]
Una pentru cei voinici,
Una pentru copii mici,
Una pentru fete mari
Şi neveste cu ştergari,
Nu vreau nici carul cu boi,
Ci vă vreau pe toţi pe voi,
Să vă umflu zilele,
Să mă duc cu dânsele.“
Vâlcul biet se oţerea,
Holera la el sărea,
Oasele şi le-ntindea
Şi pe Vâlcu-l cuprindea.
Gură pe gură punea,
Buze pe buze lipea,
Zilele i se sorbea.
Apoi cloanţa iar râdea,
Cu zilele purcedea,
Şi voinicul mort cădea
Jos la cotul Prutului,
În mijlocul câmpului!

[1] Adeseori se văd în basmele românilor figurând arme şi unelte de foc. Îngerii au în mâna dreaptă sabie de foc: o calamitate publică e numită bici de foc; vânturile de la apus, ce sunt fierbinţi, sunt vânturi de foc etc.

XIV

Bogatul și săracul

Frunzuliță de dudău,
La umbră, la făgădău
Beau săracul și bogatul.[1]
Beau stăpânul și argatul.
Iar bogatul se mândrea
Și-n glas mare poruncea:
"Măi crâșmar,
Măi făgădar!
Adă-mi mie vin de-un ban
Ca să beau cu ist sărman."
Iar săracul că râdea
Și din gură poruncea:
"Măi crâșmar,
Măi făgădar!
Adă-mi mie vin de-un zlot[2]
Să-l beau cu bogatul tot!
„Măi sărace, sărăcilă,
De ce vrei să-mi faci în silă?
Nu-ți pune punga cu mine,
Că n-ai cămașă pe tine,
Nici nu ai turme de oi,
Nici coșar cu păpușoi,
Nici car mare-n patru boi
Ca să poți cinsti cu noi."[3]
„Mai bogate, bogățele!
Dacă ai averi de-acele,
Nu-mi scoate ochii cu ele.
Că averile de frunte
Sunt ca un izvor de munte,
Astăzi curge și îneacă
Și mâini scade s-apoi seacă!
De ai turme mari de oi,

[1] Carul țărănesc ce purta la romani numele de *carrum* se numea și *sarracum*. Este dar de presupus fără amăgire că cuvântul de sărac, adică neavut, a denumit din vechime pe oamenii însărcinați cu ducerea carelor, oameni cu simbrie și lipsiți de avere.

[2] Zlotul e o monedă de convenție, precum leul, a cărei valoare e de 30 parale. Obiceiul de a se număra în zloturi s-a pierdut mai cu totul în țările românești.

[3] Cuvântul *cinste*, de origine slavonă, a fost rău înțeles și întrebuințat până acum ca să exprime *onorul*. A se cinsti vrea sa zică a bea împreună la crâșmă sau, cum zic francezii, *se traiter*.

Ai şi turme de nevoi,
Că pe unde-s turme blânzi
Sunt şi lupi mereu flămânzi."
„Măi sărace, sărăcilă!
Face-mi-aş de tine milă
De n-ai fi tu om pizmaş
Şi la inimă vrăjmaş."
„Măi bogate, bogăţele!
Nu fi duşman gurii mele,
Că nu-ţi vreau nici rău, nici bine,
N-am ce împărţi cu tine.
Tu ai care cu opt boi,
Ai coşar cu păpuşoi,
Eu, un cal bun de nevoi!
Tu ai bani de vânturat,
Galbeni mulţi de semănat,
Eu am numai un topor
Care mi-e bun frăţior,
Dar ce-aduni tu într-o vară,
Eu adun numa-ntr-o seară,
Că toporul mi-i vrăjit,
Cu tăişul oţelit,
Şi când el se-ntoarce-n vânt,
Cad bogaţii la pământ.
Măi crâşmar,
Măi făgădar!
Adă-o vadră de Cotnar[1]
Şi de plată n-ai habar,
Că săracul când cinsteşte
Varsă sânge şi plăteşte!"[2]

---

[1] Moldova produce vinuri foarte bune, care sunt menite a deschide un izvor de mare comerţ ţării. Unele podgorii mai ales, precum Agiudul, Crucea, Socola, Panicul, Odobeştii etc., sunt vestite pentru calitatea productelor lor.

Cotnarul e însă vinul de frunte al Moldovei. În acea podgorie se găsesc viile lui Ştefan-vodă.

Expresia *varsă sânge* nu înseamnă aice că săracul ar fi ucigător de oameni. Ea vrea să zică că ar vărsa sudori de sânge, lucrând, pentru ca să dea dreptul cui se cuvine.

Nu e în firea românului de a face moarte de om; el nu cunoaşte simţirea răzbunării, *vendetta* italienilor. Crimele cu premeditare sunt foarte rari în ţară: cele mai multe provin din furia mâniei sau din cauza băuturii. Gelozia încă produce din când în când acte criminale.

[2] Finitul acestui cântec are o variantă care pune în gura săracului următoarele cuvinte:

„Tu ai galbeni la chimir,
Eu am un seleaf cu fir,
Şi-n seleaf un iatagan
Ce mă scapă de alean.
Tu ai casă şi ai masă,
Eu am lunca cea frumoasă,
Şi ce-aduni tu într-o vară,
Eu adun numa-ntr-o seară."

XV

Stejarul şi cornul

„Frate, frate de stejar!
Lasă-mă să tai un par
Să-mi fac osie la car.“
„Frăţioare românaş,
Voios parul da-ţi-l-aş
Dac-ai face tu din el
Buzdugan de voinicel,[1]
Ghioagă mare nestrujită,
Cu piroane ţintuită,
Şi cu dânsa de-ai lupta
Să aperi moşia ta.“[2]
„Cornule, ce nu te-ndoi,
De-o creangă să te despoi,
Să-mi fac prăjină de boi?“
„Frăţioare românaş!
Creanga lungă da-ţi-o-aş
Ca s-o faci arc de război
S-alungi leşii de la noi.[3]
Lasă boii, frăţioare,
Şi te dă la vânătoare,
Că nu-i timp de plugărie,
Şi e timp de vitejie.“
„Codri, codri, mă jur eu
Să ucid cu braţul meu
De tot cornul un duşman,
De stejar un căpitan.“

---

[1] Buzduganele sunt armele favorite ale vitejilor din balade, precum şi ale zmeilor şi ale feţilor-frumoşi din poveşti. Zmeii când se întorn la casele lor, aruncă buzduganele din depărtări fabuloase, şi acestea după ce lovesc în poartă, merg de se aşează în cuiele de la pereţi. Lupta între zmei şi feţi-frumoşi începe totdeauna cu lovirea buzduganelor.

[2] Moşia strămoşească, patria! Mândre timpuri erau acelea când ţara reprezenta pământul tuturor, averea rămasă de la moşi-strămoşi şi când glasul codrilor chema pe români la vitejie!

[3] Acest vers lasă a presupune că balada e de pe timpul năvălirilor lui Sobieski şi ale altor regi poloni.

XVI

Călătorul[1]

Trece-un călător şi cântă,
Trece pe-o cărare frântă
Prin câmpia înflorită,
Cu inima veştejită.
El se plânge că-n cea lume
Nime ştie de-al său nume,
Nime nu se îngrijeşte
De e mort ori de trăieşte.
Surioara Magdalină
L-auzea dintr-o grădină,
Şi pe gânduri ea cădea
Şi de dor se aprindea:
„Călătorule mâhnit,
Şi prin lume rătăcit!
Tu eşti pasăre străină
Care cântă prin grădină
S-apoi zboară mai departe
Lăsând inimi înfocate."
„Surioară mângâioasă!
Mult eşti dulce şi frumoasă!
Ochii-ţi ard şi-ţi arde faţa
Ca garoafa dimineaţa,
Când de rouă-i încărcată
Şi-n lumină se arată."
„Călătorule mâhnit,
Nu ţi-e calul obosit?"
„Nu, drăguţă, nicidecum,
Dar e săturat de drum".
Călătorul se oprea,
Nici că mai călătorea!

[1] Există o legendă a unei călugăriţe ce a urmat în codri pe un om necunoscut şi care a fost găsită moartă sub poalele Ceahlăului. Poate ca balada Călătorului să fie începutul acelui drum misterios.

XVII

Fata de birău[1]

„Fată de birău!
Fă pe dorul meu.“
„Ba, bădiţă, ba,
Nu te-oi asculta,
Că mă-i înşela
Şi nu mă-i lua.“
„Jur pe mândrul soare
Ce sfârşit nu are!
Că eu vreau să-mi fii
Mamă la copii.“

Fata-l asculta
Şi mi-l săruta;
Iar a doua zi,
Când ea se trezi,
Prinsă-a lăcrima
Ş-a se blestema.
Ea se tot bocea,
El îi tot zicea:
„Fată la birău
Şi de ţăran rău!

[1] *Birău*: cioplitor de sare la ocnă. Tot acest subiect este cântat în Ardeal cu versurile următoare:

Pe cea zare de colnic
Merge-un tânăr de voinic.
Pe cea vale înflorită
Merge-o fată-mbobocită.
Când au fost de către seară
Ei în drum s-împreunară;
Când au fost de către zi,
Unul ş-altul se trezi.
El se scula şuierând,
Clop de rouă scuturând;
Mândra se scula plângând,
Tot plângând şi blestemând.
etc., etc.

Ce plângi la pârău?
Rogi pe Dumnezeu
Ca să te iau eu?
Nu mai plânge, fa,
Că eu te-oi lua
De soţia mea
Când se va vedea
Ursul cu cercei
Umblând după miei,
Lupul cu cimpoi
Umblând după oi,
Vulpea cu mărgele
Culegând surcele,
Ş-un iepure schiop
Într-un vârf de plop.“

XVIII

Mândra din Muncel

Colo jos, pe lângă Tisă,
Merge mândra cam descinsă
Prin ierbuţa până-n brâu,
Şi ţine murgul de frâu,
Murg voinic şi pintenog
Care paşte busuioc.
Ea se primblă-n poieniţă
Şi tot zice din guriţă:
„Busuiocul l-aş privi[1],
Mă tem că m-oi zăbovi,
Dar l-oi smulge şi m-oi duce
Până dincolo de cruce,
La marginea codrului,
La stăpânul murgului,
Tot pe culmea din Muncel,
La haiducul voinicel.
Cine-a vrea ca să mă ieie
Meargă-acasă să mă ceie,
Meargă-acasă la părinţi
Cu inima lui în dinţi;
Iar pe când el mă va cere,
Tu, murguţule,-n putere,
Du-mă iute ca un zmeu,
Du-mă la stăpânul tău".
Mândra calu-ncăleca,
Spre Muncel vesel pleca,
Noapte-n drum o apuca.
Ea mergea, calea-şi pierdea
Şi-ntr-un râu adânc cădea,
Vai de mândra! vai de ea!
Sufletu-i zburând zicea:
„Sărmanul copilul meu!
Cum rămâne singurel,
Fără pic de mângâiere,
Fără mamă cu durere!"

[1] Fetele romance au obicei de a-şi pune în păr şi în sân snopi de busuioc. Ele cred că această plantă are o putere fermecătoare ce atrage inimile bărbaţilor. Un cântec poporal zice:

Floricea de busuioc
Se opreşte mândru-n loc.

Busuiocul se întrebuinţează la ţară în leacuri deosebite şi în descântece de dragoste.

XIX

Românii de pe malurile Dunării[1]

„Fă, bădiţă, piatra-n zece
La ist mal curând de-i trece,
Că suntem de soi român.
Nu suntem de neam păgân.
Despică Dunărea-n două,
Să facem dragoste nouă,
Colea-n umbra istor nuci
Pe braţe-mi să mi te culci
Să facem dragoste dulci.
Bădiţă, la chip frumos,
Fă-n pădurea cea din dos
Că-i găsi un păltinel
Să durezi luntre din el,
Şi-i găsi două nuiele
Să durezi vâsle din ele“.
„Face-oi, puică, cum mă-nveţi,
Face-oi luntre şi lopeţi
Să despic Dunărea-n două,
Când a ieşi lună nouă“.
Iată soarele-a apus,
Crai nou se iveşte sus.[2]
Mândrul trage din lopată,
Trece Dunărea îndată,
Iese-n valea înflorită,
Vede puica adormită,
S-o deştepte-i vine milă,
Că-i gingaşă; că-i copilă.
Să o lase-i vine dor,
C-are faţa de bujor.
„Scoală, puică, să mă vezi,

[1] Pe malul drept al Dunării sunt multe sate locuite de români pribegiţi din Moldova şi din Valahia. Asemenó în Epir, Macedonia, Tesalia, Albania şi Bosnia se găsesc multe politii şi sate în care locuiesc români cunoscuţi sub denumirea de cuţo-vlahi. Mulţi din ei sunt negustori, iar cea mai mare parte păstori.

Vezi în „România literară“ publicată în Iaşi în anul 1855 statistica poporimii române din Turcia Europei.

[2] Când iese Crai-nou pe cer, fetele şi flăcăii români îl salută cu strigări de veselie şi îi adresează rugăminţi, zicând: *„Crai-nou, Crai-nou, sănătos m-ai găsit, sănătos să mă laşi; fără bărbat m-ai găsit, cu bărbat să mă laşi“...* etc.

Să mă vezi şi să nu crezi."
„Ai venit, ursitul meu?
Noroci-te-ar Dumnezeu!
Vină-n braţe, vin', bădiţă,
Să-ţi dau miere din guriţă,
Miere de floare de tei,
De-i gusta-o să tot cei."

XX

Muieruşcă din Braşău

Sub tufe de clocotel
Zace-un tânăr voinicel,
Cu mândruţa lângă el.
„Scoală, scoală, măi bărbate,
Nu mai tot zace pe spate,
Că mi-am urât zilele
Mutând căpătâiele,
Când la cap, când în picioare,
Când la umbră, când la soare.“
„Oh! dragă muierea mea!
Nu pot, nu pot, chiar d-aş vrea,
Boala mea nici că s-a duce
Pân' ce tu nu mi-i aduce
Mură-albastră şi amară,
Sloi de gheaţă-n miez de vară.“
„Oh! drăguţ bărbatul meu,
Ajuta-ţi-ar Dumnezeu!
Eu toţi munţii am călcat,
Mură-albastră n-am aflat,
Sloi de gheaţă n-am găsit,
Că pământu-i încălzit.“
„Muieruşcă din Braşău!
Mura-albastră-i ochiul tău
Care mă ucide rău.
Sloi de gheaţă netopită
E chiar inima-ţi răcită
Şi de mine dezlipită!“

XXI

Dolca

Pe câmpul Tinechiei,
Pe zările câmpiei,
Răsărit-au florile
Odată cu zorile?
N-au răsărit florile,
Ş-a dus Costea oile
De-a aşezat stânele
Pe toate movilele.
Azi e luni şi mâini e marţi,
Pleacă Costea la Galaţi.
    Să ia sare
    La mioare,
    Şi bolovani
    La cârlani,
    Şi tărâţe,
    La oiţe,
    Şi glugi mari
    La cei zărari,
    Şi opinci
    La cei voinici.
Iară Costea cum mergea
Cu Fulga se întâlnea.
Fulga cel cu barba neagră
Şi cu mintea neîntreagă,
Necăjit şi obosit,
De trei zile flămânzit:
„Alei! Fulgo, dragul meu,
Să faci cum ţi-oi zice eu:
Mergi la stâna mea cu bine
Să-ţi iei un dar de la mine,[1]
Trei mioare de frigare
Ş-încă una de căldare
Ca să-ţi fie de prânzare."
Fulga cel cu barba neagră,
Dar cu mintea neîntreagă,
Sus la stână se ducea
Ş-oile cât le vedea,
Cârduri, cârduri le rupea,
Cu botâul le mâna
În codru la Pandina.

[1] Generozitatea este una din calităţile românului. Inima lui blândă şi darnică îl îndeamnă totdeauna a veni în ajutor celui nevoiaş. Lui îi place a împărţi bucăţica lui cu altul: de-acolo s-a născut datina ospeţiei.

Iar Costea când se-ntorcea
Mare pagubă-şi vedea
Că lui, mări, nu-i venea
Nici laptele la mulsoare,
Nici caşul la-nchegătoare,
Nici urda la-nvelitoare!
Costea mult nu se-ngăima,
El dulăii toţi chema,
Un caş dulce dezvelea,
Optezeci de felii tăia,
Patruzeci la pui de câini,
Patruzeci la câini bătrâni.
Toţi în grabă le mânca
Dar seama nici că şi-o da.
Când, la urma tuturor,
lan că venea-ncetişor,
Schiopătând, schelălăind,
Laturile cam ţinând,
Dolca, haita cea bătrână
Ce ştia rândul la stână.
Ea venea, nu prea venea,
„Dolca fa, Costea-i zicea,
Unde mi-e averea mea?“
Dolca-ncet schelălăia,
La pământ se întindea.
„Dolca fa, tu eşti bătrână,
Tu ştii rândul de la stână.
Eu pe tine te-am grijit,
Tot cu lapte te-am hrănit.
Dolcă fa, cum de-ai lăsat,
Furii stâna de-au prădat?“
Gemea Dolca, se culca,
Laba ruptă-şi arăta:
„Dolca mea, Dolcuţă fa!
Furii laba ţi-au rănit
Când la dânşii ai sărit?
Dacă-mi eşti tu pricepută
Şi nu te-arăţi prefăcută,
Înainte să apuci
Şi la furi drept să mă duci
Pe urmele oilor
Prin pajiştea florilor.“
Dolca vesel se scula,
Câmpul de-a lung apuca,
Botul prin iarbă vârând,
Urmele tot mirosind.
Urma-i ici, urma-i colea,
Dolca nici c-o prăpădea.
Ziua-ntreagă ea mergea
Şi-ndeseară ajungea
În codru la Pandina
Ce de foc se lumina.
Când în codru se-ndesea,
Bietul Costea ce zărea?
Fulga masă că-şi gătea,
Miei de piele că-i jupea.
Care prin frigări frigea,
Care prin căldări fierbea!
„Masă bună, veselie!“
Striga Costea cu mânie.

Şi Dolca se repezea.
La Fulga mereu bătea,
Iar Fulga cum o zărea
Crunt de spaimă tresărea.
„Alei, Fulgo, barbă neagră,
Dar cu mintea neîntreagă,
Când la drum te-am întâlnit
Eu, mări, ţi-am dăruit
Trei mioare de frigare
Ş-încă una de căldare
Ca să-ţi fie de prânzare,
Şi tu,-n loc de mulţumită,
Ca o fiară flămânzită,
Toată stâna mi-ai răpit
Şi pe Dolca mi-ai rănit!
Stai, măi Fulgo, barbă neagră,
Să te fac cu mintea-ntreagă."
Şi cum sta şi-l judeca,
Inima i-o despica,
Şi Dolcăi o arunca,
Iară Dolca n-o mânca,
Inima de vânzător[1]
E venin otrăvitor!

---

[1] Nerecunoştinţa este în ochii românului una din cele mai urâte patimi omeneşti.

I-am mâncat pâinea şi sarea, nu pot să-i plătesc cu rău, şi nemulţumitorului i se ia darul sunt zicătoare poporale care arată cât de frumoase simţăminte se află în inima poporului nostru.

Această baladă a Dolcăi precum şi acea a Mioriţei le-am cules din gura unui baci, anume Udrea, de la stâna de pe muntele Ceahlău. Acel păstor suna din bucium cu o putere extraordinară, încât munţii se răsunau în mare depărtare. El cânta şi din fluier mai multe cântece ciobăneşti, iar mai cu seamă Doina cu o expresie de înduioşire ce aducea lacrimi în ochii celor care îl ascultau.

La anul 1842, într-o frumoasă seară de vară urcându-mă la stâna din Ceahlău unde auzisem răsunând buciumul lui Udrea, am asistat la unul din cele mai sublime spectacole ale naturii, luminat de razele asfinţitului soarelui, iar după ce noaptea presără cerul cu stele, mă aşezai cu Udrea şi cu alţi păstori împrejurul unui foc şi petrecui până-n zori cu cântecele de la munte. Udrea îmi spuse că tatăl său ştia o mulţime de balade, între care a lui Traian şi a lui Aurelian, dar din nenorocire el le luase cu dânsul în mormânt.

XXII

Şalga

Sus pe malul Dunărei,
La perdeaua cu câini răi,
A Şalgăi a vădanei,
Este-o turmă de cârlani
Păscută de opt ciobani,
Turma Şalgăi cea frumoasă
Ca şoimul de inimoasă.[1]
La perdea-n miezul nopţii
Nimerit-au haiducii,
Nimerit-au, năvălit-au,
Paloşele zângnit-au,
Pe ciobani legatu-mi-au,

[1] Şoimul e pasăre răpitoare, mai mare decât uliul şi mai mic decât vulturul, însă foarte îndrăzneţ şi rapid în zborul său. El trăieşte în munţii Carpaţi şi-şi face cuibul pe stânci înalte.

Şoimul vânează păsări mari precum gâşte sălbatice, cocoare, dropii etc., care trec în cârduri prin Moldova şi pribegesc din ţară la apropierea timpului de iarnă. Când el zăreşte un cârd de acele păsări călătoare, îşi ia zborul de se înalţă mult deasupra lor, apoi se repede din senin ca o săgeată şi loveşte păsările cu osul pieptului, încât acestea cad ameţite şi se ucid zdrobindu-se de stânci.

În timpurile de demult, strămoşii noştri aveau obicei de a îmblânzi şoimii şi a-i deprinde la vânat precum se face şi astăzi cu coroii, şi se vede că meşteşugul lor era foarte vestit, de vreme ce şoimii făceau parte din tributul ce se plătea sultanilor după închinarea Moldovei. Acest tribut ce purta numele de *dar spre semn de închinare* se compunea din 4000 galbeni, 40 iepe şi 24 şoimi.

Şoimul se vede ades figurând în balade ca imagine de vitejie şi de repezime. Un voinic e *Căpitan Şoiman* şi are ochi *şoimuleţi*. Un cal sprinten zboară ca *şoimul*. În balada lui Serb-Sărac descrierea alergării cailor pe câmpul de la Haidar-Paşa e făcută în chipul cel mai poetic:

Alalah! cai arăpeşti,
Alalah! cai tătăreşti,
Cum mişcau copitele
Ca şoimii aripele.

Dulăii-mpuşcatu-i-au.
Iar pe baciul cel mai mare
Îl fereca şi mai tare
Cu coatele la spinare,
De striga că rău îl doare:
„Căpitan Caracatuci,
Vătăjel peste haiduci!
Peste cinci sute şi cinci
Tot haiduci de cei voinici.
De-ai făcut vrodată bine,
Fă-ţi o milă şi cu mine
Şi-mi dezleagă braţele,
Rău mă dor sărmanele!“
Căpitanul se-mblânzea,
Braţele-i le slobozea.
Iară baciul cum scăpa,
Mâna-n sânu-şi o băga,
Bucium de aur căta[1]
Şi de trei ori buciuma,
Văile se răsuna,
Frunzele se clătina,
Şalga-n somnu-i l-auzea,
Din somn Şalga se trezea,
La soacră-sa se ducea
Şi din gură aşa-i zicea:
„Maică, măiculiţa mea!
N-auzişi tu buciumând
Şi văile răsunând?
Nu ştiu, maică, ciobanii
Rătăcit-au cârlanii,
Ori drumul au rătăcit,
Ori haiduci i-au năvălit?“
Baba soacra răspundea:
„Mergi, te culcă, fata mea,
De ciobani nu te-ngrija,
C-aşa bucium’ ei cu dor
Când le-i dor de casa lor.“
Soacra bine nu sfârşea,
Şalga iar că auzea
Glas de bucium răsunând,
Pân-în suflet răzbătând.
„Hei! copii, copii argaţi!
Somnul dulce voi lăsaţi,
Ş-un cal iute-mi înşăuaţi,
Puneţi şaua bărbăteşte,
Să încalec voiniceşte.“
Ea pe cal se arunca
Şi spre Dunăre-alerga
Hăulind şi chiuind,
Buzduganul învârtind.

[1] În letopiseţele noastre se zice că semnalul de război se da prin buciume. Domnii porunceau a buciuma când oastea română era gata a se încleşta la luptă cu duşmanul. Este dar de presupus că în secolele de înainte buciumul nu era numai o ţevie de cireş, ca acela al ciobanilor de la munte, ci un instrument de metal, un soi de trâmbiţă militară.

Cât haiducii o zăreau,
Loc de fugă nu găseau,
Iară Şalga-i urmărea
Şi din gură-aşa răcnea:
„Ian aşteapt' aşteapt' asteaptă
Să luptăm la luptă dreaptă,
Căpitan Caracatuci,
Vătăjel peste haiduci,
Peste cinci sute şi cinci
Tot haiduci de cei voinici!
Stai pe loc să ne-ntâlnim,
Două vorbe să grăim
Şi-n arme să ne lovim,
Că mă jur pe Dumnezeu!
Să te-nvăţ eu, fătul meu,
Cum se leagă ciobanii,
Cum se pradă cârlanii."
Căpitan Caracatuci,
Cetaş mare de haiduci,[1]
Se ducea, ducea, ducea,
Nici capul nu-şi întorcea.
Şalga-i ici, Şalga-i colea,
Capul din fugă-i tăia!
Capu-n urmă rămânea,
Trupu-nainte fugea,
Sângele pârâu curgea,
Drumul roş că se făcea!
. . . .
Cică, mări, de pe-atunci,
Când vin cete de haiduci,
Drumul lor nici că greşesc,
Nici că, zău, mai nimeresc
La perdeaua cu câini răi
A Şalgăi, a vădanei
A Şalgăi, a vădanei
De pe malul Dunărei!

[1] Adică: căpitan de ceată.

XXIII

Mihu copilul

I

La dealul Bărbat,
Pe drumul săpat,
Merge hăulind,
Merge chiuind
Mihu copilaş,
Mândru Păunaş,
Păunaş de frunte,
Copilaş de munte.[1]
Merge el cântând,
Din cobuz sunând,[2]
Codrii dezmierdând
Din cobuz de os
Ce sună frumos.
Merge cel voinic
Pe-un murguşor mic
Prin mezul nopţii,
Prin codrul Herţii.[3]
Mult e frunza deasă,
Noaptea-ntunecoasă,
Şi calea pietroasă!
Dar când se urca
Şi murgul călca
Piatra scăpăra,
Noaptea lumina,
Noaptea ca ziua.
Merge, mări, merge,
Ş-urma li se şterge
Printre frunzi căzute
Pe cărări pierdute.
Merge tot mereu

---

[1] În locul acestor două versuri o variantă zice:
"Păunaş de codru,
Vătăjel de lotru."

Înţelesul cuvântului *lotru* nu e bine cunoscut. Unii pretind că însemnează bandă de hoţi.

[2] Cobuzul e un instrument oriental.

[3] Acest codru se găseşte în ţara de sus a Moldovei. El a fost mult timp lăcaşul hoţilor celor mai vestiţi. Asemenea a fost şi Strunga, şi Teiuşul în districtul Romanului, şi Bordea lângă Iaşi, şi Lunca-Mare etc.

Voinicelul meu,
Din frunze pocnind,
Codrii vechi trezind
Şi mereu grăind:
„Hai, murgule, hai,
Pe coastă de plai,
Ce laşi tu drumul
Ş-apuci colnicul?
Ori zaua te-apasă,[1]
Ori şaua te-ndeasă,
Ori frâul cu fluturi,
Ori scumpele rafturi,
Ori armele mele
Ce lucesc ca stele,
De duci aşa greu
Trupuşorul meu?“
„Zaua nu mă-ndeasă,
Şaua nu m-apasă,
Frâul nu mă strânge,
Chinga nu mă frânge,
Dar ce mă apasă
Şi-n drum nu mă lasă,
Că s-aţin pe-aici
Patruzeci şi cinci,
Cincizeci fără cinci
De haiduci levinţi[2]
Duşi de la părinţi
De când erau mici
La codru-n potici.
Ş-acum se găsesc
De benchetuiesc
La valea adâncă,
La muchie de stâncă,
La des păltiniş,
Mărunt aluniş;
La masă de piatră,
În patru crăpată,
Cu sârmă legată,
Cu slove săpată,
Cu slove de carte
Cu aur suflate.
Iar la masă, şade[3]

[1] În secolul de mijloc oamenii războinici precum şi caii lor erau coperiţi cu cămăşi de fier, numite zale; prin urmare, balada lui Mihu se poate presupune că ar exista de pe epoca Cruciadelor. Însuşi caracterul cavaleresc al eroului baladei ne întăreşte în această idee.

[2] Levent înseamnă viteaz de soi. Un voinic poate să fie de neam prost, iar un levent trebuie să fie de neam bun.

[3] *Şade* în loc de *şede*, precum *şapte* în loc de şepte, provincialism din Moldova. Asemenea se zice *ai* în loc de *ani*, *cei* în loc de *ceri* etc. În unele părţi ale României pronunţarea cuvintelor, deşi mai puţin corectă, e mai dulce şi chiar mai armonioasă.

Gata să te prade
Ianuş Ungurean,
Vechiul hoţoman,
Cu barba zburlită,
De rele-nvechită,
Până-n brâu lungită,
Cu brâu-nvelită.
El are, măi frate,
Săbii lungi şi late,
Durdă ghintuită,[1]
Inimă-oţelită.
Şi mai are încă
Pe-mprejur de stâncă
Voinicei levinţi
Cu armele-n dinţi.
Feciori buni de mână,
Căliţi, tari de vână.
Flăcăi groşi în ceafă,
Voinici făr' de leafă!
Cu chivere nalte,
Cu cozile late
Lăsate pe spate.
Ei te-or auzi
Şi s-or repezi,
Şi amar de tine
Şi amar de mine!“
„Hai, murgule, hai
Pe coastă de plai,
Lasă colnicul
Ş-apucă drumul
Că eşti cu Mihul!
Lasă-n urmă-ţi teamă,
Că te iau pe seama
Istor braţe groase,
Groase şi vânoase,
Istuia piept lat,
Lat ş-înfăşurat,
Istui paloşel
Cu buza de-otel.
Unguru-i fălos,[2]
Nu-i primejdios,
Gura lui e mare,
Dar nu muşcă tare.
Câţi sunt ei? cincizeci?
Şasezeci, optzeci,
O sută ş-o mie?
Iasă-n cale-mi, vie
Dacă vor să ştie

[1] Puşca are deosebite numiri. În munţii dinspre Ardeal e numită flintă şi-n alte localităţi durdă.

[2] Românul e înzestrat de natură cu un spirit de observare ce l-a făcut a caracteriza în puţine cuvinte neamurile străine cu care s-au găsit în relaţii. Trebuie să adăugăm însă că spiritul său este totodată înarmat de un ghimp satiric ce îşi arată vârful în multe din zicerile sale.

Cine e Mihul,
Mihu Copilul!"
Murgul ca gândul
Lasă colnicul
S-apucă drumul.
„Hai, murgule, hai,
Pe coastă de plai
La poiana grasă,
Dumbrava frumoasă
Cu iarbă-nverzită,
Cu flori înflorită!"

II

Iată-n codru, iată,
Că Ianuş deodată,
Cum benchetuieşte
Şi se veseleşte,
Stă, încremeneşte,
Pe gânduri porneşte
Că din când în când
Aude sunând,
Codrii răzbătând
Un mândru cântic,
Cântec de voinic
Ş-un glas de cobuz
Dulce la auz,
De cobuz de os
Ce sună duios.
Şi iată, şi iată
Că Ianuş deodată
Tresare şi sare
Şi zice-n glas mare:
„Voi, vitejilor,
Haraminilor![1]
Ian staţi ş-ascultaţi
Ş-armele-apucaţi,
Că eu cam auz
Un glas de cobuz
Printre frunzi sunând,
Codrii dezmierdând.
Deci voi vă grăbiţi,
Curând vă porniţi
Să-i ieşiţi în cale
Pe deal şi pe vale,
La pod, la hârtop,
La lunca de plop,
La potica strâmtă,
La cărarea frântă,
La fântâna lină
Cu apă puţină.
De-a fi vrun viteaz
Cu flori pe obraz,
Să nu mi-l stricaţi,
Ci să mi-l legaţi.
Iar vreun fermecat,
De muieri stricat,

[1] Înţelesul cuvântului *haramin* este necunoscut.

O palmă să-i dați
Drumul să-i lăsați!"
Ungurii pornesc
Și calea-i opresc.
Iar cât îi zărește
Mihu le grăiește:
„Voi, voinicilor,
Haraminilor,
Cine v-a mânat
Capul v-a mâncat!"
Și nici că sfârșește,
La harță pornește[1]
Și se învârtește,
Toți îi risipește.
Apoi iar purcede
Prin cel codru verde.
Murgul se urca,
Și când el călca,
Piatra scăpăra,
Noaptea lumina,
Noaptea ca ziua.
Ianuș cum îl vede,
Din loc se repede:
„Voi, vitejilor,
Haraminilor!
Dați cu lăncile,
Dați cu flintele."
„Lăsați flintele,
Lăsați lăncile,
Voi, voinicilor,
Haraminilor!
Că eu Mihu sânt,
Și vreau să vă cânt
Un mândru cântic,
Cântec de voinic
Cum n-ați auzit
Cât veac ați trăit."

[1] După letopisețele vechi, harța era în timpul războaielor începutul luptei, ceea ce numesc francezii *escarmouches d'avant garde*. Oștile aveau hărăți sau hărțași care făceau atacul dintâi pentru ca să-l silească pe dușman a-și dezveli puterile. Oamenii însărcinați cu harța erau aleși printre cei mai îndrăzneți și mai iubitori de luptă, de-acolo vine cuvântul hărțăgos pentru ca să exprime un om gata de ceartă.

În balada lui Mihnea-vodă și Radul Calomfirescu se vede că harța era și un joc voinicesc în soiul acelor cunoscute sub numele francez de *tournoi*. Frații Buzești și Căplești zic lui Radu Calomfirescu:

Noi în cale ți-am ieșit
C-avem dor de harățit.
Hai la harță voinicească
Și la joacă războiască.
Etc., etc., etc.

III

Iată, mări, iată
Că Mihu deodată
Începe pe loc
A zice cu foc,
Începe uşor
A zice cu dor
Un cântec duios
Atât de frumos,
Munţii că răsun,[1]
Şoimii se adun,
Codrii se trezesc,
Frunzele şoptesc,
Stelele clipesc
Şi-n cale s-opresc!
Iar ungurii mult
Cu drag îl ascult,
Şi Ianuş îndată,
Ca nealtădată,
Glasu-şi îmblânzeşte
Mihului grăieşte,
La masă-l pofteşte.
„Vin' tu, Mihule,
Vin', voinicule,
Să benchetuim
Şi să veselim,
S-apoi amândoi
Ne-om lupta noi doi".
Ei cu toţi s-adun,
La masă se pun
Şi benchetuiesc
Şi se veselesc,
Ploştile ciocnesc,
Vesel chiuiesc.[2]
Dar când au sfârşit
De benchetuit,
Masă de-ospătat,
Vinul de gustat,
Ianuş ungurean,

[1] Tablou sublim de adevărată poezie. Una din cele mai încântătoare creaţii a închipuirii. Ar crede cineva că poetul ce a improvizat balada lui Mihu este acelaşi care a dat viaţă nemuritoare Mioriţei, acelaşi care a prefăcut Universul într-un templu pentru nunta păstorului moldovean cu moartea, zicând:

Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa,
Brazi şi păltinaşi
I-am avut nuntaşi;
Preoţi, munţii mari,
Păsări, lăutari,
Păsărele mii,
Şi stele, faclii!

[2] Chiotul face parte din toate serbările şi veseliile românului. La nunţi, la hore, la mese mari este obicei a chiui într-un ton puternic şi prelungit.

Mihul moldovean
Deoparte se duc
La luptă s-apuc!
Cruntă-i lupta lor,
Că e pe omor.
Cine c-a pica
Nu s-a mai scula!
Iar ungurii toţi,
Lui Ianuş nepoţi,
Stau de mi-i privesc
Cum mi se-nvârtesc,
Cum mi se smucesc,
Cum mi se trântesc
Ca doi zmei, ca lei,
Ca lei paralei[1].
Iată, mări, iată
Că Mihu deodată
În loc se opreşte,
Pe Ianuş suceşte,
Sus îl opinteşte,
Jos încă-l izbeşte
Şi-n genunchi îl pune
Şi capu-i răpune.
Iar ungurii toţi,
Lui Ianuş nepoţi,
Stau încremeniţi
De moarte-ngroziţi.
Mihu mi-i trezeşte
Ş-astfel le grăieşte:
„Voi, copiilor,
Haraminilor!
Care s-a afla
De va ridica
Buzduganul meu
Cât este de greu,
Durduliţa mea
Cât este de grea
Şi zalele mele
Cât îmi sunt de grele,
Acela să vie
Cu mine-n frăţie
Ca să vitejească,
Numele să-i crească!“[2]
Ungurii se-ntrec

[1]Fiinţe fantastice care figurează ades în poveştile poporale. În locul acestor două versuri unii cântăreţi zic:

Ca doi voinicei
Puişori de zmei.

Alţii schimbă compararea şi spun:

Ca doi negri tauri
Şi ca doi balauri.

[2] Cântăreţul care la începutul baladei numea pe Mihu *vătăjel de lotru*, cânta în locul versurilor de mai sus pe aceste următoare:

La pământ se plec
Şi-n zadar se-ncerc!
Nici unul nu poate
Să ridice-n spate
Armele culcate
Cu-aur îmbrăcate,
Cu fier ferecate.
„Voi, mişeilor,
Haraminilor!
Codrul mi-l lăsaţi,
Jugul apucaţi
Că nu sunteţi voi,
Nu sunteţi ca noi
Oameni de mândrie,
Buni de vitejie,
Ci oameni de gloată,
Buni de sapa lată."
Şi cum zice-ndată
Mihul cel voinic
Cu degetul mic
Armele-şi ridică,
Pleacă pe potică
Cu murgul voios
Prin codrul frunzos.
Şi-n urmă-i vuieşte,
Codrul clocoteşte
De un mândru cântic,
Cântec de voinic,
De-un glas de cobuz
Dulce la auz,
De cobuz de os
Ce sună frumos!

Ca să vitejească
Şi-n frunzi să hoţească!

Tot acela zice mai departe:

Că nu sunteţi voi,
Nu sunteţi ca noi
Buni de haiducie,
Vrednici de hoţie,
Ci de sapa lată
Şi de cea lopată.

După ideea mea, balada lui Mihu este de preferat aşa cum este aici prescrisă şi cum mi-a cântat-o un vânător de la Bicaz, pe malul Bistriţei, anume Ştefan Nour. Eroul baladei e despoiat de nuanţele hoţiei, şi rămâne cu nobila figură a unui cavaler din secolele de mijloc.

XXIV

Toma Alimoș

Departe, frate, departe,
Departe și nici prea foarte,
Sus, pe șesul Nistrului,[1]
Pe pământul turcului,
Colo-n zarea celor culmi,
La groapa cu cinci ulmi
Ce răsar dintr-o tulpină
Ca cinci frați de la o mumă,
Ședea Toma Alimos,
Boier din Țara-de-Jos;
Ședea Toma cel vestit
Lângă murgu-i priponit,
Cu țărușul de argint
Bătut în negru pământ.[2]
Și pe iarbă cum ședea,
Mândră masă-și întindea
Și tot bea și veselea
Și din gură-așa zicea:
„Închinare-aș și n-am cui![3]
Închinare-aș murgului,
Dar mi-e murgul cam nebun
Și de fugă numai bun,
Închinare-aș armelor,
Armelor surorilor,
Dar și ele-s lemne seci,
Lemne seci, oțele reci!
Închina-voi ulmilor,
Uriașii culmilor,
Că sunt gata să-mi răspunză
Cu freamăt voios de frunză,

---

[1] În partea Basarabiei de jos, ce purta numele de Bugeac.

[2] Pământul din țările locuite de români e vestit pentru calitatea sa mănoasă. E un soi de pământ vegetal, negru și gras, care dă roade îmbelșugate. De aceea românii l-au sanctificat în gândul lor și îi zic *sfântul pământ! el te hrănește, el te adăpostește, el te învelește!* Vechii romani dădeau pământului numele de *mamă*.

[3] Una din mulțumirile românului e de a închina pân-a nu bea. Cuvintele obișnuite la asemenea închinări sunt *„Noroc să deie Dumnezeu! și la anul cu bine!, voie bună cu belșug și cu opt boi la plug"* etc.

Şi-n văzduh s-or clătina
Şi mie s-or închina!"
Iată, mări, cum grăia
Că-n departe auzea
Un nechez ce nechezea
Şi se tot apropia.
Toma-ncet mi se scula,
Peste câmpuri se uita
Şi zărea un hoţoman
Pe-un cal negru dobrogean,[1]
Un cal sprinten voinicesc...
Plătea cât un cal domnesc.
Hoţomanul nalt, pletos[2]
Cum e un stejar frunzos,
Era Mane cel spătos
Cu cojoc mare, miţoş,
Cu cojoc întors pe dos,[3]
Şi cu ghioaga nestrujită,
Numai din topor cioplită.
El la Toma-ncet venea
Şi din gură-aşa-i grăia:
„Alei! Toma Alimoş,
Boier din Ţara-de-Jos,
Ce ne calci moşiile
Şi ne strici fâneţele?"
Boier Toma Alimoş
Îi da plosca cu vin roş:
„Să trăieşti, Mane fârtate![4]
Dă-ţi mânia după spate
Ca să bem în jumătate".[5]
Mane cu stânga lua,
Cu dreapta se înarma,
Paloşul din sân scotea
Ş-aşa bine-l învârtea,
Ş-aşa bine mi-l chitea
Că pe Toma mi-l tăia
Pe la furca pieptului
La încinsul brâului
Deasupra buricului
Unde-i greu voinicului.[6]

---

[1] Caii din Dobrogea erau cunoscuţi pentru calitatea lor ca şi acei din Bugeac. Erau un soi de cai sălbatici, crescuţi în câmpiile pustii din Dobrogea, şi de soi tătăresc.

[2] Pletele sunt un semn de bărbăţie în ochii românilor. Ei le poartă lungi şi se mândresc cu dânsele. Una din cele mai adânci mâhniri ale flăcăilor ce sunt luaţi la oaste, este că disciplina militară îi sileşte a se despărţi de podoaba firească a capului.

[3] Se zice de un om aprins de mânie că şi-*a întors cojocul pe dos*.

[4] Cuvântul *fârtat* e compus din cuvintele *fără* şi *tată* şi însemnează *bastard*.

[5] Adică să deşarte plosca fiecare pe jumătate. Încă o dovadă de plăcerea ce are românul a împărţi cu altul bunurile de care el se bucură.

[6] Adică, unde atârnă greutatea armelor purtate la piept, încingătoare.

Toma crunt se oţerea...
Manea-n scări se-nţepenea,
Dos la fugă şi punea.
„Alelei! fecior de lele!
Căci răpişi zilele mele!
De te-aş prinde-n mâna mea,
Zile tu n-ai mai avea!“
Şi cum sta de cuvânta,
Maţele şi le-aduna,
În coşuri şi le băga,
Pe deasupra se-ncingea
Şi la murgu-i se ducea
Şi cu murgu-aşa grăia:
„Alelei! murguleţ mic!
Alei! dragul meu voinic!
De-ai putea la bătrâneţe
Cum puteai la tinereţe!“
Murgul ochii-şi aprindea,
Nechezea şi răspundea:
„Iată coama, sai pe mine,
Şi de-acum te ţine bine.
Să-ţi arăt la bătrâneţe
Ce-am plătit la tinereţe!“
Toma iute-ncăleca,
Dupe Mane se lua
Şi mereu, mereu striga:
„Alelei! murguleţ mic,
Alei! murgul meu voinic,
Aşterne-te drumului
Ca şi iarba câmpului
La suflarea vântului!“[1]
Murgul mic se aşternea,
Mane-n lături se zărea,
Toma turba şi răcnea:
„Ţăiatu-m-ai tâlhăreşte,
Fugitu-mi-ai mişeleşte.
De te-aş prinde-n mâna mea,
Zile tu n-ai mai avea.
Stai pe loc să ne-ntâlnim,
Două vorbe să grăim,
Două vorbe oţelite
Cu paloşele grăite!“
Mane-n lături tot fugea,
Iară Toma-l ajungea
Ş-aşa bine mi-l chitea
Că din fugă mi-i tăia
Jumătate-a trupului
Cu trei coaste-a negrului!
Mane-n două jos cădea,
Toma murgului zicea:
„Alelei! murguleţ mic.
Alei! dragul meu voinic!

[1] Icoană vie şi admirabilă de fuga calului. În toate baladele unde se pomeneşte de alergări de cai, poeţii poporului se întrec în imagini de o sublimă frumuseţe.

[2] În poveşti, caii feţilor-frumoşi îi întreabă totdeauna cum să-i ducă: *ca vântul ori ca gândul?*

Ochii-mi se păinjenesc,
Norii sus se învârtesc.
Te grăbeşte-aleargă, fugi
Şi ca gândul să mă duci[2]
Colo-n zarea celor culmi,
La gropana cu cinci ulmi,
Că eu, murgule,-oi muri
Pe tine n-oi mai sări!
Iar când sufletul mi-oi da,
Când nu te-oi mai dezmierda,
Din copită să-ţi faci sapă,
Lângă ulmi să-mi faci o groapă
Şi cu dinţii să m-apuci,
În tainiţă să m-arunci.
Ulmii că s-or clătina.
Frunza că s-a scutura,
Trupul că mi-a astupa!"[1]

[1] Unii din cântăreţi numesc pe Toma Alimoş, Toma a lui Moş şi adaugă următoarele versuri la finitul baladei:

„Şi să caţi, murgule,-n zori
Să-mi găseşti vro două flori
Şi la cap şi la picioare
Să-mi sădeşti câte o floare:
Una, floare de bujor
Ce pare că arde-n dor,
Şi alta de busuioc
Ce opreşte mândra-n loc.
Apoi, dragă, să-mi nechezi,
Apoi să te depărtezi
Şi să mergi la câmp, la noi,
Unde-am născut amândoi.
Nime frâul să nu-ţi puie,
Nici pe tine să se suie,
Iar de-i vedea tu pe jos
Un voinic tânăr, frumos,
Cu păr lung şi gălbior,
Să ştii că mi-e frăţior.
Tu să-l laşi ca să te suie,
Mâna-n coamă să ţi-o puie,
Şi să-l porţi, murgule, bine
Cum m-ai purtat şi pe mine
Şi să-l primbli aici pe culmi
Tot la umbra istor ulmi!"

XXV

Român Grue Grozovanul

I

Sus, pe câmpul Nistrului,
Sub poalele cerului,
La coada Ialpăului[1]
Unde fat' zmeoaicele[2]
Şi s-adun' zărnoaicele,
Şi s-adap' leoaicele,
Multe-s, frate, şi mai multe
Corturi mari, corturi mărunte!
Iar în chiar mijlocul lor
Naltă-se-un cort de covor,
Un cort mare şi rotat,
Poleit şi narămzat,
Cu ţăruşi de-argint legat,
Parcă-i cort de împărat![3]
Dar înuntru cine şede?
Dar în el cine se vede?
Ghirai hanul cel bătrân[4]
Cu hamger bogat la sân.
Mulţi tătari stau împrejur
Cu ochi mici, ca ochi de ciur,
Şi stau toţi îngenuncheţi
Pe covor cu perii creţi.
Iar la uşa cortului
Sub stejarul mortului,[5]

---

[1] Ialpău, râu din Basarabia, ce se varsă în lacul numit Ialpug.

[2] Fiinţe fantastice care joacă un mare rol în basmele poporului.

[3] În broşura întâi a baladelor tipărite la Iaşi în anul 1852, se zice:

Un cort mare şi rotat
Mult e mândru naramzat,
De ţăruşi de-argint legat
Cu sferi albe de mătasă...
Parcă-i cort de-mpărătească.

[4] Hanul de tătari purta denumirea de Ghirai, ca un titlu de suveranitate, după numele celui dintâi şef al tătarilor care a luat Crâmul.

[5] Tradiţia poporală spune de un copac locuit de sufletul unui om ce fusese spânzurat de crengile lui. Oricine adormea la umbra acelui arbore, făcea visuri

Este-un biet român legat,
Legat strâns şi ferecat
Ca un mare vinovat.
Român Grue Grozovanul,
Român Grue moldovanul
Care-a sărăcit pe hanul.
Doi tătari ţeapa-i gătesc,
Doi amar mi-l chinuiesc,
Dar el cântă-n nepăsare
Parcă-ar fi la masă mare,
Şi dă semn de veselie
Parcă-ar fi la cununie!..
Iată mârzăciţele[1]
Şi cu tătăriţele
Că la hanul năvălesc
Şi cu toate aşa-i grăiesc:
„Alei! Doamne han bătrân
Cu hamger bogat la sân!
Fă cu Grue ce vei face
Sufletul să ni se-mpace,
Că de când s-a ridicat
Şi-n Bugeac Grue-a intrat,
Mulţi tătari el ţi-a stricat
Şi tătarce-a văduvit,
Fete mari a bătrânit,
Bugeacul l-a pustiit,
Bugeacul pe jumătate
Şi Crâmul a treia parte!"
Ghirai hanul cel bătrân
Trage pala pe la sân
Şi cu glas crunt de păgân[2]
Zice lui Grue român:
„Alei! Grue viteaz mare!
De la mine n-ai iertare.
Spune-ncalte-adevărat
Mulţi tătari tu mi-ai stricat?"
„Alei! Doamne han bătrân,
Lasă cel hamger la sân,
Că eu sunt pui de român
Şi nu-mi pasă de-un păgân!
De-i iertare sau de nu-i,
Tot cu dreptul vreau să-ţi spui
Că de când m-am ridicat
Şi-n Bugeac eu am intrat
Mulţi tătari, zău, ţi-am stricat
Şi tătarce-am văduvit,
Fete mari am bătrânit
Şi Bugeac am pustiit,

de moarte care se împlineau până în trei zile. Poate că stejarul mortului din baladă să fie chiar acel din tradiţie.

[1] Adică nevestele mârzacilor şi tătarilor de gloată. Mârzacii erau de sânge hănesc şi formau o castă puternică între tătari. Numele lor era Myrza.

[2] Românii dau numele de păgân la toate neamurile ce nu erau de religia lui şi cu care se găseau în lupte.

De bahmeţi l-am sărăcit,[1]
Bugeacul pe jumătate
Şi Crâmul a treia parte.
Iar Nistrul când l-am trecut,
Pod pe dânsul am făcut
Ca să duc, să car la noi
Averile de la voi;
Să duc care mocăneşti
Cu copile mârzăceşti
Şi cu roabe tătăreşti.
Alei! Doamne han bătrân,
Lasă cel hamger la sân
Şi-mi dă moarte de român,
Nu-mi da moarte de păgân,
Las' să mă mărturisesc[2]
Şi de suflet să-mi grijesc
La un popă creştinesc
Care zice din psaltire
În cea sfântă mănăstire,
Că mult sunt eu vinovat,
De păcate încărcat;
C-am curvit cu sora ta
Ş-am răpit pe fiica ta,
Ş-am ucis pe frate-tău,[3]
Viteaz mare cât un leu,
Care-a fost duşmanul meu!"

[1] *Bahmet* sau *bahamet*, cuvânt de origine tătară, ce denumeşte caii din Bugeac.

O mare parte din Basarabia poartă numele de Bugeac, de pe timpul năvălirii tătarilor în sânul ei, în urma morţii lui Ştefan-vodă. Câmpiile Bugeacului hrăneau înainte un soi de cai sălbatici ce erau foarte apreţuiţi de turci şi de tătari. Asemenea şi în Dobrogea, pe malul drept al Dunării, în faţă cu Basarabia de jos, se găseau herghelii de soi bun. Caii cei mai buni însă, cei mai frumoşi la faptură şi mai spornici la pas erau caii din Moldova.

Cantemir zice în *Descrierea Moldovei* că turcii au un proverb care pomeneşte de frumuseţea tinerilor persani şi de agerimea cailor moldoveni. Acei cai erau foarte căutaţi de unguri şi de leşi pentru remonta cavaleriei.

[2] Grue vroieşte să-şi mărturisească păcatele înainte de a muri. Românii ţin foarte mult la îndeplinirea datoriilor lor de creştini.

[3] Unii din cântăreţi adaugă mult la faptele lui Grue, după cursul inspirării şi câteodată după nevoia rimei. Astfel, în ediţia baladelor din 1852, se citesc următoarele:

Am curvit cu sora ta
Ş-am ucis pe maica ta
Ş-am tăiat pe frate-tău
Ş-am ars pe tatăl tău.

Este însă de presupus că Ghirai hanul cel era bătrân, nu mai avea nici tată, nici mamă pe timpul lui Grue.

Ghirai hanul cel bătrân
Uită hamgerul la sân,
Şi cu glasul oţerit
Pe loc a şi poruncit
La mârzaci de cei mai mari
Şi la cincizeci de tătari
Pe Grue să-l ducă-ndată
La cea mănăstire naltă!

II

Tătărimea purcedea
Şi pe Grue mi-l ducea
La cel popă creştinesc,
Sfânt cu chipul omenesc,
Care zice din psaltire
În cea sfântă mănăstire;
Dacă vedea şi vedea,
Grue vreme nu pierdea,
Două cruci numai făcea,
Doamne-ajută! el zicea,
Bardă-n mână apuca
Şi-n tătari se arunca
Ca un vânt înviforat
Într-un lan de grâu uscat.
„Aman!“ ei cu toţi răcneau[1]
Şi din faţa-i toţi piereau!
Dacă vedea şi vedea,
El în grabă se ducea
Chiar la grajdul hanului,
Hanului tătarului.
Când la grajd el ce zărea?
Un bahmet ce tot sărea,
Un căluţ cam pătrărel,
Ieşea-n vară cincărel.
Grue mi-l apropia;
Mâna-n coamă că-i punea
Şi-n podele-l azvârlea,
Aşa cal nu-i trebuia!
Dar colo, cât colo,-n fund,
Iată-un negru cal rotund,
Care soare n-a văzut
De când mă-sa l-a făcut[2].
La el Grue se ducea,
Mâna-n coamă că-i punea,
Din loc nici că mi-l clintea!
Aşa cal îi trebuia.
El afară mi-l scotea,
Frumuşel mi-l înşeua,
Înşeua şi-l înfrâua
Şi pe ochi îl săruta
Şi pe dânsul s-arunca.
Trei dezbinuri că mi-i da,

[1] *Aman* e strigătul turcilor şi al tătarilor când ei se află în faţă cu un pericol. *Aman* înseamnă: *„Graţie!“*

[2] Vezi nota din balada lui *Serb-Sărac.*

Scântei verzi din ochi îi da,[1]
Şi deodată s-arăta
Chiar la uşa cortului
Sub stejarul mortului.
Ghirai han cât îl vedea,
Ofta greu şi mi-i zicea:
„Alei! Grue, viteaz mare!
De la mine ai iertare,
De vrei numai să te prinzi
Negrul meu să nu mi-l vinzi,
Să nu-l vinzi la ungurean,
Nici la turc ţarigrădean.
Să nu-l vinzi nici la litean,[2]
Că liteanu-i om viclean.
Ci să-l vinzi la un român,
Că-i om drept şi bun stăpân
Şi de mână mai dănos
Şi de suflet mai duios[3].
El pe negrul de-a avea,
Tot de nunţi mi l-ar ţinea.
Eu la dânsul l-oi vedea
Ori la nunţi, ori la război,
Când ne-om lupta noi cu voi.
El că mi l-ar dărui
Sau că i l-oi cumpăni
De trei ori cu venetici,[4]
Venetici de câte cinci.“
Român Grue cam râdea
Şi din gură răspundea:
„Alei! mări, han bătrân!
Ori nu ştii că sunt român?
De-s român, sunt frate bun[5]
Cu-orice cal viteaz nebun!
Iar de ai bahmeţi fugari

---

[1] Caii din baladele şi din poveştile poporale sunt hrăniţi cu jăratic şi scot scântei de foc pe ochi şi pe nări când se aprind la fugă. A scoate însă scântei verzi înseamnă a simţi o durere vie.

[2] *Litean* sau *litfean*, locuitor din Litfania. Desele războaie ce avură moldovenii cu leşii, daunele ce făceau aceştia în ţară, când năvăleau, şi numeroasele lor călcări peste tractatele de pace, au dat cuvântului *litfă* o semnificare foarte urâcioasa. Litfa e sinonim de neam rău şi fără credinţă.

[3] În ediţia baladelor de la 1852, cu greşeală s-au tipărit următoarele versuri:

Sa nu-l vinzi la vrun muntean
Că munteanu-i om viclean.

Adevăratul cântec bătrânesc, precum l-am aflat de la un cântăreţ orb din satul Bohotinu, anume Neculai Nastasi, pomeneşte de litfean, iar nu de muntean.

[4] Galbeni de Veneţia, ducaţi mari de câte cinci unul ce se numesc lefţi.

[5] Admirabilă caracteristică a românului de pe timpul vitejiei.

Şi de ai voinici tătari,
Bahmeţi iuţi să mă gonească,
Tătari crunţi să îndrăznească.
Dă-le voie, dă-le ştire
După mine să se-nşire
Şi s-alerge să m-ajungă
Pe câmpia astă lungă.“

III

Ghirai hanul semn dădea,
Tătărimea purcedea
Pe cel câmp nemărginit
Cu negară învelit
Şi cu troscot coperit.
Tătărimea se-nşira
Şi fugind se răsfira
Câte unul, unul, unul
După negrişor nebunul,
Negrişor fugea, fugea,
Cum se fuge nu fugea,
Ci sărea tot iepureşte
Ş-alerga tot ogăreşte
Nechezând tot voiniceşte.
Alei! voi tătari păgâni,
Vi s-a stins ziua de mâini!
Iată Grue dă-napoi
Şi s-aruncă printre voi
Ca un vânt înviforat
Într-un lan de grâu uscat;
Şi cu negrişor nebunul
Vă ia unul câte unul
Şi din fugă vă coseşte
Şi vă taie chip snopeşte[1]
Şi de-averi vă curăţeşte
Şi de boală vă scuteşte
Şi vă lasă-n urma lui
Ca momâi de-a câmpului!
Apoi Grue se porneşte
Şi-n Moldova se iveşte
Ca un soare ce-ncălzeşte,
Încălzeşte şi rodeşte,
Că mult bine-n lume face
Sufletul să şi-l împace.
    Creştinează[2]
    Şi botează,
    Da de fin
    Câte-un tretin
    Şi de fină
    O tretină.
Şi cunună fete mari,
Fără grijă de tătari,
Şi ridică mănastiri

[1] Adică îi taie snopuri, snopuri ca grâul.

[2] Românii sunt foarte bucuroşi de cumetri judecând după marele număr de cumetri ce se găsesc în fiecare sat. Ceremonia botezului da loc la serbări voioase cu mese mari şi cu hore.

Pentru timp de năvăliri,[1]
Iar pe negru sprintenel
Îl face frate cu el,
Că românu-i frate bun
Cu-orice cal viteaz nebun!

[1] Mănăstirile ce se ridicau în timpurile grele ale luptelor noastre cu vecinii erau destinate a fi şi templul lui Dumnezeu şi locuri de adăpostire pentru bătrâni, pentru femei şi copii, când năvăleau duşmanii în ţară.

De aceea mănăstirile aveau ziduri mari ca nişte cetăţi, başte boltite şi tainiţe pentru ascunderea sculelor, şi erau mai mult clădite în locuri retrase, prin munţi şi în fundul codrilor.

XXVI

Codreanul

I

Frunzuliță de dudău![1]

[1] Cele mai multe dintre cântecele poporale încep cu *frunză verde*. Aceasta provine din iubirea românului pentru natura înverzită. Primăvara cu cerul ei albastru, cu dulcea sa căldură, cu însufleţirea ce ea aduce lumii, amorţită de viforele iernii, naşte în inima românului doruri tainice, porniri entuziaste care îl fac a uita suferinţele trecutului şi a visa zile de iubire, de vitejie.

Lui îi place, când vine primăvara cea verzie, a se întinde pe iarbă, a se rătăci prin lunci şi codri, a cânta şi a pocni din frunze, a se scălda în lumina soarelui şi în aerul parfumat al câmpului. Frunza cea nouă îi insuflă cântece pline de o melancolie adâncă, ce exprimă jalea unui trecut de mărire şi aspirarea către un viitor măreţ.

Frunza verde ce încunună cântecele poporale servă totodată de caracteristică cântecului. Astfel, când subiectul este eroic, când el cuprinde faptele unui viteaz, poetul alege frunzele de arbori sau de flori ce sunt în potrivire cu puterea şi cu tinereţea, precum frunza de stejar, frunza de brad, frunza de bujor, căci voinicii baladelor sunt nalţi ca bradul, tari ca stejarul şi rumeni ca bujorul. Cântecele de iubire se încep cu frunzele de lăcrimioară, de sulcină, de busuioc, pentru că aceste flori, după crederea poporului, au o menire fermecătoare. Când e cântecul de durere sau de moarte, el preferă frunzele de mărăcină, de mohor etc.

În legendele şi în baladele unde figurează copile frumoase, acestea sunt întovărăşite de cele mai gingaşe flori ale câmpiilor, poetul le încunună cu ghirlande mirositoare de frunze de viorele, de trandafiri, de micşunele etc. şi astfel se poate cunoaşte subiectul unui cântec chiar de la cel întâi vers.

Românii dovedesc, prin această formă poetică a improvizărilor lor, o şi mai strânsă rudire cu fraţii lor din Italia, căci în cântecele poporale ale umbrilor, ale ligurilor, ale picenilor şi ale piemontezilor, frunza e înlocuită prin floare. De pildă:

Fior de viole
Li vostri ochietti furono le strale
Che fece la ferita che mi dole etc.

S-a aflat la Movilău[1]
De Codreanul cela rău,
Că se primblă prin ponoare
Prin potice fără soare,
Cu sarică bocsănească
Şi căciulă ţurcănească,
Nime să nu mi-l cunoască.
Mult e mândru, sprintenel
Cel voinic, cel voinicel!
Şi tot cată-un căluşel
Roibuleţ, cu părul creţ
De-al lui Codrean drăguleţ.
Mult aleargă, s-osteneşte,
Cal pe gânduri nu găseşte;
Câţi fugari i s-arăta,
El de coamă-i apuca,
Peste tufe-i arunca.
Dacă vedea şi vedea
Că norocul nu-l slujea,
În baltag se rezema,
Colea-n vale se lăsa,
Colea-n vale, la strâmtoare
Unde trec mocani cu sare.[2]
Iar în drum cât se punea,
C-un mocan se întâlnea
Şi din gură-aşa-i grăia:
„Cale bună, măi muntene!“
„Mulţumim, frate Codrene!“
„Măi Mocane frăţioare,
Nu ţi-e roibul de schimbare?
Să-ţi dau chebea din spinare
Ş-un car mare plin de sare,
Un car mare cu opt boi
Să mergi bogat de la noi?“
„Nu mi-e roibul de schimbare,
Nici mi-e roibul de vânzare,
Că cu mama roibului
Plătesc valea Oltului,
Şi de-aş vinde pe roibul,
Aş plăti Movilăul.“
„Alelei! mocănaş dragă,
De mine dorul se leagă.
Fă şi tu pe dorul meu
Că bun e cel Dumnezeu!

Fior di cerasa
E d'una siepe de mortella e rosa
Io la vorré siepa' la vostra casa.

Fior di mela
Vattene a casa che mamma ti chiama
Mamma ti chiama e lo mio core pena.
etc., etc.

[1] Oraş vechi din Basarabia pe malul Nistrului.

[2] Mocanii de la munte fac din vechime şi până astăzi, cu carele lor mari înhămate de herghelii întregi de cai, transporturi de sare şi de mărfuri prin ţară şi la hotare.

Dă-mi pe roibul drăguleţ,
Ca să cerc de-i şoimuleţ.
De-i mi-a plăcea umbletul
Eu ţi-oi da şi sufletul."
Mocănaşul se pleca,
Codrenaşu-ncăleca...
Trei rugini el îi trăgea,[1]
Astfel roibul meu fugea...
Văile se limpezea![1]
Se ducea hoţul râzând,
Fugea roibul nechezând,
Iar mocanul sta plângând
Şi din gură tot zicând:
„Alelei! măi Codrenele!
Te vezi de pe sprâncenele
Că eşti făcător de rele.
Vin', Codrene, înapoi,
Dă-mi încalte cei opt boi,
Câţiva bani de cheltuială
Şi chebea de primeneală."
„Ba-ţi fă cruce, măi mocan,
Zi c-ai cinstit pe Codrean,
Că de-oi veni înapoi
În loc de car cu opt boi,
Ţi-oi da nişte pumni zgârciţi
De ţi-or părea bani găsiţi"[3]
Şi s-a dus, s-a dus, s-a dus
Pân' ce soarele-a apus.

III

Frunză verde de alună!
Codrenaş cu voie bună
Se urca în deal la stână,
Se urca şi chiuia...
Toţi ciobanii că fugea!
Numai unul rămânea,
Lângă foc se întindea,
Bolnăvior că se făcea,
Codrenaş îl pricepea
Şi din gură-aşa-i zicea:
„Mânca-te-ar lupii cioban!
La ce te mai faci viclean
Că ţi-oi trage-un iatagan
De-i sări ca un şoldan!
Scoal' de-mi alege-un cârlan,
Cârlănaş de la Ispas[4]
Tinerel, rotund şi gras."
El cârlanul şi-l lua,
La ciochine şi-l lega
Şi cu roibul iar pleca,

[1] Adică îl lovi de trei ori cu varga ruginită a puştii sau cu muchia ruginită a paloşului.

[2] Imagine minunată de repezimea calului.

[3] *Ban găsit, ban vrăjit. Comoară găsită, belea nesfârşită,* proverburi.

[4] De ziua Ispasului încep a se tăia miei pentru hrana poporului. De acolo

Şi cu roibul se lăsa
Colo-n vale la Şanta,
La Şanta, la crâşmăreasă
Cu ochi mari de puică-aleasă.
Bea Codrean, se veseleşte,
Cu Şanta se drăgosteşte
Şi de plată nici gândeşte.
Bea Codrean şi porunceşte,
Iar crâşmaru-ngălbeneşte
Şi porunca-i împlineşte.
„Măi bădiţă, măi crâşmar!
Adă-o ploscă de Cotnar
Şi una de Odobeşti
Dacă vrei să mai trăieşti!"
Ploştile Codrean lua,
La oblânc le anina,
Crâşmăriţa săruta,
Şi cu roibul iar pleca
Şi cu roibul se lăsa
Deasupra Copoului,[1]
Colea-n rediul Breazului,
Locaşul viteazului.
El la umbră se punea,
Cârlanu-ntreg şi-l frigea,
Masă mândră-şi întindea,
Şi mânca, bea, veselea,
De potiră nici gândea!
Dar potira-l urmărea,
Potiră arnăuţească[2]
Cu iarbă vânătorească,
Unde-a da să nu greşească!
Codrenaş cât o vedea,
Plosca la gură-aducea,
Iar potira-i tot zicea:
„Dă-te, Codrene, legat,
Să nu te ducem stricat."
Codrenaş le răspundea:
„Mielu-i gras, ploscuţa-i grea,
De sunteţi niscaiva fraţi,

vine zicătoarea prin care cată a se mângâia bătrânii: *Prmăvara vede mai multe piei de miei decât de oi.*

[1] Copoul e un câmp frumos în capătul Iaşilor, locul de primblare al societăţii fostei capitale. Dincolo de acest câmp se găseşte rediul Breazului.

[2] Arnăuţii au fost mult timp în serviciul domnilor şi al boierilor. La început ei formau o gardă domnească, îmbrăcată numai în haine cusute cu fir. Mai pe urmă ei fură întrebuinţaţi de agie ca potiraşi în contra hoţilor ce ţineau drumurile. Unul din şefii lor cel mai vestit a fost Bimbaşa-Sava. În fine, de când cu formarea miliţiei române, ei au rămas ca slugi de paradă la unii boieri. Meseria lor consistă numai întru a fi înarmaţi ca nişte arsenaluri şi a figura astfel dindărătul caleştilor.

Iată masa şi mâncaţi!“[1]
Arnăuţii se izbeau,
Armele de foc scoteau
Şi-n Codrean le slobozeau...
Pieptul lui Codrean sărea!
Iar el rănile-şi strângea,
Plumbii din carne-şi scotea,
Cu ei durda-şi încărca
Şi din gură-aşa striga:
„Alelei! tâlhari păgâni!
Cum o să vă dau la câini,
Că de-atâta sunteţi buni“.
Apoi durda-şi întindea
Şi-n plin durda lui pocnea.
Potiraşii jos cădeau,
În sânge se vârcoleau.
Iar Leonti-Arnăutul,
Înghiţi-l-ar pământul!
Nasturi de-argint că scotea[2]
De-ncărca o şuşanea[3]
Şi-n Codrean o slobozea,
Pe Codrenaş mi-l rănea!
Voinicelul meu turba,
În durdă se rezema,
Baltagul şi-l ridica,
În Leonti-l repezea
Şi capul îi retezea.
Capul de-a dura sărea,
Sângele bolborosea,
Trupul metanii făcea.
Dar Codreanul tot slăbea,
Pe genunchi bietul cădea,
În palme se sprijinea,
Şi potira mi-l prindea,
Lega-s-ar moartea de ea!

III

Frunză verde de măcieş,
Pe Codreanu-l duc la Ieşi,
La Domnul, la Ilieş.[4]
Şi mi-l duc într-un divan
Unde Domnul cu caftan
Şi pe cap cu gugiuman
Sta culcat pe-un buzdugan

[1] Răspuns caracteristic al unui din cele mai nobile obiceiuri române, obiceiul ospeţiei. Oricând vede cineva o masă întinsă şi zice: „Masă bună!“, stăpânul mesei răspunde: „Poftim la dânsa!“

[2] Poporul crede că sunt zale vrăjite pe care numai glonţii de argint le pot străbate.

[3] Puşcă lungă arnăuţească.

[4] Este de prezumat că balada pomeneşte de Alexandru Ilieş care a domnit în al XVII secol, 1666.

Lâng-un grec ţarigrădean.[1]
„Măi Codrene, voinicele,
Spune tu domniei mele,
Mulţi creştini ai omorât
Cât în ţară ai hoţit?“
„Domnule, măria-ta!
Jur pe Maica Precista,
Eu creştini n-am omorât
Cât în ţară-am voinicit,
Vreun creştin de-l întâlneam,
Averile-i împărţeam.
Cu doi cai de-l apucam,
Unu-i dam, unu-i luam.
Mâna-n pungă de-i băgam,
Jumătate-o deşertam.
Unde vedeam săracul,
Îmi ascundeam baltagul,
Şi-i dam bani de cheltuială
Şi haine de primeneală.[2]
Iar unde zăream grecul,
Mult îmi ardea sufletul
Pân' ce-i retezeam capul!
În cap mâna că-i puneam,
La pământ îl aduceam,
Căpăţâna i-o tăiam
Şi la corbi o juruiam!“
Cel grec mândru, coroiat,
Ce şedea cu domnu-n sfat,
Pe Codrean cât l-auzea,
La faţă se-ngălbenea,
Pe covor îngenuchea
Şi din gură-aşa grăia:
„(De-a mai fi Codrean vro vară,
Îmi scoate grecii din ţară.)
Domnule, măria-ta!
Pe Codreanul nu-l ierta,
Că el capul ţi-a mânca
Şi foc târgului ţi-a da
Şi pe doamna ţi-a fura“.
Domnul că se speria,
Semn calăului făcea.
Iar Codreanu priceputul,
Priceputul şi păţitul,
Semnul domnului zărea
Şi din gură-aşa grăia:
„Domnule, măria-ta!

[1] Adică grec din Fanar, unul din acei intriganţi servili care au sădit în inimile românului ură şi dispreţ în contra grecilor, atât prin bântuirile ce au cauzat ţării în timp de mai mult de un secol, cât şi prin coruperea năravurilor ce au lăsat în urma lor!

[2] A se primeni în haine noi este un prilej de a primi urări de fericire şi de sănătate din partea cunoştinţelor şi a neamurilor. Aceştia zic: „Sa le porţi sănătos şi voios!“

Tu pe greci nu asculta,
Că ei viaţa ţi-or scurta,
Grecu-i fiară duşmănoasă,
Grecu-i limbă veninoasă,
Grecu-i boală lipicioasă
Ce pătrunde pân' la oase![1]
Iar de vrei tu să mor eu,
Mai lungeşte veacul meu
Să mă-mpac cu Dumnezeu.
Las' să mă mărturisesc,
De moarte să mă gătesc,
Şi s-ascult slujba cea mare
Din gura popii Macare!"
Domnul pe gânduri cădea,
Semn Armaşului făcea;
Porţile se deschidea,
Iar Codreanu-n gândul său
Zicea: „Bun e Dumnezeu!"

IV

Frunză verde de bujor!
La biserică-n pridvor
Sta Codreanul frăţior
Cu butucul de picior.[2]
Popa slujbele-i citea,
De moarte mi-l pregătea.
Codrenaş se umilea
Şi popii, gemând, zicea:
„Părinte, sfinţia-ta!
Mai dezleagă-mi pe dreapta
Să-mi fac cruce cu dânsa,
Să-mi fac cruce, să mă-nchin
Ca să mor ca un creştin."
Popa dreapta-i dezlega,
El în sân mâna-şi băga,
Dalb de paloş că scotea,
De butuc că-l şi trântea
Şi butucul deschidea:
„Alelei! tâlhari păgâni,
Cum o să vă dau la câini,
Că de-atâta sunteţi buni!"
Cum zicea, aşa făcea,
Potira măcelărea
Şi la curte se-ntorcea

---

[1] Aceste versuri aduc aminte pe acelea din *Eneida*: *Timeo Danaos et dona ferentes;* şi pe acel al poetului italian: *O, vili, o, superbi, ma infami sempre!* Unii dintre cântăreţi pomenesc de turc în loc de grec şi, prin urmare, Codrean zice:

Dumnule, măria-ta,
Pe străini nu-i asculta etc.

Vezi partea I a baladelor, ediţia din 1852.

[2] Pedeapsa butucului, obişnuită în Orient, se aplica culpaşilor chiar la romani. Între ruinele oraşului Pompeia s-au găsit într-o închisoare osemintele a doi oameni prinse într-un mare butuc de bronz.

Şi-n glas mare-aşa zicea:
„Domnule, măria-ta!
Ian deschide-ţi fereastra,
Să ne vedem feţele,
Să ne-auzim vorbele.
Să ştii, Doamne, să ştii bine
Că nu-i vrednic pentru tine
Să omori voinici ca mine!“
Domnul faţa şi-aprindea,[1]
Grecu-n beciuri s-ascundea,
Curtenii cu toţi săreau,
Poarta curţii închideau.
Codrenaş dacă vedea,
Paloşul şi-l zângănea[2]
Şi deodată chiuia:
„Alelei! cal roibuleţ,
De-al lui Codrean drăguleţ!
Unde eşti, voinicule,
Să-mi mai scapi tu zilele!“
Iată roibu-l auzea,
Iată roibul nechezea,
De la iesle se smucea,
La glas de stăpân venea.
Venea vesel ne-nşeuat,
Ne-nşeuat şi ne-nfrâuat,
Zbura vesel pe pământ,
Nara-n vânt şi coama-n vânt.
Codrenaş se-nveselea,
Pe el iute se-azvârlea,
Printre glonţuri viu trecea,
Zid de piatră nalt sărea
Şi, sărind, aşa zicea:
„Rămâi, Doamne, pe domnie,
Eu mă duc în haiducie!
Rămâi, Doamne, sănătos,
Că tu vrednic nu mi-ai fost.
Ilieş, rămâi cu bine,
Că nici tu nu eşti de mine
Şi nici eu nu sunt de tine!“
Scăpatu-mi-a voinicul!
Eu mă-nchin cu cântecul,
Ca codrul cu freamătul,
Ca roibul cu umbletul.
Roibul sare zid în loc,
Scoate voinicul din foc,
Codrul frunza-şi îndeseşte
Pe voinic îl mistuieşte.
Rămâneţi în veselie.
Ca Codreanu-n haiducie
Şi-mi faceţi parte şi mie.[3]

---

[1] Adică i se cuprinse obrazul de roşaţea mâniei.

[2] Adică cerca ascuţişul cu unghia ca să se încredinţeze de sună a armă ruginită sau oţelită.

[3] Unele din balade se termină cu o urare adresată ascultătorilor. Strămoşii

XXVII

Vidra

I

Frunză verde peliniță,
Pe cel deal, pe cea colniță,
Primblă-mi-se-o cătăniță
Cu doi bani în pungulită,
Și cu doi în buzunari,
Cu doisprece lăutari,
Și cu doi, trei călușei
Încărcați de gălbenei.
Iar cu dânsa se afla,
Tot pe lună se primbla,
Stoian Șoimul, popă vechi,[1]
Cu potcapul pe urechi,
Ce s-a lăsat de popie
Și de sfânta liturghie
De s-a dat în haiducie.
El de mijloc o ținea,
Lângă pieptu-i o strângea,
Și mereu o dezmierda,
Și mereu o săruta,
Și lăutarii cânta,
Câmpii de se răsuna.
Când fu către dimineață,
Popa se spăla pe față,
Barbă neagră pieptăna,
La baltagu-i se-nchina

noştri iubeau să audă cântece de vitejie, şi la mesele lor aduceau cântăreţi ce le spuneau faptele domnilor vechi. Cântarea acelor poezii se făcea într-un mod recitativ. Balada *se zicea*. Astfel mi-a zis mie balada lui Codrean orbul din Bohotin, Neculai Nastasi.

[1] Acest Stoian care, după cum zice balada, s-a lăsat de popie şi de sfânta liturghie de s-a dat în haiducie, nu a fost singurul hoţ ieşit din sânul clerului. Pe la 1820, s-a mai ivit în ţară un alt voinic de drumul mare, anume Andrii Popa, care, când se întâlnea cu potira, striga la tovarăşii lui: *Daţi, copii, în numele Domnului!* El a hoţit mai mulţi ani, bătându-şi joc de domnia lui Suţu, dar în fine a fost ucis în luptă de viteazul Mihai Cozoni, care primise ordin de la vodă ca să prindă pe Andrii viu sau mort. Vezi în *Doine şi Lăcrimioare* balada lui Andrii Popa.

Şi pe Vidra mi-o trezea
Şi din gură-aşa-i grăia:
„Ştii tu, Vidro, ce-am gândit,
Ştii tu ce m-am socotit?
Suflecă mânece largi
Şi-mpleteşte la colaci.[1]
Fă colaci mari de doi saci
Pentru cumnăţei burlaci,
Ş-un covrig de un mertic
Pentru cumnăţel mai mic.
Apoi haideţi amândoi
Cu cotiga cu doi boi
Peste codri, peste munţi,
La cei socri cam cărunţi.“

[1] A da şi a primi colaci este una din vechile datini ale ţării. În toate împrejurările cele mai însemnate ale vieţii omului, la naştere, la botez, la înmormântare, colacii nu lipsesc, şi iau proporţii de mărime potrivită cu starea omului.

Când se naşte un copil şi se botează, părinţii duc colaci naşului şi acesta dăruieşte finului sau finei ceea ce-i dă mâna.

La înmormântări se fac colaci mari ce întovărăşesc pe mort, cu pompă, până la mormânt şi acolo sunt împărţiţi la săraci.

Cuvântul de colaci a ajuns cu vreme a fi sinonim de *prezent*, *plocon*. Aşa, locuiturii de la ţară au obicei a merge la stăpânii moşiilor *cu colaci* la zile mari, însă acei colaci sunt reprezentaţi prin ouă, pui de găini, faguri de miere, poame şi miei. În ajunul Sf. Vasile, copiii şi flăcăii pleacă pe la casele oamenilor ca să facă urări de Anul nou; ei se numesc atunci colaieri ce merg cu colinda prin sat.

Iată una din acele urări numite *Plugul* ce obişnuit se zice în ajunul Sf. Vasile, împreunând cuvintele cu sunet de telincă şi cu ciocniri de fiere de plug.

URARE CU PLUGUL

Aho! Aho! plugul badei cu 12 boi.
Boi bourei,
În coadă cudălbei,
În frunte ţintaţi,
În coarne-nfieraţi,
Pe pânteci balani,
Pe spate plăvani,
Fiecare de câte cinci ani.
Mânaţi măi, hăi, hăi!

Badea c-un plug bine-mpănat
Şi tot cu fier ferecat
Tras de boi bourei,
Voinicei ca nişte zmei,
S-a apucat de arat
Zi de vară
Până-n seară.
Mânaţi, măi, hăi, hăi!

II

Amândoi la drum plecau,
Sus, la munte, se urcau
Şi mereu boii-ndemnau:
„Hăi Plăvan, hăi Bourean,
Juncănaşi de-ai lui Stoian“.
Opinteau boii mereu,

La luna, la săptămâna s-a dus badea să vadă grâul de-i răsărit, dar era de secerat.

Badea l-a secerat,
În girezi l-a adunat,
Apoi l-a treierat
Cu roibul, cu murgul,
Cu negrul, cu surul,
Şi multe care-a încărcat
Şi la moara din vale-a plecat.
Mânaţi, măi, hăi, hăi!

Dar hoaţa de moară, ce păştea brânduşe pe costişe, dacă a văzut aşa povară mare,

Puse coada pe spinare
Şi fugi spre lunca mare.
Iar morarul, meşter bun,
Alerga ca un nebun
Şi striga, mereu striga.
“Na, morişca, na, na, na“,
Moara tot hodorogea
Şi prin apă tot fugea.
Mânaţi, măi, hăi, hăi!

Iar lelea morăriţă, bună meşteriţă, suflecând mâneci şi catrinţă,

Luă un cojoc miţos
Şi mi-l îmbrăcă pe dos
Cu tărâţe, cu cojiţe,
Prinse moara de cosiţe,
Ş-o apucă de călcâi
Ş-o puse pe căpătâi.
Lovi c-un ciocan în şele
De o dete pe măsele;
Atunci moara s-a pornit,
Roţile şi le-a-nvârtit
Şi pe loc a măcinat
Tot grâul cel secerat.
Mânaţi, măi, hăi, hăi!

S-a sculat apoi nevasta bădicăi şi s-a dus în cămară,

A scos o sită de sfară
Şi-i păru că-i prea rară.
Ea s-a dus iar în cămară
Şi a scos o sită deasă,
Tot cu firuri de mătasă.
Mânaţi, măi, hăi, hăi!
Frământat-a ş-a dospit
Şi cuptorul l-a umplut
Şi colacii au crescut.
Apoi lelea c-o lopată
Tras-a unul mare-n vatră,
Un colac rotund, frumos,
Alb ca faţa lui Hristos,

Opinteau şi suflau greu,
Şi cotiga scârţâia
Şi calea se-ngreuia.
Iar pe când soarele-i sus,
Pe când şoimul stă ascuns,
Pe când umbra e scăzută
Şi se face nevăzută,
Stoian popa se oprea
Şi de prânz el poposea
În mijlocul codrului
Unde-i larg voinicului,
În poiana înflorită
Cu frunzari acoperită,
Unde iarba se-mpleteşte
Şi-n vârf se găităneşte.
Vidra masă că-ntindea,
Şi la masă că şedea
Cu Stoian alăturea.
Ei prânzeau şi veseleau,
De nimeni grijă n-aveau,
Dar păcatul mi-i păştea,
Pe Stoian îl zădăra
Şi Stoian aşa grăia:
„Oliolio! mândruţa mea!
De când eu mi te-am luat
Nici un cântec n-ai cântat.
Cântă-ţi, mândro, cântecul,
Că mi-e drag ca sufletul."
„Alei! frate, dragul meu!
Nu mai pofti să cânt eu,
Să-ţi cânt cântec haiducesc
Cu viers dulce femeiesc.
Eu dacă ţi l-oi cânta,
Apele s-or tulbura,
Brazii mi s-or scutura,
Munţii mi s-or clătina,
Văile or răsuna
Şi pe noi ne-a-ntâmpina
Păunaşul codrilor,
Voinicul voinicilor,
Iubitul nevestelor,
Drăgălaşul fetelor."

Şi mi l-a rupt drept în două
Ca să ni-l deie tot nouă..
De urat am mai ura,
Dar ne temem c-a-nsera,
Şi-s cărările-ncurcate
Şi casele depărtate
Aho! Aho! plugul badei cu 12 boi
Iată-ne sosiţi la noi.

Unii mai adaugă şi următoarele versuri:

Noi din suflet vă dorim
Acum şi până murim
Câte paie sus pe casă,
Atâţia galbeni pe masă,
Câţi cărbuni în cel cuptori
Atâţi mândri gonitori,
Câte fire în manta
Atâtea vaci a făta.

„Las' să vie că nu-mi pasă,
Eu că l-oi pofti la masă,
Şi de-a mai vrea altă hrană,
I-oi da trei baltagi pomană."

III

Puse Vidra a cânta,
Codrii a se deştepta,
Apele-a se tulbura,
Brazii a se scutura,
Munţii a se clătina,
Văile-a se răsuna.
Şi deodată s-arăta
Păunaşul codrilor,
Voinicul voinicilor:
„Hei! Stoiene, bărbărie,
Ce te-ai lăsat de popie
Şi de sfânta liturghie
De te-ai dat în haiducie!
Ce ne calci poienele
Şi ne paşti fânaţele?"
„Ce poiene, măi Păune?
Ce fânaţe, măi nebune?
Doar pământul nu-i al tău,
Nici al tău nu-i, nici al meu,
Ci-i tot al lui Dumnezeu."
„Hei Stoiene, bărbărie,
Vorbă multă, sărăcie!
Dă-mi juncanii tăi drept vamă
Şi îţi cată-apoi de seamă."
„Ba, juncanii nu-ţi dau eu,
Că mi i-a dat Dumnezeu
Să mă scoată de la greu."
„Dă-mi pe Vidra ta de vamă
Şi îţi cată-apoi de seamă."
„Ba, pe Vidra nu ţi-oi da
Pân' ce capul sus mi-a sta
Că mi-a dat-o soacra mea
Ca să ţin casă cu ea."
„Dă-mi baltagul tău de vamă
Şi îţi cată-apoi de seamă."
„Eu să-ţi dau baltagul, eu?
Vin de-l ia tu, fătul meu,
De ţi-e sufletu-ndrăzneţ,
Cât ţi-e graiul de sumeţ!"

IV

Ei de brâie s-apucară
Şi la luptă se luară

URARE DE DIMINEAŢA ANULUI NOU

Anul nou cu fericire
Vă dorim şi cu-nflorire
Ca merii
Ca perii
În mijlocul verii.

Zi de vară pân-în seară.
Când în loc mi se-nvârteau,
Când la vale s-aduceau,
Nici unul nu dovedea!
Dar Stoian mereu slăbea,
Brâul lui se descingea.[1]
„Vidro, puiculiţa mea!
Vin' de-mi strânge brâul meu,
Apăra-te-ar Dumnezeu,
Că-mi slăbesc puterile,
Mi se duc averile!“
Iară Vidra mi-i privea,
Ochişorii-i strălucea,
Inimioara-i se bătea
Şi guriţa-i răspundea:
„Ba, nu, nu, bădiţă frate,
Că vă-i lupta pe dreptate,
Şi oricare-a birui,
Eu cu dânsul m-oi iubi.“
Stoian popa s-aprindea
Şi făcea el ce făcea
Pe Păun că-l aducea,
Şi-n pământ că mi-l izbea,
Cât pământul despica,
Pân-în brâu că mi-l băga.[2]
Baltagu-apoi ridica,
Capul lui Păun zbura;
Trupul pe brânci se pleca,
Lui Stoian se închina.
Iar Stoian se întorcea,
La Vidra-ncet se ducea,
Se ducea posomorât,
De gânduri negre muncit
Ca un şarpe otrăvit.
Vidra nici că se clintea,
Ochii-n ochii lui ţintea,
Ochii cătau bărbăteşte
Şi pătrundeau femeieşte.
Stoian popa mi-i zicea:
„Vidro, fa, nevastă rea!
Când de moarte mă luptam
Şi pe tine te rugam
Să vii iute lângă mine
Ca să-mi strângi brâul mai bine,
De bărbat nu ţi-a fost milă,
De păcat nu ţi-a fost silă
Şi cu glas dulce, frăţesc,
Zis-ai cuvânt duşmănesc:

[1] Românii au obicei a-şi strânge mijlocul cu brâie de lână roşie, sau cu chingi late de piele, ţintuite cu bumbi de alamă. Ei pretind că puterea omului e cu atât mai mare cu cât şalele sunt mai strâns legate cu cingătoarea.

[2] În poveştile poporale, când zmeii se apuc la luptă dreaptă cu feţi-logofeţi, zmeii trântesc pe duşmanii lor astfel de tare că-i bagă în pământ până la genunchi, apoi feţii-frumoşi, la rândul lor, bagă pe zmei în pământ până la brâu etc.

Că oricare-a birui
Tu cu dânsul te-i iubi,
Aşa este, Vidro fa?“
„Aşa-i, Stoiene, aşa!
Am zis-o şi-ncă-o mai zic
Că mi-e drag cine-i voinic,
De se luptă făr-a cere
Ajutor de la muiere.“
„Ştii tu, Vidro, ce-am gândit?
Ştii tu ce m-am socotit?
Astă-vară am cosit
Vro cinci clăi de le-am clădit,
Patru mi le-am vârfuit,
Iar unei vârfu-a lipsit
Şi mi-am pus în gândul meu
Să-i fac vârf cu capul tău.“
„Iată capul de mi-l taie,
Ca să-l pui tu vârf la claie
Şi te-nvaţă de la mine
Ca să mori cum se cuvine!“
Crunt Stoian se repezea
Şi capul îi retezea.
Şi ţâţele-i le tăia
Şi pe câmp le-mprăştia;
Apoi singur purcedea,
La socrii lui se ducea.
„Hei, Stoiene, popă vechi
Cu potcapul pe urechi,
Unde-i Vidra cea frumoasă,
Fata noastră cea voioasă?“
„Eu pe Vidra mi-am lăsat
Într-un codru depărtat
Hotărând moşiile
Ş-aşezând momâile
Cu capul şi ţâţele.“
Bine vorba nu sfârşea,
Pe loc cerul s-aprindea
Şi trei fulgeri repezea
Pe Stoian popa-l lovea,
În cenuşă-l prefăcea![1]

[1] Balada lui Stoian are asemănare în unele pasaje cu aceea a Păunaşului codrilor. Ele mi-au fost amândouă cântate de un lăutar din satul Mirceşti, anume Didică, şi poate că au acelaşi autor.

XXVIII

Serb-sărac

I

Pe-n mijloc de Ţarigrad,
La cişmeaua lui Murad
Primblă-mi-se Serb-Sărac
Pe-un cal negru din Bugeac,
Voinicel şi sprintenel,
Dar sărac ca vai de el!
Cu saia îmbăirată
Şi şalvari de ciorcă lată,[1]
Cotul cinci galbeni luată,
Cu cămaşa de mătase,
Viţele-mpletite-n şase.[2]
Cu picioarele-ncălţate
În opinci înhârzobate:
    Hârzobul
    Şi galbenul,
    Nojiţa
    Şi leiţa,
    Cureaua
    Şi paraua.
Primblă-mi-se-n sus şi-n jos
Pe fugaru-i cel frumos.
Unde negrul nechezea
Ţarigradul se trezea,
Turcii toţi că alergau
Şi pe Serbu-l întrebau:
„Copilaş de Serb-Sărac!
Nu ţi-e negrul din Bugeac?
De ţi-e negrul vânzător,
Eu îţi sunt cumpărător,
Că vreau bine să-l plătesc!
Cu aur să-l cumpănesc."
„Nu mi-e negrul de vânzare,
Nici mi-e negrul de schimbare,
Că-i voinic şi-i pui de zmeu,
Şi-i fugar pe placul meu!"
Nepoata sultanului,
Copiliţa hanului,
Hanului tătarului,
Pe Serb iată că-l zărea,

[1] *Cioarcă-lată* sau *ciorcălată*, cuvânt corupt ce însemnează negreşit o materie *ecarlată,* căci şalvarii se fac de postav roşiu.

[2] *Şase* în loc de *şese*, provincialism, asemenea se zice *şapte* în loc de *şepte* etc.

Din sarai, de la zăbrea,[1]
Şi din gură-aşa grăia:
„Copilaş de Serb-Sărac,
Mult eşti mândru şi pe plac!
Vin' colea, lângă zăbrea,
Să-ti dau iuzluci cât îi vrea,[2]
Negrul tău să-l primeneşti
Şi pe mâini să-l potcoveşti
Cu potcoave de argint
Ce sunt spornici la fugit.
Că ştii, frate, pe la noi
Azi e miercuri, mâini e joi,
Mâini ies turcii la halca[3]
Sus, în Haidar-paşa,[4]
Şi oricine-a câştiga
Roabă lui hanul m-a da!"
„Floricică din zăbrea
Răsărită în calea mea!
De-ţi sunt drag, de-ţi sunt pe plac,
Mâini vârtej am să mă fac
Să vin turcilor de hac!"
„Copilaş de Serb-Sărac,
Mult mi-eşti drag şi-mi eşti pe plac,
Dar eu, frate, mult mă tem
De căzlarul din harem[5]
Cel cu chipul de arap,
Buzat, negru, ras pe cap
Şi cu solzii mari de crap.
El că-şi are-un bidiviu[6]
Cu sânge de argint viu,
Un fugar neîntrecut
Care soare n-a văzut

[1] Ferestrele de la casele turceşti, mai cu seamă acele din partea haremului, sunt închise cu gratii împletite de lemn, sau *zăbrele — jaluzele*, care opresc ochii de-a pătrunde înăuntru.

[2] Iuzlucul e o monedă turcească veche.

[3] *Halca* e cuvânt turcesc ce însemnează verigă. Jocul halcalei trebuie să fi fost acelaşi care poartă la francezi numele de *jeu de bagues*. După înţelesul baladei, jocul consista întru a se repezi călare în partea unde se găsea halcaua spânzurată şi a zvârli djeridul astfel încât sa treacă prin cercul ei.

[4] Haidar-Paşa este numele unui câmp lat şi frumos ce se găseşte în Asia, lângă Scutari (Ischiudar) în faţă cu Stambulul. Pe acel câmp se făceau înainte jocurile favorite ale turcilor, djeridul, halcaua, arcul; şi pe dânsul astăzi se adună caravanele şi hagiii care pleacă pe tot anul la Meca, spre a duce prezenturile sultanului la mormântul lui Mahamed, profetul islamismului.

[5] Haremurile turcilor, adică locuinţa femeilor, sunt încredinţate pazei eunucilor, arapi ce se numesc turceşte căzlari.

[6] Cal tânăr şi sprinten la fugă.

De când mă-sa l-a făcut“.
„De ţinut unde şi-l ţine?“
„De trei ani e ţinut bine
Într-o boltă-ntunecată
Sub pământ, în grajd de piatră.“[1]
„De hrănit cu ce-l hrăneşte?“
„De doi ani îl întăreşte
Cu floarea trifoiului,
Hrana dulce-a roiului.“
„De-adăpat cu ce-l adapă?“
„Tot cu lăptişor de iapă,
De şi-l face lat pe sapă.
Ş-aşa, frate, mult mă tem
De căzlarul din harem
Şi de mândru-i bidiviu
Cu sânge de argint viu;
Că pe el de-a-ncăleca
Mâini la jocul de halca,
Roabă lui Hanul m-a da!“[2]
„Floricică din zăbrea
Răsărită-n calea mea!
Să n-ai frică
De nimică,
Că nu-i cal împărătesc
Ca negrul ist voinicesc!
Orice-alung
Cu el ajung,
Oricând plec
Păsări întrec!“

II

Trecea miercuri, venea joi,
Turcii mergeau câte doi
Ca să joace la halca
Sus, în Haidar-Paşa,
Şi deodată toţi plecau,
La fugă se aruncau,
Pe câmp luciu se-nşirau.
Iar sultanul, stând pe cal,
Sub un verde cort de şal,
Barbă neagră-şi netezea
Şi cu ochii urmărea.

[1] A creşte caii la întuneric pentru a-i face iuţi şi mai frumoşi este o crezare orientală ce există şi la români. Toţi caii cei mai vestiţi din poveşti, precum cal Graur, cal Vânteş şi alţii, ce duc ca vântul şi ca gândul pe Făf-Logofăt cu părul de aur, sunt născuţi şi crescuţi în bolţi întunecoase. Balada zice:

Că el soare n-a văzut
De când mă-sa l-a făcut.

[2] Adică: hanul o va da lui de soţie. Se crede că femeile, chiar cele măritate, sunt roabe la turci.

Alalah! cai arăpeşti,
Alalah! cai tătăreşti!
Cum mişcau copitele
Ca şoimii aripele![1]
Dar căzlarul se-ncrunta,
Bidiviu-şi întărta,
Pe toţi turcii-i întrecea
Şi-nainte se ducea.
Vai! de fata hanului,
Hanului tătarului,
Nepoata sultanului!
Iată, iată Serb-Sărac
Pe-un şoimuţ de la Bugeac
Că venea, mări, venea
Cuvântul de-şi împlinea.
Pe căzlaru-l ajungea,
Ajungea şi întrecea!
Iar căzlaru-l viclenea
Şi din urmă-i tot răcnea:
„Copilaş cu cal de foc!
Opreşte negrul pe loc,
Că-i pică potcoavele
Şi-ţi răpune zilele."
Serb-Sărac descăleca,
Potcoavele cerceta...
Nici un cui nu le cădea!
Dacă vedea şi vedea,
Bici de sârmă el scotea
Şi pe negrul opintea,
Şapte stânjeni că sărea,
Pe arapu-l urmărea.
Punea scară
Lângă scară
Şi oblânc
Lângă oblânc
Şi dârlog
Lângă dârlog,
Şi din fugă cum venea
El în scări se-nţepenea,
De căzlari s-apropia
Două palme-n ceafă-i da,
De pe cal îl ridica
Şi pe câmp îl arunca!
Se ducea bietul arap
Rostogolul peste cap,
Şi pe câmp se răstignea
Şi în urmă rămânea
Buzat, negru, părăsit
Tocmai ca un ciung pârlit!
Iar Serbul se tot ducea,
De halca s-apropia
Şi din fugă azvârlea
Djeridul său chiar prin ea.[2]
Apoi vesel se-nturna,

[1] Minunată şi mult poetică imagine de alergarea cailor.
[2] Jocul djeridului a fost cel mai favorit al turcilor, căci el da prileji a arăta dibăcie şi în purtarea calului şi în aruncarea lăncii plumbuită la capete ce se

La sultan de se-nchina
Cu adâncă temenea.[1]
Iar copila hanului,
Hanului tătarului,
Nepoata sultanului,
Cu ocheana prin zăbrea
Pe voinicu-l urmărea
Şi când Serbul se-ntorcea,
Ea-nainte-i se ducea,
Cu năstrapa mi-l stropea[2],
Cu năframa-l răcorea.
Apoi nunta se făcea,[3]
Şi la nuntă petrecea
În cântări şi veselie
Cum e rândul la domnie...
Faceţi-mi parte şi mie!

numea djerid. Acel joc era ca un soi de *tournoi* cavaleresc în care luau parte un mare număr de amatori, şi se executa ades sub ochii sultanului, pe câmpul de la Apele-dulci din Europa. Luptătorii se împărţeau în două tabere, fiecare din ei îşi alegea protivnicul său, apoi la un semnal ce se da din chioşcul împărătesc, toţi se repezeau în fuga cailor şi aruncau djeridele. Dibăcia consista întru a se feri de djeridul protivnicului, a-l prinde din zbor sau a-l culege de jos fără a-şi opri calul şi a-l arunca îndărăt.

[1] Cuvânt turcesc ce înseamnă închinăciune. Turcii fac multe temenele când se întâlnesc; ei se pleacă până la pământ unul dinaintea altuia şi cu mâna dreaptă îşi ating pieptul, gura şi fruntea. Aceste semne înlocuiesc la dânşii scoaterea pălăriei şi strângerea de mână a europenilor.

[2] Vas de aur sau de argint în care se vărsau ape mirositoare. Obiceiul înainte era de a stropi cu apă de trandafiri pe vizitatori la zile mari.

[3] În ediţia baladelor din 1852, s-au tipărit alte versuri la finitul baladei lui Serb-Sarac. Iata-le:

Iar copila hanului,
Nepoata sultanului,
Cu ocheana prin zăbrea
Serbuşorul şi-l zărea
Şi-naintea lui sărea,
Cu năstrapa-l răcorea,
Cu meneştergu-l ştergea
Şi la sânu-i mi-l strângea,
Şi-n iatac că mi-l ducea,
Nuntă mândră că făcea,
Săptămână,
Lună plină,
Cum e rândul domnilor
Şi rândul vitejilor.

XXIX

Doncilă[1]

Sub cel păr mare din sat
Zace Donciul pe un pat;
Nouă ani şi jumătate
De când zace el pe spate!
Pentru dânsul nu e vară,
Nu e dulce primăvară,
Ci numai viaţă amară!
Pe de-o parte carnea-i cade,
Pe de alta vermii-l roade,
El se roagă tot mereu
Să-l sloboadă Dumnezeu.
Toată lumea l-a lăsat,
Lumea toată l-a uitat,
Numai soră-sa Ancuţa,
Anicuţa romăncuţa,
Luceafărul satului,
Salba împăratului,
Nici pe Donciu l-a lăsat,
Nici pe Donciu l-a uitat,
Nouă ani ea l-a cătat,
Nouă ani şi jumătate
L-a cătat tot ca pe-un frate.
Zi şi noapte l-a vegheat,
Perne albe i-a mutat
Când la cap, când la picioare,
Când la umbră, când la soare!
Într-o zi el o vedea
Că de plâns se ascundea
Şi cu jale-aşa-i zicea:
„Ce-i, Ancuţo, draga mea?
Ochişorii tăi frumoşi
Sunt ca doi luceferi roşi:
Poate că ţi-a venit greu
De când tu mă caţi mereu?“
„Ba, ferească Dumnezeu!
Nu-i asta, drăguţul meu.
Dar un plâns m-a apucat
Că pe fetele din sat

[1] Subiectul acestei balade a fost tratat şi de poeţii poporali ai Serbiei, sub numele de *Dojcin bolnavul.* Vezi colecţia cântecelor poporale ale serbilor, tradusă în limba franceză de August Dozon (Dentu libraire-éditeur Paris).

În Ardeal există asemenea balada lui Doncilă, însă cu numele de *Radu şi călugăriţa* (vezi colecţia tipărită la Pesta de dr. Marin Marienescu).

Grea urgie a picat!
Că ştii, frate, un mârzac
A sosit de la Bugeac
Şi prin ţară face jac.[1]
Lângă sat el s-a oprit
Sub un cort mare pâslit,
Şi-orice vrea tătarul cere
Tot în silă şi-n putere.
De tot omul de pe-aici
Zece galbeni venetici,
Şi de fiecare casă
Câte-un miel şi-o juncă grasă,
Iar pe noaptea fiecare
Cere câte-o fată mare!
„Hei, Ancuţo, draga mea,
Facă Dumnezeu ce-a vrea!
Tu să n-ai nici o păsare.
Fierbe lapte-ntr-o căldare
De-mi găteşte-o scăldătoare
Şi mă freacă-ntr-un noroc
Cu floare de busuioc,
Doar mi-ar potoli cel foc,
Apoi adă-mi haine dalbe,
Cusute cu firuri albe;
Adă-mi şi armele mele
Ce lucesc ca nişte stele.
Apoi cheamă din câmpie
Calul meu de voinicie
Care plânge când mă vede,
Şi de-i zic că mor, nu crede!"
El în lapte se scălda,
Cu busuioc se freca,
Haine dalbe îmbrăca,
Calul şi-l încăleca,
Şi cât se vedea călare,
Striga tot în gura mare:
„Rămâi, soro, sănătoasă
Ca o viorea frumoasă
Într-un păhărel pe masă!
Şi tu, Şoime, ce nechezi

[1] În timpurile pe când Bugeacul era în stăpânirea tătarilor, aceştia făceau ades năvăliri pe pământul Moldovei şi căşunau cumplite rele locuitorilor români, arzându-le satele, prădându-le vitele şi răpindu-le nevestele şi fetele. Asemenea românii, din partea lor, dădeau năvală în Bugeac şi-şi răzbunau cu foc şi cu moarte. În balada lui Doncilă, tătarul Crâm Hogea cere tot în silă şi în putere, el ridică *haraci* de tot omul câte zece galbeni venetici etc. şi pretinde pe fiecare noapte câte o fată mare.

În balada lui Român Grue Grozovanu, am văzut ca el intrase în Bugeac pentru ca să ducă în ţară care mocăneşti pline de copile mârzăceşti şi de roabe tătăreşti. Tablou viu şi spăimântător de acea epocă de vrăjmăşie, unde omul nu era sigur de azi până mâine, şi în care el se găsea într-o luptă necurmată cu duşmanii din ţările vecine.

Şi de boala mea nu crezi,
Să te văd cum te repezi,
Când în mine mă gândesc
Să răpun cap tătăresc!“
Şoimul vesel necheza,
Zborul iute-şi repezea,
Iepureşte, ogăreşte,[1]
Păsăreşte, fulgereşte,
Şi-ntr-o clipă ajungea
La cortul lui Crâm Hogea.
„Bun sosit, ghiaur Doncilă![2]
De-mi aduci vreo copilă,
Adă-mi tu pe soră-ta,
Că nu doresc pe alta.“
„Îti aduc altă mireasă,[3]
Mai frumoasă, mai aleasă,
Care, când te-a săruta,
Halal de viata ta!“
„Cine-i, bre Doncilă, cine?
Unde, unde-i s-o văd bine!“
Iat-o ici în brâu la mine!
Ian vezi cât e de frumoasă,
De subţire, de lucioasă,
Ce glăsuţ zângănitor
Scoate când o prinde dor,
Dar mănâncă om de viu
Şi taie cap de deliu.“[4]
„Ah! amar, amar Doncilă!
N-am cerut aşa copilă.
Du-te cu dânsa-napoi,
Că eu plec azi de la voi.“
„Ba nu! vreau să te cunun,
C-am jurat să fiu azi nun.“
Pala-n aer fulgera
Capul mârzăcesc zbura!
Apoi Donciul se-ntorcea,
Anicuţei de zicea:
„Bietul om! noroc nu are;
I-am dus lui o fată mare,
Şi numai dintr-un sărut,
Capul lui şi l-a pierdut!“

[1] Aceste patru cuvinte formează un adevărat model de repezimea calului. Ogarul e mai iute decât iepurele, pasărea mai iute decât ogarul şi fulgerul mai iute decât pasărea.

[2] Popoarele ce urmează preceptelor religiei lui Mohamed dau creştinilor denumirea de *ghiauri*, adică: necredincioşi.

[3] Expresia poetică de *mireasă* întrebuinţată pentru spadă se găseşte şi în una din cele mai frumoase poezii ale vestitului poet german Uhland. În bucata intitulată *Spada*, cavalerul zice:

„Dar, spada mea, dar, eu sunt un om liber, şi te iubesc din fundul inimii, te iubesc ca şi când mi-ai fi mireasă... etc.“.

[4] Deliu înseamnă în limba turcească un om voinic, însă cam nebun.

XXX

Chira

La Brăila-n vale
Şepte bolozale[1]
Şi şepte sandale
Descarc la zamboale
Şi-ncarc la stamboale,
Descarc băcălii
Şi-ncarc dimerlii,
Tot de grâu mărunt[2]
Şi de arnăut,
Dar cine descarcă
Şi cine încarcă?
Un arap bogat
Negru şi buzat
Cu solzi mari pe cap,
Ca solzii de crap;
Şi cu buze late,
Roşii şi umflate,
Şi cu ochi holbaţi
Şi cu dinţi smălţaţi.
Dar pân' descărca
Şi pân' încărca,
El ce mai făcea?
Tot pe mal şedea
Şi mânca şi bea
Sub verde frunzar
De crengi de stejar.

[1] Negreşit aceste cuvinte sunt numiri corupte de vase plutitoare, căci românii cam au obicei a stropşi unele nume străine, precum au prefăcut cuvântul de canton în *cardon* şi acel de dilijanţă în *dirijancă* etc.

[2] Tablou statistic de comerţul ţărilor noastre.

Moldova şi Valahia sunt vestite pentru pământul lor mănos şi produc, de mai mulţi ani, câtimi foarte însemnate de grâu, păpuşoi, orz, ovăs etc. ce se exportă prin porturile Galaţi şi Ibraila. Agricultura este până acum singura industrie importantă a Principatelor Unite, şi de când a încetat producerea cailor şi s-au stins numeroasele herghelii ce formau înainte unul din izvoarele de bogăţie a românilor, aceştia s-au dedat la înmulţirea vitelor albe din care se exportă mare număr în Austria.

Iată-o copiliţă,
Cu albă cofiţă;
„Chiro, Chirolină,
Floare din grădină!
Ghelai tu cu mine[1]
Că te-oi purta bine;
Bine te-oi purta
Şi ţi-oi cumpăra
Rochiţă cu zale
Lăsată pe şale,
Rochiţă în bolduri
Lăsată pe şolduri.
Şi paftale mari
De mărgăritari,
Şi paftale mici
Tot de irmilici."[2]
Chira tot râdea
Şi îi răspundea:
„Alei, Arăpilă,
Alei! măi Buzilă!
Unde s-a aflat
Că s-a-mpreunat
Corbi cu turturele,
Şerpi cu floricele,
Urşi cu căprioare
Şi nouri cu soare?"
Iară cel arap,
Cu solzi mari pe cap,
Cât o auzea
Se şi repezea,
În braţe-o lua,
În caic intra
Şi se depărta,
Către Sulina.
Iar fraţii Chirei,
Hoţii Brăilei,
Şerpii Dunărei,
La mal alergau,
Pe Chira strigau
Şi-not mi se dau,
Şi se cufundau
Şi când se iveau
În caic săreau,
Şi pe cel arap
Îl dau peste cap.
Apoi se-ntorceau
Şi Chirei ziceau:
„Soră ticăloasă!
Soră păcătoasă!
Spune la tustrei
Care moarte vrei?
Moarte luminată
Ori întunecată?"
„Frăţiorii mei!

[1] Cuvânt turcesc ce înseamnă: „Vină tu cu mine"
[2] Monedă turcească de o valoare de 20 lei de Ţarigrad.

Vă jur la tustrei,
Jur pe Dumnezeu,
Pe Sufletul meu!
Că-s nevinovată
Ca apa curată.
Ah! drăguţii mei,
Nu-mi fiţi duşmănei,
Nu vă-ntunecaţi
Nu vă încruntaţi,
Că-s o biată fată,
Zău! nevinovată!“
Iar fraţii Chirei,
Hoţii Brăilei,
Şerpii Dunărei,
Acasă-o duceau,
Apoi ce făceau?
O legau de-un par,
De-un par de stejar
Şi pe lângă ea
Vreascuri aduceau.
Şi ce mai făceau?
Trupu-i cătrăneau
După ce-l goleau,
Apoi foc îi dau
Ş-astfel o mustrau:
„Soră ticăloasă!
Soră păcătoasă!
Unde s-a aflat
De s-a-mpreunat,
Corbi cu turturele,
Şerpi cu floricele,
Urşi cu căprioare
Şi nouri cu soare?
Arzi în foc nestins,
De noi trei aprins.
Şi te fă tăciune
Şi te fă cărbune
Cu-arapi de vroieşti
Ca să te iubeşti!“
Focul s-aprindea,
Vreascurile-ardea,
Para se suia,
Chira, vai de ea!
Gemea şi plângea,
Trupul îşi frângea,
Şi amar zicea:
Frăţiorii mei,
Mă rog la tustrei,
Faceţi-vă milă
De-o biată copilă.
Ah! mă doare foarte!
Ah! mă tem de moarte
Fie luminată,
Fie-ntunecată!
Vai ş-amar de mine,
Iată moartea vine,
Vine, se repede
Şi nime nu-mi crede!
Măiculiţa mea,
Ce pedeapsă grea!

Focul mă cuprinde,
Carnea mi-o aprinde;
Maică, unde eşti
De mă părăseşti?
Maică, mor ah! mor
Şi la tine zbor!“
Chira tremura,
În foc se lupta,
Şi amar striga;
Apoi lin ofta,
Capul îşi pleca,
Sufletul îşi da!
Iar trupu-i ardea,
Trupu-i se roşea,
Trupu-i se-nnegrea,
Carnea sfârâia,
Oasele trăsnea,
Para pâlpâia,
Fumul se-nvârtea,
Iar când trupul ars
Cenuşă-a rămas,
Fraţii câte trei,
Şerpii Dunărei,
Oasele strângeau,
Cenuşă-alegeau
Şi-n vânt o zvârleau:
Şi astfel grăiau:
„Oase păcătoase,
Pulbere de oase!
Mânca-v-ar pământul
Şi v-ar duce vântul
Peste nouă mări,
Peste nouă ţări,
În pustiu golit
Şi nemărginit!“[1]

---

[1] Unii cântăreţi sfârşesc balada Chirei prin următoarele versuri:

Pulberea zbura,
La cer se-nălţa
Şi-n cer aduna
Nori îngrozitori,
Nori răzbunători
Care se-nvârteau
Şi din sân scoteau
Trei fulgeri de foc
Căzute pe loc
Peste cei trei fraţi
Crunţi şi ne-mpăcaţi.

XXXI

Rada

La cea casă mare
Cu fereşti în soare,
Multe buţi de toate
Se lovesc în coate,
Buţi mari, ne-ncepute
De câte cinci sute,[1]
Ş-altele mai mici
De-o sută şi cinci.
La cea casă mare,
Cu fereşti în soare
Vinu-i bun şi rece,
Mult vinaţ se trece
Că-l vinde Rădiţa,
Rada crâşmăriţa,
Şi-l beau cazaclii,[2]
Negustori de vii.
Iar unul din ei,
Căpitan Matei,
Cazacliu bătrân
Şi cu moartea-n sân,
La Rada căta,
Din suflet ofta
Şi-apoi cuvânta:
„Rado, Rădişoară,
Mândră viişoară!
Ia-mă tu pe mine
Că te-oi ţinea bine
Şi ţi-oi da eu ţie
Ruble chiar o mie,
Papuci în badii
Aduşi din Indii,[3]
Blană lungă, moale,
Cu samur în poale,
Şi un aşternut
Cu aur ţesut."
Rada mi-l vedea
Şi îi răspundea:
„Căpitan Matei,

[1] Adică fiecare bute era de 500 vedre.
[2] Cazaclii se numesc unii negustori din Rusia care cumpără în tot anul vin de la Odobeşti şi-l duc peste Prut.
[3] Adică din India.

Mă vrei, nu mă vrei,
Cât eşti de bogat
Nu mi-i fi bărbat,
Că ţi-e barba sură
Şi n-ai dinţi în gură.
Bărbat oi lua
Care s-a afla
Dunărea să-noate
Ridicând din coate,
În picioare stând,
Buzdugan purtând."
Nime nu s-afla
Care cuteza
Din cei cazaclii
Negustori de vii.
Iar un argăţel
Tânăr, voinicel,
Pe loc s-apuca
De se încerca.
Dunărea trecea,
Şi iar se-ntorcea
Din coate-notând
În picioare stând,
Buzdugan purtând.
Rada-nveselea
Şi astfel grăia:
„Vin', voinicule,
Argăţelule!
Pe tine te vreau,
Bărbat să te iau,
Că-i o zicătoare
De însurătoare:
Cine bate Dunărea[1]
Nu mi-l bate muierea!"

[1] Din cuprinsul baladelor *Păunaşul Codrilor*, *Vidra* şi *Rada* se poate dobândi o idee exactă de caracterul femeilor romănce. Ele sunt vesele, glumeţe şi au o plecare mare pentru voinici. Un om vrednic, care rupe mâţa-n două, după proverbul poporal, plăteşte mult în ochii romăncei, şi fie cât de sărac, el e preferat unui avut nevrednic. Românul asemenea îşi arată simţirile lui în următoarea zicală: „Mai bine cu un voinic la pagubă, decât cu un mişel la câştig".

XXXII

Badiul [1]

Pe luciul Dunării,
La scursurile gârlei,
La cotitura mării,
Ian că se zărea plutind,
Cu lopeţile vâslind,
Cu pânzele fâlfâind,
Un caic mare, bogat,
Cu postav roş îmbrăcat,
Pe-n afară zugrăvit
Şi pe margini poleit.
Da-n caic cine era?
Era căpitan-Paşa,
Baş-agaua turcilor,
Măcelarul frâncilor,[2]
Cu cincizeci de brăileni,[3]
Şi cincizeci de bosnieni,
Brăileni din Brăila,
Bosnieni din Bosnia.
Ei, mări, cu toţi veneau
Şi pe mal se coborau
În cel sat mare, serbesc,
Jumătate românesc,
La casele Badiului,
Badiului bulgarului,

[1] Această baladă se cântă pe o arie cam serbească, cu trăgănituri de glas orientale, şi lăutarii adaugă la sfârşitul ariei un soi de suspin pe cuvintele turceşti *Brui aman, aman!*

[2] Turcii dau numirea de frânci la toate popoarele îmbrăcate cu haine europene, şi fiindcă ei au avut multe războaie cu ungurii şi cu nemţii, poate că versul de sus face aluzie la unul din acele măceluri crâncene ce au roşit cu sânge de atâtea ori malurile Dunării. Punem înainte această presupunere, fiindcă caracterul mai modern al baladei Badiului nu ne îngăduie a o crede de pe timpul cumplitei desfaceri a francilor sub zidurile Nicopolei.

[3] Înainte de războiul ruşilor cu Turcia, la 1828, oraşul Brăila, întărit cu ziduri, era ocupat de o garnizoană turcească. Brăilenii din baladă nu sunt decât ostaşi din acea garnizoană.

Frăţiorul Marcului.
„Dalbo, dalbă, jupâneasă!
Cu ochi mari de puică-aleasă;
De ţi-e Badiul tău acasă,
Zi-i degrabă ca să iasă,
Iar de-i dus în deal la vie,
Mergi de-i zi să nu mai vie,
Că s-a trecut de glumie!“
„Nu-i la vie, şi-i în casă
Cu paloşul gol pe masă.
Badiului voinic nu-i pasă
Nici de cursă duşmănească,
Nici de oaste-mpărătească!“
Badiule, te ţine bine,
Că urdia-ntreagă vine!
Turcii vin grămadă, claie,
Capul tău să mi ţi-l taie
Şi să-l ducă pe tipsie
De peşcheş la-mpărăţie.[1]
Iată lupta se-ncleşta:
Badiul singur se lupta,
Chiar în sânge se scălda
Şi din loc el nu se da.
Dar când trupul oboseşte,
Când puterea se sfârşeşte,
Inima la ce-ţi slujeşte!
Badiul meu slăbea, cădea,
Turcii rămaşi mi-l prindeau
Şi-l ferecau peste tot,
Şi-l legau strâns cot la cot
Jos la stâlpul hornului,
La dogoarea focului,
Cu frânghie de mătase,
Viţele-mpletite-n şase...
Tăiau carnea pân' la oase![2]
Badiul greu se răsucea
Şi din gură-ncet zicea:
„Băduleasa mea frumoasă!
De mi-ai fost tu credincioasă,
Mergi degrabă la cămară,
De ia galbeni din comoară.
Umple-ţi poala plină, rasă

[1] Cuvânt turcesc ce însemnează prezent, dar.

[2] Un lăutar din satul Folteşti, ce se află la coada lacului Brateş, lângă Galaţi, zicea următoarele versuri:

Cu-o frânghie de mătase
Împletita-n în trei, în şase
Cât şi braţul meu de groasă,
Tăia carnea pân' la oase
Şi cu două de fuior,
Cât un fluier de picior,
Dar când Badiul se-ntindea,
Cele două se rupea,
Numai laţul de mătase
Nu-i da drumul ca să iasă,
Ci-l strângea, strângea cumplit,
Ca un şarpe-ncolăcit.

S-o revarsă-aici prin casă,
Doar or vrea ca să mă lasă!“
La bani turcii năvăleau,
Şi pe jos se tăvăleau,
Dar pe Badiul nu-l slăbeau!
Badiul încă mai zicea:
„Băduleasa mea frumoasă!
Cu ochi mari de puică-aleasă,
Mergi degrabă în cea casă;
Pune faţă la ghileală,
Buze moi la rumeneală
Şi sprâncene la cerneală;[1]
Apoi vină-aice-n casă,
Doar or vrea ca să mă lasă!“
Mândra cât se arăta,
Baş-agaua se-mbăta,
Dar de Badiul ce zăcea,
Milă nici ca-i se făcea!
Badiul încă-ncet zicea:
„Băduleasa mea frumoasă!
De-mi eşti soaţă credincioasă,
Fă la apă că purcezi,
Şi-n fugă să te repezi
Pe la gura pivniţei,
Tot de-a lungul uliţei,
La casele Marcului,
Frăţiorul Badiului,
Şi dă lui pe loc de ştire
Că mă aflu la pieire.“
Băduleasa purcedea,
Dar la apă nu mergea,
Ci-ntr-o fugă ajungea
La casele Marcului,
Marcului bulgarului,
Frăţiorul Badiului:
„Alei! cumnăţica mea!
Răsărit-ai ca o stea,
Ce vânt dulce te-a bătut,
La noi de te-ai abătut?“
„Am venit să-ţi dau de ştire
Că mi-e Badiul la pieire,
Pe mâna bosnenilor
Şi a brăilenilor!“
Băduleasa nu sfârşea, —
Marcul se şi repezea,
Buzduganul învârtind
Şi din gură chiuind:
„Măi bosneni, măi brăileni,
Mişei duşmani şi vicleni!
V-aruncaţi sută pe-un om

[1] Femeile în Orient au urâciusul obicei de a-şi drege obrazul cu suliman şi a-şi boi sprâncenele cu nucuşoară arsă. Acel obicei s-a adoptat de toate femeile, fie mahometane, fie creştine ce locuiesc în Imperiul Otoman, şi din nenorocire a şi trecut peste Dunăre şi s-a încuibat în satele româneşti de pe malul stâng al râului.

Ca şi cioarele pe-un pom.
Ce vi-i robul vinovat,
Astfel de l-aţi ferecat?
De vă-i robul de iertat,
De vândut sau de schimbat.
Mie mi-e de cumpărat."
„Nu ne-i robul de vândut
Ci ne-i robul de pierdut."
„Alei! frate Badiule,
Cum te calcă babele!"
Cât zicea, se repezea,
Stâlpul hornului smuncea,
Pe Badiu că-l slobozea
Şi din gură-i poruncea:
„Bate tu marginile,
Că eu bat mijloacele,
Care-a scăpa de la mine,
Să nu scape de la tine!"
Amândoi turbat răcneau,
Vârteji de moarte făceau,
Pintre turci se învârteau,
Turcii sărea şi fugea
Dar păcatu-i ajungea!
Care scăpa de stâlpan,
Nu scăpa de buzdugan!...
Noaptea neagră când cădea,
Clăi de turci în foc ardea,
Şi lumina se-ntindea
Pe luciul Dunării,
Pe valurile mării.
Iar nevasta Badiului,
Cumnăţica Marcului,
La cel foc grozav căta
Şi cu jale cuvânta:
„Alei! frate Badiule!
Cumnăţele Marcule!
Auziţi voi parele
Cum mănâncă oasele?
Auziţi voi mamele
Cum îşi plâng păcatele?..."

XXXIII

Ghemiş

I

Frunză verde de-aluniş:
Tace cucul la răriş,
La răriş, la cărpeniş
De frica celui Ghemiş,
Că de-i mic şi ghemuit,
Are faţa de-ngrozit,
Şi de-i mare cât un ghem,[1]
Turcii toţi de el se tem.
Cât a fost vara de mare,
El a mas pe la coşare
Cu vânăta cea frumoasă,
Iapă scurtă şi vânoasă,
Cu dungi negre pe spinare,
Şi scântei de foc în nare.
Ea-i ogarcă pe sub foale,[2]
Cât aleargă, nu domoale
Şi-i lăcustă săritoare...
Unde-o vede Ghemiş moare!
Într-o zi Ghemiş punea
Şapte buţi alăturea,
Cu vânăta le sărea,
Pe vânăta o spetea!
Iar Ghemiş ca un nebun
O lega de un alun
Şi trei zile o plângea,
Nici că se mai mângâia!
Apoi, mări, se-ndrăcea,
Colea-n vale se ducea,
O falangă-n drum scotea,[3]
Pe drumeţi pe toţi bătea

[1] În poveştile poporale există o fiinţă fantastică ce se numeşte *Statul-Palmă-Barbă-Cot*, adică cu statul nalt de o palmă şi cu barba lungă de un cot. El trăieşte sub pământ şi umblă călare pe un iepure şchiop. Ghemiş, mare cât un ghem, o fi negreşit rudă cu el.

[2] Adică are formă de ogar, făcută pe alergare.

[3] Pedeapsa barbară a falangăi s-a aplicat în ţară în timpul domniei fanarioţilor. Nenorocitul osândit la această pedeapsă primea lovituri de bici sau de vergi pe tălpile picioarelor, în vreme ce picioarele lui erau strâns legate de un drug, numit falangă, şi ridicate în sus.

Ca să-i spuie de ştia
Dacă-n lume cunoştea
Alt fugar ca vânăta,
Să-i se dreagă inima.
Când la urma tuturor,
Iat-un biet de cerşetor.[1]
În spinare cu desag
Şi în mână c-un toiag.
Iar Ghemiş cum îl vedea,
La pământ îl întindea,
De falangă mi-l lega
Şi-l bătea şi tot striga:
„Măi sărace, sărăcilă,
De când umbli cerând milă,
Văzut-ai în calea ta
Vreun cal bun ca vânăta?“
„Stăi, jupâne, nu mai da,
Că ţi-oi spune tot ce ştiu.
Eu cunosc un bidiviu
La cel paşă din Măcin[2]
Care bea rachiu şi vin!“[3]

II

Ghemiş iute purcedea,
Luntre mică el prindea,
Latul Dunării trecea,
La Măcin de se ducea,
Şi-n cetate el intra,
Iar de pitic ce era,
Nime-n seamă nu-l băga,
El la grajd şi alerga,
Grajdul Miralaiului[4]
În dosul saraiului,
Şi la pândă se punea,

[1] În ţările noastre e foarte rar de a găsi un cerşetor român, căci cerşetoria e considerată ca o meserie ruşinoasă. A ajunge pe la uşile străinilor este cea mai mare nenorocire pentru un om, prin urmare e o foarte crudă ocară cuvântul de *calic*. [...]

Cu toate acestea, până la domnia lui Ioan Sturza calicimea din ţară era oarecum privilegiată prin hrisov domnesc, şi poseda în Iaşi un foburg numit mahalaua Calicimii. Ea avea dreptul de a lua parte la cortegiul înmormântărilor. Breasla calicilor era reprezentată la aceste triste ceremonii prin oameni aleşi din sânul ei, şi care purtau toiaguri groase de ceară zugrăvită cu flori şi poleită. Toiagurile însă erau atât de groase că de-abia doi oameni puteau să ducă câte unul pe umerii lor.

[2] Oraş mic aproape de malul drept al Dunării, în Turcia.

[3] Legea lui Mohamed opreşte băutura vinului şi rachiului.

[4] Miralai însemnează la turci rangul de colonel.

În gunoi se ascundea.
Când fu despre cântători
Pân-a nu răsări zori,
Ghemiş iute se trezi
Şi-ncepea a nechezi
Cum nechează iepele,
Iepele sirepele.
Armăsarul l-auzea,
Se-ncorda şi necheza,
De la iesle se smucea,
Peste zid uşor trecea,
Şi zburând voios venea,
Iar Ghemis îl viclenea
Pân' de coamă-l apuca,
Apoi iute-ncăleca
Şi numai o fugă-i da
Pân' la soră-sa Manda:
„Bună ziua, surioară!
De eşti bună, bunişoară,
Fii de inimă voioasă
Şi de oaspe bucuroasă."[1]
„Bun sosit, frate Ghemiş!
Bine făcuşi că venişi,
Dar mai bine, zău, făceai
Dacă-aice nu veneai.
Că duşmanu-ţi de cumnat
Chiar pe cruce s-a jurat
Să te dea la turci legat
Pentru-o palmă ce mi-ai dat
Când cu el m-am cununat!"
„Să n-ai grijă, soro dragă,
Că cu mine nu-i de şagă.
De mine care se leagă,
Sângele-n trup i se-ncheagă."

III

Iată că se-nainta
Şi pe prag se arăta
Cel cumnat jurat, hain
Ce venea de la Măcin.
„Aferim, frate Ghemiş,[2]
Bine făcuşi că venişi,
Amândoi să veselim
Ca fraţi buni să ne cinstim.
Fa nevastă, du-te, adă
Vin de cel ce fierbe-n cadă,
Să ne cinstim oaspele,
Să răcorim fratele."
Manda vinul aducea,
La băut ei se-ntrecea,

[1] Datina ospeţiei e una din cele mai vechi şi mai sfânt păzite la români. Când soseşte un străin pe pragul casei unui om, el zice până a nu intra: *bucuroşi de oaspeţi?* şi-i răspunde totdeauna: *Bucuroşi!*

[2] *Aferim*, turceşte, sinonim de *bravo*.

Pân' ce unul se-mbăta
Şi-n somn greu se cufunda.
Iar cumnatul cel hain,
Tufecciul din Macin,[1]
Pe Ghemis îl fereca,
La seleafu-i se pleca,
Pistoalele-i le-apuca,
De iarbă le descărca,
Cu cenusă le-ncărca.
Apoi iute alerga
Şi la turci veste le da.
Turcii casa-nconjurau
Şi-n casă buluc intrau,[2]
Iară sora lui Ghemiş
Punea salbă şi beniş
Şi-ntre turci se arăta
Şi din gură cuvânta:
„Turcilor, spahiilor,
Nu daţi vânt săbiilor
Pân-a nu mă plăti eu
De Ghemiş, fratele meu,
Cu o palmă ce mi-a dat
Când bărbatul m-a luat."
Bună palmă-atunci îi da
Cât Ghemiş se deştepta
Şi pe turci cât îi zărea
În picioare drept sărea,
Şi pistoalele-ntindea,
Dar nici unul s-aprindea!
Dacă vedea şi vedea,
Iataganul apuca,
Printre turci se arunca,
Printre turci cale-şi făcea
Şi la grajd el se ducea,
Chiuind şi nechezând
Iataganul învârtind,
Armăsaru-l auzea,
Armăsarul necheza,
La Ghemiş zburând venea
Şi-n genunchi el se punea.
Ghemiş iute-ncăleca
Şi spre Dunăre pleca,
Apa-n două despica
Şi sălta din val în val
Pân' sosea la cela mal!

[1] Cuvânt turcesc care însemnează fabricant de arme.

[2] Adică dă năvală în casă cu grămada. *Buluc* e un cuvânt turcesc care s-a pripăşit în ţară de când cu năvălirile turcilor, dar începe a se pierde din limba noastră ca multe alte cuvinte slavone şi greceşti lăsate în urma lor de ocupările ruseşti şi de fatala domnire a fanarioţilor.

XXXIV

Vulcan

I

La gura Siretului,
Prin postul Sân-Petrului,
Ian, mări, că s-a ivit
Un caic lung, poleit,
Cu postav verde-nvelit.[1]
Dar în el cine-mi era?
Era Soliman Aga
Cu cincizeci de ieniceri[2]
Care poartă-n brâu hamgeri.
Ei veneau încet, încet
De la Dunărea-n Siret,
Vadurile străbătând,
Malurile cercetând
De-un Vulcan, de-un căpitan,
Duşmanul lui Soliman.
Iată, mări, cum venea,
Că pe-un mal se întâlnea
Cu trei fete moldovence
Floricele dunărence,
Vorbitoare, cântătoare,
Şi de pânzi înălbitoare.[3]
„Bună vremea la trei fete!

---

[1] Colorul verde e purtat la osmani numai de persoanele ce au un caracter sacru, precum hogii, dervişii, imamii, fiindcă stindardul lui Mohamed, sangeacul, e de culoare verde.

[2] Miliţia ienicerilor a fost instituită la 1362, sub sultanul Amurat, de către marele vizir Kara Halil Başa. Ea era compusă de robi luaţi în războaie după ce Ornus Beglerberg de la Rumelia luă Ipsala şi Malgara. După formarea acestei vestite miliţii, un şeic, anume Hagi Bektaş o binecuvântă, zicând: „Numele vostru să fie *ienghişehri* (cuvânt compus din *enghi*, nou, şi *chehri*, soldat); înfăţişarea voastră sa fie vie şi mândră; mâna voastră să fie învingătoare; sabia voastră ascuţită, lancea voastră totdeauna gata de a lovi capul duşmanului, şi oriunde veţi merge să vă întoarceţi cu chipul înflorit de sănătate".

[3] Viata patriarhală a familiilor române impune femeilor datoria de a ţese în case pânza trebuitoare pentru îmbrăcămintea bărbaţilor şi a copiilor. Ele au

De nu sunteți voi șirete,
Spuneți nouă de Vulcan,
Unde-i aprigul bogdan?[1]
Dacă-ți spune voi cu drept,
Răsări-v-ar flori la piept,
Flori cu față de bujori
Și cu ochi de pruncușori.
Lucrul vostru să sporească,
Pânzele să se-nălbească
Cum e coala de hârtie
Și floarea de iasomie.
Iar de nu-ti grăi cu drept,
Arde-v-ar dorul în piept,
Lucrul să nu vă sporească,
Pânzele să nu albească,
Ci la soare să-nnegrească
Și la vânt să putrezească."
Cele fete moldovence
Floricele dunărence,
De la mal se depărtau
Și din gură cuvântau:
„Atunce s-ajungeți voi
Când îți afla de la noi
Unde-i badea cel iubit
Și de turci nebiruit!"
Turcii se posomorau,
Pe mal verde coborau
Și de mers nu se opreau
Pân' ce-n cale nu zăreau
O sălcică rămurată
Pe-un izvor rece culcată;
Lângă salcie o bătrână
Cu trei caftane-ntr-o mână[2]
De sânge spălându-le,
De pietre bătându-le;
Iar sub salcIe-un căpitan,
Șoimul ager de Vulcan,
Stând la umbră și dormind
De-a lui viață ne-ngrijind,
Că de pază mi-l păzește
Și la capu-i străjuiește
Pandelaș, un grec voinic
Cu pistoale sub ilic,
Slugă veche și iubită

perfecționat această industrie și au ajuns a face meneșterguri și ștergare foarte frumoase.

Femeile de la munte poartă ștergare de mătase lucrate de dânsele, ce se deosebesc prin dibăcia țesăturilor.

[1] Turcii dau Moldovei denumirea de Bogdania, după numele lui Bogdan, fiul lui Ștefan cel Mare, ce a închinat țara sub suzeranitatea sultanilor. Ei le zic moldovenilor: bogdani.

[2] Caftanul e o haină orientală ce servea înainte ca un semn de onor. Domnii când primeau domnia, și boierii când primeau boieria, erau învestiți cu caftane.

De stăpânu-i dăruită.
Soliman s-apropia
Şi din gură-aşa grăia:
„Bre Pandele! de vrei bani
Să nu-i poţi mânca doi ani,
Dă-ne pe Vulcan legat,
Că-i peşcheş de împărat.“
Grecul lacom răspundea:
„Daţi-mi banii ş-om vedea.“
Soliman se bucura,
Bani-n poală-i număra,
Zece pungi de irmilici,
Opt de rubiele mici[1]
Şi vro trei de venetici.
Iar Pandele ce făcea?
La stăpânu-i se ducea
Şi cu brâu-i de mătasă,
Brâu cu ţesătura deasă
Îi lega braţele-n cruci
Şi-l dăruia rob la turci.

II

Lângă malul ridicat
Sta Vulcanul răsturnat
Ca stejarul cel frunzos
În pădure-aruncat jos.
Împrejuru-i adunaţi
Şedeau turcii înarmaţi
Şi pe rând se întreba
Ca ce moarte i-ar afla?
Unii ziceau să-l omoare
Cu laţ de spânzurătoare,
Alţii să-l cufunde-n apă,
Alţii să-l înfigă-n ţeapă,
Alţii să-l taie pe loc,
Alţii să-l arunce-n foc.
Iar Pandele-i asculta
Şi la rându-i cuvânta:
„La cea moară părăsită,
De stăpânul meu clădită,
Este-o piatră de râşnit
Care încă n-a slujit,
Şi e bună de-aninat
De un gât de vinovat
Şi-n Siret de cufundat.“
Turcii toţi *evet* ziceau.[2]
Pe Vulcan iute-l duceau
Şi de piatră mi-l legau
Şi-n Siret îl aruncau.
Apele se deschideau
Şi pe loc se închideau
Cum se-nchide pe-un mormânt
Gura negrului pământ.
Apoi turcii purcedeau,
La Galaţi ei se duceau,
Lăsând îndărătul lor

[1] Monedă turcească de aur.
[2] *Evet*, cuvânt turcesc ce însemnează: aşa.

Pe luciul apelor
Vălurele uşurele
Şi vârteje-n cercurele.
Iar Vulcan se cufunda
Până ce de fund el da.
Când în fund el ce făcea?
Brâul cu dinţii-l rodea.
Mână dreaptă-şi desfăcea,
Din picioare s-opintea
La lumină de ieşea.
Apoi greu el înota
Şi din gură cuvânta:
„Sărăcuţ, amar de mine!
Căci un ajutor nu-mi vine
Să mă scoată de la greu,
Să-mi lungească veacul meu!“
Iată, mări, că deodată,
Îi răspunde-un glas de fată:
„Voinicele, ţine bine,
Că eu vin, alerg la tine.“
Copiliţa sprintenică
Sărea într-o luntricică
Şi cu mâinile vâslea,
Pe Vulcan de mi-l scăpa,
Iar Vulcan o săruta
Şi cu drag îi cuvânta:
„Fire-ai, dragă, fericită!
Că tu eşti a mea ursită[1],
Ca lumina de iubită.
Mergi acum la tine-acasă
Şi-ţi ia haine de mireasă
Şi m-aşteaptă bucuroasă.
Că eu dacă-oi izbândi
Cu tine m-oi logodi,
Ş-om face casa-mpreună,
Să trăim viată bună.“

III

El la târg se îndrepta,
Mamei lui se arăta,
Iar bătrâna lăcrima
Şi cu jale cuvânta:
„Alei! dragă, de eşti viu,
Spune mamei ca s-o ştiu,
Iar de nu, să te bocesc[2]
Trupul să ţi-l pânzuiesc,

[1] Ursitul sau ursita însemnează mirele sau mireasa hotărâţi de soartă. Flăcăii şi fetele cred că norocul se ocupă de viitorul lor. Fetele mai cu seamă sunt în plecare de a-şi căta ursiţii în faţa apei de prin fântâni, în lucirea misterioasă a stelelor, în forma copacilor de prin păduri etc.

[2] Bocitul e un obicei ce există la români de pe timpul vechilor romani. Ca şi în epoca lui Traian, se află între femei bocitoare, care merg de bocesc morţii pe la case, şi pomenesc cu un ton plângător, de toate meritele lor.

Podurile să-ţi gătesc.[1]
„Nu sunt mort, nu mă boci,
Nici în pânzi nu mă-nveli,
Ci în stremţe mă-nveleşte
De mă schimbă caliceşte.“
Făcea mă-sa cum zicea,
În calic îl prefăcea.
El pe uliţe apuca,
Crâşmele de le cerca,
Cerca una, cerca două,
Pân-împlinea câte nouă...
Când a fost l-a nouălea,
El înuntru năvălea,
Că-nlăuntru el văzuse
Pe Pandeli ce-l vânduse.
Vânzătorul sta culcat
Tocma-n fund pe un macat,
Lăudându-şi faptele
Şi bându-şi păcatele.
„Noroc bun şi veselie
Celor ce-s în avuţie,
Să-mi faceţi parte şi mie!
Căpitane Pandelaş,
Tu, ce eşti un bogătaş!
Dă-mi o frântă de leţcaie
Că foamea cumplit mă taie
Şi pân’ la pământ mă-ndoaie.“
„Măi străine, măi sărace!
De ţi-e foame, n-am ce-ţi face
Că mă ţin greu înşelat
De toţi banii ce i-am dat
Pe ist paloş oţelit,
Cu mănunchiul poleit.“
„Dă-l încoace, fătul meu,
Ca să-l cercetez şi eu,
Şi să-ţi spun adevărat
Dac-ai fost tu înşelat.“
Grecul beat paloşu-i da,
Iar Vulcan cum îl lua,
Ochii-n sânge-şi încrunta

[1] Când este a se face vreo înmormântare, obiceiul antic cere de a se aşeza poduri în calea mortului. Se întinde pe pragul porţii casei o pânză albă peste care trece cortegiul. A doua pânză se pune asemenea la jumătatea drumului, şi a treia pe pragul porţii de la biserică. Acele pânze se dau pe urmă de pomană la săraci împreună cu lumânările de ceară şi cu monedele aruncate pe ele.

Aceste poduri alegorice închipuiesc punţile ce are a trece sufletul răposatului ca să ajungă la uşa raiului, iar monedele slujesc a plăti *vămile* pe astă lume (?). Afară de zisele monede se mai pune şi câte o monedă mică în mâna mortului, pentru ca să aibă cu ce plăti pe ceea lume barca lui Caron. Românii însă au uitat şi pe Caron şi râul Stix şi Câmpii Elisei din mitologia strămoşească, de când hristianismul a înlocuit religia păgânismului.

Ș-apoi aspru cuvânta:
„Alelei! fecior de lele!
Vânzător zilelor mele!
Nu te ţinea înşelat
De câţi bani pe el ai dat,
Dar te ţine înşelat
Într-a cui mână l-ai dat
Alei! fiară veninoasă!
Litfă rea, necredincioasă![1]
Ce rău, spune, ţi-am făcut,
Turcilor de m-ai vândut?
Ori la mine n-ai avut
De mâncat şi de băut?
Haine bune de-mbrăcat?
Cal frumos de-ncălecat?
Ai vroit tu să mor eu,
Dar n-a vroit Dumnezeu,
Că de moarte m-a scăpat,
Să te curăţ de păcat!“
Cum zicea se şi izbea,
Capul grecului tăia,
Apoi trupu-i târâia
Fără popă, nici prohod
Pân la capra unui pod,
Și podeaua ridica
Și sub pod îl arunca.
Apoi iar se întorcea,
Iar pe uliţi purcedea
Și din turci el căsăpea
Câţi pe mână-i încăpea.
Apoi iute alerga
Și voios se cununa
Cu cea fată moldoveancă,
Floricică dunăreancă,
Care-n haine de mireasă
L-aştepta de mult acasă.
Spusu-v-am cântec bătrân
Și mai am vro două-n sân.
De-ţi avea suflete bune,
Și pe-acele vi le-oi spune.

[1] Cuvântul *litfă*, care la început servea a denumi pe polonii din Litfania, a ajuns a însemna neam rău şi fără credinţă. Prin urmare, el se aplică de români la orice popor care i-au făcut daune rele.

XXXV

Corbac[1]

Corbac zace la-nchisoare
De trei ani lipsiţi de soare,
În oraş la Ţarigrad,
În beci la sultan Murad.
El oftează şi jeleşte
Şi prin gratii tot priveşte
Când la nori purtaţi de vânt
Care plouă pe pământ,
Când la cârduri de cocoare
Ce mereu zbor către soare.
Iată, mări, că-ntr-un nor
El zărea un corbuşor
Ce pe sus tot croncănea
Şi din aripi tot bătea.
„Alelei! Corbac zicea,
Căci n-am durdă, pui de corb,
Sângele să mi ţi-l sorb!
Ce tot zbori şi croncăneşti?
Ori pe mine mă jeleşti,
Ori de mine tu-ţi baţi joc?
Rămânere-ai fără cioc,
Şi ţi-ar cădea unghiile
Să n-acaţi cu dânsele!“
Corbul cât îl auzea
Din cel nor se repezea,
Pe fereastră se lăsa
Şi pe limbă-i cuvânta:
„Corbăcele, dragul meu!
Ce mă blestemi aşa rău?
Că umblu de rândul tău
De trei ani fără-ncetare
De când zaci la închisoare.
Maică-ta mi-a poruncit
Să tot zbor neobosit
Pe spinarea vântului
În jurul pământului,
Să te aflu, ca să ştiu
De eşti mort sau de eşti viu.“
„Alei, corbe, de-i aşa,
Eu nu te-oi mai blestema,
Ci cu lacrimi te-oi ruga
Ca să faci pe gândul meu

[1] Această baladă are multă asemănare cu acea a lui Novac şi Corbul şi, pe cât presupun, ea este numai o parte din vreo altă baladă ce s-a pierdut.

Să-mi aduci cu pliscul tău
Cinci fuioare de mătasă
De la mama, de acasă
Ş-încă iarba-fierului[1]
Din codrul Neferului."
Corbul iute-n zbor sărea
Cât pe cer el se zărea
Mai întâi ca un porumb,
Apoi numai cât un plumb,
Pân' ce-n zare ajungea
Şi din zare se ştergea.
Două zile nu trecea,
Corbuşorul se-ntorcea
Şi cu pliscul aducea
Cinci fuioare de mătasă
Cea mai bună şi aleasă,
Ş-încă iarba fierului
Din codrul Neferului.
„Alei! corbuşorul meu!
De-a vrea sfântul Dumnezeu
În cea lume să scap eu,
Jur să mi te înfrăţesc
Şi să mi te tot hrănesc
Nu cu carne păsărească,
Ci cu carne păgânească,
Nici cu sânge păsăresc,
Dar cu sânge păgânesc!"

Corbea timpul nu pierdea,
El mătasea o torcea,
Lungă funie-o făcea
Şi de gratii o prindea,
Apoi când noaptea cădea,
El cu iarba-cea-de-fier
Atingea gratii de fier;
Gratiile, ca de foc,
Se topeau toate pe loc.
Numai una rămânea
Care funia ţinea.
Dacă vedea şi vedea,
Corbac timpul nu pierdea.
Funia şi-o apuca,
Pe funie luneca,
Legănat mereu în vânt
Până ce da de pământ,
Apoi el se depărta
Şi din gură cuvânta:
„Corbe, corbe, frăţior,
Mergi la maica cea cu dor
Şi-i du veste c-am scăpat
De la loc întunecat,
Şi de-acum ca să mă-mpac,
Eu din funie-am să fac
Colan mândru pentru turci,
Ca să mi-i ridic în furci!"

[1] În poveşti se pomeneşte ades de o iarbă ce are putere a topi fierul de la zăvoarele închisorilor. Ar fi de crezut că iarba-fierului nu e alta decât iarba de puşcă, dacă poveştile poporale nu ar fi existat înainte de descoperirea prafului.

XXXVI

Novac şi corbul

I

Fost-a, cică, un Novac,
Un novac, Baba Novac,
Un viteaz de-al lui Mihai[1]
Ce sărea pe şapte cai
De striga Craiova vai!
El un fecioraş avea
Şi tot astfel îi zicea:
„Fecioraş, Gruiuţul meu!
Ascultă de ce-ţi zic eu,
Să nu cazi la vreun loc rău,
La loc rău şi mult departe
În neagra străinătate.[2]
Dacă sorţii te-or purta
Ţările de-a vântura
Şi-n Stambul de a intra,
Tu de asta nu uita:
Vamă dreaptă să plăteşti,
Armele să-ţi oţeleşti,
Hainele să-ţi primeneşti
Ca să pari un biet sărac,
Să nu semeni a Novac,
Că nu-i turcilor pe plac."
Grue-n Ţarigrad intra,

[1] Printre generalii lui Mihai-vodă Viteazul s-a deosebit Baba-Novac, om credincios al Domnului, şi care a avut o moarte glorioasă de martir, din ordinul lui Ciaki şi al Senatului unguresc.

[2] Simţul de naţionalitate şi iubirea de patrie sunt aşa de adânc întipărite în inimile românului, că pentru el străinătatea e neagră, fără lumină. Soarele nu-l încălzeşte pe pământ străin!

Românii sunt supuşi tristei boli a nostalgiei, când se află desţăraţi. De aceea în armia austriacă unde sunt mulţi feciori din Ardeal şi din Bucovina, legea de pedeapsă în contra fugirii din oaste, e mult mai puţin aspră pentru români. Un cântec vechi zice:

Roman în ţara străină,
Duce dorul şi suspină.

Vamă dreaptă el nu da,
De haine nu se schimba,
Ci pe uliţi se primbla
Tot în haine novăceşti
Cum e drag ca să-l priveşti!
Turcii toţi cât îl zăreau,
Între dânşii se grăiau:
„Ista-i Gruia lui Novac,
Lui Novac Cara-Iflac!“[1]
Şi pe loc ei s-adunau,
Şi de Grue s-aninau,
Şi cu Grue se luptau
Şi pe Grue mi-l legau
Cu trei funii de mătasă,
Din ele să nu mai iasă!
Dar când Grue se-ntindea,
Două funii se rupea,
Numai una rămânea,
Una lungă noduroasă,
Cât un braţ voinic de groasă!
Turcii iute-l cuprindeau
Şi-ntr-un beci îl închideau,
Lumea să n-o mai privească,
Soare să nu mai zărească!

II

Grue zace la-nchisoare,
De trei ani lipsiţi de soare
Şi prin gratii lung priveşte
Cerul care străluceşte
Şi de dânsul nu-ngrijeşte!
Dor cumplit inima-i seacă,
Plâns de jale mi-l îneacă,
Când zăreşte despre soare
Cârduri, cârduri de cocoare,
Călătoare zburătoare
Şi de el nepăsătoare.
Iată, mări, cum plângea
Că departe, sus zărea
Un corb negru, corbişor
Ce zbura încetişor
Şi din aripi tot bătea
Şi cu jale croncănea.
Iar Grue se amăra
Şi din gură-amar zicea:
„Căci n-am durdă, pui de corb,
Zilele să ţi le sorb!
Ce tot ţipi şi croncăneşti,
Ori de mine te găteşti?“
Corbul se apropia,
Pe fereastră se punea
Şi din pliscu-i răspundea:
„Gruişor, drăguţul meu!
Ce mă blestemi aşa rău
Când umblu de rândul tău?“

[1] Turcii numesc pe români *iflac*, adică valac, însă pe acei din Valahia îi cheamă *cara-iflac*, români negri, şi pe cei din Moldova *ac-iflac*, români albi.

„Alei! corbe, corbişor,
De vrei tu să-mi faci pe dor,
Ţine ineluşul meu
Şi du-l unde voiesc eu,
În munţii Catrinului,
În pădurea Pinului
La condacul lui Novac,
Lui Novac, Baba-Novac.
Şi mă jur că de-oi scăpa,
Pe tine te-oi adăpa
Nu cu sânge păsăresc,
Dar cu sânge păgânesc!“
Corbul vesel croncănea,
Inelu-n plisc îl punea,
Aripile-şi întindea,
Şi pe cer el se zărea,
Întâi ca un porumbaş,
Apoi ca un lăstunaş,
Apoi ca un bondăraş
Şi-n zare dacă-ajungea,
El din zare se ştergea.

III

În munţii Catrinului,
În pădurea Pinului
Odihnea Baba-Novac
La umbra unui copac,
Şi prin vis el tot vedea
Pe feciorul său Gruia.
Iată-un corb că se ivea
Şi pe-o creangă se punea
Chiar deasupra capului,
Capului Novacului:
Corbuleţul uşurel
Avea-n pliscu-i un inel
Care jos cădea din el
Chiar în barba lui Novac,
Lui Novac, Baba-Novac.
Adormitul se trezea,
Şi inelul cât vedea,
Scotea haine novăceşti,
De punea călugăreşti,
Scotea cuca de Novac[1]
Şi punea un comănac,
Şi-ncăleca voiniceşte,
Şi purcedea vultureşte,
Cu desagi, cu buzdugele
Pline de mahmudele[2].

[1] Cuca era un soi de coifură împodobită cu pene de struţ, cu care domnii Moldovei şi ai Valahiei erau încoronaţi când ei mergeau de se închinau sultanului ca să primească învestitura. Obiceiul era ca până a nu intra în sala de audienţă a sultanului, arzodaşi, cel întâi uşer numit capusilar kiethudaşi să îmbrace pe domn cu caftan şi muhzur-aga să-i puie pe cap cuca domnească. Mai erau însă şi alte cuce mai mici pentru solaki.

[2] Monedă turcească de pe timpul lui sultan Mahmud.

El mergea şi iar mergea,
În Ţarigrad ajungea,
La divan că se ducea
Şi din gură-aşa zicea:
„Auzit-am, auzit
De-un voinic ce mi-aţi robit,
Iată-mă-s că am sosit
Să vi-l plătesc îndoit“.
El desagii deşerta,
Turcii toţi năvală da,
Şi pe jos se tăvălea,
Unul pe-altul se-mpingea.
Iar Novac că alerga,
Pe Grue mi-l dezlega,
Un paloş în mână-i da
Şi din gură cuvânta:
„Bate tu marginile,
Eu să bat mijloacele,
Că le ştiu soroacele.“
El tăia la turci, tăia
Pân' ce bine ostenea,
Apoi iute purcedea
Amândoi de se ducea
În codrii Catrinului,
În pădurea Pinului,
Unde corbii locuiesc
Şi ca frunza se-nmulţesc
Şi bine hălăduiesc!

XXXVII

Fata cadiului

La grădină, la cerdac
Lui Hagi Baba-Novac
Care poartă comănac,[1]
Lungă masă e întinsă
Şi de oaspeţi mulţi cuprinsă.
Dar la masă cine şede?
Pe-mprejur cine se vede?
Şede bătrânul Novac
Ce trăieşte-acum de-un veac,
Cu cincizeci de finişori,
Tinerei, mândri bujori,
Şi cincizeci de finişoare,
Tinerele garofioare.
Toţi cu bine petreceau,
Pe Novac îl fericeau,
Numai tânărul Ioviţă,
Copilaş de Novăciţă,
Nici nu bea, nici nu mânca:
De la inimă ofta.
„Nepoţele hăi, Ioviţă,
Copilaş de Novăciţă,
Şoimuleţ, pui de român
Ce nu ştie de stăpân!
Nici nu bei, nici nu mănânci.
Ce stai pe gânduri adânci?"
„Eu pe gânduri am căzut
De când, moşule,-am văzut
Pe fata cadiului[2]
Din satul Odriului."[3]
„Fecioraş pui de român
Ce nu ştie de stăpân!
Dacă este mări,-aşa,
Încetează de-a ofta
Şi te du în grajdul meu
De-ţi alege-un pui de zmeu
Din cincizeci de bahameţi,

[1] Comănacul e coifură călugărească. Este de crezut că bătrânul Novac din această baladă nu e tot acela din balada precedentă, căci nu se potriveşte comănacul său cu hainele novăceşti şi cuca viteazului ostaş şi prieten al domnului Mihai Viteazul.

[2] Cadiu, cuvânt turcesc ce însemnează judecător.

[3] Din Adrianopol.

Bahameţi cu perii creţi,
Şi-ţi fă singur izbânda
Ca să-ţi capeţi dobânda."
Tinerelul se scula,
Lui Novac se închina,
Mâna dreaptă-i săruta[1]
Şi la grajd se îndrepta.
Iar la grajd dacă mergea,
El un mânz îşi alegea,
Mânz de fugă sprintenel,
Ieşea-n vară pătrărel[2],
Mânz ce fuge ca şolcanul
De nu-l prinde nici arcanul.
Pe el iute că sărea
Şi din fugă mi-l oprea
La o poartă de grădină,
De grădină cu flori plină
Unde stau cadânele[3]
De se-ngân cu florile.
„Tu, fată-a cadiului
Din satul Odriului,
Ghelai, ghelai pân' colea[4]
Ca să-mi dai o floricea,
Şi mi-o dă cu mâna ta
Ca să-mi dreagă inima".
Copila cadiului
Din satul Odriului
Rumeoară se făcea
Şi trei flori ea-şi alegea,
Şi trei flori ea culegea,
Ş-un fir de păr îşi smulgea
Şi cu firul le lega
Ş-apoi tainic ea le da
Unei roabe mândruliţă
Să le ducă la portiţă.
Voinicelul greu ofta,
Perişorul săruta
Şi din gură cuvânta:
„Tu, fată-a cadiului,
Surioara crinului!
Ghelai, ghelai pân colea
Ca să-mi dai o floricea,
Dar mi-o dă cu mâna ta,
Ca să-mi dreagă inima."
Copila cadiului
Din satul Odriului
Bujorică se făcea
Ş-o garoafă culegea

[1] Sărututul de mână e un semn de respect din partea celor tineri către cei mai bătrâni. Acest obicei există din vechime la români, căci ei au mult respect pentru bătrâneţe.
[2] Adică de patru ani.
[3] Femeile turceşti port numele de cadâne.
[4] Expresie turcească ce însemnează: Vină până colea.

O garoafă ca şi ea,
Apoi singură-o ducea
Celui mândru Novăcel,
Avere-ar parte de el!
Fecioraşul se pleca,
De mijloc o apuca,
La sânu-i o ridica
Şi la fugă se-arunca,
Şi din fugă-o dezmierda,
Mii de sărutări îi da.
Iar cea roabă medioară
Şi de minte cam uşoară
Spaimă singură-şi făcea
Şi-ntr-un suflet se ducea
La cadiu, la cafenea,
Unde beau turcii cafea.
„Sai, cadiule, nu sta,
C-au răpit pe fiica ta!"
Cadiul se-ngălbenea,
Celmaua pe ochi punea,
Pe-o tătarcă-ncăleca[1]
Şi la goană se lua,
Iapa câmpii apuca,
Urechiuşele-şi culca,
Urma mânzului călca,
Fugea mânzul nechezând,
Iapa fugea rânchezând,
Ş-aşa bine că fugea,
Mai că mai îl ajungea.
Dacă vedea şi vedea,
Fata mintea nu-şi pierdea,
Ea pe mânz că se pleca,
De ureche mi-l muşca,[2]
Urechiuşa sângera,
Iar mânzul se oţerea
Şi sărea, sărea, sărea,
Ş-aşa bine că fugea,
Într-o clipă ajungea
În grădină, la cerdac,
La hagi Baba-Novac.
Cadiul încă sosea,
Iataganul îşi scotea,
Iar Novacul cel bătrân
Ce nu ştie de stăpân,
Îşi ridică genele,
Genele cu cârjele
Ca să-şi vadă oaspele:
„Stai, cuscre cadiule,
Să ne-ascultăm vorbele,
Că junii fac certele
Şi bătrânii pacele!"

[1] Adică: încăleca pe o iapă de soi tătăresc.

[2] Acest fapt se găseşte raportat în călătoria dlui de Lamartin în Orient. Un arap furând calul altuia, acesta se luă pe urma furtului, dar când era să-l ajungă, el însuşi îi strigă ca să muşte calul de ureche, căci el prefera a-l pierde decât a-l vedea ajuns de alt cal.

XXXVIII
Mogoş vornicul

În oraş, la Bucureşti,
Tot să stai şi să priveşti
Pe cei şapte voinicei,
Mândri puişori de zmei,
Şapte fraţi ca şapte brazi,
Toţi de-ai lui Mogoş cumnaţi.
Ei în capul podului,
În fruntea norodului,
Aşteptau pe sora lor
Şi pe mândru-i soţior,
Mogoş, vornicul bogat,
Ce glumeşte ne-ncetat.
Ei la umbră se culcau,
Beau voios şi ospătau,
Cu ploscuţa închina
De cinci vedre ş-o oca,
Vadra Ţarigradului,
Măsura-mpăratului.
Iar fratele cel mai mare
(Că-i mai mare, minte n-are)
Pe drum ochii-şi alerga
Şi cu glas dogit striga:
„Zăriţi voi ce zăresc eu?
Iată vine ca un zmeu,
Vine Mogoş vornicul,
Călare pe galbenul."
Fraţii toţi mi se sculau,
Peste câmpuri se uitau,
Şi vedeau, mări, vedeau
Cum venea Mogoş, venea:
„Bună ziua, şapte fraţi,
Şapte fraţi ca şapte brazi!"
„Bun sosit, frate cumnate,
Ai venit pe neaşteptate.
Dar unde ţi-e soţioara?
Ce ne-ai făcut surioara?
Ori poate c-ai şi uitat
Către noi că te-ai legat
Când pe Stanca ne-ai luat,
S-o aduci la frăţiori.
Pe iarnă de nouă ori,
Că-s mai multe sărbători:
Pe vară de patru ori,
Că-s mai multe lucrători?"

„Ba, măi frați, eu n-am uitat
Către voi că m-am legat,
Și cu Stanca am plecat
S-o aduc la desfătat,
Dar în drumul părăsit
Turci, tătari ne-au întâlnit
Și pe Stanca mi-au răpit."
„Pe Stăncuța ne-au răpit
Și tu, Mogoș, ai fugit?
Cu cei furi nu te-ai luptat,
După ei nu te-ai luat,
Nouă ani să-i tot alungi
Și cu moartea să-i ajungi?
Mori dar, câine blestemat!
Că ție nu ți-a fost dat
Ca să fii vrednic cumnat
Cu-ai Stăncuței șapte frați,
Șapte frați ca șapte brazi!"
Și cu toții crunt turbau
Paloșele ridicau.
Iar fratele cel mai mare
(Că-i mai mare, minte n-are)
Paloșul mi-l învârtea,
În Mogoș îl azvârlea,
Dar nici că mi-l nimerea.
Paloșu-n vânt vâjâia,
De-un zid mare se lovea
Și-ndărăt se întorcea,
Lângă Mogoș de cădea
Și-n pământ se îngropa
Și până în mănunchi intra.
Iar fratele cel mai mic
(Că-i mai mic, e mai voinic)
Paloșul mi-l învârtea,
În Mogoș îl azvârlea,
Și prin inimă-l junghea!
Când deodată ce vedea,
Ce vedea și nu credea?
O teleagă zugrăvită,
Pe dinuntru poleită
Cu doisprezece telegari,
Telegari cu coame mari,
Și-n teleagă sora lor
Înflorind ca un bujor!
„Bună ziua, frații mei.
Șapte puișori de zmei!
Dar unde vi-i cumnatul?
Ce mi-ați făcut bărbatul?"
„L-am trimis în iad de-a drept
Cu șapte paloșe-n piept,
Că nu-i vrednic să trăiască
Și cu noi să se rudească
Cine-n oardă păgânească
Nu știe să vitejească
Și nevasta să-și păzească!"
„Vai de mine! ce-ați făcut?
Vai de voi! n-ați priceput
Cum că Mogoș a glumit
Când de mine v-a grăit?"
Bine vorba nu sfârșea,

Lacrimi din ochi îi ieşea,
Lângă Mogoş ea cădea,
Cu braţele-l cuprindea,
Îl bocea, îl dezmierda,
Apoi sufletul şi-l da
În capătul podului,
În ochii norodului![1]

[1] Poate că legenda raportată aice să fie izvorul de unde se trage numele podului Mogoşoaiei din Bucureşti.

XXXIX

Bujor

I

Frunză verde de negară,
A ieşit Bujor în ţară![1]
Bate, pradă, nu omoară,
Pe ciocoi îi bagă-n fiare,[2]
Să-i dea bani de cheltuială
Şi haine de primeneală.
Bujor iese, Bujor zice:
„Halal de tine, voinice!
Haideţi, copii, după mine
Că ştiu calea-n codru bine
Şi ştiu turme de berbeci,
Izvoare cu ape reci,
Şi neveste frumuşele
Şi desagi cu rubiele!“
Ici în vale, colea-n vale
Sună-un glas duios cu jale,
Glas frumos de fată mare,
Bujor prinde-o sărutare!
Ici în vale, la pârâu,
Două fete spală grâu,
Bujor le ţine de brâu!
Ici în vale, la fântână,
Două fete spală lână,
Bujor le strânge de mână!
Ici în valea lui Terinte,
Două fete culeg linte,
Bujor le scoate din minte!

II

Frunză verde de negară,
La Focşani, între hotară,
Este-un bordei cam plecat[3]
De copaci înconjurat.
Acolo-i Bujor culcat,

[1] Acest hoţ vestit, poreclit Bujor din cauza culorii părului său, a ieşit în ţară pe la începutul veacului XIX. El era fecior boieresc la moşia unui boier pân’ a nu se da la hoţie; fiind însă rău bătut într-o zi de stăpânul său, Bujor a apucat calea codrului, ca să-şi răzbune în contra boierilor. Cântecul însuşi zice că el nu făcea morţi de om, dar avea mulţumire a pune pe ciocoi în lanţuri.

[2] *Fiare* în loc de *fere*, provincialism.

[3] Bujor a fost prins într-un bordei, aproape de Focşani, unde el se odihnea.

La Aniţa văduviţa,
Ce-i dă vin tot cu vădriţa
Şi-l îmbată cu guriţa!
„Aniţico, draga mea!
Mult mi-e dor de-o floricea,
Floricică rumeoară
Care-o porţi în buzişoară."
„Ştefănică Bujoraş!
Floricica da-ţi-o-aş.
Na şi na guriţa mea
De-o sărută cât îi vrea.
Iar de băut, nu mai bea,
Că potira-i cât colea."
„Las' să vie că nu-mi pasă
Când mi-e paloşul pe masă
Şi mândruţa drăgăstoasă."
Sărutatul n-a sfârşit,
Potira c-a şi sosit.
Luptat-a Bujor, luptat,
De potiră n-a scăpat!

III

Frunză verde de negară,
Pe Bujor mi-l duc prin ţară
De-l arată ca pe-o fiară!
Şi mi-l pun la închisoare,
Fără arme, fără soare!
Oliolio! codru frunzos,
Cât eşti vara de frumos,
Iarna putrezeşti tu jos!
Ca tine Bujor în gros
Sta culcat cu faţa-n jos.

IV

Frunză verde de negară,
Pe Bujor mi-l judecară,
La Divan îl întrebară,
Mulţi creştini de-a omorât
Cât prin ţară a hoţit?
Iar Bujor cruce-şi făcea
Şi cu dreptul răspundea:
„Mort de om eu n-am făcut,
Dar ciocoi mulţi am bătut!"
„Ştefane Bujorule,
Unde-ţi sunt averile
Ca să-ţi scapi tu zilele?"[1]
„Le-am ascuns pe la copaci,
De-ajutor la cei săraci,
Să-şi cumpere boi şi vaci!"[2]

[1] După înţelesul acestor două versuri, se vede că şi pe timpul lui Bujor unii din judecători erau supuşi farmecului banilor.

[2] Hoţii români s-au arătat mai totdeauna cu îndurare pentru cei slabi şi săraci; de aceea şi poporul îi consideră ca pe nişte eroi şi are pentru ei o dragoste plină de admirare.

V

Frunză verde de negară,
Bujor se suie pe-o scară...
Plâng săraci cu jale-amară,
Că nu-i scara domnilor
Şi e scara hoţilor,
Calea neagră-a morţilor!

În cele mai multe balade, hoţii sunt reprezentaţi în culori vii şi mândre. Voicu, un alt hoţ ce s-a arătat în ţară după Bujor, răspunde ca şi acesta judecătorilor ce-l întrebau despre averile adunate:

„Averile nu v-oi da,
Că pe Voicu-ţi spânzura
Şi voi galbenii-ţi lua,
Cu cărţile îţi juca,
Cu droştile îţi primbla,
Cu muierile-ţi mânca.
I-am ascuns pe la copaci...
etc., etc."

XL

Jianul[1]

N-aţi auzit de-un Jian,
De-un Jian, de un oltean,
De un hoţ de căpitan
Care umblă prin păduri
Cu doisprezece panduri,
Cu ghiebe şi cu poturi?
El ia miei de la ciobani,
Armăsari de la mocani,
Fără plată, fără bani!
Şi pândeşte la strâmtori
De despoaie negustori,
Şi tot prinde la boieri
De-i curăţă de averi!
Toţi de dânsul că fugeau,
Toţi de el se jeluiau
La domnul, la Caragea.
Domnul potiră-aduna,
După hoţ el o mâna.

[1] Jianul era de neamul său boier. El a hoţit, ca şi Bujor, pe la începutul veacului XIX şi şi-a săvârşit zilele la Târgovişte, fiind iertat de guvern.

Un alt cântec al Jianului sună aşa:

„Colea, maică,-n făgeţel
S-a ivit un voinicel
Pe-un cal vânăt porumbel.
Mă duc, maică, după el".
„Nu te duce, fata mea,
Că-i păţi ruşine grea.
Cel voinic cu calul mic
Iancu Jianul îi zic.
El pe câte le-a iubit
Pe toate le-a amăgit,
Le-a lăsat şi a fugit,
La Jiu pe unde-a umblat,
Câte fete s-a-nşelat
După el de s-au luat,
Cu copii tot le-a lăsat.
La Olt, prin oricare loc,
Câte le-a luat la joc,
Le-a lăsat plângând cu foc,
De-au rămas făr' de noroc".

Se vede că Jianul, ca şi Bujor, avea mare prestigiu în ochii fetelor şi că era nu numai fur de averi, dar şi de inimi fecioreşti.

Iar Jianu-nţelegând
Cele ce-i treceau prin gând
Se-ndruma spre Olt fugând.
Când la Olt, Oltu-i umflat,
Că la munte l-a plouat:
„Măi române, măi podar,
Trage podişca de car
Să mă treci la cela mal
Cu viteazul ist de cal.
Trage podul mai de-a drept
Pân' nu-ţi pun un glonte-n piept,
Nu-mi fii duşman şi-mi fii frate
De nu vrei un glonte-n spate."
Dar podarul se gândea
Şi cu lene se-ntindea.
Dacă vedea şi vedea,
Jian rostul nu-şi pierdea.
El se aruncă înot
Cu suflet, cu cal, cu tot.
Calu-n apă se lupta,
Iar Jianul cuvânta:
„Decât să mă rog de prost
Ca să deie podu-n rost,
Mai bine cu murgu-not
Că şi el e pui de Olt.
Decât să mă căciulesc,
Mai bine să haiducesc!
Hai, voinice murguleţ,
Nu mai face părul creţ,
Hai la Slatina-n judeţ,
Unde gazda ne-om afla
Ş-amândoi ne-om răsufla!"
Când la gazdă el sosea,
Ce vedea şi ce-auzea?
Potira gazda lega,
De Jian o întreba.
„Haide iar, murgule, hai,
Hai la munte sus, pe plai,
Să scăpăm de chiu, de vai!"
Fugea murgul cât fugea,
Dar potira-l ajungea,
Pe Jianu mi-l prindea
Şi-l ducea la Caragea.
Vai! sărmanul voinicel!
Sărăcuţ, amar de el!
Căci pe loc mi-l judecară,
Cu lanţuri mi-l încărcară
Şi-n ocnă mi-l aruncară.

XLI

Tunsul[1]

Vestea-n ţară a ajuns
De un hoţ cu nume Tuns,
Că prin codri a ieşit
De şase-ntovărăşit,
Toţi voinici, aleşi panduri,
Oaspeţi ageri de păduri,
Ce se port din crâng în crâng,
Câţi îl văd, de ei se plâng.
Că nici unde nu gândeşti,
Cu dânsul te întâlneşti
Şi-l auzi zicând cu bine:
„De unde vii, măi creştine?
Din ce sat, din ce oraş?
Luat-ai la drum răvaş
Să nu pătimeşti cevaş?
Te jur cu pistolu-n piept,
Spune mie tot cu drept,
De ai bani mai multicei,
Dă-mi jumătate din ei,
Că-ţi dau la mână răvaş
Să nu rămâi păgubaş,
Şi cu vreme de-oi trăi,
Pân-într-unul ţi-oi plăti,
Dar cumva de-oi muri eu,
Ţi-i va plăti Dumnezeu!“
Vai! sărmanul voinicel!
Sărăcuţ, amar de el!
Căci păcatul l-a gonit,
Cu moarte l-a pedepsit!

[1] Istoria Tunsului a fost scrisă de un autor rus şi tipărită într-un calendar, după ocupaţia Valahiei de către armiile ruseşti, la 1828. O parte din acea istorie anecdotică a fost tradusă de dl A. Donici şi tipărită fin *Foaia ştiinţifică şi literară* ce s-a publicat la Iaşi în anul 1844.

XLII*

Dragoș[1]

I

Dragoș, mândru ca un soare[2],
A plecat la vânătoare.
Ghioaga și săgeata lui
Fac pustiul codrului!
Cerbul moare, urșii pier
Și vulturii cad din cer...
Iată că-ntr-o dumbrăvioară
El zărește-o căprioară,
Fiară blândă de la munte,
Cu steluță albă-n frunte
Și cornițe subțirele
Și copite sprintenele.
Căprioara cum îl simte
Lasă locurile strimte,
Fuge, saltă, zboară, piere,
Ca un vis, ca o părere;
Iară Dragoș înfocat
O gonește ne-ncetat.
Zi de vară cât de lungă,
Vânătorul o alungă,
Ș-amândoi se pierd de vii
În codri merei pustii!

II

Iată, mări, că deodată
O poiană se arată,
Înverzită, înflorită
Și de lume tăinuită.

---

* Balada *Dragoș*, fiind inclusă de poet în ciclul *Mărgăritărelelor*, este reprodusă în întregime în vol. *Înșiră-te, mărgărite*. Aici păstrăm notele lui Alecsandri din ediția de la 1866 a poeziilor populare (n. ed.).

[1] Această baladă, deși compusă de mine în stilul cântecelor bătrânești, am găsit de cuviință a o cuprinde în colecția poeziilor poporale, fiindcă ea amintește una din legendele cele mai interesante ale Moldovei.

[2] *Dragoș, mândru ca un soare*.

După tradiția populară, Dragoș a venit din Ardeal și a poposit într-o vale numită *Câmpul lui Dragoș*, ce se găsește între Bacău și Piatra.

Descălecarea lui a fost pe la începutul vecului XIII.

Asemenea se pretinde că bourul Moldovei reprezintă capul unui zimbru ucis de Dragoș la descălecarea lui în țară, în secolul XIII. Bour însemnează *Boul Urus*.

Iar pe iarbă-n poieniţă
Cântă-o albă copiliţă,
Cu ochi dulci, dezmierdători
Şi cu sânul plin de flori.
Căprioara, cât o vede,
Zboară vesel, se repede
Şi îi cade la picioare
Pe-un covor de lăcrimioare.
Cât viteazul o zăreşte,
Pe loc stă şi se uimeşte!
Uită blânda căprioară
Şi săgeata ce omoară!
Uită draga vânătoare,
Uită lumea de sub soare!

III

"Copiliţă! zice el
Rezemat de-un stejărel.
Eşti tu zâna ăstui plai,
Sau o floare de la rai?"
"Dragoş, Dragoş, frăţioare,
Nu sunt zână, nu sunt floare,
Dar am suflet fecioresc
Şi Moldova mă numesc.
Mult e mult de când te-aştept
Şă-mi alin dorul din piept,
Că de Domnul sunt menită
Ca să fiu a ta ursită!"
"O, Moldovo-ncântătoare,
Gingaşă fermecătoare!
Iată, arcu-mi vitejesc
Lângă tine-l răsădesc[1],
Ca să deie pân-în zori
Crengi cu frunze şi cu flori,
Şi cu-acele crengi frumoase
Să-mpletim cununi voioase,
Una ţie, una mie,
Pentru-a noastră cununie!"

IV

A doua zi ei plecară
Şi prin codri apucară,
Amândoi îmbrăţişaţi,
Cu flori mândre-ncununaţi.
Dealuri multe ei suiră,
Multe dealuri coborâră,

---

[1] *Iată, arcu-mi vitejesc,*
Lângă tine-l răsădesc.

În munţii Moldovei dinspre Ardeal am văzut un stejar bătrân de mai multe sute de ani, pe care locuitorii îl numeau: Arcul lui Dragoş. El era cu trunchiul îndoit ca un arc.

Pân-în valea cea-nverzită,
De-un râu luciu răcorită[1].
Copiliţa-nveselea
Şi din gură-aşa grăia:
“Dragoş, Dragoş, frăţioare,
Lasă ochii tăi să zboare
Peste dealuri şi câmpii
Păscute de erghelii,
Peste văi, peste grădini
Unde zbor mii de albini,
Peste ape curgătoare
Şi dumbrăvi răsunătoare.
Cât pământ tu vei vedea,
E cuprins de zestrea mea!
Ş-acea dalbă de moşie
Toată-n veci a ta să fie,
Ca să fie-n veci scăpată
De o fiară-nfricoşată,
De un zimbru fioros[2]
Care-o calcă-n sus şi-n jos”.

V

Bine vorba nu sfârşea,
Din râu iată că ieşea
Zimbrul aprig ca un zmeu,
Cu lungi coame ca de leu,
Şi cu coarne oţelite,
Şi cu aripi la copite.
Fiară cruntă şi turbată
Pleca fruntea lui cea lată
Şi sărind, mugind, da zor
Peste mândrul vânător.
Iară Dragoş s-aţinea
Şi, cel zimbru cum venea,
Ghioaga-n frunte-i arunca,
Fruntea-n două-i despica!
Apoi capul îi tăia,
Într-o lance îl punea
Şi pleca în veselie
Pe frumoasa lui moşie,
De păgâni să o ferească
Şi ca domn să o domnească!

---

[1] *De-un râu luciu răcorită.*

Râul Moldova.

[2] *De un zimbru fioros.*

Tradiţia veche pretinde că bourul Moldovei reprezintă capul zimbrului ucis de Dragoş când a descălecat în ţară; istoria însă susţine că acel bour vine de la cetatea Caput Bovis ridicată de împăratul Traian în Dacia.

XLIII

Movila lui Burcel[1]

Într-o zi de sărbătoare,
Într-o zi cu mândru soare
Care lumea-nveselea
Şi cu aur o-nvelea,
Iată, mări, se ivea,
Ca alt soare strălucea
Domnul Ştefan cel vestit,
Domnul cel nebiruit!
El pe cal încăleca
Şi cu mulţi voinici pleca
De la scara curţii lui
La biserică-n Vaslui.[2]
Clopotele răsunau,
Steagurile-i se-nchinau,
Armăsarii spumegau,
Frâiele şi le muşcau,
Iar poporul tot striga:
„Să trăieşti, măria-ta!“
Când aproape de intrare,
Ce s-aude-n depărtare?
Glas de om chiuind tare:
„Hai, ho, ţa, ho, Bourean,
Trage brazdă pe tapşan.“
Ştefan-vodă se oprea
Şi din gură-aşa grăia:
„Auzit-aţi, auzit
Glas de român necăjit?
Într-o clipă să-l găsiţi,
Şi cu el aici să fiţi.“
Cinci panţiri se alegeau,
Pe Vaslui în sus mergeau
Pân' zăreau într-o movilă

[1] Între Iaşi şi Vaslui se află un deal gol numit Movila lui Burcel. Poporul însă îi zice Movila lui Purcel, şi unii arheologi pretind că acest nume îi vine de la generalul roman Porcelus care ar fi tăbărât pe vârful ei. Balada ne spune adevărata origine a numelui dealului.

[2] Sub Ştefan-vodă cel Mare scaunul domniei a fost câtva timp în oraşul Vaslui, poziţia acestui oraş fiind mai îndemânatică pentru apărarea ţării în contra năvălirii tătarilor. Codrii Vasluiului erau pe atunci foarte întinşi şi au mistuit multe hoarde de tătari.

Un român arând în silă
Şi movila brăzduind
Şi din gură chiuind:
„Hai, ho, ţa, ho, Bourean,
Trage brazdă pe tapşan!“
Cei panţiri descălecară,
Pe român îl ferecară,
La Vaslui îl aduceau
Şi la Domnul mi-l duceau:
„Măi române, să n-ai teamă,
Spune nouă cum te cheamă?“
„Teamă n-am că sunt român!
Teamă n-am, că-mi eşti stăpân!
Tu eşti Ştefan domn cel mare
Care-n lume seamăn n-are
Şi eu sunt Şoiman Burcel,
Puişor de voinicel!“
„Să trăieşti dacă n-ai teamă!
Dă-ne nouă bună seamă
Cum de te-ai păcătuit
Să te-apuci de plugărit,
Tocma-n zi de sărbătoare,
Tocma-n timp de închinare?“[1]
„Doamne, pun mâna la piept
Şi mă jur să-ţi spun cu drept.
Pân-a nu-ajunge plugar
Aveam falnic armăsar
Şi o ghioagă nestrujită
Cu piroane ţintuită,
Care când o învârteam
Proaşcă prin duşmani făceam,
Câte opt pe loc turteam!
Alelei! pe când eram
Om întreg de mă luptam,
Mulţi păgâni am mai stricat!
Multe capete-am fărmat
De tătari şi de lifteni
Şi de falnici ungureni!
Iar în loc la Războieni[2]
Mi-a căzut ghioaga din mână
De o sabie păgână:
Dar n-a căzut numai ea,
A căzut şi mâna mea
Cu păgânu-alăturea!...
De-atunci n-am ce să mă fac
C-am ajuns un biet sărac,
Nici n-am casă, nici n-am plug,
Nici juncani ca să-i înjug!

[1] Cunoscut este din istorie şi din tradiţie că Ştefan-vodă a fost foarte religios. El a zidit în ţară 40 de biserici, spre pomenirea numeroaselor sale izbânzi asupra leşilor, a ungurilor, a tătarilor, a turcilor şi a cazacilor cu care a fost în luptă în tot cursul glorioasei sale domnii.

[2] Crâncena bătălie cu turcii de la anul 1476 în care Ştefan a avut a se lupta cu toată oastea lui Mohamed II, în număr de 120. 000 ostaşi.

Toată vara m-am rugat
De bogaţii cei din sat
Să-mi dea plugul ca să ar...
Mi-a fost ruga în zadar.
Atunci, Doamne, mă-ntorsei,
La tătari că mă dusei,
Un plug mare că prinsei,
Şi c-un bou îl înjugai
Şi de lucru m-apucai,
Că săracul n-are soare,
Nici zile de sărbătoare,
Ci tot zile lucrătoare!"
Domnul Ştefan l-asculta
Şi din gură cuvânta:
„Măi Burcele, fătul meu!
Iată ce hotărăsc eu:
Ia-ţi un plug cu şase boi
Şi mergi bogat de la noi.
Ia-ţi movila răzăşie
Ca s-o ai de plugărie,
Dar în vârfu-i să te-aşezi,
Ca stejar să priveghezi,
Şi tătarii de-i vedea
C-au intrat în ţara mea,
Tu să strigi cât ce-i putea:
Sai, Ştefane, la hotare
C-a intrat sabie-n ţară![1]
Atunci eu te-oi auzi,
Ca un zmeu m-oi repezi
Şi nici urmă-a rămânea
De tătari în ţara mea!"

[1] Istorie! Tradiţia spune că în adevăr pe timpul lui Ştefan-vodă, şedea un ostaş de-al lui pe Movila lui Burcel, cale de o poştă şi jumătate de la Vaslui, şi că glasul său era atât de puternic, încât ajungea pân-în auzul Domnului!

XLIV
Ştefan Vodă şi şoimul

ŞTEFAN

Şoimule, şoimuţ uşor,
Fă-te roată sus în zbor.
Ce se vede la hotare
De s-aude zgomot mare?

ŞOIMUL

Ştefane! viteazul meu!
Zău! de altul c-ar fi rău,
Iar de tine mult e bine
Că tu eşti şoiman ca mine.
De jur împrejurul tău
Năvălesc duşmani mereu[1],
Te calc ungurii făloşi
Şi lifteni necredincioşi,
Te calc hanii tătăreşti
Şi urdiile turceşti!

ŞTEFAN

Las' să vie, las' să vie
Să se deie pradă mie!
Moartea-i paşte ca o turmă,
Păcatu-i mână din urmă.
Mulţi au mai venit la noi,
Puţini s-au dus înapoi,
Că-s român cu patru mâini
Şi am leacuri de păgâni:
De tătari am o săgeată,
De turci pala mea cea lată,
De lifteni un buzdugan
Şi de unguri un arcan.

XLV

Cântecele lui Ştefan Vodă

Ştefan, Ştefan, Domn cel mare,
Seamăn pe lume nu are
Decât numai mândrul soare!
Din Suceava când el sare,
Pune pieptul la hotare
Ca un zid de apărare!
Braţul lui fără-ncetare
Bate hoardele tătare,
Bate cetele maghiare,
Bate leşi din fuga mare,
Bate turci pe zmei călare
Şi-i scuteşte de-ngropare.
Lumea-ntreagă stă-n mirare,
Ţara-i mică, ţara-i tare
Şi duşmanul spor nu are.

ALTUL

Ştefan, Ştefan, Domn cel mare,
În Suceava cuibu-şi are
Ca un şoim voinic şi tare.
Din Suceava când el sare
Zi şi noapte, de călare,
Se bate-n patru hotare.
Pe tătari îi căsăpeşte,
Pe unguri îi pârjoleşte,[1]
Şi pe turci îi risipeşte.
Iar pe leşi cu chica tare[2]
Îi avântă-n spânzurare,
Şi-i înjugă ca să are![3]

---

[1] *Pe unguri îi pârjoleşte.*

Aluzie la bătălia de la Baia, unde o mulţime de unguri au pierit în focul acelui oraş.

[2] *Iar pe leşi cu chica tare*
Îi avânta-n spânzurare.

Într-una din năvălirile leşilor în Moldova, Ştefan Vodă i-a surprins într-un codru, şi pe câţi din ei a robit i-a spânzurat de păr în copaci. După acea nenorocită expediţie, regele polon, întorcându-se în ţara lui, a dat un decret poruncind ca toţi leşii să poarte chica scurtă. (Tradiţie).

[3] *Şi-i înjugă ca să are.*

Aluzie la Dumbrava Roşie ce a fost arată de leşi înjugaţi la plug şi semănată apoi cu ghindă.

XLVI

Bogdan

I

Lăpuşneanul cel cumplit[1]
Stă pe scaun poleit.
Curtea-i plină de boieri,
Vornici, hatmani, vistieri
Ce se-nchină Domnului
Şi se tem de ura lui
Că ura lăpuşnănească
E peire boierească.[2]
Iată, mări, că deodată
Un luceafăr se arată
Cu chip vesel şi domnesc
Şi cu mersul voinicesc!
Cine-i mândrul tinerel,
Care-i tras printr-un inel?
E Bogdanul cel glumeţ
Şi la luptă îndrăzneţ,
Şi de carte cărturar
Şi de arc bun săgetar.
El în sală-naintează
Şi la Domnu-ngenunchează,
Apoi zice: „Mă rog ţie,
Taică, Doamne din domnie,
Voie dă-mi să iau soţie
Ursita ce-mi place mie.
Ea nu-i fată de-mpărat
Şi-i chiar de litean bogat
Şi de lege lepădat,

[1] În ediţia baladelor, partea II, publicată la Iaşi în anul 1853, s-a lunecat o greşeala importantă, confundând pe Bogdan Chiorul, fiul lui Ştefan cel Mare, cu Bogdan, fiul lui Alexandru Lăpuşneanu. După aflările de la cântăreţi, balada a luat schimbare la începutul ei şi se potriveşte chiar cu cronica Moldovei ce zice despre Bogdan fiul lui Lăpuşneanu că „de carte nu era prost, la călărime sprinten, cu suliţa la hal nime nu-l întrecea, a săgeta din arc era mare meşter, îi plăceau jocurile copilăreşti şi glumele“ etc.

[2] Aceste două versuri fac negreşit aluzie la uciderea celor 47 de boieri mari în vreme ce benchetuiau la masa lui Alexandru Lăpuşneanu. Vezi descrierea făcută de C. Negruzzi.

Da-i fecioară ca o stea,
Mândră ca o păsărea,
Dulce ca o floricea,
Şi sufletul meu o vrea!"
Lăpuşneanul se-mblânzeşte
Şi din gură-aşa grăieşte:
„Dragul tatei, mergi cu bine,
Voie tu ai de la mine!"
Astfel zice şi-l sărută
Ca pe-o floare-n sân crescută,
Şi pocloanele-i găteşte
Şi pe cale mi-l porneşte
Cu o sută de nuntaşi,
Toţi aleşi din tabaraşi.

II

Nuntaşii încălecau,
Cu Bogdan vesel plecau,
Ei plecau pe la Sân-Petru.
Ş-ajungea pe la Sân-Metru[1]
La liteanul cel bogat
Şi de lege lepădat.
Iar liteanul de-i vedea
Poarta curţii închidea
Şi-n lanţuguri o lega
Şi din gură-aşa striga:
„Care este mirele,
Mirele, ginerele,
Sară el zidurile,
Să deschidă porţile!"
Cât Bogdan îl auzea,
De sârg mi se repezea,[2]
Calul îşi înfierbânta
Ş-un răpez voinic îi da.
Calul rândunel zbura
Şi în curte că era!
Iar în curte cum sărea,
Bogdan timpul nu pierdea,
Poarta curţii deschidea
Şi nuntaşii toţi intra.
Liteanul că se mira
Şi mustaţa-şi răsucea[3]
Şi din gură iar zicea:
„Care este mirele,
Mirele, ginerele,
Sară el teancurile
Să-şi ia postavurile!"
Cât Bogdan îl auzea,
Calul iar îşi repezea,
Peste teancuri el zbura,

[1] Adică pe la sfântul Dimitrie.
[2] De sârg, cuvânt vechi ce însemnează degrabă.
[3] Răsucirea mustăţii e considerată ca un semn de plăcere. Românul, când vede o nevastă frumoasă, îşi răsuceşte mustaţa cu mulţumire şi astfel îi dă a înţelege că îi place.

Apoi le desfăşura,
Şi le da pe la nuntaşi
Care-n lupte sunt fruntaşi,
Cum era şi nuntaşul
Aşa-i da şi postavul.
De era el nălţişor,
Îi da postav roşior,
Să fie strălucitor.
De era el medior,
Îi da postav gălbior,
Ca să-l prindă binişor.
De era el mititel,
Îi da postav albăstrel,
Ca să se mândrească-n el!

III

Liteanul se bucura,
El în casă că intra,
Lui Bogdan că arăta
Trei copile tot de-un stat,
Tot de-un chip asemănat.
Albe gingaşe tustrele
Ca trei flori de viorele.
Domnul tânăr le privea,
Cu ochi dulci care sticlea,
Iar liteanul mi-i zicea:
„Care este mirele,
Mirele, ginerele
Cunoască-şi el mireasa,
Cunună-se cu dânsa!"
Bogdan mintea nu-şi pierdea,
Inel din deget scotea,
Pe covor îl arunca
Şi din gură cuvânta:
„Care-mi este mireasa,
Să mă iubesc cu dânsa,
Culeagă-mi ea inelul,
Inelul cu degetul,
Căci am sabia-nsetată
Ce doreşte cap de fată".
Din trei două nici mişca,
Iar mireasa se pleca,
Pe covor îngenunchea,
Ca o floare se-ndoia,
Şi inelul culegea
Şi-n degeţel şi-l punea.
Ochii mirelui sticlea,
Inima-i se-nveselea.
El mireasa-şi ridica,
Pe ochi dulce-o săruta
Şi pe braţe mi-o purta
Şi-n rădvan că o punea
Şi spre ţară purcedea.
După ei încă venea
Car mare cu drsuştele,[1]

[1] Druşte se numesc fetele prietene ale miresei care o întovărăşesc şi o asistă la cununie. Ele sunt împodobite cu peteală de aur pe cap, ca şi mireasa.

Grădina cu florile
Şi o sută de nuntaşi,
Toţi aleşi din tabaraşi.
Ei plecau pe la Sân-Metru
Ş-ajungeau pe la Sân-Petru
Şi pe loc cât ajungeau,
Mândră nuntă că făceau,
Vestele de se duceau
La vecini şi-n depărtări,
Peste nouă ţări şi mări!

XLVII

Iordachi al Lupului[1]

I

Jos, pe apa Prutului,
În ţinutul Huşului
La casele Lupului[2]
Mers-a ura Domnului!
Mers-a ura şi lovit-a,
Pe Iordache prăpădit-a!
El cu Domnul se-nvrăjbea
Şi călare pribegea
Pe drumul Bugeacului,
Scăparea pribeagului,
Şi cu bine el sosea,
Adăpost el îşi găsea
La saraiul Hanului,
Cumnatul sultanului.
Frunză verde măcieş,
Mare groază-i sus, la Ieşi,
De Iordache c-a să vie
Să aducă grea urgie
De tătari cumpliţi grămadă
Să le deie ţara-n pradă!
Boierii se adunară
De la târg şi de la ţară
Şi trei zile se vorbiră,
Trei zile se sfătuiră
Lui Iordache, să-l înşele,
Trimiţându-i măgulele
Ş-un poclon de zece pungi,[3]
Patru şaluri tot în dungi,
Două scurte, două lungi.
Ş-un fugar frumos, domnesc,
De soi bun, moldovenesc,

[1] În letopiseţul lui Ion Neculce, se pomeneşte de un Iordache Costache Lupu, ce a fost vel stolnic sub domnia lui Grigore Ghica 1727. El era fiul lui Lupu Costache Gavriliţă care a jucat un rol însemnat în războiul lui Petru cel Mare cu turcii.

[2] Trebuie să presupunem că Iordache al Lupului avea afară de Mileşti ce se aflã în ţinutul Vasluiului, o altă moşie, pe malul Prutului, unde l-a ajuns urgia domnească ce l-a silit a pribegi la tătari.

[3] O pungă cuprindea 500 lei.

Şi o carte mare-nchisă
Ca de la Domnie scrisă,
O hârtie-nşelătoare,
Poftitoare, rugătoare,
Ca să vie-Iordache-acasă
La Maria cea frumoasă.
Iar de-i trebuie domnie,
I-o dă Vodă cu frăţie,
Între ei pace să fie!...
Iordăchel se-nveselea,
Iară hanul îi grăia:
„Zece zile mai aşteaptă
Ca să ai tu parte dreaptă,
Căci am scris la-mpărăţie
Pentru-un firman de domnie,
Ori de nu, ia-ţi oastea mea
Şi cu dânsa fă ce-i vrea."
„Ba, eu oastea n-oi lua,
Că ţara m-a blestema.
Cine-aduce oaste-n ţară
Sub blestemul ţării piară!"[1]
Astfel dac-a cuvântat,
Cu hanul s-a sărutat
Şi spre ţară a plecat
Cu Marin şi cu Ciocan,
Cu Lisandru cel bălan,[2]
Şi cu Zaria, bun viteaz[3]
Ce-i cam negru pe obraz.
Toţi cu inimile drepte,
Slugi viteze şi-nţelepte;
Oameni buni şi credincioşi
Ce-s la masă ruşinoşi,
Dar la luptă hărţăgoşi!

II

Vinerea spre sâmbăta,
El Măricăi s-arăta
Şi cu drag o săruta
Mulţumind lui Dumnezeu
C-a sosit la locul său...
Dar în lume cine ştie
Azi şi mâini ce-o să mai fie!...
Iată-un grec, unul Zoilă,
Om de vrajbă şi de silă,
Un trimis de la domnie,
(Negre zilele să-i fie!)
Olăceşte se ducea
Şi la domn ştire făcea
C-a sosit Iordache-acasă
La Maria cea frumoasă!
Frunză verde alunică,
Grea pulbere se ridică

[1] Cuvinte sublime! Model de patriotism.
[2-3] Lisandru şi Zaria în loc de Alexandru şi Zaharia.

De la Ieşi înspre Mileşti,[1]
Iar printr-însa ce zăreşti?
Arnăuţi cu şuşanele,
Cu argint pe la oţele.

Lefegii şi darabani
Cu-ai lor mândri căpitani.
Iordăchele, te fereşte,
Cursă rea ţi se găteşte!

---

[1] Această moşie, Mileşti, din ţinutul Vasluiului a fost proprietatea spătarului Neculai Cârnul, care trăia pe timpul domniei lui Ştefăniţă vodă, fiiul lui Vasile Albanezul (1660-1662). Neculai Cârnul era un om foarte învăţat şi cunoştea mai multe limbi, precum elineşte, greceşte, slavoneşte, latineşte, nemţeşte şi turceşte. El era bogat şi îi plăcea fastul. Când ieşea, avea un cortegiu domnesc, şi el purta totdeauna un buzdugan şi o platoşă de argint, pe când caii lui erau împodobiţi cu pere frumoase şi cu hamuri cusute cu fir de aur.

Spatarul Neculai Cârnul, uitând binefacerile şi amicia lui Ştefăniţă vodă, începu o corespondenţă cu fostul domn al Valahiei, prinţul Basarab, care trăia retras în Polonia, şi-l îndemnă a strânge oaste leşească şi a intra în Moldova pentru ca să detroneze pe Ştefănită, a cărui domnire era prea tiranică. Basarab nu numai că refuză propunerile spatarului Cârnul, dar le şi încunoştiinţă lui Ştefăniţă-vodă. Acesta, aprins de mânie, puse pe călău să-i taie nasul, faptă crudă de unde i se trase şi porecla de Cârn.

După o aşa pedeapsă, spătariul Neculai părăsi Moldova şi se duse la Moscova, lângă împăratul Alexei Mihailovici, tatăl lui Petru cel Mare, şi cum sosi în capitala Rusiei, el fu instituit preceptorul tânărului Petru Alexievici. Această poziţie îi dobândi multă onoare şi mari avuţii.

Împăratul îl avea de-aproape credincios şi îl însărcină cu misiuni importante. Astfel fu trimis ambasador în China, unde, câştigând încrederea împăratului chinez, primi după trei ani prezenturi mari şi un talger plin de pietre scumpe. Între aceste pietre se afla şi un briliant de grosimea unui ou de porumb, care astăzi se află în comoară împărătească.

După moartea lui Alexei Mihaiiovici, Petru suindu-se pe tron şi aflând că preceptorul său se găsea exilat în Siberia în timpul anarhiei strelizilor îl aduse îndată la Moscova şi îl institui consilierul său cel mai de aproape. Acolo el se însură cu fata unui din cei mai mari nobili din Rusia, şi după un trai îndelungat pe lângă Petru cel Mare se săvârşi din viaţă în timpul domniei lui Mihai Racoviţă (1707-1709).

Cei ce vin călări la tine
Nu vin ca să se închine,
Ci vin cu porunci domneşti
Şi cu gânduri duşmăneşti.
Frunză verde porumbică!
Drăgălaşa de Marică
Pe Iordache mi-l trezea
Şi din gură-aşa-i grăia:
„Hai, frate, la biserică
De sfânta Duminică,
Că de când ai pribegit
Sufletul nu ţi-ai grijit!“
Iordăchel se întindea
Şi cu lene răspundea:
„Mergi, Marico, dumneata,
Că eu nu mă pot scula,
Drumul lung m-a obosit,
Calul greu m-a ostenit!“
Iată, mări, cum vorbea
Că fereastra se izbea
Şi cădea jos la pământ
Fără suflare de vânt.[1]
Ş-o icoană poleită
Trăsnea făr-a fi lovită.[2]
Maria se-nspăimânta,
Iordache se întrista,
Dar pe gânduri mult nu sta,
Că Lisandru-i aducea
Carte mare şi-i zicea:
„O ceată de oameni mulţi,
Lefegii şi arnăuţi,
A sosit aici din sus
Ş-astă carte ţi-au adus
Cu poftire boierească
Să mergi la curtea domnească,
Dar ascultă-mă pe mine,
Căci ce simt eu nu-i a bine.
Tu eşti mare cât un domn,
Iar de ai minte de om,
Hai cu toţi să-ncălecăm,
Arnăuţii s-alungăm
Şi de drum să ne cătăm,
Spre Bugeac să apucăm,
Pe hanul să-l ridicăm
Şi foc Ieşului să dăm.“
Iordăchel nu-l asculta
Şi din gură cuvânta:
„Ba, m-oi duce la domnie
Că chiar domnul mă îmbie
Şi se jură că va face
Tot ce-oi vrea ca să
mă-mpace!“

Numele său adevărat era Neculai Milescu (Vezi *Fragments des chroniques Moldaves et Valaques pour servir a l'histoire de Pierre le Grand, Charles XII, Stanislav Lesczynski, Démetre Cantemir et Constantin Brancovan, par le Major M. Kogălnicean.*)

[1,2] Semne prevestitoare de moarte, după crederea poporului.

III

Frunză verde de negară,
Pe cel drum în zi de vară,
Ce se vede strălucind
Şi spre Ieşi înaintând?
Un rădvan cu telegari,
Şese negri armăsari,
Şi-n rădvanul boieresc
Un luceafăr pământesc,
Cu chip dulce femeiesc.
Iar pe lângă cel rădvan,
Călare pe-un năzdrăvan,[1]
Merge mândrul Iordăchel
Cu slugile după el:
Slugi cu inimile drepte,
Înţelepte şi deştepte,
Ce-s la masă ruşinoase,
Dar la luptă hărţăgoase.
Apoi venea după ei
Ceată de arnăuţei,
Lefegii şi darabani
Cu-ai lor mândri căpitani.
Ei la Ieşi cât ajungea,
Iordache la domn mergea,
Dar domnul cât îl vedea,
De mânie s-aprindea
Şi striga: „Jos pe covor,
Tăiaţi-i capul din zbor."
Un călău se repezea,
Iataganu-şi netezea,
Dar Iordache-l aştepta,
O palmă voinică-i da,
Cât călăul jos pica.
Apoi el se întorcea
La Lisandru de-i zicea:
„Ţine tu sabia mea
De-mi taie capul cu ea,
Că nicicum nu m-a durea."
Iar Lisandru, oftând greu,
Răspundea: „Stăpânul meu!
Pâinea, sarea ţi-am mâncat,
Nu mă vârî la păcat!"[2]
Din nou vodă poruncea,
Arnăuţii se-mbrâncea,
Pe Iordache s-aruncau,
De păr lung îl apucau,
Pe covor îl întindeau
Şi din zbor capu-i tăiau.

[1] Adică călare pe-un cal deştept. În poveşti se văd figurând cai năzdrăvani, păsări năzdrăvene şi oameni năzdrăvani, care au minte pătrunzătoare şi prevăd viitorul.

[2] Răspuns caracteristic care arată cât de puternică e simţirea recunoştinţei în sufletul românului.

Capul se rostogolea,
În sânge se tăvălea
Şi pe scări se cobora
Şi-n rădvan apoi sărea.
Iar Marica, vai de ea!
Capu-n braţe apuca
Şi plângând la el căta,
Şi bocind îl săruta,
Când pe frunte, când pe gură,
Când pe gât, la-ncrestătură.
„Alei! Doamne! striga ea,
Facă-se pe vrerea mea!
Doamna ta să văduvească,
Neamul tău să calicească,
Târgul tău întreg să ardă
Şi domnia-ţi să se piardă!...“
Frunză verde siminoc,
La Ieşi arde mare foc.
Bate para prin Mileşti,
Zbor tăciunii la Lăţeşti,
Scânteile-n Bărlăneşti,
Până pe la Ciocăneşti,
Şi duc veste de-ngrozit
Că Iordache a pierit
Şi că focul a zbucnit
Din blestemul cel cumplit!

XLVIII

Mănăstirea Argeşului

I

Pe Argeş în jos,
Pe un mal frumos,
Negru-vodă trece[1]
Cu tovarăşi zece,
Nouă meşteri mari,
Calfe şi zidari,
Şi Manole, zece,[2]
Care-i şi întrece.
Merg cu toţi pe cale
Să aleagă-n vale
Loc de mănastire
Şi de pomenire.
Iată, cum mergeau
Că-n drum ajungeau
Pe-un biet ciobănaş
Din fluier doinaş,[3]
Şi cum îl vedea
Domnul îi zicea:
„Mândre ciobănaş,
Din fluier doinaş!
Pe Argeş în sus
Cu turma te-ai dus,
Pe Argeş în jos

[1] După cronicile Ţării Româneşti, Radul Negru voievod domnea dincolo de Carpaţi, pre Almas şi pe Făgăraş, ridicatu-s-au de acolo cu toată casa lui şi mult norod şi pogorându-se pe apa Dâmboviţei început-a a face ţară nouă. Întâi a făcut oraşul Câmpulung unde a ridicat şi o biserică naltă şi frumoasă. Apoi a descălecat pe Argeş, unde şi-a pus scaunul domniei zidind curţi de piatră şi case domneşti, şi o biserică mare şi mândru lucrată.

În *Revista română*, publicată la Bucureşti, se găseşte descrierea acestei biserici împreună cu stampe litografiate ce reprezintă frumuseţile arhitecturii sale.

[2] Acest meşter Manole a rămas în tradiţie un personaj legendar. Poporul atribuie lui Manole zidirea tuturor monumentelor vechi din ţară.

[3] Toţi păstorii români poartă în brâu un fluier mic ce se numeşte fluier ciobănesc, şi sună din el deosebite arii, unele vesele, iar cele mai multe melancolice

Cu turma ai fost.
Nu cumva-ai văzut
Pe unde-ai trecut
Un zid părăsit
Şi neisprăvit
La loc de grindiş,
La verde-aluniş?"
„Ba, doamne,-am văzut
Pe unde-am trecut
Un zid părăsit
Şi neisprăvit.
Câinii cum îl văd,
La el se repăd
Şi latră-a pustiu
Şi urlă-a morţiu."
Cât îl auzea,
Domnu-nveselea
Şi curând pleca,
Spre zid apuca
Cu nouă zidari,
Nouă meşteri mari
Şi Manole zece
Care-i şi întrece.
„Iată zidul meu!
Aici aleg eu
Loc de mănastire
Şi de pomenire.
Deci voi, meşteri mari,
Calfe şi zidari,
Curând vă siliţi
Lucrul de-l porniţi,
Ca să-mi ridicaţi,
Aici să-mi duraţi
Mănastire naltă
Cum n-a mai fost altă,
Că v-oi da averi,
V-oi face boieri,
Iar de nu, apoi
V-oi zidi pe voi,
V-oi zidi de vii
Chiar în temelii!"

şi foarte expresive. Un călător străin, muzician de mare talent, zice „că adeseori, când cineva umblă în munţii ţărilor române, el aude în depărtare un fluier păstoresc ce sună cu dulceaţa un cântec de dor. Atunci el se opreşte fără voie, dominat de un farmec necunoscut pentru ca să asculte mult timp aceste suspinuri ale muntelui."

În călătoriile mele prin munţi după căutarea baladelor poporale, am auzit multe fluiere răsunând prin poienele codrilor şi am rămas încântat de frumuseţea originală a acelor sunete pătrunzătoare, iar mai cu seamă la Bicaz, pe malul Bistriţei, am întâlnit un păstor anume Brânduşă, care se înălţa la gradul unui adevărat artist prin talentul cu care cânta *Doina* din fluierul său.

II

Meşterii grăbeau,
Sferile-ntindeau,
Locul măsurau,
Şanţuri largi săpau,
Şi mereu lucrau,
Zidul ridicau,
Dar orice lucra
Noaptea se surpa![1]
A doua zi iar,
A treia zi iar,
A patra zi iar
Lucrau în zadar!
Domnul se mira
Ş-apoi îi mustra,
Ş-apoi se-ncrunta
Şi-i amenința
Să-i puie de vii
Chiar în temelii!
Meşterii cei mari,
Calfe şi zidari,
Tremurau lucrând,
Lucrau tremurând
Zi lungă de vară
Ziua pân-în seară,
Iar Manole sta,
Nici că mai lucra,
Ci mi se culca
Şi un vis visa,

[1] Superstiţiile poporului în privirea zidirilor sunt multe. Aşa, el crede că o zidire nu poate avea trăinicie dacă nu se îndeplinesc oarecare datini mistice, precum de pildă îngroparea umbrei unui om în temelie. Pietrarii au obicei a fura umbra cuiva, adică a-i lua măsura umbrei cu o trestie şi a zidi apoi acea trestie în talpa zidirii. Omul cu umbra furată moare până la 40 de zile şi devine stafie nevăzută şi geniul întăritor al casei.

Fiind însă că acest obicei a produs adeseori nenorociri, speriind mintea celor cu umbrele furate, şi aducându-i astfel la boale grele, zidarii au fost siliţi a-şi schimba datina. Când dar este a se ridica vreo casă nouă, până a nu se aşeza cea întâi piatră a temeliei, se face agheasmă cu care se stropesc şanţurile. Apoi se taie doi miei de se face masă mare pentru zidari, care după ce ospătează şi închină în sănătatea stăpânului casei şi întru tăria zidurilor, îngroapă cruciş capetele mieilor în două colţuri ale casei, iar în celelalte două unghiuri, ei zidesc două oale roşii pline cu apă ne-ncepută.

Iar după ce lucrul se săvârşeşte, românii nu se mută în casă până ce mai întâi nu duc înăuntru icoanele, zahăr, pâine şi sare, şi după mutare ei dau masă mare de bună locuinţă.

Apoi se scula
Ş-astfel cuvânta:
„Nouă meşteri mari,
Calfe şi zidari!
Ştiţi ce am visat
De când m-am culcat?
O şoapta de sus
Aievea mi-a spus
Că orice-am lucra
Noaptea s-a surpa
Pân-om hotărî
În zid de-a zidi
Cea-ntâi soţioară,
Cea-ntâi surioară
Care s-a ivi
Mâini în zori de zi
Aducând bucate
La soţ ori la frate.
Deci dacă vroiţi
Ca să isprăviţi
Sfânta mănastire
Pentru pomenire,
Noi să ne-apucăm
Cu toţi să jurăm
Şi să ne legăm
Taina s-o păstrăm:
Ş-orice soţioară,
Orice surioară
Mâini în zori de zi
Întâi s-a ivi,
Pe ea s-o jertfim
În zid s-o zidim!“[1]

[1] Nenorocita este menită a-şi pierde viaţa pentru mântuirea zidirii şi a se face stafia bisericii. Vezi nota precedentă.

Fiindcă am pomenit mai sus de stafii ce sunt umbre casnice care locuiesc mai cu seamă în beciuri întunecoase, aici credem că e locul să pomenim şi de alte crederi superstiţioase ale poporului român. Astfel sunt strigoii, moroii, rusaliile etc.

Strigoii sunt morţii care se scoală din morminte şi merg în noaptea Sfântului Andrei cu sicriile pe cap, de cearcă pe la casele lor. Românii spre a se apară de asemenea vizite supărătoare au obicei a freca uşile şi ferestrele cu usturoi în ajunul Şf. Andrei, fiind usturoiul displăcut strigoilor.

Moroii sunt iarăşi un soi de strigoi mici ce vin de cer ţâţă la mamele lor. Ei sunt copii noi-născuţi ce mor până a nu fi botezali. Spre a-i împăca, mamele trebuie să care cu gura, şapte ani de-a rândul, în ziua de Bobotează aghiazmă mare şi să stropească astfel mormintele copiilor.

Rusaliile sunt trei fete de împărat care au ciudă asupra oamenilor fiindcă nu au fost băgate în seamă de dânşii în cursul vieţii lor. Ele nasc furtuni ce descoperă

III

Iată-n zori de zi
Manea se trezi,
Ş-apoi se sui
Pe grad de nuiele
Şi mai sus, pe schele,
Şi-n câmp se uita,
Drumul cerceta.
Când, vai! Ce zărea?
Cine că venea?
Soţioara lui,
Floarea câmpului!
Ea s-apropia
Şi îi aducea
Prânz de mâncătură,
Vin de băutură.
Cât el o zărea,
Inima-i sărea,
În genunchi cădea
Şi plângând zicea:
„Dă, Doamne, pe lume
O ploaie cu spume,
Să facă păraie,
Să curgă şiroaie,
Apele să crească,
Mândra să-mi oprească,
S-o oprească-n vale
S-o-ntoarcă din cale!
Domnul se-ndura,
Ruga-i asculta,

casele românilor, vârtejuri ce ridiă pânzele nevestelor în vremea ghilitului şi le anină pe copaci. Se crede ca rusaliile fură şi copii de lângă mamele lor şi îi duc peste ape şi peste codri. De acolo vine vorba *l-au umflat rusaliile!*

Femeile romånce păzesc cu sfinţenie ziua de Rusalii, şi în vreme de nouă săptămâni ele nu culeg nici o buruiană de leac, crezând că în acel timp buruienile sunt pişcate de rusalii şi nu au putere de lecuit. Cum vine însă ziua Sânzienelor, toate romåncile aleargă pe câmp la culesul de buruiene crezând ca în acea zi toate au darul vindecării. Spre a se apăra de mânia rusaliilor, este obicei în ajunul zilei lor a pune pelin sub căpătâiul patului şi a purta a doua zi pelinul la brâu.

Subiectul acestei balade este cântat şi de poeţii poporali ai Sârbiei, însă cu oarecare deosebiri. Balada sârbească se numeşte *Fondarea cetăţii Scadar* (Scutari) ce este ridicată de trei fraţi Merljawtschewitsch, anume regele Wukaschin, voievodul Ugljescha şi tânărul Gojko. Meşterul cel mare se cheamă Rad în loc de Manole. Femeia zidită este nevasta lui Gojko. Din cuprinsul acelei balade se vede însă că aceeaşi superstiţie există pe ambele maluri ale Dunării.

Norii aduna,
Ceru-ntuneca
Şi curgea deodată
Ploaie spumegată
Ce face pâraie
Şi umflă şiroaie.
Dar oricât cădea
Mândra n-o oprea,
Ci ea tot venea,
Şi s-apropia.
Manea mi-o vedea,
Inima-i plângea,
Şi iar se-nchina,
Şi iar se ruga:
„Suflă, Doamne,-un vânt
Suflă-l pe pământ,
Brazii să-i despoaie,
Paltini să îndoaie,
Munţii să răstoarne,
Mândra să-mi întoarne,
Să mi-o-ntoarne-n cale,
S-o ducă de vale!“
Domnul se-ndura,
Ruga-i asculta
Şi sufla un vânt
Un vânt pe pământ
Paltini că-ndoia,
Brazi că despoia,
Munţii răsturna,
Iară pe Ana
Nici c-o înturna!
Ea mereu venea,
Pe drum şovăia
Şi s-apropia
Şi amar de ea,
Iată c-ajungea!

IV

Meşterii cei mari
Calfe şi zidari,
Mult înveselea
Dacă o vedea,
Iar Manea turba,
Mândra-şi săruta,
În braţe-o lua,
Pe schele-o urca,
Pe zid o punea
Şi, glumind, zicea:
„Stai, mândruţa mea,
Nu te speria,
Că vrem să glumim
Şi să te zidim!“
Ana se-ncredea
Şi vesel râdea.
Iar Manea ofta
Şi se apuca
Zidul de zidit,
Visul de-mplinit.
Zidul se suia
Şi o cuprindea

Pân' la gleznişoare,
Pân' la pulpişoare.
Iar ea, vai de ea!
Nici că mai râdea,
Ci mereu zicea:
„Manole, Manole,
Meştere Manole!
Ajungă-ţi de şagă,
Că nu-i bună, dragă.
Manole, Manole,
Meştere Manole!
Zidul rău mă strânge,
Trupuşoru-mi frânge!"
Iar Manea tăcea
Şi mereu zidea.
Zidul se suia
Şi o cuprindea
Pân' la gleznişoare,
Pân' la pulpişoare,
Pân' la costişoare,
Pân' la ţâţişoare.
Dar ea, vai de ea,
Tot mereu plângea
Şi mereu zicea:
„Manole, Manole
Meştere Manole!
Zidul rău mă strânge,
Ţâţişoara-mi plânge,
Copilaşu-mi frânge!"
Manole turba
Şi mereu lucra.
Zidul se suia
Şi o cuprindea
Pân' la costişoare,
Pân' la ţâţişoare,
Pân' la buzişoare,
Pân' la ochişori,
Încât, vai de ea,
Nu se mai vedea,
Ci se auzea
Din zid că zicea:
„Manole, Manole
Meştere Manole!
Zidul rău mă strânge,
Viaţa mi se stinge!"

V

Pe Argeş în jos,
Pe un mal frumos,
Negru-vodă vine
Ca să se închine
La cea mănăstire,
Falnică zidire,
Mănăstire naltă
Cum n-a mai fost altă.
Domnul o privea
Şi se-nveselea
Şi astfel grăia:
„Voi, meşteri zidari,
Zece meşteri mari!

Spuneţi-mi cu drept,
Cu mâna la piept,
De-aveţi meşterie
Ca să-mi faceţi mie
Altă mănastire
Pentru pomenire
Mult mai luminoasă
Şi mult mai frumoasă!
Iar cei meşteri mari,
Calfe şi zidari,
Cum sta pe grindiş,
Sus pe coperiş,
Vesel se mândreau
Ş-apoi răspundeau:
„Ca noi, meşteri mari,
Calfe şi zidari,
Alţii nici că sânt
Pe acest pământ!
Află că noi ştim
Oricând să zidim
Altă mănăstire
Pentru pomenire,
Mult mai luminoasă
Şi mult mai frumoasă.
Domnu-i asculta
Şi pe gânduri sta,
Apoi poruncea
Schelele să strice,
Scări să le ridice.
Iar pe cei zidari,
Zece meşteri mari,
Să mi-i părăsească
Ca să putrezească
Colo pe grindiş,
Sus pe coperiş.
Meşterii gândeau
Şi ei îşi făceau
Aripi zburătoare
De şindrili uşoare,
Apoi le-ntindeau
Şi-n văzduh săreau
Dar pe loc cădeau,
Şi unde picau
Trupu-şi despicau.
Iar bietul Manole,
Meşterul Manole,
Când se încerca
De-a se arunca,
Iată c-auzea
Din zid că ieşea
Un glas năduşit,
Un glas mult iubit
Care greu gemea
Şi mereu zicea:
„Manole, Manole,
Meştere Manole!
Zidul rău mă strânge,
Ţâţişoara-mi plânge,
Copilaşu-mi frânge,
Viaţa mi se stinge!“

Cum o auzea,
Manea se pierdea,
Ochii-i se-nvelea,
Lumea se-ntorcea,
Norii se-nvârtea,
Şi de pe grindiş,
De pe coperiş,
Mort bietul cădea!
Iar unde cădea,
Ce se mai făcea?
O fântâna lină,
Cu apa puţină,
Cu apă sărată
Cu lacrimi udată!

XLIX

Radu Calomfirescu

I

În oraş la Bucureşti,
În curţi nalte şi domneşti
Mândră masă e întinsă
Şi de mari boieri cuprinsă.
Dar în mijloc cine şede?[1]
Mircea-vodă-n mijloc şede,
Şi la dreapta lui se vede
Doi Căpleşti şi trei Buzeşti
Zmeii Ţării Româneşti,
Purtătorii oştilor
Şi fruntea boierilor.
Ei toţi beau, se veseleau
Şi pe domn îl fericeau,
Dar când fu despre beţie,
Despre dalba veselie,
Iată, nene, că sosea
Şi la domn îngenunchea
Radul din Calomfireşti,
Zmeul Ţării Româneşti,
Cu sluga lui, cu Nedea,
Ce de mic îi tot dădea
Ajutor bun de putere
Şi cuvânt de mângâiere:
„Domnule, măria-ta!
Fie cum oi cuvânta:
Îţi aduc ţie-nchinare,
Ca unui frate mai mare,
Şi-ţi doresc mereu să fii
Cu izbânzi şi veselii.
Dar ştii, Doamne, ori nu ştii
Că tătarii m-au lovit
Şi tătarii mi-au robit
    Copilaşii
    Drăgălaşii,
    Măiculiţa
    Drăguliţa.
Rău mă doare inimioara
De copii, de soţioara,
Dar mă doare şi mai tare
De măicuţa ce mă are,
Că-i creştină şi bătrână

[1] O zicătoare ce trebuie să existe de pe timpul năvălirilor de limbi străine sună aşa: *să fii totdeauna la mijloc de masă şi la colţ de ţară*.

Ş-a să-ajungă-a-fi cadână,
De râsul căpcânilor
Prin casa păgânilor[1].
Rogu-te, măria-ta,
De vroieşti a m-ajuta,
Dă-mi ajutor pe Buzeşti
Şi pe cei tustrei Căpleşti,
Purtătorii oştilor
Şi fruntea boierilor!“
Mircea-vodă-l asculta
Şi din gură cuvânta:
„Alei! Radule mişel!
Mai aşteaptă tu niţel,
Până ce vom ospăta,
Până ce ne vom culca,
Până ce ne vom scula,
Să văd ce vis om visa
Ş-apoi ajutor ţi-om da!“
Radu buzele-şi muşca
Şi la faţă se schimba.
„Să trăieşti, măria-ta!
Iar dacă te-oi aştepta
Până ce îi ospăta,
Şi până ce te-i culca,
Şi până ce te-i scula,
Să vezi ce vis îi visa,
Tătarii s-or depărta,
Păgubaş ei m-or lăsa!“

II

Radu iute-ncăleca,
După duşmani se lua
Cu sluga lui, cu Nedea,
Ce de mic îi tot dădea
Ajutor bun de putere
Şi cuvânt de mângâiere.
Gonea el, mereu gonea,
Gonea, nu mai ostenea,
Nebăut şi nemâncat,
De dor mare frământat.
Când a fost a treia zi,
Pe tătari el îi zări,

---

[1] Românii expuşi în vechime la necontenite năvăliri de limbi străine ce lasă foc şi sânge în urma lor deteră barbarilor numirea de *căpcâni,* adică dihănii cu trup de om şi cu cap de câine.

În istoria lui Alexandru Machedon se zice: „De acolo merse Alexandru cincisprezece zile şi ajunse la o ţară cu oameni cu şapte picioare şi cu şapte mâini şi deteră foarte tare prin oastea lui Machedon; şi de aceea pieriră mulţi şi mulţi prinseră vii, să-i scoată la lume pentru minune. Şi trecu ţara lor în zece zile şi mai merse înainte şi ajunse la o ţară cu oameni câtcăuni (căpcăuni) dinainte cu obraz de om, iar dindărăt cap de câine ce latră câineşte“.

Atunci Nedea că grăi:
„Hei! stăpâne Radule,
Ascultă-mi poveţele,
C-acum e pe vitejie,
Pe vinceală sau robie,
Taie tu marginile,
Eu să tai mijloacele;
Care-a scăpa de la mine
Să nu scape de la tine!“
În tătari ei se izbeau,
Vârtej de moarte făceau,
Şi tăiau, nene, tăiau,
Pe tătari îi risipeau,
Şi pe cei robiţi scoteau
Şi pe-acasă-i trimiteau.
Dar pe maică-sa bătrână
N-o găsea-n ceata păgână.
Radu-n scări se ridica,
Ca vulturul se uita
Peste câmpii Lăpuşnii,
Peste câmpi merei pustii,
Şi cum sta şi cum ochea
Iată, nene, că zărea
Un cort mare şi rotat,
Cât un cort de împărat;
Şi-n cort zărea pe-un mârzac,
Un mârzac de la Bugeac
Care-n braţele-i strângea
O creştină ce plângea.
Fulger Radu se făcea,
Ca un fulger se ducea
Şi la cort se repezea,
Pe mârzac îl reteza
Şi în lance că-l lua,
Mort în câmp îl arunca,
Apoi vesel purcedea
Cu mă-sa şi cu Nedea,
Ce de mic îi tot dădea
Ajutor bun de putere
Şi cuvânt de mângâiere!

III

Iată la mijloc de cale,
La fântâna dintr-o vale,
Iată bună-mpreunare
Cu cinci voinicei călare,
Cu Buzeşti şi cu Căpleşti
Zmeii Ţării Româneşti!
„Noroc bun, şi cale bună!
Ce vânt dulce vă adună
Şi cu mine svă-mpreună?“
„Noi în cale ţi-am ieşit
C-avem dor de hărăţit.[1]
Şi la harţă vitejească
Şi la joacă războiască.“
Ei la harţă se luau,

Vezi nota a 10-ea din balada XXIII a lui *Mihu Copilul*.

Pe jurământ s-apucau,
Stăpânii să hărăţească
Şi slugile să-i privească!
Începea dar de călare
Harţa cea din fuga mare,
Paloşele zângănind,
Suliţele învârtind,
Buzduganele ciocnind
Şi din gură chiuind.
Când deodată cei Buzeşti
Şi cu cei tustrei Căpleşti
Peste Radu năvăleau,
Cu cinci lănci îl străpungeau,
Apoi capul îi tăiau,
Pe-o tipsie îl puneau
Şi la domnul îl duceau
Şi cu toţi aşa grăiau:
„Alei! doamne, doamne Mirce!
Alei! doamne mult voinice![1]
Radu de-ar mai fi trăit,
Scaunul ţi-ar fi răpit!
Iată capu-i, dă-l la corbi
Şi copiii lui fă-i robi!"
Bine vorba nu sfârşeau,
Iată, nene, că veneau,
Sluga veche, moş Nedea
Cu măicuţa Radului
La scaunul Domnului,
Şi-amândoi îngenunchea
Şi, plângând, maica zicea.
„Alei! doamne, doamne
Mirce,
Alei! doamne mult voinice!
Fă-mi dreptate, fă-ţi dreptate,
Radu că ţi-a fost bun frate,
Că eu, doamne, din păcate,
M-am iubit cu taica tău
De-am făcut pe Radul meu!"
Domnul Mircea greu ofta,
Pe bătrână o scula,
Mâna dreaptă-i săruta
Şi pe loc dreptate-i da.
El boierii aduna
Şi de moarte-i judeca.
Gâdele îi apuca,
Sus, la scară-i aducea,

[1] Mircea cel Bătrân a ţinut multe războaie cu turcii şi a fost pururea învingător. El a domnit 29 de ani, a zidit mănăstirile Cotmeana şi Cozia şi a fost îngropat la aceasta de pe urmă.

În tractaturile sale de alianţă cu regele Poloniei Vladislav, Mircea se intitula astfel: „Mircea, din mila lui Dumnezeu voievodul Valahiei, ducsul Făgăraşului şi al Omlaşului, comitul Severinului, despotul Dobrodiciului şi Domnul Drăstiorului" etc.

Un covor le aşternea,
În genunchi îi tot punea
Şi mâneca-şi sufleca,
Şi pala şi-o ridica,
Şi capetele zbura,
Zburau pe scări de-a dura,
Când Buzeşti peste Căpleşti,
Când Căpleşti peste Buzeşti.

L

Oprişanul

I

Colo-n ţara muntenească,
Ţară dulce, românească,
Ca şi cea moldovenească,
În oraş, la Bucureşti
Sunt curţi nalte şi domneşti,
Iar în curţi o sală mare
Unde şede la prânzare
Mihnea-vodă cel cruntat
De boieri înconjurat.
„Boieri mari, boieri de rând!
(Zice domnul închinând)
Toţi mâncaţi, cu toţii beţi
Şi cu bine petreceţi;
Numai unul poftă n-are
De băut şi de mâncare,
Cantar Slutul, armaş mare!
Ori bucatele nu-i plac,
Ori de noi nu-i este drag!“
Boierimea-ncet râdea,
Iar Cantarul răspundea:
„Alei! doamne Mihnule,
Mihnule netihnule![1]
Alei! tu, stăpânul meu,
Lumina-te-ar Dumnezeu!
Bucatele tale-mi plac
Şi de oaspeţi îmi e drag,
Dar unde s-au pomenit,
S-au văzut şi auzit
Două săbii într-o teacă,
Doi domni în ţară săracă?
Măria-ta-n Bucureşti,
Oprişanu-n Stoieneşti!
Ce-am văzut la Oprişanul
N-am văzut nici la sultanul,
Că el are-n câmp, la soare,
Mii şi sute de mioare...
Ies în vară fătătoare;
Berbeci are sute-ntregi,
Cu cozile pe telegi,
Şi ciobani tot înarmaţi,

[1] Acest cuvânt vechi, *netihnu*, trebuie să vie negreşit de la tihnă (odihnă) şi să însemne prin urmare nestâmpărat, frământat de griji.

Cu postavuri îmbrăcaţi,
De nu crezi că sunt ciobani,
Ci chiar neaoşi căpitani.
Nu mi-e ciudă de asta
Cât mi-e ciudă de alta:
Oprişanul încă-şi are
Herghelii în număr mare,
Două, trei, cinci mii de iepe
Tot alese şi sirepe,
Pintenoage la picioare
Cu cergi albe pe spinare
Şi cu doi mânzi fiecare.
Nu mi-e ciudă de asta
Cât mi-e ciudă de alta:
Oprişanul are-n sat
Ogari, copoi de vânat,
Cu zgărzi late, ţintuite,
Pe la margini poleite,
Şi mai are grajduri mari,
Cu cincizeci de armăsari,
Jumătate arăpeşti
Şi ceilalţi moldoveneşti!
Nu mi-e ciudă de asta
Cât mi-e ciudă de alta:
Scutarul lui Oprişan
N-are faţă de ţăran,
Pe deasupra-i cu suman,
Dar pe trup are catan
Şi cârligu-i de scutar
Nu-i de-alun, nici de stejar,
Ci de aur tot săpat
Cu pietre scumpe lucrat,
Şi-n vârful cârligului
Sub mâna scutarului
Este-o piatră nestemată,
Ce plăteşte lumea toată!"
„De-i aşa cum zici, Cantare,
Lasă prânzul, sai călare
Şi-ntr-o fugă să te duci
Pe-Oprişanul să-l aduci
Cu toate podoabele,
Cu toate averile

Şi în adevăr un cronicar român face următoarea descriere despre Mihnea-vodă:

„Mihnea, feciorul lui Dracu armaşul, cum apucă domnia, îndată se dezbrăcă lupul de pielea cea de oaie şi-şi astupă urechile ca aspida şi ca vasiliscul. Iar arcul şi-l încordă şi găti săgeţi de a săgeta, şi sabia şi-o fulgera, şi mâna şi-o întărea spre rane! şi prinse pe toţi boierii cei mari şi aleşi, şi-i munci cu multe munci şi cumplite şi le luă toată avuţia, şi se culca cu jupânesele şi cu fetele lor înaintea ochilor lor. De aci unora le-au tăiat nasurile şi buzele, pre alţii i-au înecat şi pre alţii i-au spânzurat. Iar el se îmbogăţea şi creştea ca cedrul până la ceriu" etc.

Să-şi dea socotelile!"
Astfel domnul poruncea!
Cantar vesel se ducea
La cel sat, în Stoieneşti,
Unde sunt averi domneşti.
El acolo cum venea
Cu scutarul se-ntâlnea
Şi porunca-i arăta
Şi din gură cuvânta:
„Mihnea-vodă-n Bucureşti
Face praznice domneşti;
Toţi boierii credincioşi
Şi de pace bucuroşi
Lângă domn s-au adunat
Şi pahare-au închinat,
Numai unul n-a venit,
Oprişanul cel vestit!
De-i vrăjmaş şi om de ceartă,
Mihnea-vodă-acum îl iartă
Şi-l pofteşte ca să vie
Ca un frate la domnie!"

II

Oprişanul credincios
Şi de suflet omenos
Se pornea din Stoieneşti
Ş-ajungea la Bucureşti
Noaptea pe la cântători
Pân-a nu răsări zori.
Mihnea-vodă adormit
Dormea pe-un pat aurit
În cămară-ntunecată
Tot cu şaluri îmbrăcată.
Dar deodată se trezea
Şi la slugi aşa grăia:
„Slugi, aprozi, copii de casă!
Voi dormiţi şi nu vă pasă
Soarele c-a răsărit
Şi pe mine m-a trezit,
Dar voi oare nu gândiţi
Când în somn vă leneviţi
Că am ţară de domnit
Judecăţi de săvârşit
Şi boieri de boierit?"
Toţi aprozii se trezeau
Şi lui vodă răspundeau:
„Rămâi, doamne, liniştit!
Soarele n-a răsărit,
Dar în locu-i a sosit
Oprişan din Stoieneşti
Cu averi împărăteşti.
El în curte a intrat,
De zăbrea a aninat
Un cârlig de împărat,
Cu pietre scumpe lucrat,
Ce luceşte ca un soare
Într-o zi de sărbătoare.
Mihnea-vodă se scula,
Faţa albă îşi spăla,
Barba neagră-şi pieptăna,

La icoane se-nchina,
Apoi el se înarma
Şi pe Oprişan chema:
„Oprişan din Stoieneşti!
Cu dreptul să ne grăieşti
Ce-ai făcut de-ai adunat
Averi mari de împărat,
Încât nu numai averi,
Dar ai şi scutari boieri?“
„Dumnezeu mi-a ajutat
Şi eu mi le-am adunat
Din darul sfinţiei-sale,
Din mila măriei-tale!“
„Nu-l crede, măria-ta!
(Cantarul atunci striga).
El mie s-a lăudat
Ca avere-a adunat
Numai din puterea lui,
Nu din mila domnului.
Dar n-am ciudă de asta
Cât am ciudă de alta:
Oprişanul mi-a spus mie
Că aşteaptă ca să-i vie
Firman de la-mpărăţie
Să te scoată din domnie!“
Mihnea-vodă se-ncrunta
Şi din gură cuvânta:
„Pân-a veni firmanul
Piară-ntâi Oprişanul!
Jos la poartă să-l duceţi
Şi capul să i-l tăieţi!“
De vrăjmaş ce mult era,
Armaşul se bucura.
Ca o fiară se-arunca,
Pe-Oprişanu-l apuca
Şi pe scări îl îmbrâncea
Şi la moarte mi-l ducea!
Când la poartă, frate, iată
Un rădvan că se arată,
Tras de şase telegari,
Negri, ageri armăsari
Cu cozi lungi şi coame mari.
Iar înuntru o bătrână
Cu-o icoană sfântă-n mână
Şi cu haine mohorâte
Şi cu pletele albite.
Pe-Oprişan cât ea-l vedea,
Sus, la domnul se ducea,
Şi-n genunchi trupu-şi frângea
Şi grăind amar plângea:
„Alei! doamne, fătul meu!
Nu te ierte Dumnezeu
Să omori pe Oprişanul
Că-i peri până la anul!
Ştii tu, Mihneo, ori nu ştii
Că-n ziua Sântei Marii
Era, doamne, ca să-ţi vie
Firman de la-mpărăţie
Să te scoată din domnie?
Ş-aveai parte de firman

Făr' de bietul Oprişan
Care-n cale i-a ieşit
Şi-ndărăt l-a napoit
Dăruind chiar pe vizir
Cu-armăsari de la Misir,
Şi cu pungi de bani o mie
Să te lase pe domnie!"
Oprişanca nu sfârşea,
Mihnea-n curtea lui ieşea
Poruncind la toţi să saie
Pe-Oprişan ca să nu-l taie.
Dar Cantar, armaşul mare,
Îşi făcuse răzbunare;
Şi capul nevinovat
Zăcea-n ţărnă aruncat
Lângă trupul răsturnat!
Vai de omul cu păcat!
De păcat e alungat
Şi nu poate-a fi scăpat!
Vânzătorul de armaş
Fiară crudă, om pizmaş,
Fost-a gol legat la soare,
Şi de mâini şi de picioare,
Gol legat de cozi de iepe,
De patru iepe sirepe,
Care, când se opintiră,
În patru părţi se izbiră
Şi-n patru îl despărţiră!

LI

Ştefăniţă Vodă

I

Frunză verde meri creţeşti,
În oraş la Bucureşti,
L-ale case mari domneşti
De se văd în Stoieneşti,
Mândră masă e întinsă
Şi de mari boieri cuprinsă.
Tot boieri de-a oştilor,
Puterea domniilor
Şi groaza duşmanilor.
Iar în capăt cine şede?
Ştefăniţă Domn se vede,
Dar nici bea, nici veseleşte,
Ci cu ochii lung priveşte
La copila Dihului,
Surioara Mihului,
Mihului voinicului
Din valea Cobiului.
Că e mândră ca o floare,
Şi de ochi fermecătoare,
Şi de suflet iubitoare,
Unde-o vede Domnul moare!
„Copiliţă, drăguliţă,
Cu sân alb de porumbiţă,
Umple cupa mea de vin,
Ţie, dragă, s-o închin
Ş-apoi cântă-mi viers de dor
Cu glas dulce, răpitor,
Cântă-ţi, dragă, cântecul,
Că mi-e drag ca sufletul!"
Copiliţa se închină
Ca o floare de grădină
Şi-i întinde-o cupă plină,
Apoi zice încetişor
Un viers dulce, plin de dor:
„Frunză verde stejărel,
Am un frate voinicel
Şi mă tem amar de el!
Frunză verde măr domnesc,
Am un Domn care-l iubesc
Şi de dânsul mă-ngrijesc.
Vai de mine' cum să fac
Pe-amândoi să mi-i împac,
Să-mi fie traiul pe plac!"
Copiliţa nu sfârşea
Şi Domnul astfel grăia:

„Copiliță, mândruliță,
Cu sân alb de porumbiță,
Nu mai plânge, că-n curând
Împlini-voi al tău gând.
Voi, boieri ce ospătați,
Stați și nu mai închinați,
Cuvântul să-mi ascultați
Toți călări și înarmați
Cu săgeți, cu buzdugane,
Și la brâie cu arcane,
Ca să mergem despre soare
Să facem o vânătoare
După urși și căprioare,
După păsări gălbioare
Ce sunt bune de mâncare
Și plăcute la cântare!"

II

Când de zi se lumina,
Boierii se aduna
Și pe cai încăleca,
Și cu Domnul toți pleca,
Înspre munți la vânătoare,
După urși și căprioare,
După păsări gălbioare.
Și mergeau, frate, mergeau
Pân-în munți că ajungeau,
Iar când soarele-apunea,
Iată că se întâlnea
C-un cioban cu fluieraș
Și cu port de oltenaș.
Domnu-n cale-i se oprea
Și din gură-așa grăia:
„Ciobănaș cu fluieraș,
Puișor de oltenaș,
Cunoști calea codrului
De prin muntii Crișului?
Cunoști fagul Mihului
Din codrul Cobiului?"
„Cunosc calea codrului
Până-n fundul fundului,
Știu și fagul Mihului
Din codrul Cobiului".
„De știi locurile bine,
Nu mă-i duce tu pe mine?"
„Ba, te-oi duce eu pe tine
De-i lăsa tu oștile
Să-mi păzească oile,
Că de-oi pierde-o mielușea
Oi slugi un an pe ea,
Și de-oi pierde un mielușel
Oi slugi doi ani pe el".
Domnul oștile lăsa,
Cu ciobanul se lua,
Singur, singur, singurel
Pe o zare de muncel.
Iar ciobanul se-ndrepta
Către munți și mi-l purta
Pe cărări și pe potici
Ce-s călcate de voinici,

Prin hăţiş, prin cărpiniş,
Unde nu-i loc de cârniş,
El mergea, frate, mergea
Pân' ce-n codru ajungea
Drept la fagul Mihului,
Lăcaşul voinicului.
Când de fag s-apropia,
Ciobănaşul se oprea
Şi din gură-aşa grăia:
„Iată fagul Mihului,
Mihului voinicului!
Iar pe Mihul dacă-l vrei,
Cată drept în ochii mei!"

III

Domnul drept la el căta,
Ochii lui se încrunta.
Iar ciobanul se schimba,
Gluga lui îşi arunca
Şi deodată se-arăta
Cu zelar, cu buzdugan,
Cu haine de căpitan.
Apoi drept la Domn căta
Şi-n glas mare cuvânta:
„Alei! Doamne din domnie!
Ieri ai fost dat la beţie;
Astăzi venişi la trezie,
Dar n-ai prins la cuminţie.
Ce păcate te-au împins
Paloşul de ţi-ai încins?
Fostu-ţi-a silă de tine
De te-ai luat după mine.
Ori că nu te-ai săturat
Pe-a mea soră c-ai furat
Şi-ai făcut cu ea păcat
Făr-a te fi cununat?
Dar gândit-ai că păcatul
Îşi urmează vinovatul
Şi că-n lume orice faptă
Are faptă şi răsplată?"
Şi cum sta şi cum zicea
O frunză de fag smucea
Si-ntre buze o punea
Şi suna hoţiş din ea.
Frunza-n patru că plesnea,
Codrul negru clocotea,
De-un lung chiot chiotea,
De-un greu tropot tropotea,
Ş-imprejuru-le deodată
Se ivea o mândră ceată,
O ceată de voinicei,
Lotri, puişori de zmei,
Cu căciule stogoşate,
Cu chebe roşii pe spate,
Şi mustăţi de varvaric
Cum stă bine la voinic.
Lângă el cât îi zărea,
Mihul astfel le grăia:
„Fraţii mei, neferii mei,
Lotri, puişori de zmei!

Îl vedeţi voi pe ist om?
El e mare, căci e Domn,
Dar, cât e de Domn şi mare,
Minte coaptă încă n-are!
Hai, copii, de mi-l luaţi,
Prin săbii să-l fluturaţi,
Dar nimic să nu-i stricaţi,
Cale bună să-i lăsaţi,
Că de-i Domnul priceput
E destul câte-a văzut
Ca să afle, ca să ştie:
Cu Mihul nu-i de glumie!"
Domnul pe gânduri cădea
Ş-apoi astfel răspundea:
„Mihule, bujorule,
Frate, frăţiorule!
Eu la mână ţi-am picat,
Tu de moarte m-ai scăpat.
Când la mână mi-i pica,
Eu de moarte te-oi scăpa.
Vină mâini tu la domnie
Ca să vezi o cununie,
Cununia Domnului
Cu sora voinicului,
S-o fac mie soţioară,
S-o fac ţie Domnişoară!"
Astfel Domnul cuvânta,
Şi din codru se-nturna,
Iară codrul răsuna:
„Să trăieşti, măria ta!"

LII

Constantin Brâncovanul

Brâncovanul Constantin[1],
Boier vechi şi domn creştin,
De averi ce tot strângea
Sultanul se îngrijea
Şi de moarte-l hotăra,
Căci vizirul îl pâra.
Într-o joi de dimineaţă,
Zi scurtării lui de viaţă,
Brâncovanul se scula,
Faţa blândă el spăla.
Barba albă-şi peiptăna,
La icoane se-nchina,
Pe fereastră-apoi căta
Şi amar se spăimânta!
„Dragii mei, cuconi iubiţi!
Lăsaţi somnul, vă treziţi,
Armele vi le gătiţi,
Că pe noi ne-a-nconjurat
Paşa cel neîmpăcat[1]
Cu-ieniceri, cu tunuri mari
Ce sparg ziduri cât de tari!"
Bine vorba nu sfârşea,

[1] Constantin Brâncovanul a domnit 26 ani în Ţara Românească şi a fost ucis de turci în 15 august 1714 la vârsta de 60 ani. Şincai scrie în *Cronica românilor* că odată cu Brâncovanul au pierit patru feciori ai lui cărora el le-a grăit astfel în ora morţii: „Iată, toate avuţiile şi orice am avut, am pierdut! Să nu ne pierdem încai sufletele... Staţi tare şi bărbăteşte, dragii mei! să nu băgaţi seamă de moarte. Priviţi la Hristos, mântuitorul nostru, câte a răbdat pentru noi şi cu ce moarte de ocară a murit. Credeţi tare întru aceasta şi nu vă mişcaţi, nici vă clătiţi din credinţa voastră pentru viaţa şi lumea aceasta..." etc.

„Apoi, adaugă Şincai, aceste zicând el, porunci împăratul de le tăiară capetele, întâi ale feciorilor, începând de la cel mai tânăr, şi mai pe urmă a tăiat capul lui Constantin Brâncovanu, şi aruncară trupurile în mare: şi creştini, dup-aceea, aftându-le, le-au astruncat la Patriarhie."

1 Mustafa Paşa care era imbrohor.

Turcii-n casă iuruşea,
Pe tuspatru mi-i prindeau
Şi-i duceau de-i închideau
La Stambul, în turnul mare[1]
Ce se-nalţă lângă mare,
Unde zac feţe domneşti
Şi soli mari împărăteşti[2].
Mult acolo nu zăcea,
Că sultanu-i aducea
Lângă foişorul lui
Pe malul Bosforului.
„Brâncovene Constantin,
Boier vechi, ghiaur hain!
Adevăr e c-ai chitit
Pân-a nu fi mazilit,
Să desparţi a ta domnie
De a noastră-mpărăţie?
Că de mult ce eşti avut,
Bani de aur ai bătut[3]
Făr-a-ţi fi de mine teamă,
Făr-a vrea ca să-mi dai seamă!“
„De-am fost bun, rău la domnie,
Dumnezeu singur o ştie;
De-am fost mare pe pământ,
Cată-acum de vezi ce sânt!“
„Constantine Brâncovene!
Nu-mi grăi vorbe viclene.
De ţi-e milă de copii
Şi de vrei ca să mai fii,
Lasă legea creştinească
Şi te dă-n legea turcească.“
„Facă Dumnezeu ce-a vrea!
Chiar pe toţi de ne-ţi tăia,
Nu mă las de legea mea!“
Sultanul din foişor
Dete semn lui imbrohor.
Doi gelaţi veneau curând,
Săbiile fluturând,
Şi spre robi dacă mergeau,
Din cuconi îşi alegeau
Pe cel mare şi frumos,
Şi-l puneau pe scaun jos,
Şi cât pala repezea,
Capul iute-i reteza!

[1] Prin turnul mare se înţelege negreşit cetatea numită de turci Edicale, ridicată pe malul Mării de Marmara în capătul oraşului Stambul, şi pe care europenii o numesc *Şapte turnuri*.

[2] Când năştea vreo neînţelegere serioasă între sultan şi puterile europene, se închideau ambasadorii străini în cetatea Edicale, până la sfârşitul certei sau a războiului.

[3] Între pârile trimise la Poartă în contra Brâncovanului era şi aceasta, că bătuse monedă de aur în Ardeal, de câte doi şi până la zece galbeni una.

Brâncovanul greu ofta
Şi din gură cuvânta:
„Doamne! fie-n voia ta!“
Cei gelaţi iarăşi mergeau
Şi din doi îşi alegeau
Pe cel gingaş mijlociu,
Cu păr neted şi gălbiu,
Şi pe scaun îl puneau
Şi capul îi răpuneau!
Brâncovanul greu ofta
Şi din suflet cuvânta:
„Doamne! fie-n voia ta!“
Sultanul se minuna:
Şi cu mila se-ngâna
„Brâncovene Constantin,
Boier vechi şi domn creştin!
Trei cuconi tu ai avut,
Din trei doi ţi i-ai pierdut,
Numai unul ţi-a rămas.
Cu zile de vrei să-l las,
Lasă legea creştinească
Şi te dă-n legea turcească!“
„Mare-i Domnul-Dumnezeu!
Creştin bun m-am născut eu,
Creştin bun a muri vreu...
Taci, drăguţă, nu mai plânge
Că-n piept inima-mi se frânge,
Taci şi mori în legea ta
Că tu ceru-i căpăta!“
Imbrohorul se-ncrunta,
Gelaţii se nainta
Şi pe blândul copilaş,
Dragul tatei fecioraş,
La pământ îl aruncau
Şi zilele-i ridicau.
Brâncovanul greu ofta
Şi cu lacrimi cuvânta:
„Doamne! fie-n voia ta!“
Apoi el se-ntuneca,
Inima-i se despica,
Pe copii se arunca,
Îi bocea, îi săruta,
Şi turbând apoi striga
„Alelei! tâlhari păgâni!
Alei! voi feciori de câini!
Trei cuconi ce am avut,
Pe tustrei mi i-aţi pierdut,
Dare-ar Domnul-Dumnezeu
Să fie pe gândul meu
Să vă ştergeţi pe pământ
Cum se şterg norii la vânt,
Să n-aveţi loc de-ngropat,
Nici copii de sărutat!“
Turcii crunt se oţereau
Şi pe dânsul tăbărau,
Haine mândre-i le rupeau,
Trupu-i de piele jupeau,
Pielea cu paie-o umpleau,
Prin noroi o tăvăleau,

Şi de-un paltin o legau
Şi râzând aşa strigau:
„Brâncovene Constantin,
Ghiaur vechi, ghiaur hain!
Cască ochi-a te uita
De-ti cunoşti tu pielea ta?“
„Câini turbaţi, turci, liftă rea!
De-ţi mânca şi carnea mea,
Să ştiţi c-a murit creştin
Brâncovanul Constantin!“

LIII

Cântecul lui Mihai Viteazul

Auzit-aţi de-un oltean,
De-un oltean, de-un craiovean
Ce nu-i pasă de sultan?

Auzit-aţi de-un viteaz
Care veşnic şade treaz
Cât e ţara la necaz?

Auzit-aţi de un Mihai
Ce sare pe şapte cai
De strigă Stambulul vai?

El e Domnul cel vestit
Care-n lume a venit
Pe luptat şi biruit.

Spuie râul cel oltean,
Spuie valul dunărean
Şi codrul călugărean

Câte lupte au privit,
Câte oşti au mistuit
Câte oase-au înălbit?

Mulţi ca frunzele de brad,
Ca nisipul de pe vad,
Ca gemetele din iad!

Spuie corbii munţilor
Şi fiarele codrilor
Care-a fost nutreţul lor?

Fost-au leşuri tătăreşti
Şi turceşti şi ungureşti
Date-n săbii româneşti!

Alelei! Mihai, Mihai!
Căci de noi milă nu ai,
Să ne scapi de-amar şi vai![1]

---

[1] Acest cântec l-am găsit scris într-o psaltire foarte veche din biblioteca mănăstirii Neamţului. Dedesubtul cântecului erau următoarele cuvinte scrise cu slovă călugărească: „Scrisu-s-au acest viers bătrân de mine, ieromonahul Paisie, credincios rob al lui Dumnezeu, iar eu l-am auzit şi l-am învăţat de la răposatul bunul meu, Stoian Jolde armăşelul“.

LIV

Visul lui Tudor Vladimirescu

„Tudor, Tudor, Tudorel,
Dragul mamei voinicel!
De când mama ţi-ai lăsat
Şi olteni ţi-ai adunat
Pe ciocoi să-i prinzi în gheară
Şi s-alungi grecii din ţară,
Mult la faţă te-ai schimbat
Şi mi te-ai întunecat!
Spune, maică, ce te doare
Ca m-oi face vrăjitoare
De alean să te descânt,
Să calci vesel pe pământ.“
„Alei, maică! alei, dragă!
Curând visul mi-l dezleagă,
Că ştii, maică! am visat
Buzduganu-mi fărâmat!
Sabia-mi cea bună, nouă
Am visat-o ruptă-n două,
Puşca mea cea ghintuită
Am visat-o ruginită!
Maică! pistoalele mele
Le-am visat făr' de oţele,
Apoi încă-am mai văzut
Şarpe galben prefăcut
Ce purta coarne de ţap
Şi creastă roşie-n cap,
El avea ochi vânzător,
Avea grai linguşitor
Şi mă tot ruga mereu
Să mă duc la cuibul său.“
„Ba, ferească Dumnezeu,
Să nu te duci, fătul meu,
C-acel şarpe veninos
E vreun duşman ticălos,
Vreun hoţ volintiraş
Şi la inimă vrăjmaş.“
„Maică, măiculiţa mea,
Cum să scap de cursă rea?
Căci un glas prevestitor
Îmi tot spune c-am să mor“
„Dar să mori, drăguţul meu,
Facă ce-a vrea Dumnezeu!
Dar să ştii tu de la mine
Că-un român voinic ca tine

Pân ce cade, pân' ce moare
Calcă şerpii în picioare,
Căci de-un şarpe-nveninat
I se iartă un păcat"[1].

[1] Cunoscut este că visul prevestitor al viteazului Tudor Vladimirescu s-a împlinit! Fiind mişeleşte tras în lagărul lui Ipsilanti, şeful volintirilor greci, Tudor a fost şi mai mişeleşte ucis de dânşii. Nu mai este dar îndoială că cântecul poporal desemnă pe Ipsilanti însuşi prin şarpele cu ochiul vânzător, cu graiul linguşitor şi cu creastă roşie în cap.

LV

Horea şi Cloşca

Horă revoluţionară

Horea, Cloşca-s la un loc
Ş-au aprins un mare foc
Şi cântă voios în joc:
„Pe cel câmp pustiu şi-ntins
Arde-un foc de noi aprins.
Las' să ardă şi să crească,
Ca-i în ţara ungurească!
Trageţi hora ca să joc
La lumina celui foc!
Ungurean, musteaţă lungă!
Zis-am morţii să te-ajungă!
Zis-am parăi să te ardă,
Zis-am crucii să te piardă,
Trageţi hora ca să joc
La lumina celui foc!
Ungurean, câine turbat!
Multe-n lume ţi-am răbdat,
Dar venit-a timpul meu
Ca să mă răzbun şi eu!
Trageţi hora ca să joc
La lumina celui foc!
Cum răcnesc jivinele!
Cum s-aprind slăninele!
Cum ard toate satele
De-şi curăţ păcatele!
Trageţi hora ca să joc
La lumina celui foc!
M-am suit la munte-n zori

Acest cântec, de o formă mai regulată şi mai corectă, l-am pus în numărul baladelor fiindcă are un caracter istoric.

La anul 1784, Horea şi Cloşca, doi viteji români din Transilvania, sătui de jefuirile şi apăsările ungurilor, răsculară ţara în contra lor. Douăzeci mii de români răspunseră la chemarea lor şi răspândiră o groază atât de mare în maghiarime că aceasta fu silită a cere ajutor la Imperiul Austriac. Împăratul Iosef II trimise o armată întreagă asupra lui Horea şi Cloşca, care, după o luptă crâncenă, fură prinşi la 28 februarie 1785 şi aspru pedepsiţi cu moarte. Tradiţia spune că ei au fost închişi în curse de fier şi purtaţi prin toate satele şi că apoi au fost arşi de vii în ochii poporului.

Ş-am prins fulgerul din nori,
Şi de sus din înălţime
L-am izbit în ungurime!
Trageţi hora ca să joc
La lumina celui foc!
Horea, Cloşca, la un loc,
Părăsiţi de-al lor noroc,
Ard, cântând voios în foc!

DOINE[1]

[1] Doinele sunt cântece de iubire, de jale şi de dor, plângeri duioase ale inimii românului în toate împrejurările vieţii sale.

Un muzician de mare talent, dl Henri Erlich care a locuit câţiva ani în România şi a publicat un album de arii româneşti, zice în precuvântarea acelui album:

„Naţionalitatea românilor se arată curată şi necontestabilă atât în limba şi datinile lor, cât şi chiar în muzica lor deosebită de oricare alta. Negreşit ariile româneşti vor părea foarte curioase popoarelor Occidentului pentru melodia lor cu totul originală şi câteodată putem zice sălbatică, şi pentru acompaniamentul lor ce cuprinde uneori acordurile cele mai capricioase, cele mai bizare, şi alteori foarte simple şi monotone. Ele au însă o expresie de melancolie dulce şi dureroasă chiar. Sunt mai cu seamă unele pasaje misterioase care fac să se prezinte dorinţe înfocate şi ascunse în fundul inimii, şi care se manifestă printr-un soi de plânset melodic. Acestea sunt ariile doinelor; cât pentru acele de dans, horele, ele răsună cu o veselie nebunatică, zgomotoasă, ca acea veselie la care omul nenorocit se dedă în momentele sale de uitare şi de plăcere".

Vezi articolul intitulat *Melodiile româneşti* în *România literară*, foaie publicată în Iaşi în anul 1855.

Unele doine poartă şi numele de cântece *voiniceşti* în Moldova, *olteneşti* în Valahia şi *haiduceşti* în Ardeal.

I

Doina

Doină, doină, cântec dulce!
Când te-aud, nu m-aş mai duce.
Doină, doină, vers cu foc!
Când răsuni, eu stau în loc.
Bate vânt de primăvară,
Eu cânt doina pe afară,
De mă-ngân cu florile
Şi privighetorile.
Vine iarna viscoloasă,
Eu cânt doina-nchis în casă,
De-mi mai mângâi zilele,
Zilele şi nopţile.
Frunza-n codru cât învie,
Doina cânt de voinicie.
Cade frunza jos în vale,
Eu cânt doina cea de jale.
Doina zic, doina suspin,
Tot cu doina mă mai ţin.
Doina cânt, doina şoptesc,
Tot cu doina vieţuiesc!

II

Lunca țipă, lunca zbiară

Lunca țipă, lunca zbiară
Pentru-un pui de căprioară.
Vai de biata inimioară,
Ca şi lunca, geme, zbiară
Pentru-o puică bălăioară.
Frunza creşte, frunza cade,
Căprioara nu-o mai roade.
Vai de mine! ce m-oi face?
Doru-n sufletul meu zace
Ş-inimioara-mi nu mai tace!
Inimă, fii răbdătoare,
Ca pământul sub picioare,
Pân' ce puica bălăioară
S-a întoarce-n luncă iară
Cu cel pui de căprioară.

III

Urâtul

Of! urât, urât, urât!
Boală far' de crezământ!
De te-ai duce-n codri, duce,
Ursu-n labe-i să te-apuce!
Urâtul din ce se face?
Din omul care nu-ți place.

Urâtul din ce-i făcut?
Din omul care-i tăcut.
Cine a scornit urâtul,
Nu-l înghită pământul!
Că mie de mult urât
Sufletu-mi s-a amărât!

IV

Cântecul răzeşului

Frunză verde de cireş,
Lung e drumul pân' la Ieşi,
Lung e drumul şi bătut
Din Siret şi pân-în Prut!
Nu-i bătut de car cu boi,
Ci-i bătut tot de nevoi
Şi de păcatele mele
Cele multe, cele grele!
Ard-o focul răzeşie![1]
Eu chiteam că-i boierie,
Şi-i numai o sărăcie!
Pentru-o palmă de pământ
Zilele mi-am dat în vânt.
Ani întregi m-am judecat
Şi nimic n-am câştigat!
Eu umblam la judecată,
Copiii plângeau pe vatră,
Nevasta-mi zăcea lăsată.
Dare-ar Domnul Dumnezeu
Să fie pe gândul meu!
Lăsa-m-oi de răzeşie
Să apuc în haiducie
Ca să-mi fac sfânta dreptate
Cu cea ghioagă de pe spate,
Să-mi aleg judecători
Cei stejari nestrâmbători!

[1] Nenorocita clasă a răzeşilor, printre care se găsesc coborâtorii celor mai mari familii din vechime, a avut mult a suferi, sub domnia lui Mihail Sturdza, de răpirea boierilor vecini cu moşiile lor. Mulţi din acei mici proprietari au preferat a se desface de pământurile lor şi a deveni clăcaşi pentru ca să scape de prigoniri.

V

Cântecul plugarului

Ardă-te-ar focul, pământ,
Şi te-ar bate Domnul sfânt!
Căci îmi eşti duşman cumplit!
Ce-am semănat n-a ieşit.
Semănat-am grâu de vară,
A ieşit numai negară.
Semănat-am orz, oves,
A ieşit mohor de şes.
Semănat-am păpuşoi,
A ieşit iarbă-n fuşoi.
Stau în câmp şi mă gândesc.
Cu ce o să vieţuiesc?
N-am leţcaie la chimir
Să mă pot plăti de bir,
Şi de foi, şi de soldat,
Şi de Iuda blestemat.[1]
Vai şi-amar de biet român
Când e domnul rău stăpân!
N-are loc în ţara lui
Şi-i ca pleava câmpului!

[1] În toate satele Moldovei, crâşmele sunt ţinute de evrei, care, ca nişte lipitori, sug avuţiile ţăranilor, îndemându-i la beţie.

VI

Cântecul călugărului

Arză-te focul, pădure,
Ş-ai cădea sub o secure!
Arde-ar lemnele din tine
Cum arde inima-n mine,
Să-mi fac drum pân' la vecine,
Şi de sus, din mănăstire,
Unde zac în părăsire,
Să văd cârduri de copile
Care mă sfârşesc de zile,
Şi să văd pe draga mea
Care m-am iubit cu ea
În copilăria mea.
N-ar avea loc în pământ
Şi l-ar bate Domnul sfânt
Cine m-a călugărit
Şi de ea m-a despărţit!
Eu n-am fost de pustnicie,
Căci am fost de voinicie,
Nici am fost de mănăstire,
Ci de lume cu iubire,
Că mă-nchin pe la icoane
Cu ochii pe la cucoane,
Şi citesc, întorc la file
Cu ochii pe la copile.
Unde văd o fată mare,
Rasa-mi tremură-n spinare,
Unde văd puicuţa mea,
Zboară sufletu-mi la ea
Ca roiul la floricea!

VII

Nevasta tâlharului

Fost-am eu la părinţi una
Precum e în ceruri luna,
De părinţii mei iubită
Şi de dânşii potrivită
Cu luna, cu stelele,
Salba cu mărgelele,
Grădina cu florile
Şi ziua cu zorile.
Ei pământul au umblat
Să-mi găsească un bărbat.
Bărbăţelul ce mi-au dat
Era tânăr şi bogat,
Avea bani, avea inele
De-mi umplea mâna cu ele,
Dar vezi, frate, ce păcat!
Erau toate de furat.
Nu trecu chiar săptămâna
Şi pe el puseră mâna
Şi la ocnă-l înfundară
Şi cu lacrimi mă lăsară.
Decât m-aş fi măritat,
Mai bine-n foc m-aş fi dat,
C-am rămas cu rod în sân
Şi nu-i rod de bun român
Ci e rod de om mişel,
Sărăcuţ, amar de el!
De-ar fi fost el un viteaz,
Nu mi-ar fi aşa necaz,
Dar a fost un biet tâlhar
Şi de-aceea mi-e amar!

VIII

Copila murind

Cântă pasărea pe-o floare
Pentru-o fată care moare,
Cântă păsăruica-n spin,
Copila scoate venin.
Cântă păsăruica-n salce,
Copila de moarte zace.
Cântă păsăruica-n poartă,
Copiliţa dulce-i moartă!

Ah! amar sufletul meu,
Tu plângeai de dor mereu
Şi pe floare, şi pe spin,
Şi pe poarta lui Marin.
Ah! amar sufletul meu!
Ieşi curând să mor şi eu,
Să mă duc la cel mormânt,
Să mă prefac în pământ!

IX

Floricica

Frunză verde de alună,
Mă dusei noaptea pe lună,
Să găsesc o floricică
Care mult inima-mi strică,
Şi s-o-ntreb de ce-n grădină
Pleacă fruntea şi suspină?
„Eu mă plec, floarea-mi răspunde,
Căci o jale mă pătrunde,
Arde sufletu-mi şi geme,
Căci mă trec fără de vreme.
Trei zile sunt înflorită
Ş-apoi cad de vânt pălită.
De-abia cresc şi mă fac floare,
Abia mă-ncălzesc la soare,
Şi pe mine cade-ndată
Umbră neagră-ntunecată,
Încât nime nu mă vede,
Floare sunt ori iarbă verde."

X

Prutul

Prutule, râu blestemat![1]
Face-te-ai adânc şi lat
Ca potopul tulburat!
Mal cu mal nu se zărească,
Glas cu glas nu se lovească,
Ochi cu ochi nu se-ajungă
Pe-a ta pânză cât de lungă!
Lăcustele când or trece,
La ist mal să se înece!
Holerele când or trece,
Pe la mijloc să se-nece!
Duşmanii ţării de-or trece,
La cel mal să se înece.
Iar tu-n valurile tale
Să-i tot duci, să-i duci la vale
Pân' la Dunărea cea mare,
Pân' în Dunăre şi-n mare!

---

[1] *Prutule, râu bleestemat.*
Înainte de luarea Basarabiei de moscali, cântecul zicea: Nistrule, râu blestemat, fiindcă toate relele veneau de peste Nistru.

XI

Bobii

Trage, mândro, cu bobii[1],
Nu-ţi mai lăcrima ochii.
De-or cădea bobii în zece,
Să ştii că dorul nu-mi trece.
De-or cădea bobii în opt,
Să ştii că mi-e dor de tot.

[1] A trage în 41 de bobi este un obicei foarte răspândit la români. Bobii prevestesc viitorul fetelor şi al flăcăilor, şi când, după deosebitele împărţeli în zece grămezi, şi în opt, şi în cinci, şi în trei, rămâne unul pe dinafară, *bobul sositor,* atunci negreşit persoana dorită vine, dorul se împlineşte.

Babele prin sate sunt foarte dibace în tragerea bobilor pe sită. Mai sunt însă şi ţigance vrăjitoare, care se poartă din loc în loc şi spun sorţii cu oglinda sau cu cercetarea palmei de la mâna dreaptă.

Românii, ca şi strămoşii lor, au mare plecare a crede în presagiuri şi păstrează încă unele din obiceiuri antice, atingătoare de aflarea soartei.

Pe timpul romanilor, amorezii mai cu deosebire dau o mare însemnătate unor crederi copilăreşti. Lucrurile cele mai nedemne de băgat în seamă le umpleau inimile de bucurii sau de descurajare. De pildă, pocneau în mâini foi de trandafir sau de mac, sau de alun, şi dacă foaia plesnea cu vuiet, mulţumirea lor era mare, căci ei considerau pocnetul frunzelor de bun augur. Flăcăii români au încă obiceiul de a face să plesnească în palme frunze de alun.

În vechime, amorezii cercau iară să facă a sări pân-în podul casei sâmburi de măr, strângându-i între degete. Sâmburii de măr, curăţiţi de coajă, serveau la părinţii noştri ca un mijloc de galanterie către dame. La mese mari boierii prezentau cucoanelor sâmburi de măr pe vârfurile cuţitelor.

Romanii vechi considerau ca presagiuri de fericire scânteierea lămpilor sau a frunzelor de laur în foc. Unele mişcări ale trupului erau observate cu o luare-aminte serioasă. Palpitările de inimă treceau ca semne de trădare. Baterea ochiului şi a sprâncenei drepte vestea a bine, însă amorţirea degetului cel mic şi a degetului cel gros de la mâna dreaptă erau semne spăimântătoare.

De-or cădea bobii în cinci,
Să ştii că eu sunt pe-aici;
De-or cădea bobii în doi,
Să ştii că sosesc la voi,
Să ne iubim amândoi.
Iar de-a mai rămânea un,
Să ştii că eu vin nebun
Pe-o prăjină de alun.[1]

Ţiuirea urechilor, ca şi sughiţul din zilele noastre, însemna că pomenea cineva de dânşii.

Iar mai ales strănutatul avea o importanţă nemărginită în ideile lor. Ei credeau că amorul strănuta când vroia să le înştiinţeze îndeplinirea dorinţelor. Catul, pentru ca să exprime fericirea statornică a doi tineri însuraţi, zice că amorul le-a strănutat în dreapta şi în stânga. Properţiu, ca să arate că amorul înzestrase pe Cyntia cu toate darurile, o întrebă dacă acel zeu a strănutat când ea s-a născut.

Când amorezii erau îngrijiţi unii de alţii, ei puneau să le tragă în sorţi cu nişte mici tablete pe care se găseau scrise oarecare litere. Tabletele se aruncau într-o urnă, urna se scutura, se răsturna, şi aşezarea literelor căzute compunea un răspuns cuprinzător de secretele viitorului. Tragerea acelor sorţi se făcea de către copii ce sta pe pieţele publice din Roma şi din celelalte oraşe romane.

Romanii credeau şi în puterea farmecelor. Adeseori o amoreză, lăsată de iubitul ei, întrebuinţa farmece pentru ca să-l întoarne iar la picioarele ei. Afară de descântece, ea fabrica două păpuşele, una de ceară şi alta de lut, şi le apropia de foc. Cea dintâi se topea, cealaltă se întărea; astfel dar trebuia să se topească inima necredinciosului pentru amoreză. Damele romane credeau iară că la caz de necredinţă către bărbaţii lor, dumnezeul Olimpului, pentru ca să le pedepsească, făcea să le iasă noiţe pe unghii sau puşchele pe limbă. La româncele noastre noiţele făgăduesc prezenturi şi puşchelele nu mai au nici o relaţie cu necredinţa.

[1] Vezi nota 1 din balada *Cucul şi turturica*.

XII

Lena

Frunză verde salbă moale,
Apucai pe drum la vale
Ş-ajunsei pe Lena-n cale.
Eu călare, ea pe jos,
Cu gherdan de flori frumos
Şi cercei lungi de mărgele
Să tragă ochii la ele.
Calea mândrei aţinui,
O florică de-i cerui.
Cerui floarea sânului,
Ea-mi dă floarea crinului.
Cerui floarea din guriţă,
Ea-mi dă floarea garofiţă.
Cerui apă din izvor,
Ea mi-o tulbură cu dor.
Cerui apă neatinsă,
Ea mi-o dă cu dor aprinsă.
Cât am dat de-o am băut,
Lena alta mi-a părut,
Mi-a părut un toporaş
Răcorit de-un izvoraş.
De pe cal mă detei jos
Să iau floarea s-o miros,
Ea s-a prefăcut pe loc
Într-un fluturel de foc.
Vrui să-l prind, el a zburat.
Vrui să beau, apa-a secat.
Vai de mine, ce păcat!
Lena că m-a fermecat!
Fire-ai, Leno, blestemată
De-a mea minte tulburată!
Să ajungi un negru nor,
Ca să ploi lacrimi de dor!

XIII

Sora contrabandierului[1]

Frunză verde de granate,
Am avut un Toader frate
Ş-a trecut în ceea parte
Cu trei tencurele-n spate.
Iar cazacii l-au zărit,
L-au zărit, l-au urmărit,
Şi l-au prins şi l-au legat,
Şi-n carantină l-au dat
De mi-l ţin jos răsturnat,
Nebăut şi nemâncat!
Legături i-au pus de in
Ca să-l ducă la Hotin,
Şi să-l judece ruseşte
Şi să-l bată căzăceşte!
Bate vântul de la Prut,
Inimioara mi s-a rupt.
Bate vântul despre zori
Şi mă umple de fiori.
Bate vântu-n miez de noapte
Şi-mi tot pare c-aud şoapte;
„Decât m-ar băga la oaste,
Mai bine-aş zace pe coaste,
Decât în oastea rusească,
Mai bine-n cea românească.
Domnică, drăguţa mea,
Mult bine mi-era la ea,
Că-mi aşternea la răcoare
Şi mă-ntreba ce mă doare.
Vai! român, de capul tău
Cum te-ajunse ceasul rău
Şi n-avuşi măcar un frate
Ca să-ţi cate de dreptate,
Să umble cu cărţile
Să-ţi scoată dreptăţile.
Dă, Domnico, pe murgul
De-mi deschide butucul.

---

[1] Aceasta doină este compusă de o tânără ţărancă, anume Domnica din satul Crăiniceni.

[2] *Cum te-ajunge ceasul rău.*

Vezi nota 3 din balada *Mioriţa* şi balada intitulată *Ceasul rău* din *Doine şi Lăcrimioare*.

Dă-ţi, Domnico, rochiţa
De-mi deschide temniţa.
Dă şi carul cu doi boi
De mă scapă de nevoi.
Şi vin', soro, să mă vezi
Cum îmi frâng trupu-n obezi,
Să tot plângi şi să nu crezi!"

Frunză verde de granate,
Căci m-aş duce-n ceea parte
Să mai văd pe bietul frate!
Da-s o biată fată mare
Şi la lume n-am crezare,
Ci am numai ochi de plâns
Ş-un suflet de dor aprins.

XIV

Străinul

Frunză verde rozmarin,
Rău e de voinic străin!
Numai luna că-l iubeşte
Şi soarele-l încălzeşte.
Trece-n jos, se duce-n sus,
Nime nu-i dă un răspuns,
Nici îi zice: „Bun ajuns!"
Suie-n deal, coboară-n vale,
Nici o mândră nu-i stă-n cale.
Trece sate-n curmeziş,
Şi dumbrăvile-n lungiş,
Vede-o mândră fetişoară
Ca un pui de căprioară.
El îi zice: „Dragă, stă."
Ea în lături tot se dă.
El îi zice: „Vină-ncoace,"
Ea-i răspunde: „N-am ce face."

XV

Copila

Taci, bădică, nu mai spune
Că n-avem suflete bune,
C-asta-i ţara ospeţiei,
Ţara dulce-a veseliei.
Taci, bădică, nu mai zice
Că noroc nu e pe-aice,
C-a veni luna lui mai
De te-i crede chiar în rai.
Iar de-i vrea să mi te-nsori,
Să ne facem soţiori,
Da-ţi-oi dulce sărutat
Şi dulci poame de mâncat.
Două mere-n umbră coapte,
Cu izvoare dulci de lapte,
Care soare n-au văzut
Şi vântul nu le-a bătut.
Rotunzele amândouă
Şi spălate tot cu rouă,
Tot cu rouă de pe flori,
Culeasă la cântători.

XVI

Puica bălăioară

Frunză verde sălcioară,
Puiculiţă bălăioară,
Tu n-ai tată, eu n-am mamă,
Amândoi suntem de-o seamă,
Tu n-ai fraţi, eu n-am surori,
Amândoi ca doi bujori.
Vină, vină, puiculiţă,
De m-adapă cu-o guriţă,
Vin' că dorul mă omoară
Şi mă arde ca o pară.
Vai de mine! n-am crezare!
Puica-mi zice-n gura mare:
„Omorî-te-ar dorul meu
Că tu eşti viclean şi rău,
Şi tu vrei a mă-nşela,
Iară nu a mă lua."

XVII

Dorul

Frunză verde mărăcine,
Nimic se prinde de mine!
De când dorul m-a lovit
Minţile mi-au rătăcit;
De când dorul m-a cuprins,
Sufletul mi s-a aprins!
Sui în deal, cobor în vale
Şi-mi pierd ziua tot pe cale;
Valea sui, dealul cobor,
Îmi trec viaţa tot cu dor.
Puiculiţă, floare-n gură!
Când te văd în bătătură
Îmi uit plugu-n arătură
Sapa-nfiptă-n curătură,
Şi las boii ca să pască,
Plugul să se ruginească
Şi sapa să putrezească.
Alei! puico, dac-ai vrea,
Patru pluguri aş dura,
Ţara-ntreagă aş ara.
Graiul dulce de muiere
Varsă-n suflet mângâiere
Şi dă omului putere
Ca să facă tot pe vrere.
Dar nu vrei, sărman de eu!
Şi eu mor de dorul tău!

XVIII

Dragoste

Alelei! amar de mine,
Frățioare Constantine!
Rele sunt frigurile,
Mai rele-s dragostele!
Frigurile te răcesc,
Dragostele te-amețesc
Și te-aprind, te scot din minte
Și te-ajung cu dor fierbinte.
Vai de mine! ce păcat
Ele că m-au fermecat
Și-n trei zile m-au uscat,
M-au uscat, m-au veștejit
Ca stejarul înfrunzit
Când de brumă e atins
Sau de mare foc cuprins.
Alei! dragă frățioare,
Mă trec ca roua din floare
Și ca spuma de pe mare,
Când le soarbe mândrul soare.
Fă-mi o groapă la răcoare,
Că inima rău mă doare.

XIX

Cucul

Frunză verde de pelin,
Ce-mi eşti, cucule, hain,
De cânţi vara-n jumătate
Ş-apoi zbori în altă parte?
Cuculeţ, pasăre sură!
Muşca-ţi-aş limba din gură,
Cântecul să nu-ţi mai zici,
Nici să mai colinzi pe-aici.
Vara vii, vara te duci
Când îs dragostele dulci.
Cântă-mi mie încă-o dată
Că mi-e mintea tulburată.
Cântă-n dreapta mea cu foc[1],
Să am parte de noroc.
Cântă-n faţa mea cu drag,
Că ţi-oi da frunze de fag
Să nu mai fii tot pribeag.

---

[1]Vezi nota 1 din balada *Cucul şi turturica* în ediţia de faţă.

XX

Plângerea țării

Frunză verde de negară,
Vai! sărmană biata țară,
Cum te-ajunge focul iară!
Rușii vin, te calicesc,
Nemții te batjocoresc
Și ciocoii te hulesc!
Nu mi-e ciudă de străini,
Cât de pământeni haini,
Că tu dragă le-ai fost mumă
Și ei singuri te sugrumă!
Nu mi-e ciudă de muscali,
Nici de nemții bocăncari[1]
Cât mi-e ciudă de ciocoi
Că te lasă la nevoi
De țipă sufletu-n noi.
Frunză verde de neghină,
Vai ș-amar de-a ta grădină!
Cea grădină cu flori plină!
Cum o calcă, cum o strică
Niște iezme fără frică!
Cum îi smulge florile
Și-i pradă rodurile!
Frunză verde de mohor,
Vai de sânu-ți plin de dor,
Cât e el de hrănitor
Și la iepe căzăcești,
Și la câini flămânzi nemțești,
Și la pilafgii turcești,
Și la râme ciocoiești!
Sărăcuț de maica mea,
Cui a fi milă de ea?
Sărăcuț de locul meu,
Când l-a scăpa Dumnezeu?
Hai, copii, la cei stejari
Să tăiem niscaiva pari,
Țara să ne-o țărcuim
Și de iezme s-o ferim!

[1] Porecla dată soldaților austrieci care au ocupat Principatele Unite în timpul războiului Crimeii și care erau încălțați cu botine groase sau bocanci.

XXI

Călărețul

Din Siret şi până-n Prut
Murgul apă n-a băut,
Iarbă verde n-a păscut,
De-a păscut în câmp vreodată,
A păscut iarbă uscată
Ş-a băut apă din baltă
Cu glod negru-amestecată.
Ţiu, ţiu, ţiu, murgule, zboară
Pân' la verde dumbrăvioară,
S-ajungem încă cu soare,
La Florica, dulce floare,
Că m-aşteaptă cu mâncare
Şi cu dulce sărutare.
Ţiu, ţiu, ţiu, murguţul meu,
Fugi în zbor ca dorul meu
Că eu, frate, bine-ţi vreu.
Calcă, murgule, lupeşte
Şi te-aşterne iepureşte,
Că zăresc în bătătură
Mândra mea cu mierea-n gură
Să-mi dea mie flori din sân,
Să-ţi dea ţie braţ de fân.

XXII

Fântâna cu doi brazi

La fântâna cu doi brazi
Am ucis doi unguri fraţi
Pentru-o puică ungureancă
Care nu mi-era duşmancă,
O copilă din hotar,
Fată de boier maghiar.
La fântână ea cum sta,
Braţe albe-şi arăta.
Eu pe loc mă fermecai
Braţele-i le sărutai,
Şi copila se pleca
Şi pe braţe-i mă culca.
Iar cei fraţi cam tinerei
S-aprinseră ca doi zmei
Şi de mine se legară
Şi pe mine s-aruncară.
Eu măciuc-am ridicat,
Pe-amândoi i-am şi culcat
Şi sub brazi i-am îngropat,
La crucile drumului,
La răcoarea vântului,
Şi la cap şi la picioare
Le-am pus flori de lăcrimioare,
Câte fete-or trece-n cale
Să le plângă-amar de jale.

XXIII

Ciocoiul

Frunză verde baraboi,
Mă-ntâlnii cu un ciocoi:
„Bună cale, măi române"
„Mulţumim, ciocoi de câine"
„Măi mojice, tu eşti beat"
„Latră, ciocoi gulerat,
Că eu astăzi n-am mâncat"
„Măi mojice, mojic rău,
Las' că mi te-oi drege eu
Când a veni birul greu".
„Alelei! pui de ciocoi!
De te-aş prinde la zăvoi,
Să-ţi dau măciuci, să te moi,
De piele să te despoi.
Ca să-mbrac cu pielea ta
Pistoalele şi flinta,
Vântul să nu le pălească,
Ploi să nu le ruginească,
Ochiul să nu le zărească".

XXIV

Corbul

Corbe, corbe, frăţioare!
Ce tot croncăneşti la soare?
Ori ţi-e foame, ori ţi-e sete,
Ori ţi-e dor de codrul verde?"
„Şi-mi e foame, şi-mi e sete,
Şi-mi e dor de codrul verde.
Aş mânca inimi din sân
Ş-aş bea sânge de păgân.
Aş mânca rărunchi de cal
Ş-aş bea sânge de moscal;
Aş mânca foi de stejar
Ş-aş bea sânge de tătar;
Aş mânca faguri de roi
Ş-aş bea sânge de ciocoi!"

XXV

Codrul

Arde-mi-te-ai, codre des!
Văd bine că s-a ales
Din tine să nu mai ies!
Am intrat făr' de musteaţă
Ş-acum arunc cărunteaţă.
Am intrat pui de român
Ş-am ajuns moşneag bătrân!
Alei! codre blestemat!
Mă ţii de tine legat,
Şi eu mult m-am săturat
A trăi tot depărtat
Şi de lume-nstrăinat.
Căprioară, surioară,
Dor de lume mă omoară,
Roade poala codrului,
Să-mi văd faţa dorului
Şi să merg la mândra mea
Care m-am iubit cu ea,
Din copilăria mea.

XXVI

Voinicul

Cine-i tânăr şi voinic
Iese noaptea la colnic
Fără par, fără nimic,
Fără paloş, nici pistoale,
Numai cu palmele goale!
Cine-i tânăr şi viteaz
Bujori poartă pe obraz
Şi la potiri se arată
Pieptul gol, faţa curată,
Şi cât scoate un cuvânt
Cad neferii la pământ,
Cum se scutur perele,
Perele şi merele.

XXVII

Doina voinicească

Frunză verde şapte brazi,
Fost-am noi vreo şapte fraţi
Ş-au pierit cinci într-o marţi,
Şi rămas-am numai doi
De umpleam lumea de noi,
Ş-a pierit unu-ntr-o joi,
Şi rămas-am numai eu,
De arde sufletul meu,
Frunză verde siminoc,
De scârbă, de mare foc,
Stau în codru şi gândesc
Ce să fac ca să trăiesc?
Să m-apuc de plugărie,
Ori s-apuc în haiducie?
Măiculiţă, ce m-oi face
Plugăria că nu-mi place,
Că de când eram eu mic
Aveam semne de voinic.
În loc să mă leg de sapă
Eu duceam murgul la apă,
Iar când murgul necheza
Doru-n mine se trezea,
Dor de codru înverzit,
Cum e bun de voinicit.
Când eram de şapte ani
Luam miei de la ciobani,
Fără plată, fără bani.
Când eram de optsprezece,
Cercam vinul dacă-i rece,
Pivniţa de-i răcoroasă,
Crâşmăriţa de-i frumoasă.
Când eram de douăzeci,
Mă legam de turci, de greci
Şi de capete-i scurtam
Şi aleanu-mi uşuram.
Dar acum sunt om stătut,
Şi păţit, şi priceput
Şi văd bine că-i dat mie
Ca să mor în haiducie.

XXVIII

Alta

Frunză verde de cicoare,
Când văzui vara cu soare,
Cătat-am pădurea deasă
Ca să ţin cu dânsa casă,
Ş-am cătat galbeni tăieţi
Să fac zale la băieţi,
Ş-am cătat galbeni uşori
Să fac rochii la surori,
Dar găsii numai rubiele
De făcui cercei cu ele
Şi salbe mândrelor mele.
Bistriţo, apă de munte!
Bistriţo, şiroi de frunte!
Ce te făcuşi Dunăre
Şi te umflaşi tulbure
De nu pot trece prin tine
Cu baltagul la ciochine?
Să mai ies, colo, pe vale,
Ca să mă aşez în cale,
În calea ciocoilor,
În trecerea oilor?
De cinci zile, frăţioare,
Stau pe murgul meu călare
Tot cu mâna pe pistoale
Şi cu ochii tot pe vale.
Mă tot uit uitare lungă,
Doar norocul să m-ajungă.
Şi norocul nu m-ajunge
Şi mijlocul mi se frânge
De greul păcatelor,
De sarcina armelor:
Murguleţ, copită mică!
Ian mai du-mă la potică,
În poiana din pădure
Unde mândra strânge mure,
Şi mă du în Valea-Seacă
Să aştept ziua să treacă,
Iar când a-nsera de noapte
Să mai cerc durda ce poate.
Oliolio! soare rotund!
De-ai apune mai curând,
Că mie mi s-a urât
De suit, de coborât,
Tot suind din vale-n deal
Cu mâna pe iatagan,
Coborând din deal în vale
Tot cu mâna pe pistoale!

XXIX

Alta

Frunză verde de susai,
Mă-ntorsei iară pe plai
Cu mireasa pe sub strai[1]
Să mai prind ceva de trai!
Pe mândruţa să mi-o-mbrac
Cum i-a fi mândrei pe plac.
De când plaiul am lăsat,
Traiul bun eu l-am uitat.
Arma-n sân mi-a ruginit,
Nimic n-am agonisit.
Mă lăsai pe plai deoparte,
Unde soare nu străbate
Sub frunziş de ciritei,
Unde trec turme de miei
Şi mocani bogaţi de vite,
Cu chimirele ticsite.
Nu ştiu turmele lua-le-aş,
Ori chimirele zmunci-le-aş
Că nu-i vreme de pierzare,
Că s-aude-n depărtare
Zgomot de potiră tare.
Frunză verde de agude,
Ian vezi frate ce s-aude?
Graiul dulce-a mândrei mele
Ori zgomot de potiri grele?
De-a fi puica mea frumoasă,
Ad-o sfântul sănătoasă,
Sufletul să-mi răcorească,
Zilele să-mi îndulcească,
Iar de-a fi potira grea
Care paşte viaţa mea,
Las' să vie că-am o flintă
Pentru potiră gătită,
Să-i pun plumbul subsuoară,
S-o străbată-n inimioară!

---

[1] Adică cu arma, vezi nota 4 din balada *Doncilă*.

XXX
Alta

Frunză verde clocotici,
Haideţi, frate, de pe-aici,
Că nu-i bine la potici,
Frunza-n codru s-a rărit
Satele s-au înmulţit,
Potirele s-au pornit!
Haideţi iarna la stăpân
Să cărăm mereu la fân,
Haideţi iarna la ciocoi
Să cărăm fân pentru boi
Pân ce-a da frunza-n cătun
Ş-a cânta cucu-n alun.
Primăvara de-a veni,
Iar la codru ne-om porni
Şi prin frunzi iar vom cânta
Şi de grijă ne-a purta
Plaiul cu pădurile,
Pădurea cu murele,
Seleaful cu armele,
Armele cu gloanţele.

XXXI

Alta

(*A lui Ion Petreanu*)[1]

Bată-l crucea om bogat,
Om bogat şi făr' de sfat!
Toată vara l-am rugat
Sa-mi dea bani pe adunat,
Măcar două, trei parale
Să-mi cumpăr la copii sare,
C-am făcut o turtă-n vatră
Ş-am făcut-o nesărată.
Dacă văzui şi văzui,
Îmi luai coasa din cui
Şi mi-o pusei pe spinare
Şi plecai la Lunca Mare.

[1] Acest Ion Petreanu sau Ion Petrariul, după cum îl numesc unii dintre lăutari, a hoţit sub domnia lui Mihail Sturdza şi a ţinut drumul mai cu seamă în Lunca Mare din Ţara-de-Jos.

Începutul baladei lui zice:

Cine trece-n Lunca Mare?
Ion Petreanu călare,
Cu celmaua despre soare
Cât o roată de car mare,
Cu trei rânduri de pistoale
Ş-un baltag legat de şale.

După ce a fost prins întâia oară, el a fost scăpat din ştreang de mitropolitul Veniamin care îl şi luă pe lângă sfinţia sa în curtea Mitropoliei cu sperare ca îl va aduce astfel pe calea pocăinţei. Zadarnică cercare. Ion Petreanu adeveri proverbul ce zice că „Năravul din născare leac nu are". Într-o primăvară, atras de farmecul vieţii aventuroase, el se făcu nevăzut din Iaşi şi se ivi iarăşi în Lunca Mare cu o ceata de voinici. Hăituit de potiră, ca o fiară sălbatică, şi prins de-a doua oară, el fu spânzurat în câmpul de la Frumoasa, de însuşi tovarăşul său Gavril Buzat, ţigan de soi care primi a se face călău pentru ca să-şi scape viaţa.

Aici e locul să facem observare că niciodată un român nu s-a dedat la trista meserie de călău. Chiar din letopiseţe se vede că toţi călăii au fost străini.Tomşa avea unul pe lângă el care era ţigan şi care, când veneau boierii la curte să se închine Domnului, ziceau: „Măria-ta! s-au îngrăşat berbecii, îs buni de tăiat".

Trăsei două, trei pârloage,
Foamea la pământ mă trage!
Dacă văzui şi văzui,
Două, trei cruci îmi făcui,
Luai coasa de picior
Şi-n văzduh îi detei zbor,
Ş-o izbii de-un păducel,
Sări coasa din căţel.
Iaca stăpânul călare
Că-mi aduce de mâncare
Mălai negru zguruit
Şi uscat, şi mucezit.
N-apucai să-mbuc o dată,
Ciocoiul îşi face plată
Şi mă ia la schingiuit
Că nimic nu i-am cosit.
Eu o palmă îi detei
Şi toţi dinţii că-i scosei.
Dacă văzui şi văzui,
Şoim de codru mă făcui
Şi de când m-am haiducit
Drag îmi e drumul cotit.
Când văd tabere venind
Şi ciocoii-nalbăstrind,
Mă fac broască la pământ,
Îmi aşez durda spre vânt
Şi mi-i iau la căutare
De la cap pân-la picioare,
Şi chitesc şi socotesc
Pe unde să mi-i lovesc?
La retezul părului,
Pe din dosul fesului,
Unde-i cald ciocoiului.
Eu chitesc, durda pocneşte,
Ciocoiul se vârcoleşte
Şi de zile se sfârşeşte.
Las' să moară ca un câine,
Că i-am zis ades: „Stăpâne!
Nu-ţi tot bate joc de mine,
C-a veni vara ca mâine,
De te-oi prinde-n' Lunca Mare
Să-ţi fac divan pe spinare
Şi să te calc în picioare
Ca pe-un şarpe otrăvit,
Ca pe-un duşman ne-mblânzit."

[1] Boierii generaţiei trecute care purtau costumul bizantin, adică anteriu, giubea, işlic şi mestii, aveau obiceiul a-şi rade ceafa. La anul 1821, când Tudor Vladimirescu a intrat în Bucureşti, mulţi din boieri înspăimântaţi se schimbaseră în haine proaste, iar pandurii lui Tudor dacă puneau mâna pe vreunul ziceau: „Cataţi-l la ceafă, măi, ca să vedem de-i ciocoi."

XXXII

Alta

Sub poale de codru verde[1]
O zare de foc se vede
Şi la zarea focului
Stau voinicii codrului!
Nu ştiu zece sau cincisprece
Sau peste sută mai trece.
Ştiu că beau vinaţe reci
Şi că frig vreo cinci berbeci.
Dar nu-i frig ei cum se frige,
Ci-i anină prin cârlige
Şi-i întorc prin belciuge
Să le facă carnea dulce.
Iar cum sta şi ospăta
Căpitanul şuiera,
Ei ospăţul şi-l lăsau
Şi la luptă alergau;
Luptau ei cât ce luptau,
Potiraşii alungau,
Da-n codru când se-ntorceau
Nici un os nu mai găseau,
Că-n urma voinicilor
Calcă ceata lupilor
De prin fundul codrilor.

[1] Unii lăutari cântă această Doină în următorul chip:
Sub poale de codru verde
O zare de foc se vede,
Iar la zarea focului
Stau haiducii codrului,
Nu ştiu zece sau cincisprece
Ori peste sută mai trece,
Ci mi-şi frige un berbece,
Dar nu-l frige cum se frige,
Ci-l înfige în cârlige
Şi-l întoarce prin belciuge
Ca să-i fie carnea dulce.
Sub umbră de păducel
Voinicii mănânc din el
Şi din gură zic astfel:
„Codre, codre înfrunzit,
Ţine-mă-n tine ferit,
Că nimic nu ţi-am stricat
Şi nu mă simt vinovat:
În tine de când intrai
Numai o creangă tăiai,
Armele de-mi atârnai.
Le-aş fi pus, codre, pe jos,
Dar pământu-i umedos
Şi fierul e ruginos.
Codre, codre, duşman eşti!
Tu voinicii amăgeşti
Şi de duşman nu-i fereşti.
Cât eşti, codre, de frunzos,
Iarna putrezeşti tu jos
Şi voinicii zac la gros!

XXXIII

Turturica

Amărâtă turturică,
O! sărmana, vai de ea!
Cât rămâne singurică
O! sărmana, vai de ea!
Zboară tristă prin pustie
O! sărmana, vai de ea!
Mai mult moartă decât vie.
Cât trăieşte tot jeleşte,
Cu alta nu se-nsoţeşte.
Trece prin pădurea verde,
Dar ea pare că n-o vede.
Zboară, zboară până cade
Şi pe lemn verde nu şade,
Iar când stă câteodată,
Stă pe ramură uscată
Ori se pune pe o stâncă
Şi nici bea, nici nu mănâncă.
Unde vede apă rece,
Ea o tulbură şi trece,
Unde vede-un vânător,
Către el se duce-n zbor.

XXXIV

Ciobanul

De mic, sărăcuţ de mine,
Crescui tot pe mâini străine.
    Sărăcuţ de maica mea!
Mă băgai la cioban slugă,
Îmi deteră caţă, glugă.
    Sărăcuţ de maica mea!
Luai oile-n porneală
Să le duc la păşuneală,
    Sărăcuţ de maica mea!
Lupii-n goană le luară,
Jumătate le mâncară.
Când văzui în cea din urmă
C-o să rămâi fără turmă,
Plec spre bâlci după tocilă
Cu gândul cam pe teşilă.
Când trecui la crâsmă-n vale,
Crâşmăreasa-mi iese-n cale
Şi mă strigă: Vin', băiete!
Şi să gust vinul îmi dete.
Vinul bun, ocaua mare,
Băui vinul de gustare.
Băui trei zile de vară,
Strigând scoate mereu, cară.
Cu lăutari şi cu gloată
Băui, nene, turma toată.
    Sărăcuţ de maica mea!
Când văzui că după toate
Încă şi dator mă scoate,
O capră ce-mi rămăsese
Şi prin crânguri se dusese
O luai la căutare
Cât e ziulica mare.
Capra-n deal, capra-i în vale,
Nici că vrea să-mi steie-n cale.
Azvârlii măciuca-n sete,
Capra peste cap se dete.
Alergai cu-o rugioară
S-o junghiu sub bărbioară.
Măcelarii alergară,
Carnea-ndată-o cumpărară,
Şi pielea ei tăbăcarii
Şi maţele lăutarii.
Iaca veni şi românul
Păgubaşul şi stăpânul,
Mă lega vârtos de coate
Cerând seamă pentru toate,
    Sărăcuţ de maica mea!
Ş-aşa, nene, din beţie
Mă trezii în puşcărie!

XXXV

Alba de la munte

„Albo, Albo de la munte!
Ce-ai pus fesciorul pe frunte[1]
Că ţi-au ieşit vorbe multe.“
„Las’ să iasă că nu-mi pasă,
Inima-mi de dor e arsă,
Că bădica-i dus de-acasă,
Să-mi cosească fân cu rouă,
Frânge-i-s-ar coasa-n două,
Să vie la alta nouă!
Să-mi cosească fân, costrele,
Facă-şi coasa bucăţele,
Să vie-n braţele mele!
Să-mi cosească fân cu floare,
Ca să-mi fie de răcoare
La cap şi la ţâţişoare.
Zică lumea, că-i dau pace,
Eu m-oi purta şi voi face
După cum lui badea-i place.
Zică lumea ce va zice,
Ea n-a putea să ne strice,
Dragostea să ne-o ridice;
Că mă ţine badea bine,
Inima lui e la mine
Ş-a mea o poartă cu sine.
Inima lui îmi grăieşte,
Ş-a mea lui încă-i şopteşte;
Una de alta doreşte,
C-amândouă sunt legate
Cu legături înfocate
Ş-una pentru alta bate.
Acel lanţ ce le cuprinde
Între ele când se-ntinde
Cu mare foc le aprinde,
Iar când s-adun amândouă,
Atuncea parcă le plouă
O răcoreală de rouă.
Aşa le e jurământul,
Îs legate cu cuvântul
Să le despartă pământul!“

[1] Româncele de pe malul Dunării şi o parte din acele de la munte poartă fesuri mici roşii pe cap. Cucoanele bătrâne din generaţia trecută purtau fesuri albe şi, pe deasupra fesurilor, testemeluri subţiri de Tarigrad împodobite cu bibiluri.

XXXVI

Spune, mândro

Spune, mândro, mergi, nu mergi?
Din două una să-ţi alegi
Spune, mândro, vrei, nu vrei?
Că colea mă roagă trei.
Aide, mândro, să fugim,
Unde-om putea să trăim,
Că satul ni s-a mărit
Şi nu mai e de trăit.
Unde sunt cu trei, cu doi,
Vorba le e tot de noi,
Şi fac sfaturi pe ascuns
Să ne facă-un neajuns.
Vină, mândro, mai curând
Că de nu, te las plângând
Şi mă duc peste Muscel
Unde n-am duşmani de fel,
Că n-am ce-mpărţi cu el.

XXXVII

Buruian de leac

Aoleo! mamă Ileană!
Cată-mi vreo buruiană[1]
Şi cu mine-ţi fă pomană.

Mergi în câmp de-alege-un smoc
Tot de mac şi busuioc,
Să-mi stingi inima de foc.

[1] În toate satele sunt babe care au specialitatea de a lecui bolnavii cu buruiene culese mai cu seamă în ziua de Sânziene după Rusalii. Ele întrebuinţează cu destulă dibăcie unele leacuri ce se numesc doftorii băbeşti; dar mai totdeauna acele leacuri sunt întovărăşite cu descântece. În notele baladei *Cucul şi turturica* am dat două descântece, acela *de deochi* şi *de iele*; mai adăugăm aici altele trei. Acele *de pocitură*, *de săgetătură* şi *de muşcătura şerpilor.*

Descântec de pocitură

Păsărică albă
Cu aripa albă!
Din piatră-ai crescut,
Cu nori te-ai bătut,
Trei picături din tine-au căzut:
Una de lapte, una de vin
Şi una de venin.
Cel ce-a băut laptele s-a săturat,
Cel ce-a băut vinul s-a îmbătat,
Iar cel cu veninul a crăpat.
Aşa să piară pocitura din pocit,
Pân-într-o clipă să fie lecuit
Şi să rămâie ca pomul înflorit!

DESCÂNTEC DE MUŞCATUL ŞERPILOR

Sub o tufă-n poieniţă
Este-o fântâniţă
Şi-n fântână-o pietricică
Rece, vineţică,
Şi sub piatră-un şerpurel
Cu dinţi de oţel.
Dinţii apuc de piele, pielea de carne, carnea de os
Şi prin trup trece un fulger veninos.
Dar cum iese dintre nori

C-a fi azi o săptămână,
Am văzut pe la fântână
O puicuţă de română,
Şi de-atunci dorul mă frânge,
Soarele din cer mi-l stinge,
Şi la groapă mă împinge.
Dragostele tinerele
Nu se fac din viorele,
Ci din buze subţirele.
Blestemat să fie locul
Unde mi s-a aprins focul
De-mi tot plâng acum norocul.
Blestemat să fie ceasul
Când i-am urmărit eu pasul
Şi i-am auzit eu glasul.
Cu pasul m-a rătăcit,
Cu glasul m-a ameţit;
Liniştea mi-am prăpădit!

Fulgerii strălucitori,
Aşa să iasă din os, din carne, din piele
Muşcăturile rele
De dinţi de oţel
Celui şerpurel
Ce stă sub pietricică
În fântâna mică,
Sub tufă sălbăţică.

Cu aceste cuvinte se descântă o cofiţă nouă cu apă ne-nceputā, în vreme ce vrăjitoarea tulbură apa cu trei vărguţe de alun. Apoi se deşartă cofiţa descântată pe rana muşcăturii.

DESCÂNTEC DE SĂGETĂTURĂ

Plecat-au nouă fete fecioare
Pe cale, pe cărare.
Şi-ntr-o mândra vale,
La mijloc de cale,
Maica Domnului le-a întâlnit
Şi din carul ei de aur astfel le-a grăit:
„Unde mergeţi pe răcoare,
Voi, nouă fete fecioare?"
„Mergem la biserica cea mare
Cu trei altare.
Ne-am luat năframele
Să ştergem icoanele,
Ne-am luat ştergarele
Să curăţim stranele,
Ne-am luat măturile
Să măturăm scările".
„Voi, nouă fete fecioare,
Luaţi toate câte o floare
De sub a mele picioare
Şi vă duceţi colo-n sat,
La cel bolnav săgetat,
Cu ochii să-l mângâieţi,
Cu florile să-l ştergeţi
De junghieturi,
De săgetături,
Să rămână curat luminat,
Cum Dumnezeu l-a lăsat".

XXXVIII

Cucul

Vine cucul de trei zile
Peste văi, peste movile
Şi loc n-are să se puie,
Să cânte, focul să-şi spuie.
Pune-s-ar pe-o rămurea
Aproape de casa mea,
Să-mi tot cânte, cânte-n faţă,
Şi seară, şi dimineaţă.
De-ar fi cucul voinicel,
Mi l-aş prinde argăţel
Şi cămăşi subţiri i-aş toarce
Şi l-aş purta cum îmi place.
De-ar fi cucul un viteaz,
El mi-ar trece de necaz;
Dar e cucul păsărea,
El cântă pe rămurea
Şi zboară pe unde vrea,
Nu-i pasă de jalea mea!

XXXIX

Altul

Unde-aud cucul cântând
Şi mierlele şuierând
Nu mă ştiu om pe pământ!
Eu zic cucului să tacă,
El se suie sus pe cracă
Şi tot cântă de mă seacă,
Iar mai jos pe-o rămurea
Cântă şi o turturea
Tristă ca inima mea.
Cucul zice de pornire
Turturica de jelire
Ş-al meu suflet de pieire!

XL

Trandafirul

Am iubit un trandafir;
Duşmanii l-au pus la bir!
Nu l-au pus ca pe-un copil,
Ci l-au pus ca pe-un mazil.
El de frică s-a răznit
Şi s-a dus la haiducit.
S-a dus, nene, m-a lăsat,
La toţi pare bine-n sat,
Numai mie-mi pare rău
C-a fost puişorul meu.
Dar m-oi duce şi eu, duce
Unde-i drumul în răscruce
Trandafirul să-l găsesc
Şi de sânu-mi să-l lipesc,
Că de sân de s-a lipi
El mai bine a înflori
Şi şi-a plăti birul său
Vărsând rouă-n sânul meu!

XLI

Mormântul

Fost am pe unde-am iubit,
Pe mândruţa n-am găsit
Şi m-am lăsat după vânt
Şi am dat de un mormânt.
Vântu-mprejur suspina,
Iarba-ncet se clătina,
Sărăcuţ, amar de mine!
De-aş simţi moartea că vine,
Aş lăsa cu jurământ
Să mă-ngroape-n cel mormânt!

XLII

Drum la deal…

Drum la deal şi drum la vale
Îmi fac veacul tot pe cale,
N-am în lume sărbătoare,
Nici n-am partea mea la soare.
Bat-o crucea ursitoare
Care s-a ursit pe mine
Să n-am nici o zi cu bine!
Ostenit mereu de ducă
Noaptea-n codri mă apucă,
Copacilor sunt nălucă!
Ochii-mi nu se mai usucă!
Unde merg, în orice parte
Dragostele-mi sunt deşarte,
Aolică, lică floare!
De n-ai fi fermecătoare
Nu m-ai abate din cale
Să calc pe urmele tale!

XLIII

Floricică-n foi albastră

Floricică-n foi albastră!
Păcat de dragostea noastră
Că e lumea rea şi hoaţă,
Umblă-n faţă să ne-o scoaţă.
Toţi strig şi fac gură largă
Dragostea ca să ne-o spargă,
Of! draga mea-n-lume una,
Mai frumoasă decât luna,
Cu feţişoara ca crinul
Şi cu ochii ca seninul,
Din mână dacă m-ar pierde,
Cine o să te dezmierde?
Cine-o să-mi apuce locul
Să-şi fericească norocul?

XLIV

Aolică, daolică

Aolică, daolică!
Mult mi-e drăgulița mică!
Aş lăsa-o de-ar mai creşte,
Dorul crunt mă pridideşte.
Ah, fetiță, fetişoară!

Creşte, fă-te mărişoară,
Să trăim cât avem viață
Cu iubire şi dulceață;
Să trăim cât a vrea sfântul,
Să ne despartă pământul!

XLV

Fratele răzneț

Aoleo, frate răzneţ!
Ce ne treci ca un drumeţ
Şi nu vii să ne mai vezi?
Ori ne ştii morţi între vii
Pe la noi de nu mai vii?
Ori ceva te am amărât
Într-atât de ne-ai urât?
Ce ţi-am făcut să ne uiţi,
La noi să nu te mai uiţi,
Ce te-a tras să te rázneşti
Şi să nu ne mai iubeşti?
Vină, vin' încai acum,
Te mai abate din drum,
Că de când mi te-ai răznit
Şi la noi n-ai mai venit,
Potecile îţi privesc,
Urmele ţi le jelesc,
Că pe unde tu călcai
Când veneai şi când plecai
Eu mereu le măturam
Şi cu flori le presăram,
Iar acum, de când nu vii,
Au crescut tot bălării,
Că de când ne-ai părăsit,
Cărările au înverzit,
Sufletu-mi s-a amărât,
Faţa mi s-a veştejit,
Soarele s-a înnegrit.

XLVI

Bolnavul

Scoală, sufleţele, scoală,
Scoală să vedem ce boală,
Ce boală te împresoară,
Te doboară, te omoară?
Scoală, un cuvânt îmi spune,
Nu tăcea, nu mă răpune,
Că de când nu-ţi este bine,
Nu te-ai mai uitat la mine,
Ci te uită, dragul meu,
Să priveşti cum te plâng eu,
Cum te bocesc, cum te plâng
Şi de jale cum mă frâng!

XLVII

Despărțirea

Unde te duci, bărbățele,
Și cui mă lași, sufletele?
Cum de nu te-nduri de mine
Și lași să plâng după tine?
Te întoarce și te uită
Ca să-mi vezi jalea cea multă.

Vai! nu mai pot, cad pe cale.
Mă sfârșesc amar de jale.
Stai, drăguțul meu cel dulce,
Stai, nu grăbi de-a te duce;
Stai ori mă ia și pe mine,
Să fiu la un loc cu tine!

XLVUI

Sună pietricica-n vale

Frunză verde de alună,
Sună, sună şi răsună,
Sună pietricica-n vale,
Răsturnându-se pe cale,
Mândra mea plânge cu jale.
Frunză verde de sulfină,
Plânge mândra şi suspină,
Că pe deal, pe colnicele
Şi-a pierdut sărmana lele
Dragostele tinerele.

Frunză verde de alună,
Duce-se lelea nebună
Blestemând iarba şi pirul
Şi căutând-o cu firul
Să-şi găsească trandafirul.
Frunză verde de susai,
Leleo, nu mai zice vai,
Din ochi lacrimi nu mai stoarce,
Că ce zboară nu se-ntoarce,
Firul rupt nu se mai toarce.

XLIX

Oltul

Oltule, Olteţule!
Seca-ţi-ar pâraiele,
Să crească dudaiele,
Să trec cu picioarele.
Oltule, râu blestemat,
Ce vii aşa tulburat,
Şi te repezi ca un zmeu
De-mi opreşti pe Niţul meu?
Schimbă-ţi, schimbă-ţi apele,
Slăbeşte-ţi vârtejele,
Să-ţi văd pietricelele;
Când trec fetişoarele,
Să le speli picioarele.
Iaca neica, nu e neica,
Nu e neica, plânge leica!
Dacă mi-ar fi fost neicuţa,
L-ar fi cunoscut leicuţa!
Vântule, du-te de-i spune
Că zăbavele nu-s bune,
Că leicuţa-i duce dorul
Şi i-a-nţelenit ogorul!
Vino, Niţule, băiete,
Ce faci puica să te-aştepte?
Busuiocul a-nnegrit,
Rozmarinu-a-ngălbenit,
Leica plânge, tot jeleşte
Şi ca ei se veştezeşte!

L

Doina oltenească

(A Jianului)

Frunză verde măr creţesc;
Stau în drum să mă gândesc
Ce s-apuc, ce să muncesc,
Pâinea să-mi agonisesc,
Copilaşii să-mi hrănesc?
Cum şedeam pe gânduri dus,
Mă uitai spre munte-n sus
Şi mă luai spre apus.
Când pe munte mă urcai,
Roată-n juru-mi mă uitai,
Mă uitai în jos spre lunci,
Văzui oameni, muieri, prunci
Cu plugurile la munci,
Ei brăzduiau tot mereu,
Numai pluguleţul meu
L-a-nţelenit Dumnezeu.
Că doi boi ce-i avusei
De vremi rele-i răpusei
Şi de sapă rămăsei.
Tot avutul din bordei
Mi-e pe vatră un cotei,
Ş-un tăciune stins de tei,
Şi cenusă-ntr-un ulei.
Am umblat, am alergat,
M-am milcuit, m-am rugat
De sărac şi de bogat,
Nici că-n seamă m-au băgat!
Am cerut boi într-un ceas
Ca să-mi ar şi eu de-un pas,
Nevoii să nu mă las,
Dar milă n-a mai rămas!
Atunci mă-ntorsei şi eu
Şi zisei în gândul meu:
„Dare-ar bunul Dumnezeu
Să umble şi plugul meu!
Din baltag să-mi fac eu plug,
Pistoalele să le-njug,
Ca să brăzduiesc ales
Unde-a fi crângul mai des;
Să trag brazda dracului
Chiar din culmea dealului
Pân-în capul satului.
Drept uşa bogatului
Şi prispa fârtatului!“

LI

Alta

Mult mi-e dor şi mult mi-e sete
Să văd frunza-n codrul verde,
Să mai strâng vreo şapte cete!
Primăvară, muma noastră,
Suflă bruma din fereastră
Şi zăpada de pe coastă,
Să văd iar verzind în cale,
Să mă las iar în cea vale
Cu-o pereche de pistoale.
Frunza-n codru cât se ţine
Toţi voinicii trăiesc bine,
Iară frunza dacă-i lasă
Toţi voinicii merg pe-acasă
Şi la para focului
Zac de dorul codrului!
Frunză verde de susai,
De-ar veni luna lui mai
Să-mi aud cerul tunând,
Să văd norii fulgerând
Ierbuliţa-n şesuri dând,
Să mai văd focuri pe-afară,
Copilaşi cu pielea goală,
Cai în câmpuri nechezând
Şi voinici pe plai suind.

LII

Alta

Lumea-ntreagă ocolii,
Ce căutai nu găsii,
Căutai şir de mărgele
Să-l aduc mândruţei mele,
Dar cine cât mă vedea
Averile-şi ascundea.
Puiculiţă fa, Marie,
Hai cu mine-n haiducie,
Ce-oi câştiga ţi-oi da ţie.
Şi-oi anina doi cercei,
Doi cercei de brebenei,
Să tragă ochii la ei,
Şi pe sânu-ţi drept mărgele
Oi lipi buzele mele
Să-ţi pară că-s rubiele.

LIII

Alta

În noaptea Sântei-Mării
S-au vorbit vro trei copii
S-apuce-n codrul de tei
Să cerce de-s voinicei.
Pe unu-l chema Ciocan
Ş-avea-n mână-un buzdugan,
Pe-al doilea Busuioc
Şi ţinea potera-n loc.
Iar eu mă numeam Mihai
Şi săream pe şapte cai
De striga Craiova vai!
Şapte ani am haiducit,
Pe ciocoi am îngrozit,
Dar pe când ne luptam noi
Au pierit doi într-o joi
Ş-am rămas eu singurel
Ca pe câmp un stejărel.
Singurel eu am rămas,
Dar de codru nu mă las!

LIII (bis)

Alta

Frunzuliţă, iarbă neagră,
Taica, maica tot mă-ntreabă
Care muncă mi-e mai dragă?
Munca cea de haiducie,
Pistoale de Veneţie
Şi cal bun de călărie.
Geaba beau, geaba mănânc,
Geaba mijlocul îmi strâng,
Dacă n-am arme să-ncing
Şi cal bun să mi-l înching.
Voinicelul nearmat
E ca ştiuca pe uscat,
Voinicelul fără cal
E ca peştele pe mal
Şi ca mărul lângă drum,
N-are pace nicidecum,
Câţi trec îl zburătăiesc
Şi de crengi îl sărăcesc,
Dar voinicul înarmat
Şi pe-un zmeu încălecat
Drăgălaş e şi frumos
Ca luceafăr luminos.

LIV

Olteanul

Astă vară am vărat
Colo-n muntele cel nalt,
Cu luna, cu soarele
Şi cu căprioarele,
Că din naştere-s muntean,
Iar din botez sunt oltean.
Căprioare surioare,
Sculaţi în două picioare,
Roadeţi poala codrului
Să văd matca Oltului.
Oltule! pe malul tău
Crească-ar iarbă şi dudău
Ca să pască murgul meu.
Oltule! câine spurcat,
Ce vii mare tulburat
Şi cu sânge-amestecat?
Aduci plăghii şi butuci
Şi căpestre de cai murgi
Şi chiar trupuri de haiduci!
Oltule! rău blestemat!
N-avuşi grijă de păcat
Să-nghiţi trupuri de voinici
Care-au haiducit pe-aici?
Seca-ţi-ar izvoarele
Şi toate pârâiele,
Să-ţi rămâie pietrele,
Să le calce fetele,
Că tu n-ai ţinut cu noi
Şi te-ai vândut la ciocoi!
Pe unde-a trecut luntrea,
Înalţă-se pulberea,
C-ai fost rău de oltenaşi
Ş-ai fost bun de poteraşi
Oltenaşi ai înghiţit,
Poteraşi ai răcorit!

LV

Mehedinţeanul

Frunză verde magheran,
Voinicel mehedinţean,
Sunt născut pe frunzi de fag
Ca să fiu la lume drag
Şi-s scăldat de mic în Olt
Să mă fac viteaz de tot
Şi-s frecat cu busuioc
Să am zile cu noroc.
După ce am mai crescut
Din ochi maica m-a pierdut
C-am fugit de la părinţi
Tot în munţi, la Mehedinţi.
Apoi m-am lăsat în vale
Cu trei rânduri de pistoale
Ş-am ajuns un voinicel
Cu inima de oţel.
Aoleo! ce foc de dor!
Veni-va badea Tudor[1]
Să mai strângă din păduri
Cete mândre de panduri
Ca s-alunge de la noi
Şi pe greci şi pe ciocoi.
Frunză verde păducel,
Cine-a merge după el?
Un şoiman mehedinţel
Care ştie să chitească,
Rândunica s-o lovească,
Şi mai ştie de călare
Să se lupte-n fuga mare,
Şi mai ştie să înoate
Vâslind Dunărea din coate.
Aoleo! mă arde focul
Ca să-mi cerc şi eu norocul,
Aoleo! de rău, de bine
Ţipă sufletul în mine!

[1] În Valahia mică, peste Olt, mulţi cred că Tudor Vladimirescu, şeful pandurimii de la 1821, n-a murit, şi îl aşteaptă să se întoarcă la munţi, ca să mai organizeze o nouă goană de greci şi de ciocoi vânduţi la străini.

LVI

Cătana

Munte, munte, piatră seacă,
Lasă voinicii sa treacă,
Să treacă la ciobănie,
Să scape de cătănie.
Decât cătană la rând
Mai bine-n codru flămând,
Decât cătană-n şireag
Mai bine-n codru pribeag,
Decât la străini cătană
Mai bine la oi cu pană!
N-ar avea loc şi pomană
Cine m-a făcut cătană.
Mi-au dat haine mohorâte
Cum îs mie mai urâte,
Şi mi-au tăiat pletele
De mă râd fetele,
Românaş, sârman de eu!
Căci a fost norocul meu
Să mă văd cu arma-n mână
În loc să petrec la stână,
Ziua ca să mulg la oi,
Noaptea să sun din cimpoi.
Eu voios aş cătăni
La străini de n-aş robi,
Eu voios aş fi cătană
Dac-ar fi oaste romană.
Dar decât să fiu la nemţi,
Mai bine să mor în tremţi;
Decât să fiu la husari
Mai bine-n furci de stejari!

LVII

Dorul de țară

Plânge-mă, mamă, cu dor
Că ţi-am fost voinic fecior
Şi de grijă ţi-am purtat,
Ogorul ţi l-am lucrat,
Iar de când m-am cătănit,
Viaţa mi s-a otrăvit
Că tânjesc în ţări străine
Şi tot plâng gândind la tine.
Mult mi-e dor, mămucă, dor
De cel codru frăţior
Şi de stâna cea cu oi
Şi de cântec de cimpoi!
Mult mi-e dor, mămuca mea,
De cea mândră viorea
Care mă iubeam cu ea!
Mult mi-e dorul ne-mpăcat,
Şi mă-ndeamnă la păcat,
Să mă las de cătănie
Şi să fug la ciobănie,
Orice-a fi cu mine, fie.

LVIII

Împărate, împărate!

Împărate, împărate!
Răspunde-mi tu cu dreptate
Unde duci cătanele?
Iar la foc sărmanele?
Nu le duce aşa tare
Că se strică la picioare,
Îs cătane tinerele,
Nu-s dedaţi la drumuri grele,
Împărate, împărate!
Lasă-te, nu te mai bate,
De când focul ai pornit
Mulţi voinici s-au prăpădit,
Fete multe-au bătrânit,
Ş-alt nimic n-ai isprăvit!

LIX

Cucul

Pierit-ai fi, pui de cuc!
Tu mi-ai cântat să mă duc.
Mi-ai cântat mie de cale
Şi mândrei de lungă jale!
Eu m-am dus din ţară-n ţară
Tot cu inima amară.

Am umblat din sate-n sate
Tot cu puşca grea în spate.
Ea mi-a ros umerile,
Sabia — şoldurile,
Cât de-abia mă ţin pe loc
Şi n-am parte de noroc!

LX

Altul

Cântă puiul cucului
Pe coarnele plugului,
Cântă-o mierlă pe teleagă
Şi de mine se tot leagă,
Cucul zice, mierla zice:
„Nu-ţi bea banii, măi voinice,
Că ţi-e carul fărâmat
Şi plugul neferecat
Şi pământul nelucrat!“

Cucule, jivină rea!
Nu purta de grija mea;
Mierluşcă, pasăre sură,
Nu-mi tot bănui din gură,
C-oi veni cam tulburat
Şi-oi cădea într-un păcat,
Şi v-oi sparge cuibuşorul
Şi v-oi rupe pliscuşorul.

LXI

Altul

Cântă puiul cucului
Pe crucea molidvului.
„Cucule, vin' lângă mine
Că mă jur să te ţin bine
Cu vin dulce strecurat,
Cu pâine de grâu curat."
„Eu mai bine m-oi ţinea
Cu hrana ce mi-a plăcea,
Ş-oi zbura pe-unde oi vrea,
Oi mânca frunza de fag
Ş-oi cânta lumii de drag.
Oi bea apa din izvor
Ş-oi cânta lumii de dor!"

LXII

Dorul

Vine dorul despre seară,
Despre zori el vine iară
Şi-mi grăieşte şi mă-ntreabă
De ce sunt cu faţa slabă?
Eu zic dorului cu jale
C-am iubit fără de cale,
Eu zic dorului plângând
C-am iubit fără de rând.

Dorul râde şi se duce,
Bate-mi-l-ar sfânta cruce.
De-ar fi dorul vânzător
Şi badea cumpărător,
Eu pe dorul vinde-i-aş,
Pe badea cumpăra-l-aş,
Ca să-mi fie de-ajutor
Să mă apere de dor.

LXIII

Fata ardeleancă

Cât e ţara ungurească,
Cât e ţara românească,
Nu e floare pământeancă
Ca fetiţa ardeleancă!
Ea-i năltuţă, mlădioară,
Ca o verde trestioară,
Şi-i frumoasă, vorbitoare
Şi de suflet iubitoare.
Când văd sânu-i rotunjor
Mă ajunge foc de dor,[1]
Când văd păru-i de mătasă,
Cumplit dorul mă apasă
Când văd faţa-i rumeoară,
Dorul aprig mă omoară.
Iar când trece şi zâmbeşte,
Câmpu-n faţă-i înfloreşte
Şi când ea se prinde-n joc,
Se tot leagănă în loc
Şi-n feciori aruncă foc.

[1] Vezi nota 2 din balada *Blestemul*.

LXIV

Dusu-s-a badița

Dusu-s-a bădița, dus
Pe valea Bistriței-n sus.
El s-a dus ca să găsească,
Pofta lui să-și împlinească,
Două vaci cu coarne largi
Și copile care-s dragi,
Două oi țigăi, bârsane
Și copile năzdrăvane.
Dar el oricât ar umbla,
Ca mine nici c-a afla
Oițică blândișoară
Și nevastă bălăioară.

LXV

Mândra Lița

Frunză verde alunică,
Am avut o mândră mică
Ș-am lăsat-o să mai crească,
Minte-n cap să dobândească.
Dar de când o am lăsat,
A crescut, s-a măritat,
Vai de mine! ce păcat!
Mi-ar fi, nu mi-ar fi bănat
Dacă s-ar fi măritat
De-aici al treilea sat,
Dar ea s-a făcut mireasă
De la noi a treia casă.
Ies afară, o zăresc
Și de zile mă sfârșesc.
Intru-n casă, o aud
Și m-apucă dorul crud.
Vai! mămucă iubitoare,
Inimioara rău mă doare,
Și tu nu-mi dai vindecare,
Ci-mi tot zici că lumea-i mare
Și că-n lume-s fete multe
Care-ar vrea să mă asculte
Și să facă tot ce vreu
Ca s-aline dorul meu.
Ah! mămucă, draga mea!
Nu pricepi tu ce aș vrea!
Ești bătrână și nu crezi.
Lumea-i largă și nu vezi
Că din sută și din mie
Numai una-mi place mie.
Ceru-i mare, stele-s multe,
Și mai mari și mai mărunte,
Dar cât sunt de luminoase
Nu-s ca Lița de frumoase!

LXVI

Iubirile

Dragile iubirile
Cântă ca păsările
În toate colţurile
Şi prin lunci şi prin câmpii
Şi prin munţii cei pustii,
Iubirile care-s mari
Stau la drumuri ca tâlhari,
Iubirile care-s mici
Se aţin pe la potici,
Trec prin tină, nu se-ntină,
De voinici tineri s-anină,
Dau prin apă, nu se-neacă,
De copile se tot leagă,
Trec prin foc, nu se topesc,
Ci mai tare-încă hoţesc!

LXVU

Hâtrul bătrîn

Floricică, floricea!
Când eram pe vremea mea,
Câte trei mândre aveam,
Cu tustrele mă iubeam,
Una-n deal şi una-n vale,
Una la mijloc de cale,
Iar de când m-am bătrânit
Fetele m-au părăsit,
Sui în deal, cine mă cheamă?
Moartea care-mi cere seamă?
Dau în vale, cine-mi râde?
Moartea care mă cuprinde?
Pomul dacă-mbătrâneşte,
Pune-i paie de-l pârleşte.
Omul dacă a-mbătrânit
Fă-i sicriu de odihnit.
Vai de dânsul! vai de el!
Când e omul tinerel,
Lesne-i vine a gândi
Cât pământul c-a trăi.
Ci zilele omului
Sunt ca floarea câmpului:
Dimineaţa înfloreşte,
Peste zi se veştezeşte
Şi spre seară nu mai este!

LXVIII

Fratele

(CĂLUGĂR)

Vai de mine, amar de mine!
Fugit-am, mândro, de tine
De trei luni şi de trei zile
Să găsesc pace şi mile,
Că tu rău m-ai fermecat
Cu trei paie de la pat,
Cu o schiţă din portiţă
Şi cu fire din cosiţă[1].
Mă dusei la mănăstire,
Pusei mâna pe psaltire
Şi citii câteva zile
Să mai uit cele copile,
Dar ce-oi face ca să scap
În nevoie să nu-ncap?
Că drumul ce-am apucat
Mă duce drept la păcat.
Drăguliţă, eu văd bine
Că nu am să scap de tine.
Fă-te-ncalte-o mănăstire,
Şi-mi dă gura de citire,
Şi mă lasă să mă-nchin
La icoanele-ţi din sân.

[1] Românul zice ca nu e mai tare legătură decât acea făcută cu fire de păr femeiesc.

LXIX

Omul urât

Vai de mine! ce m-oi face?
Ce iubesc mamei nu-i place.
De-ar plăcea mamei ca mie,
Duce-m-aş la cununie,
Şi m-aş duce ca vântul
Când spulberă pământul;
Iar de-a fi să mă mărit
Cu omul ce-mi e urât,
Duce-m-aş iar ca vântul
Ca să-mi aflu mormântul.
Decât cu urâtu-n casă,
Mai bine cu boala-n oasă.
Din boală vraciul te scoate,
Iară din urât nu poate,
Că urâtul n-are vad
Decât scândura de brad,
Urâtul n-are sfârşinţă
Decât cu trei coţi de pânză[1].

[1] Pânza cu care se înveleşte mortul când se aşează în sicriu.

LXX

Nevasta

La mama pe când eram,
De lucram, de nu lucram,
Mamei tot dragă eram.
Iar de când m-am măritat
Nici un bine n-am aflat.
De cu ziuă mătur casa,
Aprind focul, gătesc masa,
Aduc apă din fântână
Şi furca n-o las din mână,
Lau copilul, îi dai ţâţă
Şi mulg vaca la portiţă.
Tacă-ţi gura, măi bărbate,
Că, zău, cugetul îmi bate
Din străin să-mi fac un frate
Ca să-mi cate de dreptate.

Un călător străin zice în relaţia voiajului său prin ţările noastre că nu cunoaşte pe lume femei mai harnice ca nevestele românce, şi, în adevăr, dacă vom ţinea seama de tot lucrul ce-l fac ele, afară de lucrul pământului, vom împărtăşi lesne opinia călătorului străin.

Nevasta româncă ţine casa, creşte copiii, face demâncat bărbatului şi îl duce la câmp în orice depărtare s-ar găsi, mulge vaca, îngrijeşte de grădină, de vite, de păsări etc., ţese pânza trebuitoare pentru îmbrăcămintea familiei, strânge cânepa, o topeşte, o bate, o preface în câlţi, o toarce, o ţese; apoi pânza o ghileşte etc. şi, în vremea asta, ea mai face şi boierescul, seceră, prăşeşte cu copilul ei de ţâţă alături. Copilaşul e ascuns sub o tufă de brusture, la răcoare, şi plânge; mama lui aleargă de-l hrăneşte, apoi iar se apucă de lucru în câmp sub arşiţa soarelui.

Şi, cu toate acestea, nevestele românce sunt vesele, glumeţe şi totdeauna gata la orice treabă. Soiul lor este frumos, însă frumuseţile lor se pierd de timpuriu din cauza lucrului greu al pământului.

LXXI

Nevasta bolnavă

Plugurile intră-n sat,
Nevestele zac în pat.
Mă dusei la mine-acasă,
La nevasta-mi cea frumoasă,
Ca să prind un sărutat,
Ea-mi zice: „De eşti bărbat
Şi ai suflet cu durere,
Adă-mi o cupă de miere
Şi-mi adă-o cupă de vin
Durerea să mi-o alin,
Ia şi cea sită din cui
Şi făină din budui
Şi-mi fă iute-o turtă lată
Să nu-ncapă pe lopată,
Ah! drăguţ bărbatul meu,
Să faci cum ţi-oi zice eu.
Cânepa mi-am semănat,
Dar când fu pe adunat
Boala-n trupu-mi a intrat!
Îs bolnavă şi mai moartă,
Cânepa cade de coaptă.
Ia tu coasa de-o coseşte,
De boală mă mântuieşte,
Şi ia grebla de-o adună,
Şi de boală mă răzbună“.
Vin cu miere i-am adus,
La cânepă eu m-am dus,
Dar nimic n-am ajutat,
Că nevasta m-a lăsat
Ş-a luat, luat cu ea
Sărmana inima mea!
Asta-i lumea, ard-o focul!
Când chiteşti să cerci norocul,
Nici că-n lume-i afli locul!

LXXII

Doina haiducească

Murgule coamă rotată,
Mai scoate-mă-n deal o dată
Să-mi fac ochişorii roată,
Să mă uit la lumea toată.
Veni-ar timpul, să vie
Ca românul iar să-nvie
Şi de hoţi să mântuiască
Ţara lui ardelenească!
Asta nu-i ţară de câini,
Şi e ţară de români,
Nu-i pământ de ungureni,
Şi-i de neaoşi pământeni!

LXXIII

Alta

Arză-te focul, răchită,
Că eşti neagră şi pârlită,
Şi nu eşti încă-nfrunzită,
Ca să-mi fac curea la flintă
Din coaja ta nedubită;
Să mi-o spânzur la spinare
Şi s-apuc în codrul mare
Pe când mugurul răsare.
Mugurul a răsărit,
Mie timpul mi-a venit
În codru de haiducit!

LXXIV

Alta

Mândră mămucă-am avut,
Frumos copil a făcut,
S-a-nfăşat cu flori de munte
Ca s-jung viteaz de frunte,
Gura toţi să mi-o asculte,
Mândrele să mi-o sărute,
Zi-le, maică, să se strângă
Ca oiţele la strungă,
Mie-acum că mi-a venit
Mi-a venit timp de iubit.
Strigă-n capul satului
Pe fata fârtatului,
Mândra vine alergând,
Eu îi zic cu glasul blând:
„Copiliţă, Liţă, fa,
Mai dat-ai gură cuiva?"
Ea prinse a se jura:
„Să mă bată anaftema
De-am mai dat gură cuiva
Afară de dumneata!"
Iar de dreaptă ce era
Soarele se-noura.
De-atunci, vere,-am pribegit
Şi m-am dat la haiducit.
Că mi-e sufletul amar
Şi mi-e traiul în zadar!
Vai de mine şi de mine!
Nu mai ştiu ce-i rău, ce-i bine.
De când mama m-a făcut,
Tot prin codri am şezut
Şi lumea n-am mai văzut
Decât numai soarele,
Decât căprioarele.
Căprioară a codrului,
Du-mă-n valea Oltului,
Doar oi mai răzi o dată
Pe şerpoaica cea de fată
Care amar m-a înşelat
Şi în codri m-a băgat!

LXXV

Alta

„Eu, vere, te-aş întreba,
Dacă nu te-ai supăra,
Cu ce hrană te hrăneşti
De nici vara nu munceşti,
Nici iarna nu îmblăteşti?“
„Nu ştiu, vere, spune-ţi-oi,
Ori o palmă trage-ţi-oi.
Când e vară, primăvară,
Iau cu mine merinzioară
Şi mă sui pe plai la munte
Unde-s oile mai multe.
Merg la stâne, le petrec
Şi de acolo încă plec
Jos, pe valea Oltului,
La steaua ungurului,
Să mă rog la Dumnezeu
Să facă pe gândul meu,
Să deie ploaie cu soare
Ce îndeamnă la culcare,
Să adoarmă stevarii,
Să le fur armăsarii.
Apoi singur îmi fac parte,
Aleg steava-n jumătate
Şi mă duc, vere,-ntr-o ducă,
De se pare că-s nălucă,
Drept la târg, la Brancoveţ,
Unde-s caii mai cu preţ.
Iepele care-s cu mânzi
Fac cinci sute de florinzi,
Iar de soi moldovenesc
Cu galbeni se cântăresc,
Apoi, vere, încă plec
La Aniţa de petrec
Viaţă bună-ndestulată,
Cât mi-e punga nesecată,
Şi petrec într-o-ntinsoare
Tot la umbră, la răcoare,
Cu trupul pe frunzi căzute,
Cu gura la cep de bute,
De-aud vinul gâlgâind
Şi mândruţele alergând
Ca să le sărut pe rând.

LXXVI

Haiducul rănit

Pe cel deal îndelungat
Suie-se-un car ferecat
C-un haiduc de el legat,
Iar aproapea carului
E mama haiducului,
Mama plânge şi iar plânge,
Şterge rănile de sânge
Şi tot zice la cei boi:
„Rogu-mă, plângând, de voi,
Duceţi caru-ncetişor,
Că-i rănit bietul fecior!“
Boii mersu-şi legăna,
Iar voinicul suspina:
„Du-te, mamă, cu norocul
Şi mă lasă-aici cu focul,
Că de-acum nici mama poate
Sa mă scape de la moarte!
Cât am fost eu neatins
Multe curse am învins,
Mulţi secui am secerat
Ca să-mi fac pământ curat,
Dar acum mi-a venit rândul
Să mă duc şi eu ca gândul,
Să mă duc din acest loc
Unde-i robota de foc!“

LXXVII

Voinicii Bucovii

Sus, la crâşmă Sucevii,
Beau voinicii Bucovii.
Iată că vine călare
Udrea, căpitanul mare,
Şi le zice: „Dragii mei!
Hai să ne-mpărţim în trei,
Şi în patru, şi în cinci,
Apoi să-ncălţăm opinci,
Iarna grea ne năpădeşte,
Frunza-n codru se răreşte;
Hai să coborâm în ţară
Pân' la mândra primăvară,
Ca să-mblăcim la secară
Şi ca să tăiem la fagi,
Fagi subţiri de hadaragi,
Iar cum a-nverzi pe-afară
Om ieşi la codru iară
În capătul lanului,
În calea armeanului."

LXXVIII

Vrăbiuța

Vrăbiuță de pe deal,
Zbori degrabă în Ardeal
Și te-ntoarce de îmi spune
Ori vești rele, ori vești bune.
Du-te, vezi dacă mai sânt
Frați de-ai mei pe-acest pământ
Sau dacă i-a omorât
Ungureanul cel urât?
De-or fi vii să mă repăd
Într-o fugă ca să-i văd.
De-or fi morți să mi-i răzbun
Cu-o măciucă de alun
Ce-i bună de descântat
Și morții de răzbunat.

LXXIX

Florea Şchiopan

A pierit Florea Şchiopan
De-o mână de ungurean,
Dar pân-a nu fi pierit
Unguri mulţi el a stârpit.
Cântaţi, păsărele,-n pom
De jalea bietului om.
Plânge-l, nevastă rămasă,
C-aţi ţinut frumoasă casă,
Plângeţi-l şi voi, opt boi,
Căci umblă străini cu voi.
Pe deasupra de oraş
A zburat un porumbaş,
Urmărit de alţi doi, trei
Ce tot plâng ca vai de ei,
Că sunt căinici copilaşi,
Copilaşi de-ai lui rămaşi!

LXXX

Lelea vitează

Frunză verde pălămidă,
Plină-i ţara de omidă,
De omidă ungurească
Şi de gârgără săsească!
Măi copii, copii români,
De-aveţi suflet, de-aveţi mâini,
Hai cu lelea la plivit,
La plivit, la curăţit;
Cine are flintă grea
Puie şapte gloanţe-n ea;
Cine are topor mare
Scoată-mi-l la foc de soare;
Cine are bardă mică
Facă-i buza subţirică,
Când s-a repezi prin gloate
Să deie sărut de moarte.
Eu n-am flintă, n-am secure,
Nici am ghioagă din pădure,
Dar câţi dinţi eu am în gură
Îs făcuţi pe muşcătură;
Câte degete am la mâini
Îs tot leaturi de păgâni!

HORE[1]

[1] Românii sunt foarte amatori de joc şi au deosebite dansuri caracteristice, precum: *dansul de brâu* sau *mocăneasca, corăbiasca, ungureasca, ruseasca, olteneasca, ţiitura sau ca la uşa cortului* (acesta mai cu seamă îl joacă ţiganii) şi, în sfârşit, *dansul căluşăilor* şi *hora*.

Hora este cea mai veche şi cea mai naţională din toate. Ea-i simbolul Unirii, a dării de mână într-o singură familie şi se reproduce în zilele noastre întocmai ca acele coruri ce se văd săpate pe marmura capiştilor antice.

Hore se numesc şi ariile ce împreunează dansul, precum şi versurile ce sunt improvizate în vremea jocului. Caracterul lor e vesel, glumeţ şi mai adesea iubitor. Ele sunt cântate de lăutarii ce stau în mijlocul horei sau chiar de dansatori, când sunt transportaţi de plăcere. Unele sunt scurte, de patru, şase sau opt versuri, şi exprimă sau vreo izbucnire a inimii, sau vreo cugetare glumeaţă, precum, de pildă:

Cât e omul de bătrân,
Tot ar mânca măr din sân!
sau

Sub potcoava cizmei mele
Şede dracul ş-o muiere
Şi mă-nvaţă-a face rele.

Horele de la numărul I până la numărul XXIII sunt din Moldova. Acele de la numărul XXIII până la numărul XXXVII sunt din Valahia. Acele de la numărul XXXVII până la numărul L sunt din Transilvania.

I

Ileana

„Hai, Ileană, la poiană,
Ileană, Ileană!
Să săpăm o buruiană,
Ileană, Ileană!
Buruiana macului,
Ileană, Ileană!
Ca s-o dăm bărbatului
Ileană, Ileană!
Să tot doarmă, doarmă dus
Pân' ce soarele-a fi sus
Şi să doarmă somnoros
Pân' ce soarele a fi jos,
Ileană, Ileană!"
. . . .
„Cum n-aş merge-n poieniţă,
Bădiţă, bădiţă!
Dar nu pot după vroinţă,
Bădiţă, bădiţă!
Că bărbatul rău mă teme,
Nici de-un pas el nu-mi dă vreme.
Mai stai, stai pân' s-a culca
Şi cocoşul a cânta,
De la sânu-i c-oi scăpa,
Buruiana c-om săpa
Şi-i vom pune-o-n locul meu
Ca să doarmă somnul greu,
Bădiţă, bădiţă!"

II

Tiţa

Merge Tiţa la fântână,
Tiţa, mândra Tiţa!
Cu cofiţa într-o mână,
Tiţa, mândra Tiţa!
Şi tot merge ea cântând,
Floricele culegând,
Floricele lepădând;
Când voinicii le-or culege,
De ei dorul să se lege.
Când vor da să le miroase,
Să le intre doru-n oase!
Tiţo, Tiţo, copiliţă
Cu sân alb de porumbiţă,
Nu da foc inimilor,
Dă pace voinicilor,
Că tu-i da peste-un păcat
Cu marghiolul cel din sat![1]
Tiţa râde şi nu crede,

[1] Marghiol înseamnă un tânăr înghimpat şi vânător de inimi femeieşti. Se zice de o persoană ce e mândră de sine că se marghioleşte.

Dar marghiolul se repede
Ş-o urmează cât colea...
Tiţo, Tiţo, nu mai plânge,
El în braţe mai te strânge
Cu tot dorul satului,
Cu focul bărbatului!

III

Moş bătrân[1]

Na păcatul! ce văzui
Pe colnic, lângă Vaslui?
Fată mare, moş bătrân
Cerând fetei măr din sân!
„Fugi la naiba, ghiuj bătrân,
Nu-ţi dau nici un măr din sân.
Chiar degeaba ţi l-aş da,
Ca nu ai cu ce-l muşca,
Nici eşti copil mititel
Ca să mi te joci cu el".
„Tu n-ai minte, fata mea!
Ochii vad, inima vrea.
Copilu-i copilăros,
El arunca mărul jos
Şi nici ştie-a-l dezmierda,
Nici cu el a se juca"!

IV

Frunză verde de alună

Frunză verde de alună;
Decât c-un tată ş-o mumă,
Mai bine cu-o mândră bună.
Ea de vede că ţi-e rău,
Îţi face leacuri mereu
Şi le-aduce-n gura ei
De-o săruţi pe când le bei.
Iar de vede că ţi-e bine,
Te strânge-n braţe la sine
De-ţi râde inima-n tine!

V

Frunză verde de piperi

„Frunză verde de piperi,
Haide, puică,-n deal la peri
Să te-ntreb ce-ai făcut ieri?"
„Am dat apă de neferi;
Am dat apă de spălat,
Buze dulci de sărutat".
„Şi la mine n-ai gândit?
De păcat nu te-ai ferit?"
„Decât sfântă c-un mişel,
Mai bine c-un voinicel.

[1] Această horă se cântă şi în Valahia, însă ea începe astfel peste Milcov:
Aoleu! ce mai văzui
Colo-n deal, la Călmăţui?

Voinicul are noroc
Şi cu dânsul treci prin foc!“

VI

Frunză verde de căpşune

„Frunză verde de căpşune,
Zi mă-tei să te cunune,
Că de mine eşti lăsată,
Cu foc mare blestemată!“
„Însoară-te dumneata,
Să văd: pe cine-i lua?
De-i lua una ca mine,
Dumnezeu s-o ţie bine;
De-i lua o sluţioară,
Deie Dumnezeu să moară
Să-i mănânc din colivioară[1];
De-i lua una frumoasă,
Dumnezeu s-o facă groasă
Să nu-ţi poată intra în casă!“

VII

Ungureanul

Ungurean cu suman scurt,
Moghior, moghiorlan!
Nu şedea-n Moldova mult,
Moghior, moghiorlan!
Şi te du în ţara ta
De-ţi mănâncă slănina,
Şi-ţi fă casă pe gunoi
Ş-o freacă cu usturoi,
Ca s-o aperi de strigoi[2].
Fugi departe peste deal,
Peste deal, peste Ardeal;
Că de când eşti pe la noi
S-a scumpit brânza de oi,
Şi de când tu te-ai ivit
Toate oile-au stârpit.

VIII

Puişorul

Frunză verde de bujor,
Am avut un puişor.
Pui, pui, pui, pui, pui, pui,
Vină-n cuşcă să te pui.
Puişorul a zburat
Şi cu lacrimi m-a lăsat.
Pui, pui, pui, pui, pui, pui,
Cum aş face ca să-l prind,
Inimioara să-i aprind?

[1] În mitologia romanilor sufletele ce aveau a trece în lumea umbrelor trebuiau să împace mai întâi pe câinele Cerber, dându-i o turtă de grâu făcută cu miere. Coliva morţilor se face asemenea cu grâu şi cu miere, şi dar este de presupus că ea reprezintă la românii de astăzi turta lui Cerber.

[2] Vezi nota la balada *Mănăstirea Argeşului*.

Pui, pui, pui, pui, pui, pui,
De aş prinde puişorul,
Pe loc i-aş frânge piciorul,
Pui, pui, pui, pui, pui, pui,
Şi i-aş face cuib în sân,
Să nu-mi mai fie hain.
Pui, pui, pui, pui, pui, pui,
Vin' la sânu-mi să te pui!

IX
Rândunica

Rândunea cu albă creastă,
Nu mai bate la fereastră,
Că nu-s fată, ci-s nevastă.
Când eram la mama fată,
Orice vream făceam îndată,
Iar dacă m-am măritat
Bărbăţelul m-a mustrat.
Cui e voia sa iubească
Vie-n poartă să-mi grăiască;
Nu trimită pe altul,
Că altul umple satul.
Vie singur furişat
Şi-i dau dulce sărutat,
Şi-i dau guriţă tăcută,
Să facem dragoste mută.

X
Ilenuţa de la Piatră

Ilenuţo de la Piatră
Cu percica retezată,
Ce-ai fermecat lumea toată,
Vin' să te sărut o dată,
Să mă farmeci şi pe mine
Ca să mă iubesc cu tine.
De ţi-e bărbatul urât,
Ia ţărnă de la mormânt
Şi-i presară-n aşternut
Să se scoale surd şi mut.
Şi-i dă-n mână o vărguţă
Să se apere de mâţă.
Sărmanul bărbatul prost!
Bun odor la casă-a fost!
Orice vede el nu crede,
Orice crede el nu vede!

XI
Hora ţigănească[1]

Arde-mă şi frige-mă,
Pe-un cărbune pune-mă!
De mă-i pune pe-un cărbune,
Ibovnicul nu ţi-oi spune.
De mă-i pune-ntr-o frigare,

[1] Vestitul poet rus Puşkin a tradus această horă din româneşte şi a introdus-o în poemul său intitulat *Ţiganii*.

Ibovnicul vină n-are!
De mă-i bate cu-o vărguţă
Peste ochi şi peste ţâţă,
Tot m-oi duce la portiţă
Să dau altuia guriţă.
De mă-i bate cu gardul,
Tot m-oi iubi cu altul!
Aşa-mi cere sufletul,
Aşa-mi este umbletul.
Via-n vară înfloreşte,
Iar în toamnă, cum rodeşte,
Vine graur de-o ciupeşte.
Eu de ieri am înflorit;
Sânu-mi încă n-a rodit
Şi îl arde-un foc cumplit.

XII

Barbu

„Ce caţi, Barbule, la noi?
Nu sunt fete pe la voi?“
„Ba sunt, da-s cam mititele,
Nu mă pot iubi cu ele.
La voi sunt mai năltişoare,
Şi de chip mai bălăioare,
Mi le-a făcut Dumnezeu
Tocmai după placul meu!“
„Barbule de la munteni,
De-ai veni la moldoveni,
Potoale-ţi dorinţele
Şi nu-ţi pierde minţile“.
„Mi-oi semăna numele
Prin toate cărările
Să răsaie flori de dor
Cu miros pătrunzător.
Să le poarte fetele,
Fetele, nevestele,
Să le meargă vestele!“

XIII

Baba şi fata

Sub răchita rămurată
Şade-o babă supărată
Şi-mprejur iarba-i uscată!
Ce-a fost verde a veştezit,
Ce-a fost dulce a amărât,
Ce-a fost vesel s-a mâhnit!
Pe sub lunca înverzită
Trece-o fată înflorită
Şi de fluturi urmărită.
Ce-a fost veşted înverzeşte,
Ce-i amar se îndulceşte,
Ce-i mâhnit se-nveseleşte.

XIV

Leliţele

Dragă mi-e leliţa-naltă
Şi la mers cam legănată.
Dragă mi-e leliţa-n joc

Când se leagănă cu foc,
Unde-şi pune piciorul,
Se aprinde mohorul.
Unde-aruncă-un ochişor,
Arde sufletul de dor!
Dragă mi-e leliţa mică
Şi de trup cam gingăşică,
Că se suie pe opincă
Şi dă gură subţirică;
Câte fete cu mărgele,
Toate-s drăguţele mele.
Câte fete cu bondiţă,
Poartă miere pe guriţă.
Câte fete răsărite,
Toate-mi par flori înflorite.
Cum aş face, cum aş drege,
Că pe toate le-aş culege,
Să-mi fac traiul şi să mor
Legănat pe sânul lor!

XV

Baba şi moşneagul

„Fost-ai, leleo, când ai fost
Ş-ai rămas un lucru prost".
„Fost-ai, badeo, om voinic
Ş-ai rămas om de nimic".
„Avuşi, leleo, floricele
Ş-acum ai zbârceli pe piele".
„Avuşi, badeo, ochii dârji
Ş-acum eşti cu trupu-n cârji".
„Fost-ai, leleo, cu lipici
Ş-ai rămas cu fugi de-aici".
„Fost-ai, badeo, om vioi
Ş-ai ajuns chiar un strigoi".

XVI

Fugi încolo

Fugi încolo, vină-ncoace;
Şezi binişor, nu-mi da pace.
Lasă-mi mâna, nu mi-o frânge,
Ia-mă-n braţe de mă strânge.
Vrei o floare, nu-ţi dau floare,
Na-ţi guriţă-ndulcitoare.
Vrei ce vrei, eu vreu, nu vreu
Şi-ţi dau tot sufletul meu!

XVII

Floarea din pârleaz

Leleo roşie la obraz,
    Leliţo, leliţo fa,
Floricică din pârleaz,
    Leliţo, leliţo fa,
Ce folos că eşti frumoasă
Şi la cap căpăţânoasă.
Eşti dragă flăcăilor
Ca buha găinilor.
Mândră eşti şi sprâncenată,
Dar la buze cam umflată.
Eşti ca floarea cea de nalbă,

Dar împletişi coada albă.
Strânge-ţi, leleo, buzele,
Că le pişcă muştele.
Strânge-ţi lipitorele,
Că se văd fasolele.

XVIII

Busuiocul

„Busuioace, busuioace,
N-ai mai creşte, nici te-ai coace!"
„Dar de ce să nu mă coc
Că mă port fetele-n joc".
„Trandafire, n-ai mai fi,
Nici în cale-ai înflori!"
„Dar de ce să nu mai fiu
Că mă poartă lelea viu".
„Tu eşti viu, dar eu sunt mort,
Şi de-abia-n lume mă port".
„Mergi în horă, saltă-n joc,
S-ai parte de busuioc.
Vin' la horă ici în şir,
S-ai parte de trandafir".

XIX

Ian sui, leleo...

„Ian sui, leleo,-n cel măr dulce
Sa vezi badea cum se duce
Cu chica nepieptănată,
Cu năframa nespălată,
Cu faţa nesărutată".
„Vin', bădiţă, înapoi,
Mai vin', dragă, pe la noi,
Chica pieptăna-ţi-oi,
Năframa spăla-ţi-oi,
Faţa săruta-ţi-oi".

XX

Femeia temută

„Frunză verde de agude,
Strig la puica, nu m-aude;
Şi de-aude ea s-ascunde,
Ea s-ascunde, nu-mi răspunde".
„Ba te-aud, bădiţă,-aud,
Dar n-am gură să-ţi răspund,
Că-i duşmanul lângă mine
Cu două pistoale pline,
Când de când să deie-n mine.
Unu-n mine, unu-n tine;
Să deie-n noi amândoi,
În noi, săracii de noi!
C-aşa ne-a slujit norocul
Să-mpărţim amândoi focul".

XXI

Sultana

Frunză verde cardama,
  Sultănico, fa.
Ori tu mi-ai făcut ceva,

Sultănico, fa,
De nu te mai pot uita?
Când mă uit la casa ta,
Mi se rupe inima.
Alunica-ţi de la gât
M-a aprins, m-a omorât.
Alunica-ţi de pe braţe
O să mă scoată din viaţă.
Leliţo cu alunei,
Nu căta la doi, la trei
Şi cată la ochii mei,
Că-s albaştri ca şi-ai tăi.
Hai, leliţă, la prisacă,
Timpul dulce să ne treacă,
Să mâncăm miere de roi,
Să ne iubim amândoi;
Să bem apă dintr-un loc
Şi să ne iubim cu foc!

XXII

Leliţo de la munteni

Leliţo de la munteni,
Leliţo, leliţă fa,
Vin' colea la moldoveni,
Leliţo, leliţă fa,
Să ne prindem soţiori,
Să-nflorim ca doi bujori.
Hai în horă de-i juca
Că eu sufletul ţi-oi da;
Tu eşti mândră la privit,
Eu voinic, bun de iubit.
Piară dracul dintre noi,
Să fim una amândoi,
Tot un trup ş-un sufleţel,
Ca un deget ş-un inel!

XXIII

Şapte fete

Pe mine ce m-a mâncat?
Şapte fete dintr-un sat
Ş-o nevastă cu bărbat;
Iar nevasta dracului
Mă spuse bărbatului,
Mă făcu râs satului;
Şi fetele m-au lăsat,
Că toate s-au măritat
La inimă m-au secat!
Una-i Vişa, una-i Muşa,
A treia e Brânduşa,
A patra-i Angheluşa.
A cincea-i Catinca,
A şasea e Voica,
A şaptea Ilinca.
Toate-au fost mândrele mele;
Şi cât m-am iubit cu ele
Le-am dat salbe şi inele;
Dar cea puică de nevastă

Da cu spuză pe fereastră,
Da cu spuză să mă ardă
Când treceam ca să mă vadă.
Ce-a fost verde s-a uscat,
Ce-a-nflorit s-a scuturat,
Ce-am iubit eu n-am uitat!

XXIV

Stăncuța

La bordei cu crucea naltă,
La Stăncuța sprâncenată
Joacă hora încheiată,
Curge lumea fermecată.
Vinu-i bun, ocaua mare,
Beau voinicii pe secare,
Nu se-ndură să se ducă,
Noaptea la dânsa-i apucă.
Cine trece, se oprește,
Cât o vede, nebunește,
Bea vin, punga-și cheltuiește
Și zău că nu se căiește.
Cine vine-n patru boi
Se-ntoarnă numai cu doi;
Cine vine de călare,
Pleacă cu șaua-n spinare,
Iar pe jos oricine vine
Își bea tot de lângă sine
Și se duce gol cu bine.

XXV

Mărioara

„Mărioară dintre bălți
Cu dragostea-n patru parți,
Na de la mine doi zloți
Și nu te iubi cu toți“.
„Rămâi tu cu banii tăi,
Eu cu prietenii mei.
Banii știu să-i cheltuiesc,
Dar pe bani nu mă iubesc“.

XXVI

Domnica

Astăzi bură, mâine bură,
    Leliță, leliță,
La Domnica-n bătătură,
    Leliță, leliță,
Ca să crească de-o răsură
S-o puie la legătură;
Să se primenească-n ie
Și-n rochiță lilichie
Să placă altor și mie.
Să puie la gât mărgele
Și la degete inele,
Păftăluțe și cordele
Numa-n flori și fluturele
Ș-apoi să s-arunce-n joc
Ca un trandafir de foc.

XXVII

Nevasta care iubeşte

Nevasta care iubeşte
Spală noaptea şi cârpeşte
Şi ziua se primeneşte
Of, of, of şi hop, hop, hop,
Of, ce foc şi ce potop!
La horă dacă se prinde
Inima ei se aprinde,
Şi dansul mereu întinde.
Of, of, of, şi hop, hop, hop,
Of, ce foc şi ce potop!
Sare, pasurile-ndeasă.
Plâng copiii, ei nu-i pasă
Nici de casă, nici de masă.
Of, of, of, şi hop, hop, hop,
Of, ce foc şi ce potop!
Iar bărbatul ei, săracul,
Cară la moară cu sacul,
Pe-amândoi lua-i-ar dracul!
Of, of, of, şi hop, hop, hop,
Of, ce foc şi ce potop!

XXVIII

Omule, boule

Au nu vezi unde mă duc,
    Omule, boule?
C-un condur şi c-un papuc,
    Omule, boule,
Cu papucul târşâind,
Cu condurul tropăind.
Că de când m-am măritat
Şi te-am luat de bărbat,
Nu te-ai mai trezit din prost
Şi de necaz mi-ai tot fost.
Te-am mânat să ari la plug
Cu cei patru boi la jug.
Plugu-mi lăsaşi la nevoi
Şi-mi pierduşi sărmanii boi!
Apoi încă te-am mânat
Şi cu puşca la vânat.
Puşca-n două mi-o frânseşi
Şi nimic nu aduseşi.
Şi-am dat cofa să te duci
La puţ, apă să-mi aduci.
Căzuşi, cofa mi-o spărseşi,
Nici doagele n-aduseşi.
Te-am mânat apoi pe loc
Cu hârbul să-mi aduci foc;
Hârbul mi l-ai bucăţit,
Sprâncenele ţi-ai pârlit.
Te mânai să-mi tai un lemn
Până când să cer un semn;
Toporul l-ai năpustit,
Sub lemne ai adormit!

XXIX

Aolea! Ce fuse asta?

Aoleo! ce fuse asta?
Lupii mi-au mâncat nevasta,
Când suiam amândoi coasta.
Trecui balta,
Luai alta.
Aoleo! ce bătăioasă!
Umblă tot năbădăioasă;
Nici cu asta nu fac casă.
Nici cu dânsa
Nu fac strânsa.
Când îmi umblă-n bătătură,
Chiar rusalii parc-o fură...
Şi când dă câte o gură
Vaca fuge,
Boul muge.
Ho, balţato! na, boiastră!
Staţi că nu e boala voastră,
Ci e chiar nevasta noastră.
Mi-e pereche,
Nu vi-i streche!

XXX

Nevasta harnică

Iaca mândra de pe vale!
Cu rochiţa în paftale
Cum mă-ntâmpină în cale.
Of, of, of şi aoleu,
Arde sufleţelul meu!
Ea aleargă-n fuga mare,
Seceră orz de prânzare,
Şi-l usucă-ntr-o căldare.
Of, of, of şi aoleu,
Arde sufleţelul meu!
Până un copil să sugă,
Se azvârle ca vârlugă
Şi râşneşte tot în fugă.
Of, of, of şi aoleu,
Arde sufleţelul meu!
Într-o clipă ea frământă,
Se roşeşte, se-nfierbântă
Şi de bucurie cântă.
Of, of, of şi aoleu,
Arde sufleţelul meu!

XXXI

Nevasta bătută

Aoleu! mă-mă doare spata,
Că m-a bătut cu lopa-pata.
Sufleţelul cât colea.
Aoleu! mă-mă doare gâtul,
Că m-a bătut rău urâtul.
Sufleţelul cât colea.
Aoleu! mă-mă doare mâna,
Că m-a bătut cu pră-prăjina.
Sufleţelul cât colea.

Aoleu! mi-a-mi-a frânt piciorul,
Că m-a bătut cu to-toporul.
Sufleţelul cât colea.
Aoleu! mă-mă doare şoldul,
C-a dat în mine cu-cu boldul,
Sufleţelul cât colea.
Aoleu! mă-mă doare cotul,
C-a dat cu lemnul ne-netotul.
Sufleţelul cât colea.
Aoleu! mă-mă doare capul
Că m-a lovit cu pro-proţapul.

XXXII

Răzbunarea nevestei

Ici e ţărână cu glod
Hop o dată, sus.
Ici e bărbatul nerod,
Hop o dată, sus.
Ici e tocmai unde joc
Ca să mă alin de foc.
Ici doarme cu mâini la piept
Ş-o să joc să mi-l deştept.
Dar decât l-oi deştepta
Oi juca ş-oi tot cânta.
Dormi tu, bărbăţelul meu,
Ierte-mi-te-ar Dumnezeu!
Dormi, dormire-ai somnul lung,
Că multe-am tras şi-mi ajung!

XXXIII

Decât ruda şi vecinul

Decât ruda şi vecinul,
Leliţo, leliţă,
Mult mai bine cu străinul,
Leliţo, leliţă.
Ruda că te necăjeşte
Şi vecinul te vorbeşte.
Iar străinul te ajută
Şi face dragoste mută.
Decât un tată ş-o mumă,
Să te certe pentru-o glumă,
Mai bine c-un bărbăţel,
Dacă-i blând şi tinerel,
Că-ţi spune două, trei glume
Cum îţi e mai drag pe lume
Şi-ţi aşează-o pernioară
Pe prispă serile-afară.
Decât un bărbat urât,
Mai bine-un străin iubit,
Cât şezi cu el împreună
Nu te-nduri de vorbă bună.
Fie noaptea cât de mare,
Că tot mică ţi se pare.
Trece-n grab', ca o nălucă,
Ziua-n braţe-i te apucă!

XXXIV

Dorule, odorule

Către mine te jurai,
  Dorule, odorule!
Că pe nimeni nu mai ai,
  Dorule, odorule!
M-ai făcut de te crezui,
Dar cu altul te văzui;
Ş-acela mi-e frate bun,
Nu-mi vine să mă răzbun.
Poţi să-mi fii de-acum cumnată,
Că de mine eşti lăsată,
Cu foc mare blestemată
Şi de mine-n veci uitată!

XXXV

Este bine, nu e bine

Este bine, nu e bine
Să iubeşti de lângă tine,
Că te vede orişicine
Şi te face de ruşine;
Ci să iubeşti mai departe;
Dusele nu sunt deşarte;
Orişicând doru-ţi abate,
Te repezi ca la un frate.
Bărbatu-i cu bunătate,
Te-ntreabă de sănătate;
Iar nevasta, de iubeşte,
Se preface că boleşte,
Geme, zace, se boceşte
Şi bărbatu-şi amăgeşte.
El aleargă ş-o întreabă:
„Nu ştii, soro, vreo babă
Ca s-aleagă vreo iarbă,
S-o pun la foc ca să fiarbă?"
Ea-i răspunde: „Mergi la moară,
La făina de secară".
El se duce, ea se scoală,
Se găteşte,-mbracă ţoală,
Apoi masa că aşează,
Cu neicuţa ospătează
Şi din gură tot urează:
„Deie Dumnezeu o ploaie,
Grăunţele să se moaie
Să nu poată-a măcina,
Nici acasă-a se-nturna!"

XXXVI

Aolică, dodo, fa

„Aolică, dodo, fa!
Au tu mi-ai făcut ceva?
De nu te mai pot uita?"
„Ba, nu ţi-am făcut nimic.
Dar mi-e vorba cu lipic
De supun pe-orice voinic."
„Hai, mândro, pe deal în sus,
C-a făcut fuseiul fus

Şi nici haragi nu i-am pus“.
Hai, mândro, să ne suim,
Să mergem, să hărăgim,
Numai amândoi să fim.
Eu să hărăgesc din deal,
Către vale-n jos, spre mal
Şi tu, mândro, către deal.
Faţă-n faţă să privim,
Ochi cu ochi să ne-ntâlnim,
Unul spre-altul să venim!

XXXVII

Zis-a badea

Zis-a badea c-a veni
Luna când a răsări.
Ies afară, luna-i sus,
Bade-a venit şi s-a dus!
Ies afară, luna-i jos,
Badea nici că s-a întors!
Unde eşti, bădiţă frate,
De mă laşi pe aşteptate?
„Taci, leliţo, c-am venit
De cum luna s-a ivit.
Şi te-aştept pe după casă
Sub răchita cea pletoasă“.
„De-ai venit, bine-ai venit,
Trandafirul meu iubit!
Că cu tine mă mai ieu
De-mi alin necazul greu!“

XXXVIII

Arză-l focul de bărbat

Arză-l focul de bărbat!
A venit aseară beat
Şi de mine s-a legat.
Eu i-am zis: „Vedea-te-aş mut!
Că nu eşti om priceput.
Cum te-arăţi, cum leneveşti,
De nimică nu-ngrijeşti.
N-ai închis ocoalele,
Nici ai închis vitele
Ş-un buhai s-a dezlegat,
Toate vitele mi-a spart,
Ş-au venit lupii în sat
Şi pe toate le-a mâncat!“

XXXIX

Leleţico, draga mea

Lelitico, draga mea,
Guriţă de floricea!
Când a veni sâmbăta,
Leagă de codiţa ta
Un fir galben de mătasă
Şi mi-l scoate pe fereastră.
Când voi veni să te-aştept,
De mătasă-oi trage-ncet,
Tu pe-afară că-i ieşi
Ş-amândoi ne-om drăgosti.

XL

Însura-m-aş[1]

Însura-m-aş, însura,
Nu ştiu soacra ce mi-a da?
Coşarca cu fusele,
Costreţul cu mâţele?
Însura-m-aş, însura,
Nu ştiu ce fată-aş lua
Să fie de om bogat,

[1] Însurătorile pentru români sunt un prilej de mari veselii, căci nunţile ţin mai multe zile şi bancheturile nu contenesc. Obiceiurile sunt păzite cu rigurozitate de la moşi-strămoşi în asemenea ceremonii de familie şi sunt foarte interesante de observat. Iată, de pildă, datina împletirii cum se practică în munţii Vrancei.

Vornicelul, ţinând o năframă cusută în mână, merge întovărăşit de alţi doi oameni la părinţii fetei şi zice:

„Buna vreme la cinstita adunare! şi la cinstiţi socri mari! cum trăiţi? cum vă aflaţi?"

Socrii răspund: „Mila Domnului, ne aflăm bine; dar şi dumneavoastră seama vă daţi: pe la noi ce căutaţi?"

Vornicul se închină şi zice: „Noi cum umblăm şi ce căutăm, seama bine ne dăm, frica nimănui nu purtăm. De unde venim ştim, şi unde mergem cunoaştem, că noi suntem soli împărăteşti, oameni buni, dumnezeieşti, şi avem poruncă împărătească, nimeni să nu ne oprească. Deci dvoastră sunteţi rugaţi bine să ne ascultaţi, când vom cuvânta şi seama ne-om da. Al nostru tânăr împărat de cu seară ne-a chemat şi această poruncă ne-a dat: sa strângeţi cete de voinici, cu topoare mari şi mici, ca să fac o vânătoare, de păsări gălbioare, de blânde căprioare. Noi cu toţii ne-am supus, la vânătoare ne-am dus. Iar împăratul îndeseară zări o urmă uşoară de sprintenă fiară. Unii ziseră că-i urmă de pasăre de rai, să fie împăratului bună de trai. Alţii ziseră ca-i urmă de zână, să fie împăratului grădină, de frumoase roduri plină. Atunci tânărul nostru împărat în scări de aur s-a ridicat, peste mândra oaste a cătat şi a zis: Cine-a fi în stare să prindă o fiară şi pe urmă-i să se ducă şi răspuns apoi s-aducă? Atunci noi ne-am ales şi pe loc am purces din urmă în urmă, ca păstorul după turmă. Şi venind noi trei voinici, şi ajungând pe aici cu suflarea vântului, pe faţa pământului, am zărit căzând pe casă o stea mândră, luminoasă, ş-am mai văzut o floricea mai mândră decât o stea, care-n flori înfloreşte, dar de rodit nu rodeşte. Împăratul nostru o vrea şi ne-a trimis după ea, ca să i-o ducem mireasă, sa şi-o facămpărătească!

Rău mi-e teamă de-un păcat!
Ea mi-a cere lumea toată
Făr-a se gândi la plată,
Şi mi-a cere piei de zmeu
Să-ncalţe piciorul său,
    Că de capră
    Lesne crapă.
    Şi de oaie
    Se despoaie
    Şi de ţap
    Îţi sare-n cap!
Aş lua-o de Bărgău,
Mă tem c-a fi lucru rău.
Oi lua o sărmăncuţă
Care poartă opincuţă
Şi cămaşă cu altiţă,
Şi pe şolduri o catrinţă.

XLI

Pe sub poale de pădure

Pe sub poale de pădure
Merg copilele la mure,
Nevestele la alune
Şi râd ca nişte nebune.
Eu m-am dus să tai nuiele
Şi prin huci am dat de ele.
Venit-a ploaie cu vânt
De le-a ţipat la pământ.
Eu am fost băiat milos,
M-am lăsat cu ele jos
Şi le-am mâncat murele
Şi le-am muşcat gurile.

XLII

Fa leliţă rotiliţă

„Fa leliţă rotiliţă,
Dă-mi gura peste portiţă“.
„Ba, eu gura nu ţi-oi da,
Că aşa tu mă-i muşca.
Drag îmi e bădica nalt
Că sărută dezmierdat.
El se pleacă de eşti mică
Şi în braţe-i te ridică,
Dar bădica mititel
Mi-e urât şi fug de el,
Că cu nasu-n brâu te-mpunge
Şi cu gura nu te-ajunge!“

XLIII

Pentru mândra care-mi place

Pentru mândra care-mi place
Nici părinţii n-au ce-mi face,
Nici judele satului,
Nici chiar domnii sfatului.
Domnii şed şi sfătuiesc,
Eu cu mândra mă iubesc
Şi cu dragoste-i şoptesc:

„De ţi-ai face pat afară,
Eu m-aş face vânt de vară
Ş-aş veni la tine-ndată
Să te văd: cum eşti culcată?
Cu faţa către perete,
Cu gura arzând de sete?
Faţa vântura-ţi-o-aş,
Gura săruta-ţi-o-aş!“

XLIV

Trecui valea

Trecui valea ş-o puntiţă
La fata de dăscăliţă:
„Dragă mândră, mândruliţă!
Nu ştii ţese, nu ştii coase,
Dar te ştii că eşti frumoasă.
Podu-ţi ţese pânza groasă,
Fuiorul joacă prin casă.
Dar fuiorul cum s-a tors?
Coborând pe scară jos,
Cu trei ouă de găină
Şi cu sacul de făină.
Oricum fie, aşa fie,
Eşti frumoasă şi-mi placi mie!“

XLV

Bade Trandafir

„Bade Trandafir frumos!
Vrut-ai să te-arăţi duios,
Dar te-ai arătat ghimpos
Şi din minte nu m-ai scos“.
„Vai! leliţă din cel sat!
Ce-ai cerut şi nu ţi-am dat?
Cerut-ai faguri de miere,
Eu ţi-am dat buzele mele;
Cerut-ai o viorea,
Ţi-am adus inima mea“.
„Dacă vrei dragoste-aprinsă,
Adă-mi gura neatinsă.
Şi o inimă fecioară
Ca apa de la izvoară“.

XLVI

Măi băditā, păr sucit

Măi bădiţă, păr sucit!
Şezi la noi dac-ai venit.
Decât să văd că te duci
Mai bine te-aş vedea-n furci,
În furci nalte de nuiele
Deasupra căsuţei mele.
Vântul să te răcorească,
Ochii mei să te privească.

XLVII

Poruncitu-mi-a mândra

Poruncitu-mi-a mândra
Să mă duc pân’ la dânsa.
Duce-m-oi ca un nebun

Pe-o frunziţă de alun.
Trec în vale, mor de sete,
Mă-ntâlnesc cu două fete,
Amândouă-n berte nouă,
Săruta-le-aş pe-amândouă,
Iar pe una totdeauna
Că-i frumoasă ca şi luna.
Copiliţă de boier!
Cată colo-n fund, pe cer,
Vezi cel nour, vezi cel deal?
Vin' cu badea la Ardeal.
Fata-mi zice: „Eşti nebun,
Mergi pe-o frunză de alun,
Că te-aşteaptă oarecine
Şi râde-n braţe străine."

XLVIII

Trandafir cu două flori

Trandafir cu două flori,
Mama-i cu două nurori,
Una-i ruja macului,
Una-i ruja dracului,
Una-i pune lăutoare
Ca să-i fie-opăritoare.
Alta merge la fântână
Cu cămaşa soacrei-n mână
Ş-o întinde-n apă-o dată:
„Na-ţi-o, mamă, că-i spălată".
Ş-o agaţă pe-o nuia,
Câinii hârâie la ea!

XLIX

Pasăre galbenă

Pasăre galbenă-n cioc,
Rău mi-ai cântat de noroc,
De ţi-ar pica ciocul tău
Precum mi-ai cântat de rău!
Tra, la, la, la, la, la, la,
Nu vedeai inima mea
Cât de fierbinte iubea,
Dar acuma-i sloi de gheaţă,
Rece şi fără de viaţă,
Tra, la, la, la, la, la, la,
Glasul tău cu amărâre
Mi-a cântat de despărţire.
Să mă duc în cale grea,
Departe de puica mea!
Tra, la, la, la, la, la, la,
Căci nu sunt un vânător
Să pândesc când ai să zbori,
Şi să-ţi dau eu ţie plată
Cu un fulger de săgeată!
Tra, la, la, la, la, la, la!

L

Răvaş, puică..

„Răvaş, puică, răvaş, dragă,
Nu-ţi pară lucru de şagă.
Răvaş de la împăratul

Că-ţi vine-acasă bărbatul“
„Arză-l focul de răvaş,
Şi-n cenuşă vedea-l-aş!“
„Gată-te, nevastă, bine
Că bărbatul iată-l vine“.
„Las’ să vie, dracul ştie!
Calea mărăcini să-i fie.
Eu cămaşa i-am spălat,
Cu urzici i-o am frecat
Şi pe spini i-o am uscat
Ş-încă i-am gătit de cină
Două labe de găină
Cu smântâna din fântână“.
„Gată-te, nevastă, bine,
Iată că drăguţul vine“.
„Las’ să vie, Domnul ştie!
Calea trandafiri să-i fie.
Eu cămaşa i-am spălat,
Cu sulcină-o am frecat,
Şi pe flori i-o am uscat
Ş-încă i-am gătit de cină
Un pui tânăr de găină,
Ş-o ulcică de vin plină.
Că-i sunt dragă, ş-orice-oi face,
El îmi zice că îi place!“

CÂNTECE DIN BASARABIA

I[1]

Frunză verde de ovăs
Floricică de pe şes!
Te-am îndrăgit de pe mers,
Că ţi-e mersul legănat,
La inimă m-a secat!
Floricică, floare-albastră
Răsărită-n calea noastră,
Năltişoară, subţirea,
Tocmai pe potriva mea,
Cărăuşii te-or călca.
Te-or călca şi te-or strica,
La inimă m-or seca.
Floricică, floricea,
Vină pe inima mea,
Lângă mine să-nfloreşti,
De pas rău să te fereşti,
Sufletul să-mi răcoreşti!

II

Frunză verde baraboi,
Ne-a făcut maica pe doi,
Unul mercuri, unul joi
Ş-a umplut lumea cu noi.
Ş-am avut o surioară
Ce-a umplut lumea de pară!
Maica s-a luat prin ţară
Să ne strângă grămăjoară.
Să ne deie-n Bălţi la şcoală[2]
(Mai bine-am muri de boală!),
Moscăleşte să-nvăţăm
Şi la oaste să intrăm!
Moscăleşte-oi învăţa
Când eu limba mi-oi uita,
Când a creşte grâu-n tindă,
Ş-a ajunge spicu-n grindă,
Când a creşte grâu-n casă
Ş-a ajunge pâine-n masă!

---

[1] Din cauza greutăţii relaţiilor între Moldova şi Basarabia, nu am putut să-mi procur alte cântece peste Prut decât aceste XVI bucăţi, din care unele sunt numai fragmente. Sunt însă convins că s-ar putea descoperi multe balade şi doine minunate la românii ce se află sub stăpânirea rusească, căci şi-au păstrat foarte bine pân-acum datinile, limba şi tipul strămoşesc.

[2] Bălţile sunt un sat mare de pe malul Prutului în Basarabia.

III

Zi şi noapte vicoleşte,
Nevastă, nevastă!
Dorul tău mă prăpădeşte,
Nevastă, nevastă!
Casa ta-i descoperită,
Mie-mi pare şindilită,
Casa ta e dezvelită,
Mie-mi pare poleită.
Când mă uit la casa ta,
Mi se rupe inima.
Când îţi zăresc umbletul,
Rău îmi arde sufletul!

IV

Frunză verde de măslină,
Trecui Nistrul, apă lină,
Să vedem pâinea de-i bună
Ca şi-n ţara mea străbună.
Fie dulce ca şi mierea
Mie-mi pare că-i ca fierea.

V

Frunză verde poamă coarnă,
Astă iarnă era iarnă
Şi ningea şi vicolea,
Bădiţa la noi venea,
Dar acu-i senin şi bine
Şi bădiţa nu mai vine.
Ori de mine-i s-a urât,
Ori cazaci l-au omorât,
Arză-i focul la un loc,
Cum arde pieptu-mi în foc!

VI

Floare, floricea,
Mai zi, puica mea,
Cum ziceai aseară
Pe din jos de moară.
Cum ziceai, ziceai,
Inima-mi rupeai,
Mai zi încă-o dată
Şi mi-o rupe toată!

VII

Cine vede şi pricepe
Dragostea de unde-ncepe,
Cine vede şi cunoaşte
Dragostea de unde naşte?
De la gâtul cu mărgele,
De la buze rumenele,
De la grai cu drăgănele
De la ţâţe bourele.

VIII

Când eram la mama fată,
Purtam rochii de bucată,
Dar de când m-am măritat
C-un moscal din cela sat,

Nici n-am fustă de purtat,
Nici papuci de încălţat!
Inima-mi e cu lăcată.
Când aş descuia odată,
Ar cunoaşte lumea toată
Cât amar şi cât venin
Bea inima la străin.

IX

Frunză verde de hamei,
Ce gândeşti de nu mă iei?
Judecată poate vrei?
Hai la popa din Orhei[1]:
„Protopoape luminate,
Judecă şi fă dreptate".
„Judecata ţi-e făcută,
Ia-ţi vădana şi fă nuntă".
„Ba vădana n-oi lua
Chiar de mă vei blestema,
Ş-oi lua o fată mare
De peste cele hotare,
C-acolo sunt moldovence
Şi mai colo sunt muntence
Cu vers dulce femeiesc
Şi cu suflet românesc".

X

Frunză verde de pelin,
Tu străină, eu străin,
Amândoi ne potrivim.
Hai în codru să trăim,
Haide-n codrii Bâcului[2],
Pe marginea Prutului,
Să ne facem bordeieş
Cu uşorii de cireş,
Şi cu patul de măcieş,
Când vom vrea ca să dormim
În departe s-auzim
Buciumele păstoreşti
Din câmpii moldoveneşti.

XI

Ionel din Chişinău,
Drag îmi e numele tău!
De-i trăi să fii al meu,
De-i muri să te-ngrop eu.
Să te-ngrop la capul meu,
Ca să te visez mereu,
Să dorm pe mormântul tău
Până ce-a vrea Dumnezeu
Ca să mă sfârşesc şi eu.

---

[1] Ţinutul Orheiului era unul din cele mai tari pe timpul domnilor vechi. Orheienii aveau veste de vitejie pe când Moldova se găsea în lupte necurmate cu puterile vecine.

[2] Codri mari ce se găsesc pe drumul de la Sculeni la Chişinău, capitala Basarabiei.

XII

Ah! amar şi vai de viaţă!
Nici o dragă dimineaţă
Să nu vărs lacrimi pe faţă,
Nici o dragă de cu seară
Lumea să nu-i fie-amară!
Mare-i lumea, eu nu-ncap,
Şi mă mir: ce rău le fac?
Nici averea nu le iau,
Nici iubirea nu le vreau,
Ci tot plâng, jelesc mereu
La mormânt, la soţul meu,
Pe mormântu-i iarba creşte,
În mormânt el putrezeşte,
Inima mi se topeşte!

XIII

Frunză verde peliniţă,
Pe cea verde moviliţă
Se roteşte-o păuniţă
Ş-un păun cu chica scurtă,
Ieşi, bădiţă, de-l ascultă.
„Asculta-l-ar pustia
Că mi-a luat soţia.
Ochii cu sprâncenele,
Mâna cu inelele,
Gâtul cu mărgelele,
Gura cu mândrelele,
Şi mi-a luat zilele
De-a împlut movilele“.

XIV

Fă-mă, Doamne, ce mă-i face
Sufletul să mi se-mpace,
Fă-mă hulubaş de-argint
Cu aripile de vânt,
Să mai zbor de pe pământ
Pân’ la maica pe mormânt.
Şi să stau, să m-odihnesc
Să plâng şi să mă jelesc
Şi de bune şi de rele,
De aleanul vieţii mele!

XV

Frunză verde clocotici,
La tot plopul câte cinci,
Iar la plopul cel mai mare
Şade un voinic calare
Şi tot zice cu oftare:
„La fântâna cu cerdac
Este-un trandafir de leac.
Cum aş face să nu-l scap,
Să mi-l pun seara la cap.
Toată noaptea să-mi visez
Mândruliţa ca să văz
De gândeşte ea la mine
Ori de umblă-n căi străine!“

XVI

Drag mi-a fost drumu-ntracoace,
Şi n-am pentru cine-l face!

Puiculiţa ce-am iubit
Zice că m-am moscălit
Şi-mi vorbeşte duşmăneşte,
De pe mal când mă priveşte,
Şi-mi tot zice: Fugi departe
Că de mine tu n-ai parte!
Când erai român curat,
Sufletul meu ţi l-am dat,
Dar de când te-ai căzăcit
Eşti ca dracul de urât.
Prutu-i mare şi nu pot
Pân' la ea să-l trec înot.
Prutul vine ca un zmeu
Când sosesc pe malul său!

APRECIERI

Kogălniceanu în literatura istorică a României şi Alecsandri în literatura noastră populară joacă până la un punct rolul lui Columb în literatura noastră în privinţa geografică... Vor trece sute de ani, dar niciodată nu va răsuna numele unui Mihu copilul, Toma Alimoş, Erculeanu etc., fără ca ecoul să nu vibreze: Alecsandri!

B. P. HAŞDEU, *Articole şi studii literare*, Bucureşti, 1961, p. 152-153.

Alecsandri mai are un mare titlu de glorie, pe care se cade să i-l subliniem mai ales acum. Intuiţia lui de artist profund şi delicat l-a făcut să se apropie cu pietate şi înţelegere de depozitul sacru al poeziei noastre populare. Alecsandri n-a tratat poezia aceasta ca sociolog ori ca folclorist. A căutat în ea giuvaierul şi a ştiut să-l găsească şi să-l valorifice. Oameni neînţelegători, judecând din alt punct de vedere decât al său, au îndrăznit să condamne această mare operă în care el a adunat aurul sufletului nostru naţional, curăţindu-l de zgură şi de tină. Dar tocmai acesta e marele lui merit, şi tocmai aici se dovedeşte nobleţea talentului său, în acest acord cu sufletul popular şi cu formula lui artistică. Opera aceasta a bardului de la Mirceşti e cu atât mai valoroasă astăzi cu cât astăzi, mai mult decât altădată, ne aflăm într-o mare criză, când personalitatea noastră naţională se alege. Şi-n manifestările artistice, care sunt hotărâtoare, trebuie să pornim de acolo de unde a pornit el. Ca Anteu, ca să dobândim puteri noi, să îngenunchem şi să sărutăm pământul nostru, îmbrăţişându-l.

Mihail SADOVEANU, *Mărturisiri*, Editura pentru literatură şi artă, Bucureşti, 1960, p. 158.

... Ca de multe ori când este profund dezamăgit de opreliştile ce-i stau înainte, Alecsandri se refugiază în scris. Baladele erau mai de mult date la tipar, probabil din toamna 1851. Acum, eliberat fără voia lui de sarcinile revistei ce-l preocupase intens de la înapoierea din străinătate, el se ocupă mai îndeaproape de tipărirea poeziilor populare, face corecturi, le grăbeşte, astfel că în aprilie

1852 apare în sfârşit prima fasciculă din ele cu titlul devenit istoric el însuşi, ca şi când ar fi fost imprimat nu pe simpla hârtie din modesta tipografie a lui Codrescu, dar în bronz, pentru eternitate: *Poezii poporale. Balade (cântece bătrâneşti) adunate şi îndreptate de V. Alecsandri* (...)

Apariţia primei părţi din balade în aprilie 1852 este unul din momentele cele mai însemnate, dacă nu chiar cel mai însemnat, din dezvoltarea interesului pentru folclor în ţara noastră.

G. C. NICOLESCU, *Viaţa lui Vasile Alecsandri*. Ediţia a doua, revăzută. Editura pentru literatură, Bucureşti, 1965, p. 258-259, 260.

Cât pot face tovarăşii buni ca stimulent pentru un spirit receptiv, au dovedit-o Negruzzi şi Russo faţă de Alecsandri. Aceşti doi sunt premergătorii curentului popular în Moldova. Cel dintâi, într-un spiritual articol despre cântecele populare, descoperă cu ochi de artist frumuseţile lor, iar al doilea le adună în taină şi le citeşte prietenilor. Şi ceea ce făceau ei doi ca diletanţi, Alecsandri avea să continue cu stăruinţă. Comoara odată aflată, nimeni nu-şi dădea mai bine seama de valoarea ei ca Alecsandri, iar foiletoanele lui din ziarul „Bucovina", scrise asupra acestor cântece populare (1848-1850), sunt tremurul de bucurie că prin ajutorul lor va da literaturii o îndrumare nouă.

De dragul adevărului fie constatat că toată mişcarea de descoperire a literaturii noastre populare s-a dezvoltat independent de aceea a popoarelor apusene, că nici unii dintre cei ce au pornit-o nu cunoşteau teoriile lui Herder şi nici începuturile folcloristice ale şcolii romantice germane nu străbătuseră până la dânşii. Interesul pentru acea literatură, care a dus străinătăţii vestea frumoaselor noastre însuşiri sufleteşti şi din care a răsărit întreaga noastră literatură mai nouă, s-a dezvoltat în Moldova, aproape paralel cu acţiunea din ţările apusene şi îndeosebi cu cea din Serbia, unde Vuk Karagici săvârşise aceeaşi operă de renaştere ca Alecsandri la noi.

Dorinţa lui Alecsandri s-a împlinit cu adevărat. Lozinca lui „Îndărăt la popor!" şi-a dat cele mai frumoase roade. S-a dovedit mai întâi că în poezia marelui poet anonim se găsesc formele cele mai variate şi mai simple de exprimare a frumosului şi elementele cele mai trainice şi mai bogate de limbă. Astfel opera lui Alecsandri, prin rădăcina ei în popor, a fost chemată, în diferite crize literare şi lingvistice, şi a reuşit să salveze limba română de orbecăiri prin adâncimi fantastice. Şi dacă poetul din Mirceşti n-ar avea alt merit decât acesta, totuşi ar rămânea mare.

Ilarie CHENDI, *Pagini de critică*. Ediţie îngrijită, studiu introductiv, note şi bibliografie de Vasile Netea. Editura pentru literatură, Bucureşti, 1969, p.195-196.

Apariţia unei culegeri de poezie populară ca aceea a lui Alecsandri a fost pregătită de o întreagă mişcare de simpatie pentru creaţia poporului. Când a ajuns la cunoştinţa publicului, culegerea a produs entuziasm şi s-a integrat dendată ca parte din întreaga noastră activitate literară şi culturală. Prin pătrunderea şi în şcoală şi în marea masă a cititorilor, poeziile populare din culegere au fost şi educatoare a societăţii noastre, căreia i-au pus înainte o limbă frumoasă şi un fond de sensibilitate şi idei, în stare să influenţeze şi pe scriitori. Pe urma lui Alecsandri, Eminescu se inspiră din creaţia populară pe care, şi el, o înnobilează, spre a ajunge la câteva din cele mai strălucite producţii ale literaturii noastre. La fel cu Eminescu, şi alţi mari scriitori ai noştri găsesc inspiraţie în folclor.

Culegerile lui Alecsandri şi-au îndeplinit rolul lor literar şi politic şi au fost publicate potrivit cu concepţia de pe atunci despre folclor. Astăzi o culegere de poezie populară se supune unei discipline, este pusă în raport cu dialectologia şi cu lingvistica. Opera lui Alecsandri poate fi privită ca un fapt trecut în domeniul istoriei culturale şi supusă criticii obiective în ce priveşte concepţia şi realizarea. Aceasta n-o va impiedica să fie mereu citită şi să rămână ca un moment luminos în desfăşurarea literaturii noastre.

D. MURĂRAŞU, *Alecsandri culegător de poezie populară.* – În cartea: V. Alecsandri, Poezii populare ale românilor. Editura Minerva, Bucureşti, 1971, p. XXXI.

Prin propriul său exemplu în munca de colectare şi valorificare a creaţiei poetice populare, Alecsandri ţine să releve importanţa excepţională a folclorului pentru dezvoltarea literaturii naţionale. Poezia populară chiar de la începutul activităţii lui literare i-a slujit… nu numai ca sursă de inspiraţie, ci imprimă operei lui un profund caracter democratic şi umanist, simplitate şi naturaleţe în expresie.

Lazăr CIOBANU, *Lirica lui Alecsandri*. — În cartea colectivă *Eu doina cânt…* Editura Literatura artistică, Chişinău, 1978, p. 161.

CUPRINS

Notă asupra ediției 2
Tabel cronologic 3

CÂNTECE BĂTRÂNEȘTI

Miorița 11
Năluca 15
Cucul și turturica 17
Balaurul 21
Erculean 23
Blestemul 26
Inelul și năframa 28
Păunașul codrilor 31
Soarele și luna 33
Șoimul și floarea fragului 36
Brumărelul 37
Ciuma 38
Holera 40
Bogatul și săracul 42
Stejarul și cornul 44
Călătorul 45
Fata de birău 46
Mândra din Muncel 48
Românii de pe malurile Dunării 49
Muierușcă din Brașău 51
Dolca 52
Șalga 55
Mihu copilul 58
Toma Alimoș 67
Român Grue Grozovanul 70
Codreanul 77
Vidra 85
Serb-sărac 92
Doncilă 97
Chira 100
Rada 104
Badiul 106
Ghemiș 121
Vulcan 114
Corbac 120
Novac și corbul 122
Fata cadiului 126
Mogoș vornicul 129
Bujor 132
Jianul 135
Tunsul 137
Dragoș 138
Movila lui Burcel 141

Ştefan Vodă şi şoimul 144
Cântecele lui Ştefan Vodă 145
Bogdan 146
Iordachi al Lupului 150
Mănăstirea Argeşului 156
Radu Calomfirescu 165
Oprişanul 170
Ştefăniţă Vodă 175
Constantin Brâncovanul 179
Cântecul lui Mihai Viteazul 183
Visul lui Tudor Vladimirescu 184
Horea şi Cloşca 186

DOINE

Doina 189
Lunca ţipă, lunca zbiară 190
Urâtul 191
Cântecul răzeşului 192
Cântecul plugarului 193
Cântecul călugărului 194
Nevasta tâlharului 195
Copila murind 196
Floricica 197
Prutul 198
Bobii 199
Lena 201
Sora contrabandierului 202
Străinul 204
Copila 205
Puica bălăioară 206
Dorul 207
Dragoste 208
Cucul 209
Plângerea ţării 210
Călăreţul 211
Fântâna cu doi brazi 212
Ciocoiul 213
Corbul 214
Codrul 215
Voinicul 216
Doina voinicească 217
Alta 218
Alta 219
Alta 220
Alta 221
Alta 223
Turturica 224
Ciobanul 225
Alba de la munte 226
Spune, mândro 227
Buruiana de leac 228
Cucul 230
Altul 231
Trandafirul 232
Mormântul 233
Drumul la deal… 234
Floricică-n foi albastră 235
Aolică, daolică 236
Fratele răzneţ 237
Bolnavul 238

Despărţirea 239
Sună pietricica-n vale 240
Oltul 241
Doina oltenească 242
Alta 243
Alta 244
Alta 245
Alta 246
Olteanul 247
Mehedinţeanul 248
Cătana 249
Dorul de ţară 250
Împărate, împărate! 251
Cucul 252
Altul 253
Altul 254
Dorul 255
Fata ardeleancă 256
Dusu-s-a badiţa 257
Mândra Liţa 258
Iubirile 259
Hâtrul bătrîn 260
Fratele 261
Omul urât 262
Nevasta 263
Nevasta bolnavă 264
Doina haiducească 265
Alta 266
Alta 267
Alta 268
Haidulul rănit 269
Voinicii Bucovii 270
Vrăbiuţa 271
Florea Şchiopan 272
Lelea vitează 273

HORE

Ileana 275
Tiţa 275
Moş bătrân 276
Frunză verde de alună 276
Frunză verde de piperi 276
Frunză verde de căpşune 277
Ungureanul 277
Puişorul 277
Rândunica 278
Ilenuţa de la Piatră 278
Hora ţigănească 278
Barbu 279
Baba şi fata 279
Leliţele 279
Baba şi moşneagul 280
Fugi încolo 280
Floarea din pârleaz 281
Busuiocul 281
Ian sui, leleo... 281
Femeia temută 281
Sultana 281
Leliţa de la munteni 282

Şapte fete 282
Stăncuţa 283
Mărioara 283
Domnica 283
Nevasta care iubeşte 284
Omule, boule 284
Aolea! Ce fuse asta? 285
Nevasta harnică 285
Nevasta bătută 285
Răzbunarea nevestei 286
Decât ruda şi vecinul 286
Dorule, odorule 287
Este bine, nu e bine 287
Aolică, dodo, fa 287
Zis-a badea 288
Arză-l focul de bărbat.................. 288
Leleţico, draga mea 288
Însura-m-aş 289
Pe sub poale de pădure 290
Fa leliţă rotiliţă 290
Pentru mândra care-mi place 290
Trecui valea 291
Bade Trandafir 291
Măi bădiţă, păr sucit 291
Poruncitu-mi-a mândra 291
Trandafir cu două flori 292
Pasăre galbenă 292
Răvaş, puică.. 292

CÂNTECE DIN BASARABIA

*** Frunză verde de ovăs............ 295
*** Frunză verde baraboi............ 295
*** Zi şi noapte vicoleşte 296
*** Frunză verde de măslină 296
*** Frunză verde poamă coarnă 296
*** Floare, floricea....................... 296
*** Cine vede şi pricepe 296
*** Când eram la mama fată 296
*** Frunză verde de hamei 297
*** Frunză verde de pelin 297
*** Ionel din Chişinău 297
*** Ah! amar şi vai de viaţă! 298
*** Frunză verde peliniţă 298
*** Fă-mă, Doamne, ce mă-i face 298
*** Frunză verde clocotici 298
*** Drag mi-a fost drumu-ntracoace 298
Aprecieri 300

Vasile Alecsandri

POEZII POPULARE ALE ROMÂNILOR

Apărut: 1998. Format: $70x108^1/_{32}$
Coli tipar: 13,65 editoriale: 14,58 Tiraj: 5000 ex.

Casa de editură «LITERA»
str. B.P. Hasdeu, nr. 2, Chişinău, MD 2005, Republica Moldova
Tehnoredactor: *Veaceslav Ciuntu*
Corector: *Dorin Ciocanu*
Redactor: *Ion Ciocanu*
Editor: *Anatol Vidraşcu*

Tiparul executat sub comanda nr. .
Concernul „PRESA", str. Vlaicu Pârcălab, nr. 45,
Chişinău, MD 2012, Republica Moldova